

กฎหมายบังคับโทษ : ศึกษาเฉพาะกรณี สิทธิในการเยี่ยมผู้ต้องขัง
ผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศ

ชัยวัฒน์ ชื่นคุ้ม

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ปริธี พนมยงค์
มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

พ.ศ. 2564

**PENALTY LAW: A STUDY ON THE RIGHT OF PRISONER TO
VISIT FAMILY VIA INFORMATION TECHNOLOGY**

CHAIYAPAT CHUENKUM

The logo of Dhurakij Pundit University (DPU) is a large, light purple watermark in the background. It features the letters 'DPU' in a stylized, serif font, with a circular emblem to the right containing a blue and white striped pattern.

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Laws

Department of Law

Pridi Banomyong Faculty of Law, Dhurakij Pundit University

2021

ใบรับรองวิทยานิพนธ์

คณะนิติศาสตร์ปริธี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต

หัวข้อวิทยานิพนธ์ กฎหมายบังคับโทษ: ศึกษาเฉพาะกรณี สิทธิในการเยี่ยมผู้ต้องขัง
ผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศ

เสนอโดย นายชัยพัฒน์ ชื่นคุ้ม

สาขาวิชา นิติศาสตร์

หมวดวิชา กฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ อาจารย์ ดร.จิรวุฒิ ลิปิพันธ์

ได้พิจารณาเห็นชอบโดยคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์แล้ว

.....ประธานกรรมการ

(ศาสตราจารย์ ดร.ไพศิษฐ์ พิพัฒน์กุล)

.....กรรมการและอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

(อาจารย์ ดร.จิรวุฒิ ลิปิพันธ์)

.....กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธานี วรรณภัทร์)

คณะนิติศาสตร์ปริธี พนมยงค์ รับรองแล้ว

..... คณบดีคณะนิติศาสตร์ปริธี พนมยงค์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมชาย รัตนเชื้อสกุล)

วันที่ ๐๕ เดือน พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕

หัวข้อวิทยานิพนธ์	กฎหมายบังคับโทษ: ศึกษาเฉพาะกรณี สิทธิในการเชื่อมต่อผู้ต้องขังผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศ
ชื่อผู้เขียน	ชัยวัฒน์ ชื่นคุ้ม
อาจารย์ที่ปรึกษา	อาจารย์ ดร.จิรวุฒิ ลิปิพันธ์
สาขาวิชา	นิติศาสตร์
ปีการศึกษา	2563

บทคัดย่อ

สิทธิในการติดต่อสื่อสารถือเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน ประเทศไทยมีการบัญญัติรับรองและคุ้มครองสิทธิในการติดต่อสื่อสารของประชาชนไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 โดยเป็นการรับรองสิทธิที่จะติดต่อสื่อสารถึงกันได้ในไม่ว่าในทางใด ๆ ซึ่งหมายรวมถึงการติดต่อสื่อสารผ่านทางเทคโนโลยีสารสนเทศในรูปแบบต่าง ๆ ด้วย เช่น การส่งอีเมล การส่งข้อความทางอิเล็กทรอนิกส์ การติดต่อทางไกลผ่านจอภาพ เป็นต้น

ในกรณีของผู้ต้องขังนั้นแม้จะอยู่ในกระบวนการของการบังคับโทษจำคุก อันส่งผลให้ต้องสูญเสียเสรีภาพหรือถูกจำกัดสิทธิบางประการ แต่ผู้ต้องขังก็ยังถือเป็นบุคคลที่อยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญเช่นเดียวกับประชาชนทั่วไป จึงควรได้รับการรับรองและคุ้มครองสิทธิในการติดต่อสื่อสารเช่นเดียวกัน โดยหากมีความจำเป็นในการจำกัดสิทธิดังกล่าวเพื่อวัตถุประสงค์ของการบังคับโทษ การจำกัดสิทธินั้นก็ควรกระทำให้น้อยที่สุด ซึ่งตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 ที่เป็นกฎหมายแม่บทว่าด้วยการบังคับโทษของไทยรวมถึงระเบียบกรมราชทัณฑ์ก็มีการรับรองสิทธิผู้ต้องขังในการติดต่อสื่อสารกับบุคคลภายนอกหรือได้รับการเยี่ยมจากครอบครัว ญาติมิตรเพื่อประโยชน์ทางด้านแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูและพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังให้กลับตัวเป็นคนดีก่อนกลับคืนสู่สังคมอีกครั้ง แต่การรับรองสิทธิดังกล่าวก็เฉพาะกรณีการเยี่ยมภายในเรือนจำเท่านั้น การรับรองสิทธิในการติดต่อสื่อสารหรือการเชื่อมต่อผู้ต้องขังผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศกลับยังไม่มี ความชัดเจน การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ติดต่อสื่อสารหรือการเยี่ยมจากครอบครัว ญาติมิตรกลับเป็นทางเลือกของกรมราชทัณฑ์ ซึ่งในแต่ละเรือนจำเป็นผู้พิจารณานำมาใช้และกำหนดหลักเกณฑ์ของตนเอง

ด้วยเหตุดังกล่าวจึงควรปรับปรุงกฎหมายให้มีการบัญญัติรับรองสิทธิในการเชื่อมต่อผู้ต้องขังผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศให้มีความชัดเจน กำหนดแนวทางปฏิบัติให้เป็นมาตรฐานเดียวกันทุกเรือนจำ ตลอดจนอาจนำผู้ให้บริการเอกชนที่มีความพร้อมและความเชี่ยวชาญเฉพาะ

ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศมาให้บริการแก่ผู้ต้องขัง เพื่อให้ผู้ต้องขังสามารถใช้สิทธิการเยี่ยมจากครอบครัว ญาติมิตรได้อย่างเต็มที่ ทั้งยังเป็นการช่วยลดภาระด้านการบริการและด้านการรักษาความปลอดภัยของระบบเทคโนโลยีสารสนเทศให้กับกรมราชทัณฑ์ได้อีกทางหนึ่งด้วย

Thesis Title	Penalty Law: A Study on the Right of Prisoner to visit family via Information Technology
Author	Chaiyapat Chuenkum
Thesis Advisor	Dr. Jirawut Lipipun
Department	Law
Academic Year	2020

ABSTRACT

The right of a prisoner to communicate is a basic right owed to the prisoner. In Thailand, the guarantee and protection of the right to communicate can be found prescribed in the Constitution of Thailand B.E. 2560, which guarantees the right to communicate with each other in any way. This includes communication via information technology in various forms as well, such as e-mail, electronic messaging, and video conferencing, etc.

Even while under the enforcement of imprisonment that has resulted in the prisoner losing his freedom and having certain rights restricted, the prisoner is still a Thai citizen and falls under the same constitution, and is entitled to receive the guarantee and protection of communication rights without limitation, or as necessary for the enforcement of punishment, the limitation of communication rights should be held at a minimum.

In accordance with the Correction Act B.E. 2560 which is the Master Law on Penalty in Thailand, including the related regulations of the Department of Corrections, prisoners are guaranteed the right to communicate with third parties or the right to visit family and relatives in order that their conduct is rehabilitated, at which point they are reintegrated into normal society once again but only in the case of a formal visit to the prison. However, the guarantee of the right to communicate or visit through information technology is not yet evident in the Act. Using information technology for communication with family, relatives or close relations, visits are within the scope of rights of the Department of Corrections, and making rules for using technology is to be considered by each prison. If the prison in which the prisoner is detained or imprisoned does not possess the technology, then prisoners will not have that right.

For this reason, the Department of Corrections should revise the punishment law to enact the right to visit families, relatives, or close relations through information technology clearly. Guidelines should be set as a standard. In addition, a private service provider, with competence and expertise, should be brought in to service prisoners, so that prisoners have access to family and relatives visits to the fullest. It also reduces the burden on the Department of Corrections and makes visiting through information technology more secure as well.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วย ความเมตตาและความอนุเคราะห์อย่างยิ่งจาก อาจารย์ที่ปรึกษา อาจารย์ ดร. จิรวุฒิ ลิปิพันธ์ ซึ่งกรุณา รับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ให้คำแนะนำ และปรับปรุงวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จนแล้วเสร็จ ผู้วิจัยจึงขอขอบพระคุณอาจารย์เป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณ ศาสตราจารย์ ดร. ไพศิษฐ์ พิพัฒน์กุล ซึ่งกรุณา รับเป็นประธาน กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ธาณี วรภัทร์ ซึ่งกรุณา รับเป็นกรรมการสอบ วิทยานิพนธ์ โดยให้คำแนะนำและข้อคิดเห็นต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ ตลอดจนชี้แนะข้อบกพร่อง ให้แก่ผู้วิจัยจนทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วง

นอกจากนี้ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ บิดา มารดา รวมทั้งขอบคุณบุคคลในครอบครัว ของผู้วิจัยที่ส่งเสริม ให้การสนับสนุน และชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการศึกษาจนผู้วิจัยสามารถ สำเร็จการศึกษาในระดับนิติศาสตรมหาบัณฑิต

ขอขอบคุณ คุณณิชาภัทร จิราพงษ์ ที่ช่วยเหลือในการพิมพ์ สนับสนุนข้อมูลที่เป็น ประโยชน์และคอยให้กำลังใจแก่ผู้วิจัยตลอดเวลาในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ รวมทั้ง ดร. ธิปวัฒน์ จิราพงษ์ และเพื่อน ๆ พี่ ๆ น้อง ๆ ที่มีได้เอยนามมา ณ ที่นี้ ที่คอยช่วยเหลือด้านต่าง ๆ ในการทำ วิทยานิพนธ์จนสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

สุดท้ายนี้ ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษา รวมถึงเป็นแนวทางในการพัฒนากฎหมายบังคับโทษของไทย หากมีข้อบกพร่องประการใดผู้วิจัย ขออ้อมรับไว้ และขออภัยมา ณ ที่นี้

ชัยวัฒน์ ชื่นคุ้ม

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ฅ
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ญ
บทที่	
1. บทนำ.....	1
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	6
1.3 สมมติฐานของการศึกษาหรือวิจัย.....	6
1.4 ขอบเขตของการวิจัย.....	7
1.5 ระเบียบวิธีวิจัย.....	7
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	7
2. สิทธิการเชื่อมต่อผู้ต้องขังในเรือนจำและการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการเชื่อม.....	8
2.1 สิทธิการเชื่อมต่อผู้ต้องขัง ตามหลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์.....	8
2.2 สิทธิการเชื่อมต่อผู้ต้องขัง ตามหลักรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560.....	17
2.3 สิทธิการเชื่อมต่อผู้ต้องขังตามหลักกฎหมายบังคับโทษของไทย.....	23
2.4 สิทธิการเชื่อมต่อผู้ต้องขังเพื่อใช้ในการพัฒนาพฤตินิสัย.....	34
2.5 การคุ้มครองสิทธิความเป็นส่วนตัวในการเชื่อมต่อผู้ต้องขังในเรือนจำ.....	35
2.6 การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการเชื่อมต่อผู้ต้องขัง.....	37
3. กฎหมายราชทัณฑ์กับมาตรการการเชื่อมต่อผู้ต้องขังผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศ.....	41
3.1 กฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษ (กฎหมายราชทัณฑ์) กับกระบวนการ ยุติธรรมทางอาญา.....	41
3.2 กฎหมายราชทัณฑ์ของไทยกับมาตรการการเชื่อมต่อผู้ต้องขังผ่าน เทคโนโลยีสารสนเทศ.....	43

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
3.3 กฎหมายราชทัณฑ์ของต่างประเทศกับมาตรการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังที่เกี่ยวข้องกับการเยี่ยม.....	63
4. วิเคราะห์เปรียบเทียบสิทธิในการเยี่ยมผู้ต้องขังผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศ.....	90
4.1 สิทธิการเยี่ยมผู้ต้องขังผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศ	90
4.2 มาตรฐานการบริหารงานเรือนจำกับสิทธิการเยี่ยมผู้ต้องขังผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศ.....	94
4.3 สิทธิความเป็นส่วนตัวกับการเยี่ยมผู้ต้องขังผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศ	95
4.4 สิทธิการเยี่ยมผู้ต้องขังผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศกับการพัฒนาพฤตินิสัย	97
4.5 สิทธิการเยี่ยมผู้ต้องขังผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อทดแทนข้อจำกัดของกฎหมายบางประการ	100
4.6 ความเหมาะสมของเทคโนโลยีสารสนเทศที่ใช้ในการเยี่ยมผู้ต้องขังในปัจจุบัน	103
5. บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	114
5.1 สรุปผลการศึกษา.....	115
5.2 ข้อเสนอแนะ.....	117
บรรณานุกรม.....	120
ประวัติผู้เขียน.....	127

สารบัญตาราง

ตารางที่

หน้า

3.1 Video Visitation Fees/Rates.....71

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา (Background and Significance of the Problem)

การจำคุกถือเป็นมาตรการบังคับโทษที่มุ่งเน้นในการแยกตัวผู้ต้องขังออกจากสังคมปกติ เพื่อเป็นการป้องกันและยับยั้งการกระทำความผิดของผู้ต้องขัง และเพื่อป้องกันสังคมให้ปลอดภัยจากการกระทำความผิดของผู้นั้นชั่วคราวหนึ่งจนกว่าจะมีการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู และพัฒนา พฤตินิสัยของผู้ต้องขังให้กลับตัวเป็นพลเมืองดีก่อนคืนตัวผู้นั้นออกสู่สังคมโดยไม่กลับไปกระทำความผิดซ้ำอีก ซึ่งเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการลงโทษทางอาญา อย่างไรก็ตามการบังคับโทษ จำคุกย่อมเป็นผลให้ผู้ต้องขังสูญเสียอิสรภาพหรือถูกจำกัดสิทธิบางประการจากการต้องโทษ แต่ในขณะเดียวกันผู้ต้องขังก็ยังคงถือเป็นบุคคลที่อยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญเช่นเดียวกับประชาชนทั่วไป จึงควรได้รับการรับรองและคุ้มครองสิทธิในการติดต่อสื่อสาร โดยหากมีความจำเป็นในการจำกัดสิทธิดังกล่าวเพื่อวัตถุประสงค์ของการบังคับโทษ การจำกัดสิทธินั้นก็ควรกระทำเท่าที่จำเป็นและกระทบต่อสิทธิอันพึงมีตามกฎหมายของผู้ต้องขังน้อยที่สุดเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ ความปลอดภัยของเรือนจำ หรือเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

กรมราชทัณฑ์เป็นหน่วยงานสุดท้ายในกระบวนการยุติธรรมที่มีบทบาทสำคัญในการกำหนดเป้าหมายของการใช้กฎหมายบังคับโทษเพื่อควบคุมและแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู และพัฒนา พฤตินิสัยของผู้ต้องขังให้กลับตัวเป็นพลเมืองดีสามารถกลับไปใช้ชีวิตในสังคมได้ตามปกติ และไม่ย้อนกลับไปกระทำความผิดซ้ำภายหลังจากพ้นโทษ ซึ่งการติดต่อสื่อสารกับโลกภายนอกนับเป็นเรื่องสำคัญในการที่ผู้ต้องขังจะยังคงรักษาความสัมพันธ์กับครอบครัว ญาติมิตรให้แน่นแฟ้นและใกล้ชิดมากขึ้น มีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากโลกภายนอกและยังเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ที่กรมราชทัณฑ์ควรให้ความคุ้มครองเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไปที่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 บัญญัติไว้ในมาตรา 36 “บุคคลย่อมมีสิทธิเสรีภาพในการติดต่อสื่อสารถึงกันไม่ว่าทางใด ๆ การตรวจ การกัก หรือการเปิดเผยข้อมูลที่บุคคลสื่อสารถึงกัน รวมทั้งการกระทำด้วยประการใด ๆ เพื่อให้ล่วงรู้หรือได้มาซึ่งข้อมูลที่บุคคลสื่อสารถึงกันจึงกระทำมิได้ เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาลหรือมีเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ” บทบัญญัติดังกล่าวให้ความคุ้มครองบุคคลทุกคน ซึ่งรวมถึงผู้ต้องขังที่มีสิทธิใน

การติดต่อสื่อสารเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไปตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้ภายใต้ข้อจำกัดของพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560

สิทธิในการเยี่ยมหรือติดต่อสื่อสารเป็นหลักประกันของผู้ต้องขังที่จะไม่ถูกตัดขาดจากโลกภายนอก แต่เสรีภาพในการติดต่อสื่อสารของผู้ต้องขังอาจยังมีข้อจำกัดในบางประการโดยผลของกฎหมาย ซึ่งแต่เดิมผู้ต้องขังสามารถได้รับการเยี่ยมหรือติดต่อสื่อสารกับโลกภายนอกไม่ว่าจะเป็นการพบเจอตัวบุคคลได้แก่ สามี ภริยา บุคคลในครอบครัว หรือญาติพี่น้องที่เดินทางมาเยี่ยมที่เรือนจำ ซึ่งอยู่ภายใต้ระเบียบของกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการเยี่ยม การติดต่อของบุคคลภายนอกกับผู้ต้องขังและการเข้าคู่อิจการหรือติดต่อการทำงานกับเรือนจำ พ.ศ. 2561 โดยอาจเป็นการเยี่ยมแบบพบเจอตัวผู้ต้องขังในสถานที่ที่ทางเรือนจำจัดไว้ให้แบบมีสิ่งกีดขวางซึ่งอาจเป็นลูกกรงทั้งสองด้านห่างกันเวลาพูดต้องใช้วิธีออกเสียงดัง หรือผ่านตาข่ายชั้นเดียว หรือผ่านกระจกเงากระจกให้พูดคุยกันได้ หรือนั่งคุยคนละด้านของกระจกแล้วพูดผ่านโทรศัพท์¹ ซึ่งการเยี่ยมในลักษณะนี้จะขาดความเป็นส่วนตัวในการพูดคุยสนทนากันอีกทั้งระยะเวลาในการพบปะพูดคุยก็ถูกจำกัดรวมถึงไม่สามารถสัมผัสใกล้ชิดกับผู้มาเยี่ยมได้ หรือการเยี่ยมแบบพบเจอตัวผู้ต้องขังในสถานที่ที่ทางเรือนจำจัดไว้ให้ในอีกกรณีหนึ่งอาจเป็นการเยี่ยมญาติแบบใกล้ชิดซึ่งในปีหนึ่งเรือนจำจะจัดการเยี่ยมญาติประเภทนี้เพียงไม่กี่ครั้ง โดยจะเรียกว่า “วันพบญาติ” ทั้งนี้กรมราชทัณฑ์ได้ออกหลักเกณฑ์มาใช้ในการเยี่ยมในลักษณะดังกล่าว เรียกว่า หลักเกณฑ์การเยี่ยมญาติแบบใกล้ชิดตลอดทั้งปี² เพื่ออนุญาตให้ผู้ต้องขังและญาติที่มาเยี่ยมสามารถพูดคุยใกล้ชิด รับประทานอาหารร่วมกันและสามารถสัมผัสตัวกันได้ ซึ่งการเยี่ยมแบบพบเจอตัวผู้ต้องขังในเรือนจำนี้มีข้อจำกัดและอุปสรรคหลายประการไม่ว่าจะเป็นระเบียบที่เข้มงวด การขาดความเป็นส่วนตัวในการพูดคุยสนทนา ช่วงเวลาในการเข้าเยี่ยมซึ่งโดยทั่วไปจะเป็นวันและเวลาราชการซึ่งไม่สัมพันธ์กับสภาพเศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบันที่ผู้เยี่ยมอาจมีภารกิจหน้าที่การงานตรงกับช่วงเวลาดังกล่าวทำให้ต้องสูญเสียรายได้จากการขาดงานเพื่อมาเยี่ยมผู้ต้องขัง หรือในกรณีผู้มาเยี่ยมยังศึกษาอยู่ก็ต้องขาดเรียนเพื่อมาเยี่ยมผู้ต้องขังในวันและเวลาที่เรือนจำได้กำหนดไว้ ระยะเวลาในการเยี่ยมต่อหนึ่งครั้งก็เป็นระยะเวลาที่สั้นเกินไปไม่อาจพูดคุยสนทนาปรับทุกข์สุขกันได้เต็มที่ รวมทั้งหากในกรณีที่ผู้เยี่ยมอยู่ในที่ห่างไกลก็อาจไม่สะดวกในการเดินทาง การเดินทางต้องใช้ระยะเวลานานรวมถึงมีภาระค่าใช้จ่ายทั้งในส่วนของค่าเดินทาง ค่าอาหาร และค่าที่พักในการมาเยี่ยมผู้ต้องขังที่เรือนจำทำให้ไม่อาจเดินทางไปเยี่ยมได้บ่อยครั้งตามความต้องการที่แท้จริงซึ่งในท้ายที่สุดผู้ต้องขังบางรายอาจไม่มีครอบครัวและญาติ

¹ ปกป้อง มะลิ, “กฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษ ศึกษากรณีสิทธิได้รับการเยี่ยมของผู้ต้องขังเด็ดขาด,” วารสารมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, น. 321.

² หลักเกณฑ์การเยี่ยมญาติแบบใกล้ชิดตลอดทั้งปี.

มาเยี่ยมอีกเลย การเยี่ยมแบบพบเจอตัวอีกประเภทก็คือการที่ผู้ต้องขังออกไปเยี่ยมญาติและครอบครัวภายนอกเรือนจำซึ่งเป็นไปตามระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการลาของนักโทษเด็ดขาด พ.ศ. 2561 ซึ่งการลาในลักษณะนี้จะอยู่ภายใต้หลักเกณฑ์ที่เข้มงวด ในปัจจุบันกรมราชทัณฑ์อนุญาตเฉพาะลาไปเพื่อประกอบพิธีเกี่ยวกับงานศพเท่านั้น ทั้งนี้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ในการลาของนักโทษเด็ดขาด (เฉพาะการลาไปประกอบพิธีเกี่ยวกับงานศพ) หากเป็นกรณีที่เกี่ยวข้องด้วยกิจธุระสำคัญหรือกิจการในครอบครัวอย่างอื่นนอกจากการประกอบพิธีศพก็อาจไม่ได้รับการพิจารณาอนุญาต

ปัญหาและอุปสรรคของการเยี่ยมแบบพบเจอตัวดังที่กล่าวมาแล้วนั้นอาจไม่อำนวยความสะดวกให้ผู้ต้องขังและครอบครัวญาติมิตรสามารถใช้สิทธิการเยี่ยมได้อย่างเต็มที่จนอาจเกิดปัญหาต่อตัวผู้ต้องขังทางด้านสภาพจิตใจทำให้ประพฤติดนไม่อยู่ในระเบียบวินัยและสร้างปัญหาขณะอยู่ในเรือนจำ หรืออาจกลับไปกระทำความผิดซ้ำภายหลังการปล่อยตัว หรือเกิดปัญหาความสัมพันธ์ภายในครอบครัวของผู้ต้องขังจนส่งผลให้เกิดปัญหาการหย่าร้าง หรือหากมีบุตรที่ยังเป็นผู้เยาว์ก็อาจมีปัญหาทางด้านพฤติกรรมถูกชักจูงไปในทางไม่ดีได้โดยง่ายอันเนื่องจากการขาดความอบอุ่นภายในครอบครัว โดยจากผลการศึกษาวิจัยของศูนย์วิจัยและการพัฒนาด้านอาชญาวิทยากรมราชทัณฑ์ เรื่องเบื้องหลังอาชญากรมืออาชีพ (2549) พบว่ากลุ่มอาชญากรมืออาชีพนักมีพื้นฐานครอบครัวที่ไม่อบอุ่นมีสัมพันธภาพที่ไม่ดีกับบิดามารดา³ ซึ่งปัญหาเหล่านี้ก็จะก่อให้เกิดเป็นปัญหาสังคมทางด้านอื่น ๆ ตามมา

การติดต่อสื่อสารในอีกรูปแบบหนึ่งซึ่งอาจนำมาใช้ทดแทนการเยี่ยมแบบพบเจอตัวที่เรือนจำคือการส่งข้อความผ่านทางจดหมาย โดยต่อมาได้พัฒนาเพิ่มช่องทางผ่านระบบโทรศัพท์ อันเป็นการอำนวยความสะดวกให้แก่ครอบครัวและญาติโดยผู้ต้องขังสามารถติดต่อสื่อสารได้อย่างรวดเร็วและบ่อยครั้งขึ้น มีค่าใช้จ่ายต่ำกว่าการเดินทางมาเยี่ยมที่เรือนจำแต่การสื่อสารดังกล่าวก็อยู่ภายใต้การตรวจสอบของเจ้าพนักงานเรือนจำโดยมีการเปิดอ่านข้อความในจดหมายหรือมีการฟังการสนทนาผ่านระบบโทรศัพท์⁴ ทำให้ผู้ต้องขังและครอบครัวรู้สึกขาดความเป็นส่วนตัวและไม่ผ่อนคลายจากการสื่อสารในลักษณะดังกล่าว อีกทั้งการสื่อสารในรูปแบบนี้จะเห็นเพียงข้อความในจดหมายหรือเพียงแต่ได้ยินเสียงผ่านโทรศัพท์ ผู้ต้องขังไม่สามารถเห็นหน้าหรือสัมผัสตัวกับครอบครัวหรือญาติที่สนทนาโต้ตอบกันได้

³ เพลินใจ แต้เกษม, และคนอื่น ๆ, รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์เรื่อง ผู้ต้องขังกับปัญหาความแตกแยกในครอบครัวภายหลังถูกจำคุก กรมราชทัณฑ์, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ราชทัณฑ์, 2551), น. 1-2.

⁴ ระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการตรวจสอบจดหมาย เอกสาร พัสดุภัณฑ์ หรือสิ่งสื่อสารอื่นหรือสกัดกั้นการติดต่อสื่อสารทางโทรคมนาคม หรือโดยทางใด ๆ ซึ่งมีถึงหรือจากผู้ต้องขัง พ.ศ. 2561.

ในยุคปัจจุบันเทคโนโลยีในการสื่อสารก้าวหน้าขึ้นอย่างรวดเร็วมีระบบการส่งผ่านทั้งสัญญาณภาพและเสียงผ่านทางระบบอินเทอร์เน็ตทำให้ผู้สนทนาสามารถเห็นหน้าและได้ยินเสียงจากคู่สนทนาอีกฝ่ายได้แทบจะในทันที เปรียบเสมือนการได้พูดคุยและสนทนาอยู่ต่อหน้าซึ่งกันและกัน ซึ่งกรมราชทัณฑ์ก็ได้นำเทคโนโลยีสารสนเทศของการสื่อสารประเภทนี้เข้ามาใช้ในการบริหารงานเรือนจำ เป็นไปตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 มาตรา 34 วรรค 2 โดยมีการนำมาใช้ประโยชน์ไม่ว่าจะเป็นกิจการอันเกี่ยวเนื่องกับศาล เช่น การอ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลสูงในลักษณะของการประชุมทางจอภาพ⁵ หรือการสอบถามผู้ต้องหาหรือทำการไต่สวนพยานหลักฐานในการออกหมายจับผู้ต้องหาในลักษณะการประชุมทางจอภาพ⁶ โดยผู้ต้องขังหรือผู้ถูกไต่สวนไม่ต้องเดินทางออกจากเรือนจำไปศาล นอกจากนี้กรมราชทัณฑ์ยังได้นำเทคโนโลยีสารสนเทศไปใช้เป็นทางเลือกในการเยี่ยมผู้ต้องขังที่เรือนจำโดยมีการกล่าวไว้ในระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการเยี่ยม การติดต่อของบุคคลภายนอกกับผู้ต้องขังและการเข้าคู่มือกิจการหรือติดต่อการงานกับเรือนจำ พ.ศ. 2561⁷ หมวด 6 การเยี่ยม โดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ข้อ 31 “เรือนจำอาจนำเทคโนโลยีสารสนเทศ รวมทั้งระบบและเครื่องมืออุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้องมาใช้เพื่อสนับสนุนและเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินการ การเยี่ยม การติดต่อของบุคคลภายนอกต่อผู้ต้องขัง และการเข้าคู่มือกิจการหรือติดต่อการงานกับเรือนจำตามระเบียบนี้ก็ได้ ทั้งนี้ หลักเกณฑ์เงื่อนไขและวิธีการตามที่กรมราชทัณฑ์กำหนด” ซึ่งในปัจจุบันการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ทำให้มีเรือนจำ ทัณฑสถาน และสถานกักขังที่นำเทคโนโลยีสารสนเทศผ่านแอปพลิเคชันไลน์มาใช้ทดแทนการเยี่ยมที่เรือนจำแล้วเป็นจำนวนทั้งสิ้น 142 เรือนจำ⁸ แต่เป็นที่น่าเสียดายที่การเยี่ยมผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศยังคงเป็นเพียงทางเลือกของเรือนจำมิใช่เป็นสิทธิของผู้ต้องขังที่จะสามารถเรียกร้องเพื่อใช้สิทธิดังกล่าวได้ ทั้งยังขาดหลักเกณฑ์ในทางปฏิบัติที่ชัดเจน ทำให้แต่ละเรือนจำออก

⁵ หนังสือกรมราชทัณฑ์ที่ ขธ 0702.2/543 ลงวันที่ 8 มกราคม 2563 เรื่องการอ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลสูงในลักษณะการประชุมทางจอภาพ

⁶ กรุงเทพธุรกิจ, “ศาล-ราชทัณฑ์ เชื่อมข้อมูลผู้ต้องขัง ยกระดับคุ้มครองสิทธิฯ,” สืบค้นเมื่อวันที่ 6 พฤษภาคม 2564, จาก <https://www.bangkokbiznews.com/news/detail/872325>

⁷ ระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการเยี่ยม การติดต่อของบุคคลภายนอกกับผู้ต้องขังและการเข้าคู่มือกิจการหรือติดต่อการงานกับเรือนจำ พ.ศ. 2561

⁸ หนังสือกรมราชทัณฑ์ด่วนที่สุด ที่ ขธ 0705.3/9649 ลงวันที่ 5 เมษายน 2564 เรื่อง มาตรการควบคุมโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 หรือ COVID-19 กรณีพบผู้ติดเชื้อ COVID-19 เป็นกลุ่มก้อน ในเรือนจำจังหวัดนครราชสีมา และบันทึกข้อความกรมราชทัณฑ์ กองบริการทางการแพทย์ ด่วนที่สุด ที่ ขธ 0705.3/9650 ลงวันที่ 5 เมษายน 2564 เรื่อง มาตรการควบคุมโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 หรือ COVID-19 กรณีพบผู้ติดเชื้อ COVID-19 เป็นกลุ่มก้อน ในเรือนจำจังหวัดนครราชสีมา.

หลักเกณฑ์นำไปปฏิบัติแตกต่างกันซึ่งอาจเป็นการขัดต่อรัฐธรรมนูญในเรื่องความเสมอภาคและอาจขัดต่อพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ และระเบียบที่เกี่ยวข้องอีกด้วย

การบัญญัติรับรองสิทธิและการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการเยี่ยมผู้ต้องขังจำเป็นต้องวิเคราะห์ในทุกแง่มุมของกฎหมายที่เกี่ยวข้องทั้งประโยชน์ในแง่ของการให้อำนาจในการตรวจสอบและจำกัดสิทธิของภาครัฐ การรับรองคุ้มครองสิทธิ การส่งเสริมการใช้และเข้าถึงสิทธิ รวมทั้งเพื่อใช้ในการจูงใจให้พัฒนาพฤติกรรม หรือเพื่อใช้ทดแทนข้อจำกัดสิทธิบางประการของผู้ต้องขัง โดยหากสามารถนำสิทธิการเยี่ยมผู้ต้องขังผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพก็จะส่งผลดีต่อการพัฒนาพฤติกรรมผู้ต้องขังตามที่ได้บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 มาตรา 42 ทำให้ผู้ต้องขังเกิดความผ่อนคลาย มีกำลังใจที่จะแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู และกลับตนเป็นคนดี อยู่ในระเบียบวินัยระหว่างรับโทษก่อนที่จะได้รับการปล่อยตัวเพื่อกลับไปใช้ชีวิตอยู่กับครอบครัวอีกครั้ง ในอีกด้านหนึ่งการเยี่ยมก็ถูกใช้ป็นเครื่องมือของเรือนจำเพื่อใช้ป้องกันการหลบหนีของผู้ต้องขังเพราะจะช่วยลดความคิดถึงบ้านและครอบครัวลงได้⁹ ซึ่งผู้วิจัยมองว่าเป็นสัญญาณที่ดีและเป็นสิ่งที่ควรสนับสนุนในการที่กรมราชทัณฑ์ได้เลือกนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการเยี่ยมผู้ต้องขัง แต่การดำเนินการดังกล่าวนอกจากจะมีปัญหาเรื่องความไม่ชัดเจนของข้อกำหนดหรือข้อปฏิบัติที่ผู้ต้องขังยังไม่ได้รับการคุ้มครองสิทธิอย่างแท้จริงรวมถึงเกิดความเหลื่อมล้ำในทางปฏิบัติแล้วและยังอาจเกิดปัญหาจากการเลือกนำเทคโนโลยีสารสนเทศที่ยังไม่มีประสิทธิภาพและระบบรักษาความปลอดภัยที่เพียงพอมาใช้ในการเยี่ยมจนอาจส่งผลในแง่ลบต่อเป้าหมายที่กรมราชทัณฑ์วางไว้ ซึ่งหากสามารถนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการเยี่ยมผู้ต้องขังได้อย่างเต็มที่จะเป็นผลดีทั้งกับกรมราชทัณฑ์ ผู้ต้องขังและญาติ โดยในส่วนของกรมราชทัณฑ์จะช่วยลดภาระให้กับเจ้าหน้าที่ทั้งการรักษาความปลอดภัยเรือนจำรวมถึงภาระในการควบคุมสอดส่องผู้ต้องขังและญาติในขณะที่เข้าเยี่ยม ในส่วนของครอบครัวญาติมิตรก็จะเป็นการอำนวยความสะดวก ช่วยลดภาระทางด้านค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ค่าอาหาร ค่าที่พักและไม่กระทบต่อเวลาและโอกาสในการหารายได้และการเรียนอันเนื่องมาจากการลางานหรือขาดเรียนเพื่อมาเยี่ยมผู้ต้องขังที่เรือนจำ ในส่วนของผู้ต้องขัง ถือเป็นการเพิ่มโอกาสในการได้รับการเยี่ยมจากครอบครัวญาติมิตรซึ่งจะเป็นการดีต่อสภาพจิตใจส่งผลให้มีการแก้ไขฟื้นฟูและพัฒนาพฤติกรรมไปในทางที่ดี

⁹ ทรงวุฒิ นันทนุรมย์, “มาตรการการเยี่ยมผู้ต้องขังเพื่อสนับสนุนการใช้ชีวิตคู่และครอบครัว,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2559), น. 131.

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมุ่งศึกษาการให้ความคุ้มครองสิทธิผู้ต้องขังในการเยี่ยมครอบครัว ญาติมิตร โดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ตามกฎหมาย ระเบียบและข้อบังคับต่าง ๆ ในประเทศไทย เปรียบเทียบกับต่างประเทศที่มีการให้สิทธิผู้ต้องขังในการเยี่ยม โดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ โดยพิจารณาถึงสภาพปัญหาทางข้อกฎหมายและข้อปฏิบัติต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาวิเคราะห์ เปรียบเทียบ และหาแนวทางแก้ไขปรับปรุงต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักกฎหมายไทย ในการปฏิบัติเกี่ยวกับการให้สิทธิแก่ผู้ต้องขัง ในการเยี่ยมผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศ ตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 ตลอดจนกฎ ระเบียบ และข้อบังคับต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง
2. เพื่อทราบปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการคุ้มครองสิทธิผู้ต้องขังในการเยี่ยมผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศ
3. เพื่อศึกษาหลักกฎหมายที่เกี่ยวกับสิทธิในการเยี่ยมผู้ต้องขังผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศ ของต่างประเทศคือ ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศออสเตรเลีย ประเทศอังกฤษและประเทศสกอตแลนด์ และนำมาเปรียบเทียบกับประเทศไทย
4. เพื่อวิเคราะห์ปัญหาของพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 ตลอดจนกฎ ระเบียบ และข้อบังคับต่าง ๆ ในปัจจุบันที่เกี่ยวข้องกับสิทธิในการเยี่ยมผู้ต้องขังผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศ และหาแนวทางแก้ไข

1.3 สมมติฐานของการศึกษาหรือวิจัย

แม้ว่าในปัจจุบันผู้ต้องขังอาจได้รับอนุญาตให้เยี่ยมจากครอบครัว ญาติมิตรผ่านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่สามารถเห็นภาพและได้ยินเสียงของผู้สนทนาไปพร้อม ๆ กันได้ แต่สิทธิในการเยี่ยมผ่านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศดังกล่าวกลับยังไม่ได้ได้รับความคุ้มครองอย่างแท้จริง ประกอบกับข้อกฎหมายที่ใช้อยู่ในปัจจุบันยังขาดความชัดเจนจนส่งผลกระทบต่อผู้ต้องขังในหลายด้าน ทั้งในด้านของการถูกจำกัดสิทธิ หรือการได้รับสิทธิที่เหลื่อมล้ำ อีกทั้งระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและเครื่องมือทางอิเล็กทรอนิกส์ที่นำมาใช้อาจยังไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ ทั้งในด้านของความปลอดภัยของเรือนจำรวมถึงความพร้อมในการให้บริการและการส่งเสริมการใช้สิทธิการเยี่ยมผ่านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งปัญหาดังที่กล่าวมานี้ อาจทำให้กรมราชทัณฑ์ไม่สามารถบรรลุภารกิจและเป้าหมายหลักของการใช้กฎหมายบังคับโทษได้ ด้วยเหตุนี้จึงควรศึกษามาตรการทางกฎหมายของต่างประเทศที่ประสบความสำเร็จในการเยี่ยมผู้ต้องขังโดยใช้

เทคโนโลยีสารสนเทศ แล้วนำมาพิจารณาเพื่อประโยชน์ในการพิทักษ์สิทธิของผู้ต้องขังในการได้รับการเยี่ยมจากครอบครัว ญาติมิตรอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

ศึกษาสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องขังในการติดต่อสื่อสารกับบุคคลภายนอกตามรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการเยี่ยมตาม พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 ตลอดจนกฎ ระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมถึง รูปแบบและมาตรการในการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการเยี่ยมผู้ต้องขัง โดยทำการศึกษา เปรียบเทียบกับกฎหมายของต่างประเทศในส่วนที่เกี่ยวข้อง

1.5 ระเบียบวิธีวิจัย

ศึกษาและวิจัยจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง โดยทำการศึกษาวิจัยจากกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ของประเทศไทยและของต่างประเทศ รวมถึงข้อมูลจากวิทยานิพนธ์ ผลงานวิจัย บทความ เอกสาร ทางวิชาการ หนังสือ ข่าวสารและข้อมูลจากเว็บไซต์ทางอินเทอร์เน็ต ทั้งในประเทศไทย และต่างประเทศ และนำมาวิเคราะห์ปัญหาและหามาตรการแก้ไขต่อไป

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อให้ทราบหลักกฎหมายและแนวปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับสิทธิการเยี่ยมผู้ต้องขัง ของประเทศไทย โดยเปรียบเทียบกับต่างประเทศ
2. เพื่อให้ทราบปัญหาและแนวทางการแก้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิทธิการเยี่ยมผู้ต้องขัง ผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศของประเทศไทยให้เป็นไปตามมาตรฐานสากล
3. เพื่อให้ทราบปัญหาและข้อจำกัดที่เกิดขึ้นในทางปฏิบัติของเรือนจำในการเยี่ยมผู้ต้องขัง ผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศของประเทศไทย
4. เพื่อให้ทราบแนวทางในการกำหนดวิธีการและมาตรการของกฎหมายที่เหมาะสมที่จะใช้ พัฒนาการเยี่ยมผู้ต้องขังผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศ

บทที่ 2

สิทธิการเยี่ยมผู้ต้องขังในเรือนจำและการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการเยี่ยม

สิทธิในการเยี่ยมผู้ต้องขังจากบุคคลภายนอกหรือญาติพี่น้องถือเป็นหลักสำคัญประการหนึ่งที่คุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เมื่อบุคคลต้องอยู่ในระหว่างคุมขังของเจ้าหน้าที่รัฐ เพราะญาติพี่น้องหรือครอบครัวของผู้ต้องขังนับเป็นส่วนสำคัญในการจะช่วยแก้ไขอบรมตลอดจนให้กำลังใจแก่ผู้ต้องขัง เพื่อให้สามารถกลับคืนสู่สังคมได้โดยปกติสุข หากผู้ต้องขังมีญาติหรือครอบครัวที่ให้ความสนใจหรือห่วงใยมาเยี่ยมหรือมีการพบปะพูดคุยให้กำลังใจกันก็จะสามารถทำให้ผู้ต้องขังมีที่ยึดเหนี่ยวและช่วยประคับประคองจิตใจทั้งยังช่วยผ่อนคลายความเครียด ความกังวลที่เกิดขึ้นระหว่างถูกคุมขังในเรือนจำได้¹⁰

สำหรับเนื้อหาในบทนี้ ผู้วิจัยจะมุ่งเน้นศึกษาสิทธิการเยี่ยมของผู้ต้องขังที่ปรากฏในหลักการต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นหลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามแนวทางสากล หลักสิทธิเสรีภาพของประชาชนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และหลักกฎหมายบังคับโทษของไทย รวมถึงสิทธิการเยี่ยมผู้ต้องขังเพื่อการพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังและการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการเยี่ยมผู้ต้องขังในประเทศไทย ทั้งนี้ ก็เพื่อให้ทราบถึงแนวทางและข้อจำกัดในการให้ความคุ้มครองสิทธิการเยี่ยมผู้ต้องขังในกฎหมายบังคับโทษของไทย ความจำเป็นในการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการเยี่ยมผู้ต้องขังหรือเพื่อทดแทนข้อจำกัดต่าง ๆ ที่มีอยู่เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์ต่อผู้ต้องขังสูงสุด ส่งผลให้ผู้ต้องขังสามารถพัฒนาพฤตินิสัยและกลับตัวเป็นคนดีพร้อมที่จะคืนสู่สังคมโดยปกติ

2.1 สิทธิการเยี่ยมผู้ต้องขัง ตามหลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

สำหรับการบังคับโทษตามหลักทฤษฎีอาญา อาจอธิบายได้หลากหลาย บ้างก็หมายถึงเครื่องมือทางกฎหมายว่าด้วยการดำเนินการให้เป็นไปตามคำพิพากษาของศาลอันเกี่ยวข้องกับการจำกัดเสรีภาพของบุคคลไว้ในเรือนจำ บ้างก็หมายถึงการจำกัดเสรีภาพจากการกระทำผิดทางอาญา

¹⁰ ปกป้อง มะลิ, *อ้าวแล้ว เชิงอรรถที่ 1*, น. 231

และการเข้าสู่รูปแบบของการบังคับโทษตามคำพิพากษาศาลต้องเป็นผลร้ายต่อผู้กระทำผิด ดังนั้นเพื่อจัดการกับผู้ต้องขังหรือผู้ต้องโทษมิให้กลับมาก่อทำผิดอีก จึงมุ่งเน้นเฉพาะการดำเนินการกับผู้กระทำผิดภายในเรือนจำเป็นหลัก แต่ทั้งนี้สิทธิความเป็นส่วนตัวก็ถือเป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานประการหนึ่งซึ่งได้รับการยอมรับมาเป็นเวลานาน¹¹ ด้วยหลักการที่ว่ามนุษย์ทุกคนย่อมมีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน การกระทำใด ๆ ที่เป็นการลิดรอนหรือทำลายสิทธิดังกล่าว ถือเป็น การกระทำผิด¹² ตลอดจนผู้ใช้อำนาจปกครองไม่มีอำนาจที่จะลบล้างและมีอาจก้าวล่วงได้ ดังนั้นบุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพในความเป็นอยู่ส่วนตัวและสามารถกระทำการใดก็ได้ที่ตนชอบเท่าที่ไม่กระทบสิทธิของบุคคลอื่นและไม่ผิดกฎหมาย ซึ่งผู้ต้องขังก็เช่นเดียวกัน ถึงแม้ว่าผู้ต้องขังทั้งหลายจะอยู่ในการควบคุมตัวและอาจต้องถูกจำกัดเสรีภาพและต้องสูญเสียสิทธิบางประการไปจากการถูกลงโทษ แต่ผู้ต้องขังก็ยังมีสิทธิในฐานะที่เป็นมนุษย์ที่รัฐควรให้ความคุ้มครองและไม่อาจจำกัดหรือล่วงละเมิดได้

สิทธิและเสรีภาพในความเป็นส่วนตัวของผู้ต้องขังในฐานะที่เป็นมนุษย์ถือเป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานประการหนึ่ง การศึกษาเกี่ยวกับสิทธิในความเป็นส่วนตัวของผู้ต้องขังนั้นจึงจำเป็นต้องศึกษาความเป็นส่วนตัวของบุคคลธรรมดาทั่วไปที่ได้รับการรับรองและคุ้มครอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 (Universal Declaration of Human Right of 1948) และอนุสัญญาแห่งยุโรปว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน (European Convention of the Protection of Human Right and Fundamental Freedoms) ซึ่งอาจกล่าวได้โดยสังเขปดังนี้ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights : UDHR) นี้มีเจตนารมณ์เพื่อรับรองและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของประชาชนทั่วโลกอย่างแท้จริง และถือเป็นเอกสารที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการวางรากฐานด้านสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ อันเป็นมาตรฐานสากลที่ประเทศสมาชิกสหประชาชาติได้ร่วมกันจัดทำขึ้น นอกจากนี้ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนยังเป็นพื้นฐานของการตรากฎหมายและการทำข้อตกลงระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนฉบับต่าง ๆ ในระยะเวลาต่อมาด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งอนุสัญญาแห่งยุโรปว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน

¹¹ ฉัฐยา จรรยาชัยเลิศ, “หลักประกันสิทธิผู้ต้องขัง: กรณีศึกษาสิทธิในการดำรงชีวิต,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2548)

¹² สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. (2558), “ปัญหาและมาตรการทางกฎหมายในการรับรองและคุ้มครองสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว,” (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ)

สิทธิและเสรีภาพในความเป็นส่วนตัวของบุคคลได้รับการรับรองและคุ้มครองในฐานะเป็นสิทธิมนุษยชนประการหนึ่งเป็นครั้งแรกในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948¹³ โดยรับรองและคุ้มครองไว้ในข้อ 12 ที่กำหนดว่า “บุคคลใดจะถูกแทรกแซงตามอำเภอใจในความเป็นส่วนตัว ครอบครัว ที่อยู่อาศัย หรือการสื่อสาร หรือจะถูกกลบเกลื่อนเกียรติยศและชื่อเสียงมิได้ ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองของกฎหมายต่อการแทรกแซงสิทธิหรือการกลบเกลื่อนดังกล่าว”¹⁴ ซึ่งกล่าวได้ว่ามนุษย์ทุกคนย่อมมีสิทธิเลือกตัดสินใจในการใช้ชีวิต สร้างครอบครัวในที่อยู่อาศัยที่ตนได้เลือก หรือมีสิทธิที่จะได้รับการติดต่อถึงกัน เยี่ยมเยียนกัน หรือมีสิทธิที่จะสื่อสารกับบุคคลอื่นได้อย่างปกติ ไม่ถูกแทรกแซงความคิดเห็น หรือจำกัดรูปแบบหรือลักษณะในการติดต่อสื่อสารนั้น

ในส่วนของอนุสัญญาแห่งยุโรปว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน (European Convention for the Protection of Human Right and Fundamental Freedoms) เป็นข้อตกลงที่จัดทำขึ้นเพื่อใช้บังคับระหว่างประเทศต่าง ๆ ในสหภาพยุโรป โดยรับแนวความคิดมาจาก ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 ดังที่ได้กล่าวแล้วข้างต้น ซึ่งเจตนารมณ์ของอนุสัญญานี้มีเจตนารมณ์เพื่อคุ้มครองและพัฒนาสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานในระหว่างประเทศภาคีสมาชิก และที่ผู้วิจัยมุ่งนำเสนออนุสัญญานี้ก็เนื่องมาจากประเทศในแถบยุโรปนับเป็นอาณาจักรที่เก่าแก่และมีอารยธรรมที่เกี่ยวข้องกับชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์มาอย่างยาวนาน มีนักปราชญ์และนักวิชาการหลายยุคหลายสมัยที่สร้างแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับสังคม สิทธิ เสรีภาพของมนุษย์ มีการต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งสิทธิและเสรีภาพ และสร้างอารยธรรมและวัฒนธรรมทางสังคมจนกระทั่งปัจจุบัน ซึ่งอนุสัญญานี้ได้กำหนดรับรองและคุ้มครองสิทธิความเป็นส่วนตัวของบุคคลไว้อย่างชัดเจนในอนุสัญญาอนุสัญญาแห่งยุโรปว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน โดยกำหนดให้บุคคลทุกคนมีสิทธิได้รับการเคารพในชีวิตส่วนตัวและครอบครัว ที่อยู่อาศัยและการสื่อสาร การแทรกแซงการใช้สิทธิในชีวิตส่วนตัวของบุคคลโดยองค์กรของรัฐจะกระทำได้อีกเฉพาะแต่เมื่อมีกฎหมายบัญญัติให้กระทำได้ และการ

¹³ คณะอนุกรรมการสิทธิมนุษยชนและสันติภาพ องค์การศึกษาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งชาติ (UNESCO) และกรมองค์การระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ. “ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948,” กรกฎาคม 2551

¹⁴ Universal Declaration of Human Rights 1948, Article 12 “No one shall be subjected to arbitrary interference with his privacy family, home or correspondence, nor to attacks upon his honor and reputation, everyone has the right to the protection of the law against such interference or attacks”

แทรกแซงดังกล่าวเป็นมาตรการที่จำเป็นในสังคมประชาธิปไตยต่อความปลอดภัยแห่งชาติ ความมั่นคงของรัฐ ประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ของประเทศ การรักษาความสงบเรียบร้อยและการป้องกันการกระทำความผิดทางอาญา การคุ้มครองสุขภาพหรือจิตใจ หรือการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น¹⁵

นอกจากสิทธิความเป็นส่วนตัวของบุคคลในฐานะสิทธิมนุษยชนจะได้รับการรับรองและคุ้มครองโดยกฎเกณฑ์ระหว่างประเทศดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นแล้ว บุคคลที่อยู่ในสถานการณ์พิเศษ เช่น ผู้ต้องขังก็ได้รับการรับรองและคุ้มครองสิทธิความเป็นส่วนตัวโดยกฎเกณฑ์ระหว่างประเทศเช่นกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights (UDHR)) ในส่วนที่เกี่ยวกับสิทธิของผู้ต้องขัง กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR)) และข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำแห่งสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง (ฉบับปรับปรุง)

2.1.1 ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights (UDHR)) ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสิทธิของผู้ต้องขัง

สำหรับปฏิญญาสากลฉบับนี้ได้รับการรับรองสิทธิของผู้ต้องขังไว้ว่าบุคคลใดจะถูกทรมานหรือได้รับการปฏิบัติ หรือลงทัณฑ์ด้วยความทารุณ โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือห้ามเกียรติมิได้¹⁶

2.1.2 กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Right : ICCPR)¹⁷

กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองนี้ ได้มีผลบังคับใช้มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2509 ปัจจุบันมีประเทศที่ลงนามแล้ว 64 ประเทศ ซึ่งประเทศไทยได้ภาคยานุวัติ (Accession) เข้าเป็นภาคีกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองนี้ เช่นเดียวกัน เมื่อวันที่ 29 ตุลาคม พ.ศ. 2539 โดยไม่ได้ตั้งข้อสงวนแต่อย่างใด และมีผลบังคับใช้กับ

¹⁵ European Convention for the Protection of Human Right and Fundamental Freedoms, Article 8 “Right to respect for private and family life: Everyone has the right to respect for his private and family life, his home and his correspondence. There shall be no interference by a public authority with the exercise of this right except such as is in accordance with the law and is necessary in a democratic society in the interest of national security, public safety or the economic well-being of the country, for the prevention of disorder or crime, for the protection of health or morals, or for the protection of the rights and freedoms of others.”

¹⁶ Universal Declaration of Human Rights (UDHR), Article 5. “No one shall be subjected to torture or to cruel, inhuman or degrading treatment or punishment”

¹⁷ United Nation Human Right. “International Covenant on Civil and Political Rights, ” สืบค้นเมื่อวันที่ 1 กันยายน 2563, จาก <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/ccpr.aspx>

ประเทศไทยตั้งแต่วันที่ 29 มกราคม พ.ศ. 2540¹⁸ โดยกติการะหว่างประเทศดังกล่าวมีการรับรองสิทธิของผู้ต้องขัง¹⁹ว่าจะไม่ถูกทรมาน หรือได้รับการปฏิบัติ หรือมีการลงโทษที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม โดยเฉพาะการถูกใช้ในการทดลองทางการแพทย์หรือทางวิทยาศาสตร์โดยไม่ได้ ได้รับความยินยอมจากผู้ต้องขัง รวมทั้งมีการให้หลักประกันสิทธิผู้ต้องขังว่าจะได้รับการปฏิบัติด้วยความมีมนุษยธรรม และเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ยกเว้นในสภาพการณ์พิเศษที่จำเป็นต้องมีการจำแนกผู้ต้องขังและมีการปฏิบัติที่แตกต่างเพื่อให้เหมาะสมกับสถานะของผู้ต้องขังหรือในกรณี ที่จำเป็นต้องแยกผู้ต้องขังที่เป็นเด็กและเยาวชนออกจากผู้ต้องขังที่เป็นผู้ใหญ่เพื่อให้มีการพิจารณา พิพากษาคดีให้เร็วที่สุดเท่าที่จะทำได้ อีกทั้งระบบงานราชทัณฑ์ต้องประกอบด้วย การปฏิบัติต่อนักโทษโดยมีจุดมุ่งหมายสำคัญที่จะให้นักโทษกลับตัวและฟื้นฟูทางสังคม ผู้กระทำความผิดที่เป็น เด็กและเยาวชนต้องได้รับการจำแนกออกจากผู้กระทำความผิดที่เป็นผู้ใหญ่ และต้องได้รับการปฏิบัติ ให้เหมาะสมกับวัยและสถานะทางกฎหมาย²⁰

2.1.3 ข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำแห่งสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง (ข้อกำหนด แมนเดลลา) หรือ The Nelson Mandela Rules²¹

ข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำแห่งสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง เป็นข้อกำหนดที่วางมาตรฐานขั้นต่ำในการบริหารจัดการเรือนจำที่ดี รวมทั้งต้องมีการรับประกัน สิทธิของผู้ต้องขังว่าจะได้รับการเคารพ ซึ่งข้อกำหนดนี้ได้ริเริ่มจากสมัชชาแห่งสหประชาชาติใน ปี พ.ศ. 2553 (ค.ศ. 2010) ให้กลุ่มผู้เชี่ยวชาญนานาชาติดำเนินการปรับปรุง (Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners-SMR) โดยรัฐสมาชิกเห็นชอบกับการปรับปรุงและ กระบวนการที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้หน่วยงานของสหประชาชาติ องค์การระหว่างรัฐบาล ภาคประชาสังคม และนักวิชาการได้เข้าร่วมในขั้นตอนการปรับปรุงดังกล่าว โดยได้ประชุมร่วมกัน ครั้งแรกในปี พ.ศ. 2554 (ค.ศ. 2011) และเริ่มมีการประชุมเพื่อเจรจาในอีก 3 ครั้งต่อมาเพื่อแก้ไข ปรับปรุงข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำแห่งสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ปี 1995

¹⁸ สำคัญ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง, สืบค้นเมื่อ วันที่ 9 กันยายน 2563, จาก <https://www.law.cmu.ac.th/law2011/journal/e1506093485.pdf>

¹⁹ บรรเจิด สิงคะเนติ, นนทวัชร นวตระกูลพิสุทธ์, เรวดี ขวัญทองขี้ม, “รายงานการศึกษาวิจัย ฉบับสมบูรณ์ เรื่อง ปัญหาและมาตรการทางกฎหมายในการรับรองและคุ้มครองสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว (Right to privacy)”

²⁰ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง, ข้อบทที่ 10

²¹ United Nations General Assembly, “Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners (the Nelson Mandela Rules)” dated 8 January 2016.

(Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners-SMR) ใน 8 หัวข้อสำคัญเพื่อสะท้อนให้เห็นถึงมาตรฐานด้านการราชทัณฑ์และสิทธิมนุษยชนที่เกิดขึ้นนับตั้งแต่ปี 1955²² จนกระทั่งข้อกำหนดแมนเดลาได้รับการลงมติเห็นชอบอย่างเป็นทางการเป็นเอกฉันท์จากสมัชชาแห่งสหประชาชาติ ณ เมืองเคปทาวน์ประเทศแอฟริกาใต้ ในเดือนธันวาคมปี พ.ศ. 2558 (ค.ศ. 2015) ที่ประชุมจึงตกลงที่จะเรียกข้อกำหนดนี้ว่า “ข้อกำหนดแมนเดลา” เพื่อเป็นเกียรติแก่ประธานาธิบดีแอฟริกาใต้ผู้ล่วงลับ ซึ่งท่านได้ใช้ชีวิตอยู่ในเรือนจำยาวนานถึง 27 ปี และรณรงค์เพื่อสิทธิของผู้ต้องขังมาโดยตลอด สำหรับหลักการสำคัญของข้อกำหนดแมนเดลาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสิทธิการเยี่ยมผู้ต้องขังในเรือนจำนั้น ได้ถูกกำหนดไว้ในหมวดการติดต่อกับโลกภายนอกเรือนจำครอบครัวและเพื่อน²³ (ข้อ 58 ข้อ 59 ข้อ 60 และข้อ 70) ซึ่งตามข้อกำหนดดังกล่าวได้ให้สิทธิผู้ต้องขังได้รับอนุญาตให้สื่อสารกับครอบครัวและเพื่อนของตนตามระยะเวลาที่เหมาะสมได้โดยให้มี การกำกับดูแลจากหน่วยงานเท่าที่จำเป็นไม่ว่าจะเป็นช่องทางการเขียนจดหมายและการสื่อสารทางอิเล็กทรอนิกส์ ดิจิทัล และช่องทางอื่นใด รวมถึงการเยี่ยมด้วย²⁴ และกรณีที่ได้รับอนุญาตให้เยี่ยมโดยคู่สมรสต้องให้มีการใช้สิทธิดังกล่าวโดยไม่มีการเลือกปฏิบัติ ผู้ต้องขังหญิงต้องสามารถใช้สิทธิดังกล่าวได้เท่าเทียมกับผู้ต้องขังชาย ให้กำหนดขั้นตอนปฏิบัติและจัดให้มีสถานที่เพื่อการเข้าเยี่ยมเพื่อประกันว่าจะมีการเข้าถึงอย่างเป็นธรรมและโดยเท่าเทียมกัน โดยคำนึงถึงความปลอดภัยและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์²⁵

²² Penal Reform International (PRI), “ข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำแห่งสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังฉบับปรับปรุง (ข้อกำหนดแมนเดลา),” สืบค้นเมื่อวันที่ 1 กันยายน 2563, จาก https://cdn.penalreform.org/wp-content/uploads/2016/01/PRI_Mandela-Rules_Short_Guide_THAI_Lowres.pdf.

²³ คำแปลอย่างไม่เป็นทางการ เอกสารองค์การสหประชาชาติ E/CN.15/2015/L.6/Rev.1 ของข้อกำหนดแมนเดลา

²⁴ Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners (the Nelson Mandela Rules), Rule 58

1. Prisoners shall be allowed, under necessary supervision, to communicate with their family and friends at regular intervals: (a) By corresponding in writing and using, where available, telecommunication, electronic, digital and other means; and (b) By receiving visits.

2. Where conjugal visits are allowed, this right shall be applied without discrimination, and women prisoners shall be able to exercise this right on an equal basis with men. Procedures shall be in place and premises shall be made available to ensure fair and equal access with due regard to safety and dignity.”

²⁵ the Nelson Mandela Rules, *เพ็งอ้าง*

นอกจากนี้ยังกำหนดให้ผู้ต้องขังต้องได้รับการจัดให้อยู่ในเรือนจำซึ่งใกล้กับบ้านหรือสถานที่เพื่อการฟื้นฟูทางสังคมของตน²⁶ และผู้เข้าเยี่ยมจะต้องได้รับอนุญาตให้ผู้เยี่ยมเข้ามาในเรือนจำ และมีสิทธิที่จะยินยอมให้มีการค้นตัวหรือไม่ก็ได้ โดยผู้เข้าเยี่ยมอาจถอนความยินยอมในเวลาใดก็ได้ แต่กรณีเช่นนี้ ผู้บริหารงานราชทัณฑ์ก็อาจปฏิเสธการเข้าเยี่ยมก็ได้²⁷ ทั้งนี้ในการค้นตัวและขั้นตอนการปฏิบัติในการเข้าเรือนจำของผู้เยี่ยม ต้องไม่เป็นไปในลักษณะย่ำยีศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์และต้องสอดคล้องกับกฎหมายและระเบียบข้อบังคับว่าด้วยการค้นตัวผู้ต้องขังและห้องขังตามพันธกรณีของกฎหมายระหว่างประเทศ และให้ต้องคำนึงถึงมาตรฐานและบรรทัดฐานระหว่างประเทศ รวมถึงความจำเป็นด้านความปลอดภัยในเรือนจำ และเคารพต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และความเป็นส่วนตัวของผู้ถูกค้น อย่างไรก็ตามการค้นตามซอกหลืบต่าง ๆ ของร่างกายเป็นสิ่งที่พึงหลีกเลี่ยงและไม่ควรใช้กับเด็ก²⁸

จากข้อกำหนดแมนเดลาในหมวดที่ว่าด้วยการติดต่อกับโลกภายนอกเรือนจำของผู้ต้องขังนี้ เห็นได้ชัดว่าการเยี่ยมจากครอบครัวและเพื่อหรือการสื่อสารไปยังโลกภายนอกทางจดหมายหรือทางอิเล็กทรอนิกส์อื่นเป็นสิทธิของผู้ต้องขังควรได้รับและควรให้การรับรองโดยที่หน่วยงานราชทัณฑ์ซึ่งเป็นหน่วยงานที่กำกับดูแลจะต้องดำเนินการให้สิทธิแก่ผู้ต้องขังให้ได้รับการเยี่ยมหรือสื่อสารกับครอบครัวและเพื่อนได้ โดยจะต้องอนุญาตให้ครอบครัวและเพื่อนสามารถเข้ามาในเรือนจำเพื่อเยี่ยมผู้ต้องขังได้ และต้องได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมคำนึงถึงสิทธิความเป็นส่วนตัวของผู้เยี่ยมเป็นสำคัญ โดยเฉพาะการค้นตัวผู้เยี่ยมจะต้องกระทำเท่าที่กฎหมายหรือระเบียบให้อำนาจไว้ภายใต้หลักเพื่อความปลอดภัยของเรือนจำ และที่สำคัญจะไม่ค้นตัวหากผู้เยี่ยมไม่ยินยอมหรือไม่ค้นตัวแบบทุกซอกทุกมุมหากผู้เยี่ยมนั้นเป็นเด็ก²⁹

²⁶ Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners (the Nelson Mandela Rules), Rule 59
“Prisoners shall be allocated, to the extent possible, to prisons close to their homes or their places of social rehabilitation”

²⁷ Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners (the Nelson Mandela Rules), Rule 60
1. Admission of visitors to the prison facility is contingent upon the visitor’s consent to being searched. The visitor may withdraw his or her consent at any time, in which case the prison administration may refuse access.
2. Search and entry procedures for visitors shall not be degrading and shall be governed by principles at least as protective as those outlined in rules 50 to 52. Body cavity searches should be avoided and should not be applied to children

²⁸ ข้อกำหนดแมนเดลา, ข้อกำหนดที่ 60 วรรค 2

²⁹ ข้อกำหนดแมนเดลา, เท็งฮ้าง

อย่างไรก็ตามหน่วยงานราชทัณฑ์ก็มีสิทธิปฏิเสธการเข้าเยี่ยมได้เช่นกันหากไม่ได้รับความร่วมมือ³⁰ ซึ่งนอกเหนือจากการให้บุคคลภายนอก (ครอบครัวและเพื่อน) เข้าเยี่ยมผู้ต้องขังในเรือนจำได้แล้วนั้น หน่วยงานราชทัณฑ์จะต้องอนุญาตให้ผู้ต้องขังได้รับสิทธิในการออกไปนอกเรือนจำได้ หากญาติใกล้ชิดหรือกลุ่มสมรสของผู้ต้องขังเจ็บป่วยร้ายแรงหรือเสียชีวิต โดยจะต้องอนุญาตให้เดินทางไปเยี่ยมหรือไปร่วมพิธีศพได้³¹ อีกทั้งจะต้องให้สิทธิผู้ต้องขังได้รับการเยี่ยมเพื่อใช้ชีวิตคู่ (Conjugal visit) โดยไม่เลือกปฏิบัติด้วย³² ซึ่งข้อกำหนดดังกล่าวข้างต้นได้มีการนำมากำหนดไว้ชัดเจนในข้อกำหนดกรุงเทพ³³ เช่น ข้อกำหนดที่ 23 “การลงโทษทางวินัยสำหรับผู้ต้องขังหญิงไม่ควรรวมถึงการตัดการติดต่อกับครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งการติดต่อกับบุตร” หรือ ข้อกำหนดที่ 26 “ผู้ต้องขังหญิงพึงได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนในทุกวิถีทาง เพื่อให้ได้ติดต่อกับครอบครัว รวมถึงบุตร ผู้ปกครองบุตร และผู้แทนทางกฎหมาย โดยหากเป็นไปได้ควรมีมาตรการในการลดผลกระทบเชิงลบที่ผู้ต้องขังหญิงได้รับจากการถูกคุมขังในเรือนจำที่ห่างไกลจากภูมิลำเนาด้วย” เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อเป็นการรับเอาข้อกำหนดมาตรฐานสากลมาปรับใช้ในประเทศไทยเพื่อขับเคลื่อนให้กระบวนการบังคับโทษมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับมาตรฐานสากล ตามที่ประเทศไทยได้เข้าเป็นภาคีสมาชิกของข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำแห่งสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง (ข้อกำหนดแมนเดลา) หรือ The Nelson Mandela Rules

นอกจากสิทธิในการเยี่ยมและสื่อสารกับครอบครัวและเพื่อนตามที่ระบุข้างต้นแล้ว ข้อกำหนดแมนเดลายังกำหนดให้ผู้ต้องขังมีสิทธิที่จะติดต่อสื่อสารตัวแทนทางกฎหมาย รวมถึงสถานทูตของตนได้³⁴ โดยหลักการสำคัญของการให้สิทธิผู้ต้องขังมีสิทธิที่จะติดต่อสื่อสารกับตัวแทนทางกฎหมายหรือสถานทูตนั้นก็เพื่อให้ผู้ต้องขังได้รับการปรึกษาคดีจากที่ปรึกษากฎหมายหรือตัวแทนทางกฎหมายเกี่ยวกับคดีความหรือข้อกล่าวหาของตนเพื่อประโยชน์

³⁰ ข้อกำหนดแมนเดลา, *เพ็งฮ้าง*

³¹ Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners (the Nelson Mandela Rules), Rule 70 “The prison administration shall inform a prisoner at once of the serious illness or death of a near relative or any significant other. Whenever circumstances allow, the prisoner should be authorized to go, either under escort or alone, to the bedside of a near relative or significant other who is critically ill, or to attend the funeral of a near relative or significant other.”

³² ข้อกำหนดแมนเดลา, ข้อกำหนดที่ 70

³³ ข้อกำหนดสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงและมาตรการที่มิใช่การคุมขังสำหรับผู้กระทำผิดหญิง (ข้อกำหนดกรุงเทพ), สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย

³⁴ ข้อกำหนดแมนเดลา, *ฮ้างแล้ว* *เชิงอรรถที่ 23*, น. 31.

แห่งความยุติธรรมได้ โดยจะต้องได้รับโอกาส เวลา และการอำนวยความสะดวกที่เพียงพอในการติดต่อสื่อสารดังกล่าว³⁵ โดยจะไม่มี การลอบฟังข้อมูลหรือตัดข้อความใด ๆ และให้เป็น การสื่อสารอย่างเป็นทางการเป็นความลับ ดังข้อกำหนดที่ 61 ที่วางหลักให้ผู้ต้องขังได้รับโอกาสและมีการอำนวยความสะดวกอย่างเพียงพอในการพบปะและปรึกษาหารือกับที่ปรึกษาทนายความหรือผู้ให้บริการด้านกฎหมายโดยไม่ชักช้า โดยจะไม่มี การลอบฟังข้อมูลหรือไม่มี การตัดข้อความใด ๆ และให้การสื่อสารระหว่างกันเป็นความลับไม่ว่าจะเป็นประเด็นด้านกฎหมายใด ๆ ทั้งนี้ จะต้องสอดคล้องกับกฎหมายภายในประเทศที่ใช้บังคับอยู่ด้วย ซึ่งการปรึกษาหารือดังกล่าวอาจกระทำในลักษณะที่อยู่ในสายตาของเจ้าพนักงานเรือนจำ แต่ต้องไม่ได้ยินข้อความในการปรึกษานั้น นอกจากนี้ กรณีที่ผู้ต้องขังไม่สามารถพูดภาษาท้องถิ่น ได้ ผู้บริหารเรือนจำต้องอำนวยความสะดวกในการที่ผู้ต้องขังจะเข้าถึงบริการล่ามที่มีความสามารถและเป็นอิสระและต้องเข้าถึงความช่วยเหลือด้านกฎหมายที่มีประสิทธิภาพ³⁶ สำหรับสิทธิในการเยี่ยมหรือสื่อสารกับโลกภายนอกของผู้ต้องขังตามข้อกำหนด แมนเดลา³⁷ นี้ยังรวมถึงการได้รับสิทธิติดต่อกับสถานทูตของตนเอง เพื่อประโยชน์ในด้านการสื่อสารที่เหมาะสม เนื่องจากผู้ต้องขัง โดยเฉพาะที่เป็นชาวต่างชาติมักจะพบปัญหาและอุปสรรคด้านภาษาและขาดข้อมูลความรู้เกี่ยวกับกระบวนการทางกฎหมาย ในบางกรณีอาจพบอุปสรรคในการติดต่อกับครอบครัวและญาติในประเทศของตนด้วย ข้อกำหนดแมนเดลาจึงให้ความสำคัญและบัญญัติรับรองสิทธิไว้เช่นเดียวกัน³⁷

จะเห็นได้ว่าข้อกำหนดแมนเดลาที่กำหนดสิทธิอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำที่ผู้ต้องขังพึงได้รับการปฏิบัติไว้อย่างชัดเจน โดยเฉพาะสิทธิได้รับการเยี่ยมหรือสื่อสารกับครอบครัวและเพื่อนไม่ว่าช่องทางใด ๆ ภายในระยะเวลาที่เหมาะสมและมีการกำกับดูแลเท่าที่จำเป็น รวมถึงกำหนดบทลงโทษทางวินัยกับผู้ต้องขังด้วยการ “ห้าม” ผู้ต้องขังได้รับการเยี่ยมจากครอบครัวและเพื่อนมิได้

³⁵ สำนักงานป้องกันยาเสพติดและปราบปรามอาชญากรรมแห่งสหประชาชาติ, “การประเมินผลการปฏิบัติตามข้อกำหนดแมนเดลา,” (สิงหาคม 2560)

³⁶ Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners (the Nelson Mandela Rules), Rule 61

“1. Prisoners shall be provided with adequate opportunity, time and facilities to be visited by and to communicate and consult with a legal adviser of their own choice or a legal aid provider, without delay, interception or censorship and in full confidentiality, on any legal matter, in conformity with applicable domestic law. Consultations may be within sight, but not within hearing, of prison staff

2. In cases in which prisoners do not speak the local language, the prison administration shall facilitate access to the services of an independent competent interpreter.

3. Prisoners should have access to effective legal aid.”

³⁷ ข้อกำหนดแมนเดลา, ข้อกำหนดที่ 62

³⁸ การที่ข้อกำหนดแมนเดลาได้วางหลักและให้ความสำคัญกับสิทธิผู้ต้องขังเช่นนี้ก็เพราะ ทั่วโลกได้สังเกตเห็นว่าการให้ผู้ต้องขังได้รับการเยี่ยมหรือสื่อสารกับครอบครัวและเพื่อนเป็นการรักษาความสัมพันธ์ระหว่างผู้ต้องขังกับครอบครัวให้แน่นแฟ้น เพราะครอบครัวเป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างยิ่งที่จะช่วยให้ผู้ต้องขังได้รับการฟื้นฟู เยียวยาพฤตินิสัยให้กลับตัวเป็นคนดีไม่กลับไปกระทำความผิดซ้ำ และสามารถกลับคืนสู่สังคมได้อย่างปกติสุข ดังทฤษฎีพันธะทางสังคมของ (Hirschi 1969) ที่ได้ยกมาอ้างอิงในรายงานวิจัยฉบับหนึ่งว่า บุคคลที่มีความผูกพันกับองค์กรหรือกลุ่มในสังคมได้แก่ ครอบครัว โรงเรียน และเพื่อน มีแนวโน้มที่จะไม่ก่ออาชญากรรมเพราะเหตุผล 4 ประการ ได้แก่

1. ความผูกพัน (Attachment) หมายถึง การที่บุคคลมีความรักใคร่ต่อบุคคลอื่น และมีความสนใจในความรู้สึกของบุคคลอื่น ซึ่งความผูกพันนี้ทำให้บุคคลยอมรับบรรทัดฐานของสังคม สร้างสามัญสำนึกควบคุมตนเองให้เป็นคนดีของสังคม

2. ข้อผูกมัด (Commitment) หมายถึง การที่บุคคลดำเนินชีวิตตามจารีตของสังคม เช่น การศึกษาเพื่อประกอบอาชีพสุจริต การมีครอบครัวที่อบอุ่นเพื่อประกันความสำเร็จในชีวิต ทำให้บุคคลนั้นไม่กระทำความผิดกฎหมายเนื่องจากต้องสูญเสียความสำเร็จในชีวิต

3. การเข้าร่วม (Involvement) หมายถึง การที่บุคคลเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในสังคม ทำให้ไม่มีเวลาไปก่ออาชญากรรม เนื่องจากเวลาส่วนใหญ่ถูกใช้ไปกับกิจกรรมของสังคม

4. ความเชื่อ (Belief) หมายถึง ความเชื่อต่อค่านิยมและบรรทัดฐานของสังคม ถ้าหากบุคคลมีความเชื่อต่อค่านิยมและบรรทัดฐานทางสังคมสูง จะไม่ทำผิดกฎระเบียบของสังคม

ซึ่งโดยสรุป บุคคลที่มีความผูกพันทางสังคมน้อยมีแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมอาชญากรรม และพฤติกรรมอาชญากรรมมีสาเหตุมาจากปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล ความสัมพันธ์ภายในครอบครัว การถูกกีดกันไม่ให้เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของสังคม ทำให้บุคคลไม่ปฏิบัติตามกฎ ระเบียบของสังคม และก่ออาชญากรรม³⁹

2.2 สิทธิการเยี่ยมผู้ต้องขัง ตามหลักรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560

นับแต่ประเทศไทยเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 ได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยมาแล้วทั้งสิ้น 20 ฉบับ ซึ่งฉบับที่บังคับใช้

³⁸ ข้อกำหนดแมนเดลา, ข้อกำหนดที่ 43

³⁹ นิติพล ธาระรูป, “รายงานผลการวิจัย เรื่อง โครงการพัฒนารูปแบบการปฏิรูปเรือนจำและกระบวนการคืนผู้ต้องขังสู่ชุมชนสันติสุข,” (รายงานวิจัยจากทุนอุดหนุนมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, 2561), น. 9.

ในปัจจุบัน คือรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 โดยมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 6 เมษายน พ.ศ. 2560 เป็นต้นมา เป็นที่ทราบกันดีว่า รัฐธรรมนูญถือเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ สิ่งหนึ่งที่แสดงความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญคือ กฎหมายใด ๆ ที่ใช้บังคับ หรือจะใช้บังคับนั้น จะขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นแม่บทนั้นมิได้ เรียกว่า หลักความชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งหลักการนี้ได้รับรองไว้ตั้งแต่ในรัฐธรรมนูญฉบับแรกจนถึงปัจจุบัน ซึ่งในฉบับปัจจุบันได้บัญญัติไว้ในมาตรา 5 “รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ บทบัญญัติใดของกฎหมาย กฎหรือข้อบังคับ หรือการกระทำใด ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ บทบัญญัติหรือการกระทำนั้นเป็นอันใช้บังคับมิได้” ความเป็นกฎหมายสูงสุด หรือ Supremacy of Law หมายถึง สภาวะสูงสุดของกฎหมาย ซึ่งแสดงให้เห็นสถานะของกฎหมายนั้น ๆ ว่าอยู่ในลำดับสูงเหนือกฎหมายอื่นใดทั้งปวง ลำดับเช่นนี้อาจเรียกว่าศักดิ์หรือชั้นของกฎหมาย (Hierarchy of Law) ซึ่งโดยทั่วไปแล้ว จะกำหนดให้รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ ส่วนกฎหมายธรรมดาในรูปแบบหรือประเภทอื่น ๆ ที่มีชื่อเรียกต่าง ๆ เช่น พระราชบัญญัติ พระราชกฤษฎีกา ระเบียบ ข้อบังคับนั้นจะถือว่าเป็นกฎหมายในชั้นรองลงมา⁴⁰

การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนได้มีการนำมาบัญญัติไว้เป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช 2475 โดยบัญญัติไว้ในหมวด 2 ว่าด้วยเรื่องสิทธิและหน้าที่ของชนชาวสยาม ซึ่งมีหลักวางไว้อย่างกว้างว่า “บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในการถือศาสนาหรือลัทธิใด ๆ และมีเสรีภาพในการปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อถือของตน เมื่อไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อหน้าที่ของพลเมืองและไม่เป็น การขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมของประชาชน” และ “ภายในบังคับแห่งกฎหมาย บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในร่างกาย เคหสถาน ทรัพย์สิน การพูด การเขียน การโฆษณา การศึกษาอบรม การประชุมโดยเปิดเผย การตั้งสมาคม การอาชีพ” แต่ถึงแม้ว่าจะวางหลักไว้อย่างกว้างเพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติ แต่ในเมื่อไม่มีกฎหมายมารองรับในบางเรื่องจึงมีการละเมิดจนเกิดผลเสียต่อการปกครอง

ความหมายของคำว่า สิทธิ และ เสรีภาพ คำว่า “สิทธิเสรีภาพ” ประกอบด้วยคำ 2 คำ คือ คำว่า “สิทธิ” และ คำว่า “เสรีภาพ” ซึ่งแต่ละคำก็จะมีความหมายเฉพาะของตัวเอง กล่าวคือ สิทธิ หรือ สิทธิตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 หมายถึง อำนาจอันชอบธรรม เช่น บุคคลมีสิทธิและหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญ เขามีสิทธิในที่ดินแปลงนี้ รวมถึงอำนาจที่จะกระทำการใด ๆ ได้อย่างอิสระ โดยได้รับการรับรองจากกฎหมาย ซึ่งคำว่า “สิทธิ” ในมุมมองของ

⁴⁰ อนุรักษ์ วิฑิตานนท์, หลักรัฐธรรมนูญเบื้องต้น, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2553. (น. 125-126)

นักวิชาการหลายท่านในระบบกฎหมายของไทยต่างได้ให้ความหมายไปในแนวทางเดียวกันว่า สิทธิ (Right) หมายถึง ประโยชน์ที่กฎหมายรับรองและคุ้มครองที่จะกระทำการใด ๆ ได้อย่างอิสระ⁴¹ รวมทั้งเป็นอำนาจที่กฎหมายรับรองคุ้มครองให้แก่บุคคลในอันที่จะเรียกร้องให้บุคคลอื่นกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง สิทธิจึงก่อให้เกิดหน้าที่แก่บุคคลอื่นด้วย⁴² ซึ่งสิทธิตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดให้การรับรองและคุ้มครองแก่ปัจเจกบุคคลในอันที่จะกระทำการใดหรือไม่กระทำการใด จึงเป็นสิ่งที่รัฐให้สิทธิแก่ประชาชนโดยรัฐมีพันธกรณี (หน้าที่) ที่จะต้องทำให้ประชาชนได้รับสิทธิ นั้น เปรียบประดุจดังรัฐเป็นลูกหนี้ประชาชนเป็นเจ้าหนี้⁴³ ในอันที่จะก่อให้เกิดสิทธิเรียกร้องที่จะไม่ให้บุคคลใดแทรกแซงในสิทธิตามรัฐธรรมนูญของตน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเรียกร้องต่อองค์กรของรัฐมิให้แทรกแซงในขอบเขตสิทธิของตน หรือมีสิทธิเรียกร้องให้รัฐดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งได้ ซึ่งสิทธิตามรัฐธรรมนูญยังหมายรวมถึงการให้หลักประกันหรือเป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกบุคคลกับรัฐที่จะต้องให้ความเคารพ ปกป้อง และคุ้มครองสิทธิตามรัฐธรรมนูญ ดังกล่าว⁴⁴ อย่างไรก็ดีเมื่อมีสิทธิแล้วย่อมจะต้องมีหน้าที่ (Duty) ความรับผิดชอบตามมาด้วย สิทธิ และหน้าที่จึงเป็นของคู่กัน เพราะเมื่อบุคคลใดบุคคลหนึ่งมีสิทธิหรือได้ประโยชน์ที่กฎหมายรับรองไว้แล้ว อีกบุคคลหนึ่งก็จะต้องมีหน้าที่ที่จะต้องไม่รบกวนหรือขัดขวางต่อสิทธินั้นในอันที่จะกระทำการหรืองดเว้นไม่กระทำการใด ๆ เพื่อให้เป็นไปตามสิทธินั้นอย่างไรก็ได้⁴⁵

ส่วนคำว่า “เสรีภาพ” ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 หมายถึง ความสามารถที่จะกระทำการใด ๆ ได้ตามที่ตนปรารถนาโดยไม่มีอุปสรรคขัดขวาง เช่น เสรีภาพในการพูด เสรีภาพในการนับถือศาสนา ความมีสิทธิที่จะกระทำการที่ไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น ซึ่งในมุมมองของนักวิชาการในระบบกฎหมายของไทย “เสรีภาพ” (Liberty) หมายถึง ภาวะของมนุษย์

⁴¹ ฌูกร วิทิตานนท์ อ้างถึงใน พงษ์รวิวัฒน์ บุญพิทักษ์, “สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทยตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560,” สำนักกฎหมาย สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, (น.3)

⁴² บรรเจิด สิงคะเนติ อ้างถึงใน พงษ์รวิวัฒน์ บุญพิทักษ์, “สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทยตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560,” สำนักกฎหมาย สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, (น.3)

⁴³ มานิต จุมปา อ้างถึงใน พงษ์รวิวัฒน์ บุญพิทักษ์, “สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทยตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560,” สำนักกฎหมาย สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, (น.3)

⁴⁴ บรรเจิด สิงคะเนติ, *อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 42*, น.3

⁴⁵ พงษ์รวิวัฒน์ บุญพิทักษ์, สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทยตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560, สำนักกฎหมาย สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, (น.3)

ที่ไม่อยู่ภายใต้การครอบงำของผู้อื่น⁴⁶ และมีความเป็นอิสระที่จะกระทำการหรืองดเว้นการกระทำใด⁴⁷ อันเป็นอำนาจที่มีเหนือตนเองซึ่งมีความแตกต่างกับสิทธิ เพราะสิทธิเป็นอำนาจที่บุคคลมี เพื่อเรียกร้องให้ผู้อื่นกระทำการหรือละเว้นการกระทำอันใดอันหนึ่ง แต่ในขณะที่ “เสรีภาพ” นั้นเป็นอำนาจที่บุคคลนั้นมีอยู่เหนือตนเองในการตัดสินใจจะกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งหรือไม่กระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งโดยปราศจากการแทรกแซงหรือครอบงำจากบุคคลอื่น เสรีภาพจึงไม่ก่อให้เกิดหน้าที่ต่อบุคคลอื่นแต่อย่างใด⁴⁸

สำหรับสิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย ได้มีบัญญัติรับรองไว้เป็นการเฉพาะในลักษณะเป็นการบัญญัติไว้อย่างกว้าง⁴⁹ ซึ่งการใดที่มีได้ห้ามหรือจำกัดไว้ในรัฐธรรมนูญหรือในกฎหมายอื่น บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพที่จะทำกรนั้นได้และได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญตราว่าที่การใช้สิทธิหรือเสรีภาพเช่นนั้นไม่กระทบกระเทือนหรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และไม่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น การกล่าวอ้างสิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติหรือให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ แม้ยังไม่มีการตรากฎหมายนั้นขึ้นใช้บังคับ บุคคลหรือชุมชนย่อมสามารถใช้สิทธิหรือเสรีภาพนั้นได้ตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ โดยจะถูกละเมิดมิได้ กรณีมีการละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่ได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญสามารถยกบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญเพื่อใช้สิทธิทางศาลหรือยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้คดีในศาลได้ในส่วนบุคคลซึ่งได้รับความเสียหายจากการถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพหรือจากการทำความผิดอาญาของบุคคลอื่น ย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาหรือช่วยเหลือจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ⁵⁰

ดังนั้น เมื่อมีการบัญญัติรับรองสิทธิและเสรีภาพดังกล่าวแล้ว การจะตรากฎหมายที่จำกัดสิทธิหรือเสรีภาพ จึงกระทำได้เฉพาะที่กำหนดในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 26 เท่านั้น ซึ่งมีในกรณีต่อไปนี้ ก) ต้องเป็นไปตามเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ และ ข) ในกรณีที่รัฐธรรมนูญไม่ได้บัญญัติเงื่อนไขไว้การตรากฎหมายนั้นจะต้อง

⁴⁶ มานิต จุมปา, *อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 43*, น.4

⁴⁷ ฌัฐกร วิทิตานนท์, *อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 41*, น.4

⁴⁸ บรรเจิด สิงคะเนติ, *อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 42*, น.4

⁴⁹ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560, มาตรา 25 วรรคหนึ่ง

⁵⁰ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย, มาตรา 25 วรรคสอง วรรคสาม และวรรคสี่

- 1) ไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม
- 2) ไม่เพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ
- 3) จะกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลไม่ได้⁵¹

นอกจากบุคคลจะมีสิทธิเสรีภาพตามที่รัฐธรรมนูญให้การรับรองและคุ้มครองแล้ว สิ่งที่เกี่ยวข้องเนื่องจากการใช้สิทธิเสรีภาพได้อย่างชอบธรรมก็คือความเสมอภาคซึ่งความเสมอภาคที่ปรากฏอยู่ในบทบัญญัติมาตรา 27 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 นั้น ได้มีนักวิชาการหลากหลายแขนงได้ให้ความหมายไว้ในเชิงที่ว่า ความเสมอภาคหมายถึงหลักพื้นฐานของศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ ซึ่งมนุษย์ย่อมได้รับการรับรองและคุ้มครองจากกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน ในฐานะที่เป็นมนุษย์โดยมิต้องคำนึงถึงคุณสมบัติอื่น ๆ อาทิ เชื้อชาติ ศาสนา ภาษา ถิ่นกำเนิด เป็นต้น และขณะเดียวกันก็ถือได้ว่าหลักความเสมอภาคนี้เป็นหลักที่ควบคุมมิให้รัฐใช้อำนาจของตนตามอำเภอใจโดยการใช้อำนาจของรัฐแก่กลุ่มบุคคลใดบุคคลหนึ่งรัฐต้องสามารถอธิบายได้ว่าเพราะเหตุใดรัฐจึงกระทำการอันก่อให้เกิดผลกระทบหรือเป็นการให้ประโยชน์แก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งนั้น โดยเฉพาะ หากการให้เหตุผลไม่อาจรับฟังได้แสดงว่าการใช้อำนาจของรัฐนั้นเป็นไปตามอำเภอใจ ดังนั้นหลักความเสมอภาคจึงเป็นหลักสำคัญในการรับรองและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนและสามารถนำมาตรวจสอบการใช้อำนาจของรัฐไม่ว่าจะเป็นฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และฝ่ายตุลาการได้⁵² ดังนั้น หลักเกณฑ์ของหลักความเสมอภาคจึงต้องมีการปฏิบัติแก่บุคคลทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน แต่โดยการใช้หลักความเสมอภาคที่มีความหลากหลายในการปฏิบัติเนื่องจากสาระสำคัญของข้อเท็จจริงที่แตกต่างกันไป ดังนั้นการปฏิบัติแก่บุคคลตามหลักความเสมอภาคย่อมแตกต่างกันไป ทั้งนี้ย่อมต้องเป็นความแตกต่างที่ยอมรับได้⁵³

หลักความเสมอภาคจึงอาจเปรียบเทียบเหมือนเหรียญสองด้าน ด้านแรกข้อเท็จจริงเดียวกันต้องปฏิบัติด้วยเกณฑ์เดียวกันจึงจะถือว่าเสมอภาค ด้านที่สองข้อเท็จจริงต่างกันต้องปฏิบัติด้วยเกณฑ์ต่างกันจึงจะเสมอภาค⁵⁴

1. ความเสมอภาคในกฎหมาย
2. ความเสมอภาคในการยุติธรรม

⁵¹ พงษ์รวิวัฒน์ บุญพิทักษ์, *อ่างแล้ว เจริญรอดที่ 45*, น. 5

⁵² พงษ์รวิวัฒน์ บุญพิทักษ์, *อ่างแล้ว เจริญรอดที่ 45*, น. 7

⁵³ เกรียงไกร เจริญชนาววัฒน์, “หลักความเสมอภาค,” สืบค้นเมื่อวันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2564, จาก <http://www.public-law.net/publaw/view.aspx?id=657#m5>

⁵⁴ พงษ์รวิวัฒน์ บุญพิทักษ์, *อ่างแล้ว เจริญรอดที่ 45*, น. 7

3. ความเสมอภาคในการเข้ารับราชการ

4. ความเสมอภาคในการรับแบ่งภาระ (เสียภาษีรับราชการทหาร)

ฉะนั้น เมื่อบุคคลอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยแล้วทุกคนมีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน ทั้งการเสมอภาคกันในทางกฎหมายและเสมอภาคในการเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการบ้านเมือง แต่ไม่ได้หมายความว่าทุกคนจะมีความเสมอภาคในฐานะความเป็นอยู่ของบุคคล เช่น ผู้ที่มีคุณวุฒิความรู้ความสามารถในกิจการงานย่อมจะได้รับเงินเดือนสูงกว่าผู้ที่มีความรู้ความสามารถน้อย เช่นนี้ไม่ใช่เรื่องความเสมอภาคในรัฐธรรมนูญ โดยผลของหลักความเสมอภาคนี้เองจึงทำให้รัฐธรรมนูญต้องรับรองหลักการห้ามเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม (Unjust Discrimination) ซึ่งหมายความว่า การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลไม่ว่าด้วยเหตุความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ หรือเหตุอื่นใดจะกระทำมิได้⁵⁵ นั่นเอง

นอกเหนือจากสิทธิ เสรีภาพ ความเสมอภาค และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์แล้ว รัฐธรรมนูญยังได้กำหนดสิทธิและเสรีภาพในเรื่องต่าง ๆ ที่เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่บุคคลทุกคนควรได้รับ นั่นก็คือสิทธิในการติดต่อสื่อสาร ซึ่งสิทธิในการติดต่อสื่อสารดังกล่าวได้กำหนดไว้ในมาตรา 36 “บุคคลย่อมมีสิทธิเสรีภาพในการติดต่อสื่อสารถึงกันไม่ว่าทางใด ๆ

การตรวจ การกัก หรือการเปิดเผยข้อมูลบุคคลที่สื่อสารถึงกันรวมทั้งการกระทำด้วยประการใด ๆ เพื่อให้ล่วงรู้หรือได้มาซึ่งข้อมูลที่บุคคลสื่อสารถึงกันจึงกระทำมิได้ เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาลหรือมีเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ”⁵⁶

เพราะฉะนั้นบุคคลทุกคนไม่จำกัดว่าจะจะเป็นบุคคลโดยอ้อมมีทั้งสิทธิที่จะได้ติดต่อสื่อสารถึงกันไม่ว่าทางใดโดยที่บุคคลอื่นจะมาขัดขวางหรือละเมิดไม่ได้ อีกทั้งยังมีเสรีภาพในการสื่อสารได้อย่างอิสระในทุกช่องทางเท่าที่ไม่ขัดหรือกระทบต่อความมั่นคงของรัฐ หรือความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน ซึ่งสิทธิและเสรีภาพที่บุคคลทุกคนจะได้รับนี้ย่อมหมายรวมถึงผู้ต้องขังซึ่งเป็นบุคคลที่ถูกจำกัดสิทธิบางประการตามกฎหมาย แต่สำหรับสิทธิขั้นพื้นฐานในการติดต่อสื่อสารนับว่าเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องได้รับและกฎหมายอื่นใดจะบัญญัติให้ขัดหรือแย้งไม่ได้

คำว่า “การติดต่อสื่อสาร” นั้น ได้มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมาย โดยท่านแรก ภิญ โยธสาธร กล่าวว่า “การติดต่อสื่อสาร คือการแลกเปลี่ยนความหมายระหว่างบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป ซึ่งเกิดขึ้นหรือเป็นผลสำเร็จ มีความเข้าใจตรงกันเมื่อทั้งสองฝ่ายรับรู้ มีความต้องการและ

⁵⁵ พงษ์วัฒน์ บุญพิทักษ์, *อ้าวแล้ว เจียงพรรคที่ 45*, น. 8

⁵⁶ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560, มาตรา 36

ทัศนคติอย่างเดียวกัน” อีกท่านคือมินซ์เบิร์ก กล่าวว่า “การติดต่อสื่อสารเป็นการแสดงบทบาท ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล” กล่าวโดยสรุปก็คือเป็นกระบวนการในการส่งข่าวสารระหว่างบุคคล ตั้งแต่ 2 คนหรือมากกว่านั้น⁵⁷ ซึ่งการติดต่อสื่อสารดังกล่าว รวมหมายถึงการเยี่ยมหรือการ ปฏิสัมพันธ์กันระหว่างผู้ต้องขังและครอบครัว ญาติสนิท มิให้ถูกตัดขาดจากโลกภายนอก และเพื่อให้สามารถสื่อสารถึงกันมีความเข้าใจตรงกันได้ นับได้ว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ได้บัญญัติรับรองและคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องขังในส่วนนี้ไว้แล้ว

2.3 สิทธิการเยี่ยมผู้ต้องขังตามหลักกฎหมายบังคับโทษของไทย

ที่ผ่านมาสิทธิในการเยี่ยมครอบครัวและญาติของผู้ต้องขังในกฎหมายบังคับโทษของไทยมีเพียงการให้สิทธิครอบครัวและญาติในการเข้าเยี่ยมผู้ต้องขังภายในเรือนจำเท่านั้น⁵⁸ โดยครอบครัวและญาติที่ได้รับอนุญาตให้เข้าเยี่ยมจะต้องเดินทางมาเยี่ยมผู้ต้องขัง ณ เรือนจำ ในวันและเวลาที่เรือนจำกำหนด โดยจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์และขั้นตอนในการขออนุญาต เข้าเยี่ยมที่ยุ่งยากซับซ้อน และเมื่อได้รับอนุญาตให้เข้าเยี่ยมก็สามารถเข้าเยี่ยมเพื่อพบปะพูดคุยหรือ สนทนากับผู้ต้องขังได้เพียงไม่กี่นาที อีกทั้งในการพูดคุยหรือสนทนากับผู้ต้องขังก็ไม่มี ความเป็นส่วนตัวเพราะต้องให้เจ้าหน้าที่เรือนจำได้ยินและได้ฟังและมีสิทธิที่จะยกเลิกหรือ ตัดการสนทนาระหว่างกันได้หากเห็นว่าไม่เหมาะสม⁵⁹ การเยี่ยมผู้ต้องขังในเรือนจำในช่วงที่ผ่านมา จึงเป็นไปได้ด้วยความยากลำบากด้วยเหตุผลเรื่องเวลาและค่าใช้จ่ายในการเดินทางมาเยี่ยมของ ครอบครัวและญาติ การดำเนินการขออนุญาตเข้าเยี่ยม ขั้นตอนการพิจารณาอนุญาตต่าง ๆ ซึ่งส่งผล ให้ผู้ต้องขังบางรายแทบจะไม่เคยได้รับการเยี่ยมจากครอบครัวและญาติ บางรายได้รับการเยี่ยมจาก ครอบครัวและญาติเพียงปีละ 1 ครั้งเฉพาะในวันพบญาติเท่านั้น⁶⁰ ซึ่งเหล่านี้อาจถือเป็นการลดทอน สิทธิเสรีภาพของผู้ต้องขังตามหลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามแนวทางสากล และเป็นการ ดำเนินการที่ไม่สอดคล้องกับเป้าหมายของการบังคับโทษตามแนวทางเสรีนิยมที่มุ่งปรับเปลี่ยนบำบัด

⁵⁷ นิรมล สิริหาล้า, “การติดต่อสื่อสาร (Communication),” สืบค้นเมื่อวันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2564, จาก www.gotoknow.org

⁵⁸ พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479, มาตรา 33

⁵⁹ ข้อบังคับกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการเยี่ยมการติดต่อของบุคคลภายนอกต่อผู้ต้องขังและการเข้าดูกิจการ หรือติดต่อการงานกับเรือนจำ พ.ศ. 2555, ข้อ 7

⁶⁰ ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน. “เรือนจำกับการปิดล้อมสิทธิของผู้ต้องขังในการได้พบญาติ และทนายความ,” เอกสารออนไลน์. สืบค้นเมื่อวันที่ 9 กันยายน 2563, จาก <https://tlhr2014.com/?p=2112>

ฟื้นฟูหรือแก้ไขพฤติกรรมของบุคคลรวมถึงยกระดับความเจริญทางจิตและพฤติกรรมให้อยู่ในเกณฑ์มาตรฐานของคนปกติในสังคมได้⁶¹

จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2560 ประเทศไทยได้พัฒนาการเชื่อมผู้ต้องขังให้สอดคล้องกับแนวทางสากลมากขึ้นและเพื่อให้ผู้ต้องขังได้รับความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพในการเชื่อมครอบครัวหรือญาติด้วยการปรับปรุงกฎหมายและกฎระเบียบให้สามารถนำเทคโนโลยีสารสนเทศ เครื่องมือและอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในการเชื่อมผู้ต้องขังได้ ดังจะเห็นได้จากการปรับปรุงพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ซึ่งเป็นกฎหมายบังคับโทษของไทย จากพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ฉบับปี พ.ศ. 2479 เป็นพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ฉบับปี พ.ศ. 2560 เพราะเห็นว่าบทบัญญัติบางประการโดยเฉพาะการเชื่อมผู้ต้องขังและการใช้อำนาจดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ไม่สอดคล้องกับนโยบายทางอาญาของประเทศ ประกอบกับมีกฎหมายและกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังประเภทต่าง ๆ การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ไม่ได้มีการบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 ส่งผลให้การดำเนินงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องไม่สอดคล้องกับมาตรฐานสากล อาทิ ข้อกำหนดขั้นต่ำขององค์การสหประชาชาติในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง (United Nations Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners) หรือข้อกำหนดแมนเดลา ข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง (Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners : SMR) หรือข้อกำหนดแห่งสหประชาชาติสำหรับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำ และมาตรการที่มีใช้การควบคุมขังสำหรับผู้กระทำความผิดหญิง (United Nations Rules for the Treatment of Women Prisoners and Non-Custodial Measures for Women Offenders) หรือข้อกำหนดกรุงเทพ (Bangkok Rules) รวมทั้งยังไม่สามารถจัดการหรือบริหารโทษของผู้ต้องขังเฉพาะรายหรือเฉพาะคดีได้อย่างเหมาะสม ซึ่งทำให้ระบบการพัฒนาพฤตินิสัยและการบริหารงานเรือนจำไม่เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้⁶²

สำหรับสิทธิการเชื่อมผู้ต้องขังในเรือนจำตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 กำหนดไว้จะอยู่ในหมวด 5 “สิทธิ หน้าที่ ประโยชน์ และกิจการอื่น ๆ เกี่ยวกับผู้ต้องขัง” ส่วนที่ 5 “การติดต่อผู้ต้องขัง” ซึ่งประกอบด้วยสองมาตรา ได้แก่มาตรา 60 ที่กำหนดว่า “ผู้ต้องขังพึงได้รับการอนุญาตให้ติดต่อกับบุคคลภายนอกตามระเบียบกรมราชทัณฑ์ บุคคลภายนอกซึ่งได้รับอนุญาตให้เข้าไปในเรือนจำเพื่อกิจธุระ เชื่อมผู้ต้องขังหรือเพื่อประโยชน์อื่น จะต้องปฏิบัติตามระเบียบ

⁶¹ ชานี วรรณทร์, กฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษจำคุก, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2553), น.37.

⁶² หมายเหตุท้ายพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 ฉบับสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา : 21 กุมภาพันธ์ 2560

ของกรมราชทัณฑ์ที่ประกาศไว้โดยเปิดเผย” และมาตรา 61 ที่กำหนดว่า “ให้เรือนจำจัดสถานที่ให้ผู้ต้องขังได้พบและปรึกษากับทนายความหรือผู้ซึ่งจะเป็นทนายความเป็นการเฉพาะตัวได้ตามที่กำหนดไว้ในระเบียบกรมราชทัณฑ์” ซึ่งเห็นได้ว่าสิทธิการเยี่ยมผู้ต้องขังตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 นี้ ยังคงแนวทางเดียวกับพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 คือกำหนดให้ทำได้ที่ภายใต้ระเบียบของกรมราชทัณฑ์ซึ่งตามมาตรา 34 วรรคแรกแห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 ได้กำหนดให้อธิบดีเป็นผู้วางระเบียบเกี่ยวกับการบริหารงานในเรือนจำและสถานที่คุมขัง การปฏิบัติของเจ้าพนักงานเรือนจำและเจ้าหน้าที่จะต้องเป็นไปในแนวทางและมาตรฐานเดียวกัน⁶³ จึงส่งผลให้หลักเกณฑ์และวิธีการในทางปฏิบัติของแต่ละเรือนจำในการเข้าเยี่ยมผู้ต้องขังภายในเรือนจำมีความใกล้เคียงกัน เป็นไปตามระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการเยี่ยม การติดต่อของบุคคลภายนอกกับผู้ต้องขังและการเข้าดูกิจการหรือติดต่อการงานกับเรือนจำ พ.ศ. 2561 ซึ่งประกาศในราชกิจจานุเบกษาเมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน 2562⁶⁴ แต่กรณีของสิทธิการเยี่ยมผู้ต้องขังผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศกลับบัญญัติไว้เป็นทางเลือกเพื่อใช้สนับสนุนการเยี่ยมในแบบปกติไม่ได้กำหนดให้เป็นสิทธิของผู้ต้องขังและไม่ได้มีการกำหนดหลักเกณฑ์ที่จะนำมาใช้กับวิธีการดังกล่าว โดยปล่อยให้แต่ละเรือนจำในการกำหนดหลักเกณฑ์ข้อปฏิบัติและข้อห้ามต่าง ๆ ในการเยี่ยมผู้ต้องขังผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งจากพระราชบัญญัติราชทัณฑ์และ พ.ศ. 2560 และระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการเยี่ยม การติดต่อของบุคคลภายนอกกับผู้ต้องขังและการเข้าดูกิจการหรือติดต่อการงานกับเรือนจำ พ.ศ. 2561 สามารถกำหนดประเภทการเยี่ยมได้ดังนี้

2.3.1 การเยี่ยมภายในเรือนจำจากบุคคลภายนอก

คำว่า “บุคคลภายนอก” ในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์และระเบียบของกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการเยี่ยมมิได้กำหนดคำนิยามไว้อย่างชัดเจนแต่จากการตีความหลักเกณฑ์สำคัญที่อยู่ในระเบียบทำให้เข้าใจได้ว่าบุคคลภายนอกหมายความว่ารวมถึงครอบครัวและญาติของผู้ต้องขังเพราะมีหลักเกณฑ์สำคัญประการหนึ่งได้กำหนดให้บุคคลภายนอกจะต้องแสดงหลักฐานความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับผู้ต้องขัง กิจธุระหรือประโยชน์ในการเข้าเยี่ยมผู้ต้องขังและจะต้องเป็นผู้ที่อยู่ใน 10 รายชื่อที่ผู้ต้องขังได้แจ้งไว้กับเรือนจำเป็นการล่วงหน้าแล้วว่าจะให้เข้ามาพบในเรือนจำได้⁶⁵ ดังนั้นผู้ที่จะมีสัมพันธ์เกี่ยวข้องและเป็นผู้ที่ผู้ต้องขังจะสามารถระบุชื่อไว้ล่วงหน้าได้ก็ย่อมหมายถึงคนในครอบครัวหรือคนรู้จักหรือคนที่มีสัมพันธ์ใกล้ชิดนั่นเอง สำหรับหลักเกณฑ์การเยี่ยมประเภท

⁶³ พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560, มาตรา 34

⁶⁴ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนพิเศษ 271ง วันที่ 1 พฤศจิกายน 2562

⁶⁵ ระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการเยี่ยม การติดต่อของบุคคลภายนอกกับผู้ต้องขัง และการเข้าดูกิจการหรือติดต่อการงานกับเรือนจำ พ.ศ. 2561, ข้อ 6

นี่นอกจากจะต้องแสดงความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับและต้องอยู่ในรายชื่อ 10 รายชื่อที่ผู้ต้องขังแจ้งไว้ล่วงหน้ากับทางเรือนจำแล้ว ระเบียบยังได้กำหนดให้การเยี่ยมจากบุคคลภายนอกจะต้องทำภายในวันและเวลาที่เรือนจำกำหนดยกเว้นมีเหตุจำเป็นพิเศษที่ต้องการพบผู้ต้องขังนอกวันและเวลาที่กำหนดถึงจะขออนุญาตต่อผู้บัญชาการเรือนจำได้ แต่ก็ต้องไม่ใช่ระหว่างเวลาที่เรือนจำได้นำผู้ต้องขังเข้าห้องขังแล้วและยังมิได้นำออกจากห้องขัง ที่สำคัญบุคคลภายนอก (ครอบครัวและญาติ) จะสามารถเยี่ยมได้เฉพาะผู้ต้องขังที่ได้รับโอกาสให้ได้รับการเยี่ยมจากบุคคลภายนอกเท่านั้น⁶⁶ ซึ่งถึงแม้กรมราชทัณฑ์จะกำหนดให้ผู้ต้องขังมีโอกาสดำเนินการเยี่ยมจากครอบครัวและญาติภายในเรือนจำได้ แต่หลักเกณฑ์ที่ใช้เป็นแนวทางปฏิบัติก็ยังมีปัญหาอยู่บ้างทั้งในกรณีการให้ผู้ต้องขังต้องส่งรายชื่อญาติหรือบุคคลที่ตนเองต้องการให้เยี่ยมได้ 10 รายให้กับเจ้าหน้าที่เรือนจำ ซึ่งอาจเป็นจำนวนที่น้อยเกินไป หรือการกำหนดวันและเวลาเยี่ยมที่แตกต่างกันของแต่ละเรือนจำ บางเรือนจำนั้น ไม่ได้มีข้อกำหนดที่เข้มงวดก็เปิดโอกาสให้ทุกคนเข้าเยี่ยมผู้ต้องขังแต่ละรายได้เพียงแต่ต้องระบุความสัมพันธ์กับผู้ต้องขังกับเจ้าหน้าที่เอาไว้ก่อนเยี่ยม หรือในบางเรือนจำแม้จะเปิดโอกาสให้ทุกคนเข้าเยี่ยมได้ แต่ก็ต้องเข้าเยี่ยมพร้อมกันกับญาตินามสกุลเดียวกันเท่านั้น หรือเฉพาะคนที่มีนามสกุลเดียวกันกับผู้ต้องขังหรือมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านเดียวกันกับผู้ต้องขังเท่านั้น หรือบางกรณีถ้าไม่ใช่บุคคลที่มีนามสกุลเดียวกันกับผู้ต้องขังต้องให้ผู้ใหญ่บ้านทำหน้าที่รับรองมาในการเยี่ยม ส่วนบางเรือนจำยังมีรูปแบบการกำหนดวันที่ญาติสามารถเข้าเยี่ยมได้ ไม่สามารถเข้าเยี่ยมได้ทุกวันทำการของราชการเหมือนในหลายเรือนจำ โดยในแต่ละแดนจะกำหนดให้ญาติเยี่ยมได้เพียงสัปดาห์ละหนึ่งครั้ง เช่น เรือนจำกลางเชียงใหม่มีการกำหนดให้ผู้ต้องขังในแดนแรกเยี่ยมได้เฉพาะในวันจันทร์และวันพฤหัสบดี แดน 5 เยี่ยมได้วันอังคาร แดน 7 เยี่ยมได้ในวันพุธ แดน 8 เยี่ยมได้ในวันศุกร์⁶⁷ เรือนจำจังหวัดหนองบัวลำภู⁶⁸ กำหนดครอบครัวและญาติสามารถขอเยี่ยมผู้ต้องขังได้ในวันจันทร์-ศุกร์ ตั้งแต่เวลา 09.00-15.00 น. โดยไม่มีการหยุดพักกลางวันและในวันเสาร์ให้เยี่ยมผู้ต้องขังชาย ตั้งแต่เวลา 09.00-12.00 น. ในวันอาทิตย์ให้เยี่ยมผู้ต้องขังหญิง ตั้งแต่เวลา 09.00-12.00 น. และสามารถเยี่ยมผู้ต้องขังได้ครั้งละ 40 นาที/รอบ/วัน ซึ่งครอบครัวและญาติที่เข้าเยี่ยมจะต้องปฏิบัติตามข้อห้ามและข้อปฏิบัติของเรือนจำอย่างเคร่งครัด ส่วนเรือนจำจังหวัด

⁶⁶ เพิ่งอ้าง

⁶⁷ จาก ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, อ้างแล้ว เชียงธรรมที่ 60

⁶⁸ เรือน จำ จังหวัด หนอง บัว ลำ ภู, “ข้อมูลสำรับญาติขอเยี่ยมผู้ต้องขัง,” สืบค้นเมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม 2564, จาก <http://www.correct.go.th/popnomb/index1.html>

พิษณุโลก⁶⁹ กำหนดให้ญาติสามารถเข้าเยี่ยมผู้ต้องขังได้ในวันจันทร์-ศุกร์ เว้นวันเสาร์-อาทิตย์ และวันหยุดนักขัตฤกษ์ ตั้งแต่เวลาเยี่ยมภาคเช้าเวลา 08.30-12.00 น. ภาคบ่ายเวลา 13.00-15.00 น. โดยผู้ต้องขังสามารถขอรับการเยี่ยมญาติได้คนละ 1 ครั้งต่อวัน ครั้งละประมาณ 8-15 นาที เป็นต้น ซึ่งผลลัพธ์ดังกล่าวทำให้ญาติต้องเดินทางมาเรือนจำให้ตรงกับวันที่อนุญาตให้เยี่ยมเท่านั้น ถ้ามาวันอื่น ๆ จะไม่ได้รับอนุญาตให้เยี่ยม หลายครั้งญาติของผู้ต้องขังที่เพิ่งถูกควบคุมตัวเข้าไปในเรือนจำ ก็ไม่ได้ทราบเรื่องระเบียบวันเยี่ยมนี้แต่อย่างใด ทำให้ไม่สามารถเยี่ยมในวันที่เดินทางไปเรือนจำเหล่านั้นได้ และต้องรอไปอีกหนึ่งอาทิตย์⁷⁰

นอกจากนี้ยังมีหลักเกณฑ์ที่เป็นข้อปฏิบัติและข้อห้ามสำหรับบุคคลภายนอกในการเยี่ยมผู้ต้องขังภายในเรือนจำ อาทิ การพูดภาษาไทยและออกเสียงให้ดังพอที่เจ้าพนักงานเรือนจำผู้ควบคุมอยู่ได้ยิน ในกรณีที่เรือนจำจัดให้มีการเยี่ยมหรือพูดคุยผ่านเครื่องมือสื่อสารจะต้องยินยอมให้เจ้าพนักงานเรือนจำฟังการสนทนา บันทึกภาพหรือเสียงและตัดการสื่อสารได้หากเห็นว่าข้อความที่สนทนาไม่เหมาะสม เป็นต้น⁷¹ ซึ่งการกำหนดหลักเกณฑ์ที่ใช้เป็นข้อปฏิบัติและข้อห้ามซึ่งอาจมีลักษณะเป็นการจำกัดสิทธิความเป็นส่วนตัวนี้ก็เพื่อประโยชน์ในการควบคุมหรือความมั่นคงของเรือนจำนั่นเอง และหากบุคคลภายนอกไม่ปฏิบัติตามเจ้าพนักงานเรือนจำมีอำนาจที่จะดำเนินการให้ออกไปจากเรือนจำได้⁷² ซึ่งอาจแตกต่างจากในบางประเทศที่มุ่งให้ความคุ้มครองสิทธิความเป็นส่วนตัวของผู้มาเยี่ยมและผู้ต้องขังที่ได้รับการเยี่ยมอย่างในประเทศสหรัฐอเมริกา ที่ศาลสูงสุดแห่งสหรัฐอเมริกาได้มีคำพิพากษาให้การเยี่ยมนักโทษในเรือนจำได้รับการขยายเวลาระยะเวลาให้มากขึ้นและสะดวกยิ่งขึ้นในวันหยุดหรือในเวลาเย็น และยังได้ยกเลิกข้อจำกัดของจำนวนและการแต่งกายของผู้มาเยี่ยม⁷³

⁶⁹ เรือนจำจังหวัดพิษณุโลก, “ขั้นตอนการเยี่ยมผู้ต้องขังในเรือนจำ,” สืบค้นเมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม 2564, จาก <http://www.phitsanulok-prison.com/>

⁷⁰ จาก ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, *อ้าวแล้ว เจริญรอกที่ 60*

⁷¹ ระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการเยี่ยม การติดต่อของบุคคลภายนอกกับผู้ต้องขัง และการเข้าดูกิจการหรือติดต่อการงานกับเรือนจำ พ.ศ. 2561, ข้อ 9

⁷² ระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการเยี่ยม การติดต่อของบุคคลภายนอกกับผู้ต้องขัง และการเข้าดูกิจการหรือติดต่อการงานกับเรือนจำ พ.ศ. 2561, ข้อ 11

⁷³ กัทธัสดา กราบไกรแก้ว, “ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิในความเป็นส่วนตัวของผู้ต้องขังในเรือนจำ,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทนิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, 2558), น. 83.

2.3.2 การเยี่ยมญาติแบบใกล้ชิดภายในเรือนจำ

การเยี่ยมญาติแบบใกล้ชิดภายในเรือนจำถือเป็นการเยี่ยมกรณีพิเศษที่มีใช้การเยี่ยมผู้ต้องขังโดยทั่วไปเพราะการเยี่ยมผู้ต้องขังในเรือนจำโดยทั่วไปจะเป็นการเยี่ยมแบบผ่านสิ่งกีดขวางและเป็นรูปแบบการเยี่ยมแบบดั้งเดิมที่จัดให้มีห้องเยี่ยมแต่มีสิ่งกีดกั้นระหว่างผู้ต้องขังและญาติที่มาเยี่ยม สิ่งกีดขวางหรือสิ่งกีดกั้นอาจเป็นลูกกรงทั้งสองด้านห่างกันเวลาพูดต้องตะโกนคุยกันหรือผ่านตาข่ายชั้นเดียวหรือผ่านกระจกเจาะรูให้พูดถึงกันได้ หรือโดยนั่งคุยกันคนละด้านของกระจกแล้วพูดผ่านโทรศัพท์ซึ่งผู้ได้รับอนุญาตให้เยี่ยมจะต้องพูดภาษาไทยและออกเสียงให้ดังพอที่เจ้าพนักงานเรือนจำที่ควบคุมอยู่ได้ยิน จะพูดภาษาอื่นได้เมื่อได้รับอนุญาตจากเจ้าพนักงานเรือนจำเท่านั้น และในกรณีที่พูดคุยผ่านเครื่องมือสื่อสารก็ต้องยินยอมให้ เจ้าพนักงานเรือนจำฟังการสนทนา บันทึกเสียงและตัดการสื่อสารได้หากเห็นว่าไม่เหมาะสม⁷⁴ ซึ่งอาจทำให้ผู้ต้องขังและผู้ที่ได้รับอนุญาตให้เยี่ยมไม่สามารถใช้สิทธิพบปะพูดคุยกันได้อย่างเต็มที่ ขาดความเป็นส่วนตัวอย่างสิ้นเชิง ซึ่งไม่สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชนและไม่เป็นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานที่ผู้ต้องขังสมควรได้รับในการดำเนินการส่วนบุคคล⁷⁵ แต่สำหรับการเยี่ยมญาติแบบใกล้ชิดนี้จะจัดขึ้นเพียงไม่กี่ครั้งในรอบปีจนอาจเรียกได้ว่าเป็นการเยี่ยมที่ผู้ต้องขังรอคอยเพราะจะได้พูดคุยรับประทานอาหารร่วมกันกับครอบครัวหรือญาติ สัมผัสตัวและสวมกอดกันได้อย่างใกล้ชิด ซึ่งเป็นที่เข้าใจและเรียกกันโดยทั่วไปว่า “วันพบญาติ” ซึ่งการเยี่ยมในลักษณะนี้เป็นแนวทางที่กรมราชทัณฑ์สามารถนำมาใช้ในการฟื้นฟู บำบัดเยียวยาจิตใจของผู้ต้องขังได้อย่างดี ทั้งนี้กรมราชทัณฑ์จำเป็นต้องมีข้อกำหนดที่แตกต่างออกไปจากการเยี่ยมโดยทั่วไปและจำเป็นต้องพิจารณากำหนดหลักเกณฑ์และคุณสมบัติของผู้ต้องขังอย่างเคร่งครัด

2.3.2.1 คุณสมบัติของผู้ต้องขังที่ได้รับการเยี่ยมแบบใกล้ชิด⁷⁶

(1) ผู้ต้องขังชั้นกลางจะได้รับการเยี่ยม 1 ครั้ง/ปี โดยมีเงื่อนไข คือ ต้องโทษจำคุกตามคำพิพากษาไม่เกิน 10 ปี กระทำความคิดครั้งแรกคดีเดียว ไม่เคยถูกลงโทษทางวินัยหรืออยู่ระหว่างการพิจารณาลงโทษทางวินัย

(2) ผู้ต้องขังตั้งแต่ชั้นดีขึ้นไปจะได้รับการเยี่ยมไม่เกิน 2 ครั้ง/ปีและจะต้องไม่เป็นผู้ที่อยู่ในระหว่างถูกลงโทษทางวินัยหรืออยู่ระหว่างถูกตั้งกรรมการสอบสวนทางวินัย

⁷⁴ ปกป้อง มะลิ, *อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 1*, น. 321

⁷⁵ ปกป้อง มะลิ, *อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 1*, น. 321

⁷⁶ กรมราชทัณฑ์, “หลักเกณฑ์การเยี่ยมญาติแบบใกล้ชิดตลอดทั้งปี,” สืบค้นเมื่อวันที่ 6 พฤษภาคม 2564,

2.3.2.2 ญาติที่จะเข้าเยี่ยมผู้ต้องขังแบบใกล้ชิด⁷⁷

- (1) จะต้องเกี่ยวข้องเป็นญาติกับผู้ต้องขังนี้ คือ บิดา มารดา ภรรยา บุตร พี่ น้อง ปู่ ย่า ตา ยายของผู้ต้องขังแต่ในกรณีผู้ต้องขังไม่มีญาติมาติดต่อขอเยี่ยมให้ผู้บัญชาการเรือนจำ หรือ ผู้อำนวยการทัณฑสถานใช้ดุลยพินิจในการพิจารณาอนุญาตให้บุคคลอื่นนอกเหนือจากบุคคลดังกล่าวข้างต้นเยี่ยมได้
- (2) จำนวนญาติเข้าเยี่ยมอนุญาตให้ญาติเข้าเยี่ยมได้ไม่เกิน 10 คนต่อผู้ต้องขัง 1 คน
- (3) ญาติที่เข้าเยี่ยมผู้ต้องขังทุกคน จะต้องแสดงบัตรประจำตัวประชาชนหรือหลักฐานอย่างหนึ่ง อย่างใดที่ทางราชการออกให้ เพื่อแสดงตัวเมื่อเข้าเยี่ยมญาติ
- (4) ในการเข้าเยี่ยมผู้ต้องขังภายในเรือนจำ จะต้องแต่งกายสุภาพและแสดง กิริยามารยาทอันดีงามเช่นวิญญูชนพึงกระทำ ไม่อนุญาตให้ใส่กางเกงขาสั้นเข้าไปในเรือนจำ
- (5) ผู้เข้าเยี่ยมจะต้องคิดบัตรแสดงตัวผู้เข้าเยี่ยมให้ญาติติดไว้ที่อกเสื้อเบื้องขวาให้เห็นเด่นชัดทุกคน
- (6) ผู้เข้าเยี่ยมทุกคนจะต้องปฏิบัติตามระเบียบราชการเกี่ยวกับการปฏิบัติสำหรับ บุคคลภายนอกที่จะเข้าไปภายในเรือนจำและเชื่อฟังคำแนะนำของเจ้าหน้าที่อย่างเคร่งครัด

2.3.2.3 วันและเวลาเยี่ยม⁷⁸

สามารถเยี่ยมได้ทุกวันอังคาร (วันหยุดราชการที่เป็นวันหยุดนักขัตฤกษ์) ผู้ต้องขังออกพบญาติได้รอบละ 10 คน เยี่ยมได้ 1 ครั้ง แบ่งเป็น 2 รอบ ๆ ละ 2 ชั่วโมง ดังนี้

- (1) รอบเช้าเวลา 09.00-11.00 น. (ตรวจสอบความถูกต้อง เวลา 08.45 น.)
- (2) รอบบ่ายเวลา 13.00-15.00 น. (ตรวจสอบความถูกต้อง เวลา 12.45 น.)
- (3) เจ้าหน้าที่จะเรียกญาติที่ประสงค์เข้าเยี่ยมใกล้ชิดเรียงตามลำดับก่อนหลัง
- (4) ญาติที่แจ้งความจำนงขอเยี่ยมไว้แล้วไม่เข้าเยี่ยมตามกำหนด และไม่ปฏิบัติตาม

หลักเกณฑ์การเยี่ยม เรือนจำจะพิจารณาตัดสิทธิการเยี่ยมตามควรแก่กรณี

2.3.3 การเยี่ยมผู้ต้องขังป่วย

การเยี่ยมผู้ต้องขังป่วยเป็นการเยี่ยมที่แตกต่างจากการเยี่ยม 3 ประเภทข้างต้น เพราะไม่จำเป็นต้องมีการร้องขอจากบุคคลอื่นแต่เป็นดุลยพินิจของเรือนจำที่จะให้ผู้ต้องขังได้รับการเยี่ยมจาก บุคคลกำหนดซึ่งประกอบด้วย บิดามารดา ปู่ย่าตายาย สามีหรือภรรยา บุตรหรือหลาน พี่น้องร่วมบิดา มารดาหรือร่วมบิดาหรือมารดาเดียวกัน ลุง ป้า น้า อา หรือบุคคลที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดหรือที่ ผู้ต้องขังป่วยร้องขอ โดยเรือนจำจะพิจารณาจากรายงานของแพทย์หรือเจ้าหน้าที่พยาบาลประจำ

⁷⁷ หลักเกณฑ์การเยี่ยมญาติแบบใกล้ชิดตลอดทั้งปี, เพิ่งอ้าง

⁷⁸ หลักเกณฑ์การเยี่ยมญาติแบบใกล้ชิดตลอดทั้งปี, เพิ่งอ้าง

สถานพยาบาลนั้นเป็นสำคัญ และเมื่อได้รับอนุญาตจากเรือนจำให้เข้าเยี่ยมผู้ต้องขังป่วยแล้วบุคคลที่ได้รับอนุญาตจะต้องเดินทางมาเยี่ยม ณ ทัดตสถาน โรงพยาบาลราชทัณฑ์หรือสถานพยาบาลของเรือนจำหรือสถานที่อื่นใดที่เห็นสมควร⁷⁹ ซึ่งในการสนทนาหรือการเยี่ยมประเภทนี้สามารถทำได้อย่างใกล้ชิดครั้งละไม่เกิน 30 นาที⁸⁰

2.3.4 การเยี่ยมโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ

การเยี่ยมโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศถือเป็นการเยี่ยมรูปแบบใหม่ที่แต่เดิมไม่เคยมีการบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์หรือข้อบังคับว่าด้วยการเยี่ยมฉบับใดมาก่อนจนกระทั่งปี พ.ศ. 2560 มีการแก้ไขปรับปรุงการบริหารงานราชทัณฑ์ใหม่เพราะเห็นว่าพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 นั้นใช้มาเป็นเวลานานแล้ว และบทบัญญัติบางประการ โดยเฉพาะการเยี่ยมผู้ต้องขังและการใช้อำนาจดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ไม่สอดคล้องกับนโยบายทางอาญาของประเทศ ประกอบกับมีกฎหมายและกฎเกณฑ์ในระดับสากลที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังประเภทต่าง ๆ การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ซึ่งมิได้มีการบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 ส่งผลให้การดำเนินงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องไม่สอดคล้องกับมาตรฐานสากล อาทิ ข้อกำหนดขั้นต่ำขององค์การสหประชาชาติในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง (United Nations Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners) หรือข้อกำหนดแมนเดลา ข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง (Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners : SMR) หรือข้อกำหนดแห่งสหประชาชาติสำหรับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำและมาตรการที่มีใช้การควบคุมขังสำหรับผู้กระทำความผิดหญิง (United Nations Rules for the Treatment of Women Prisoners and Non-Custodial Measures for Women Offenders) หรือข้อกำหนดกรุงเทพ (Bangkok Rules) รวมทั้งยังไม่สามารถจัดการหรือบริหารโทษของผู้ต้องขังเฉพาะรายหรือเฉพาะคดีได้อย่างเหมาะสม เนื่องจากไม่มีบทบัญญัติให้อำนาจในการดำเนินการและไม่สามารถดำเนินการให้มีสถานที่ควบคุมหรือคุมขังประเภทอื่นนอกจากการคุมขังไว้ในเรือนจำ ซึ่งทำให้ระบบการพัฒนาพฤตินิสัยและการบริหารงานเรือนจำไม่เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ สมควรกำหนดให้มีคณะกรรมการราชทัณฑ์เพื่อกำหนดนโยบายและทิศทางในการบริหารงานราชทัณฑ์และปรับปรุงกฎหมายให้สามารถแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู และพัฒนาพฤตินิสัยของผู้ต้องขัง กับทั้งเป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาอื่นในการบริหารจัดการกระบวนการของกรมราชทัณฑ์เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพยิ่งขึ้น จึงได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 ขึ้นเมื่อวันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2560 โดยมี

⁷⁹ ระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการเยี่ยม การติดต่อของบุคคลภายนอกกับผู้ต้องขังและการเข้าดูกิจการหรือติดต่อการงานกับเรือนจำ พ.ศ. 2561, ข้อ 24

⁸⁰ เห่งอ่าว

การกำหนดโครงสร้างการบริหารจัดการงานราชทัณฑ์ขึ้นใหม่โดยการแต่งตั้ง “คณะกรรมการราชทัณฑ์” ให้มีอำนาจและบทบาทในการกำหนดนโยบายและทิศทางการบริหารงานราชทัณฑ์ เพื่อให้สอดคล้องกับภารกิจด้านการราชทัณฑ์อย่างมีประสิทธิภาพ และมีอำนาจในการกำหนดมาตรฐานการดำเนินงานด้านต่าง ๆ ของเรือนจำให้สอดคล้องกับกฎหมายด้วย พร้อมทั้งมีการปรับปรุงข้อกำหนดบางประการเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังให้มีความชัดเจนและเป็นไปตามมาตรฐานสากล และยังสามารถมีความพยายามที่จะพัฒนาแนวทางการดำเนินการของกรมราชทัณฑ์ให้สอดคล้องกับหลักมาตรฐานสากล เห็นได้จากกรมราชทัณฑ์ได้ออกหนังสือถึงผู้บัญชาการเรือนจำและผู้อำนวยการทัณฑสถานเพื่อกำหนดแนวทางการดำเนินงานเพื่อการพัฒนาพฤตินิสัยและฝึกวิชาชีพทักษะการทำงานตามมาตรฐานสากลที่ ยช. 0708.2/8916 ลงวันที่ 20 มีนาคม 2562

ถึงแม้ว่าจะมีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายให้กรมราชทัณฑ์นำเทคโนโลยีสารสนเทศรวมทั้งระบบและเครื่องมืออุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้องมาใช้ในการบริหารจัดการเรือนจำให้มีประสิทธิภาพในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์⁸¹ และการกำหนดให้เรือนจำอาณาเทคโนโลยีสารสนเทศรวมทั้งระบบและเครื่องมืออุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้องมาใช้เพื่อสนับสนุนและเพิ่มประสิทธิภาพในการเยี่ยมของบุคคลภายนอกของผู้ต้องขังได้ในระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการเยี่ยม การติดต่อของบุคคลภายนอกกับผู้ต้องขังและการเข้าดูกิจการหรือติดต่อการงานกับเรือนจำ พ.ศ. 2561 หมวด 6 กรณีการเยี่ยมโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศแล้วก็ตาม⁸² แต่หากพิจารณาเนื้อหาของข้อกำหนดในระเบียบดังกล่าวก็อาจก่อให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติได้เพราะการกำหนดเนื้อหาในลักษณะที่เปิดโอกาสให้เรือนจำใช้ดุลพินิจในการที่จะนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการเยี่ยมอาจสร้างความสับสนและไม่เท่าเทียมกันในแต่ละเรือนจำเพราะบางเรือนจำที่ยังไม่มีความพร้อมก็อาจจะไม่นำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ซึ่งก็จะส่งผลให้ผู้ต้องขังในเรือนจำนั้นไม่ได้รับโอกาสในการเยี่ยมผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศจากบุคคลภายนอก ซึ่งที่ผ่านมาพบว่าการเยี่ยมโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศนี้ยังมีปัญหาในทางปฏิบัติหลายประการไม่ว่าจะเป็นการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้เพียงบางเรือนจำด้วยเหตุที่ยังไม่มีความพร้อมและความเชี่ยวชาญเพียงพอ หรือมีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้แต่ไม่ได้ใช้กับผู้ต้องขังอย่างเท่าเทียมและมีการกำหนดแนวปฏิบัติที่เป็นการจำกัดสิทธิของบุคคลภายนอกที่ต้องการเข้าเยี่ยมโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศมากเกินไป เช่น ระยะเวลาในการเยี่ยม ขั้นตอนการปฏิบัติที่ยุ้งยากซับซ้อนและที่สำคัญมีการกำหนดแนวทางปฏิบัติในแต่ละเรือนจำแตกต่างกัน ซึ่งหากอธิบดีเห็นสมควร

⁸¹ พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560, มาตรา 34 วรรค 2

⁸² ระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการเยี่ยม การติดต่อของบุคคลภายนอกกับผู้ต้องขังและการเข้าดูกิจการหรือติดต่อการงานกับเรือนจำ พ.ศ. 2561, ข้อ 31

กำหนดหลักเกณฑ์เพิ่มเติมเพื่อใช้กับการเยี่ยมโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศก็สามารถดำเนินการได้ในทันทีโดยอาศัยอำนาจตามระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการเยี่ยม การติดต่อของบุคคลภายนอกกับผู้ต้องขังและการเข้าคู่มือหรือติดต่อการทำงานกับเรือนจำ พ.ศ. 2561 ข้อ 5 ซึ่งบัญญัติว่า “ให้อธิบดีกรมราชทัณฑ์รักษาการตามระเบียบนี้ และมีอำนาจวินิจฉัยปัญหาเกี่ยวกับการปฏิบัติ รวมตลอดถึงการออกหลักเกณฑ์ เงื่อนไขเพิ่มเติม เพื่อให้เป็นไปตามระเบียบนี้”

2.3.5 การเยี่ยมภายนอกเรือนจำ

การเยี่ยมภายนอกเรือนจำหรือการลาอยู่ภายใต้หลักเกณฑ์ของระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการลาของนักโทษเด็ดขาด พ.ศ. 2561 ซึ่งออกโดยอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 52 (4) แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 โดยการลาครั้งหนึ่งจะลาได้ไม่เกินเจ็ดวัน โดยไม่นับระยะเวลาที่ใช้ในการเดินทางเข้าด้วยเมื่อมีความจำเป็นเห็นประจักษ์เกี่ยวกับกิจธุระสำคัญหรือกิจการในครอบครัวแต่ห้ามมิให้ออกไปนอกราชอาณาจักรและต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในระเบียบกรมราชทัณฑ์ ซึ่งการลาลักษณะนี้จะทำให้ผู้ต้องขังสามารถออกไปเยี่ยมหรือพบญาติภายนอกเรือนจำได้โดยหากศึกษาจากพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 มาตรา 52 (4) และระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการลาของนักโทษเด็ดขาด พ.ศ. 2561 ดังกล่าวแล้วจะพบว่าเหตุแห่งการลานั้นไม่ได้กำหนดไว้อย่างชัดเจนเพียงแต่กำหนดไว้อย่างกว้างคือ “กิจธุระสำคัญหรือกิจการในครอบครัว” และมีหลักเกณฑ์ที่สำคัญดังต่อไปนี้

- (1) นักโทษเด็ดขาดที่จะลาตามระเบียบนี้จะต้องเป็นนักโทษเด็ดขาดชั้นกลางขึ้นไป⁸³
- (2) การขออนุญาตต้องทำเป็นหนังสือยื่นต่อเจ้าพนักงานเรือนจำที่ได้รับมอบหมายโดยชี้แจงถึงเหตุผลและความจำเป็นที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับกิจธุระสำคัญหรือกิจการในครอบครัวโดยผู้บัญชาการเรือนจำเป็นผู้พิจารณาอนุญาต
- (3) นักโทษเด็ดขาดในคดีความผิดตามที่กำหนดในบัญชีแนบท้ายระเบียบ⁸⁴ ความผิดตามกฎหมายว่าด้วยยาเสพติดให้โทษ ความผิดที่เป็นคดีสะเทือนขวัญหรืออยู่ในความสนใจของประชาชน หรือความผิดอื่นที่อธิบดีกำหนดจะต้องเสนอให้อธิบดีเป็นผู้พิจารณาอนุญาต
- (4) ผู้บัญชาการเรือนจำมีอำนาจอนุญาตให้ลาได้ตามระเบียบนี้ไม่เกิน 4 วัน หากนักโทษเด็ดขาดลาเกิน 4 วันให้เสนออธิบดีพิจารณาเห็นชอบ

⁸³ ระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการลาของนักโทษเด็ดขาด (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2563

⁸⁴ บัญชีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาแนบท้ายระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการลาของนักโทษเด็ดขาด พ.ศ. 2561

ซึ่งจากการศึกษากฎหมายของประเทศออสเตรเลียเหตุแห่งการลาอาจเป็นกรณีดังต่อไปนี้

- (1) การร่วมพิธีศพ หรือเยี่ยมไข้
- (2) การเยี่ยมมารดาของบุตรทันทีหลังคลอด
- (3) ลาเพื่อเตรียมการปล่อย (24-144 ชั่วโมงต่อเดือน)
- (4) การลาอีกอื่น ๆ ตามความเห็นใจ (เหตุการณ์ที่จะเป็นเหตุที่ทำให้เกิดความ

ยากลำบากอย่างรุนแรงหรือตึงเครียด)⁸⁵

แต่ในกรณีของประเทศไทยที่ผ่านมาในทางปฏิบัติมีการอนุญาตให้นักโทษลาออกไปประกอบพิธีฌาปนกิจศพบิดา มารดา และบุตรเพียงเท่านั้น⁸⁶ โดยมีการออกหลักเกณฑ์สำหรับการลาเพื่อไปประกอบพิธีศพโดยเฉพาะคือ “หลักเกณฑ์ในการลาของนักโทษเด็ดขาด เฉพาะการลาไปประกอบพิธีเกี่ยวกับงานศพ”⁸⁷ ซึ่งกำหนดคุณสมบัติไว้ดังนี้⁸⁸

- (1) นักโทษเด็ดขาดที่จะขออนุญาตลาได้จะต้องเป็นนักโทษเด็ดขาดชั้นกลางขึ้นไป
- (2) เป็นผู้มีคุณสมบัติเรียบร้อย มีความอดสาหัส ความก้าวหน้าในการศึกษา ทำการงานบังเกิดผลดีหรือความชอบแก่ทางราชการเป็นพิเศษ
- (3) ไม่เป็นผู้กระทำผิดวินัยในเรือนจำ หากกระทำผิดวินัย ระยะเวลาที่ถูกลงโทษต้องผ่านไปแล้ว 5 ปี ขึ้นไป นับจากวันที่นักโทษเด็ดขาดรับทราบคำสั่งลงโทษทางวินัย

โดยมีแนวทางในการพิจารณาอนุญาตให้นักโทษเด็ดขาดลาได้ดังนี้⁸⁹

- (1) ให้เฉพาะการลาไปร่วมพิธีฌาปนกิจศพ (ฝังศพ หรือเผาศพ ฯลฯ) เท่านั้น
- (2) ให้เฉพาะผู้ตายที่เป็น บิดา มารดา สามี ภรรยา และบุตร ของนักโทษเด็ดขาด

ทั้งนี้กฎหมายเกี่ยวกับการลาของผู้ต้องขังไทยมีมาแล้วไม่น้อยกว่า 50 ปี แต่ในทางปฏิบัติยังไม่ค่อยได้นำมาใช้เพราะกรมราชทัณฑ์มีความเกรงกลัวว่านักโทษจะหลบหนีระหว่างการลา⁹⁰

⁸⁵ พิพัฒน์ อนันตสานต์, “สิทธิการออกไปนอกเรือนจำของนักโทษเด็ดขาด,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ปริธี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, 2560), น. 165.

⁸⁶ พิพัฒน์ อนันตสานต์, *เพิ่งอ้าง*, น. 165

⁸⁷ บันทึกข้อความกรมราชทัณฑ์ กองทัณฑ์ปฏิบัติ กลุ่มงานการย้ายผู้ต้องขังที่ ขธ 0703.6/20399 ลงวันที่ 16 กรกฎาคม 2563 เรื่องการลาของนักโทษเด็ดขาด

⁸⁸ กรมราชทัณฑ์, หลักเกณฑ์ในการลาของนักโทษเด็ดขาด เฉพาะการลาไปประกอบพิธีเกี่ยวกับงานศพ

⁸⁹ หลักเกณฑ์ในการลาของนักโทษเด็ดขาด เฉพาะการลาไปประกอบพิธีเกี่ยวกับงานศพ, *เพิ่งอ้าง*

⁹⁰ พิพัฒน์ อนันตสานต์, *อ้างแล้ว, เจริญธรรมที่ 85*, น. 71

2.4 สิทธิการเยี่ยมผู้ต้องขังเพื่อใช้ในการพัฒนาพฤตินิสัย

การให้สวัสดิการหรือการให้บำเหน็จรางวัลและผลประโยชน์ตอบแทนความประพฤติดีของผู้ต้องขังมีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อส่งเสริมให้ผู้ต้องขังมีการพัฒนาหรือกระตุ้นให้แก่ใจตนเอง เพื่อให้ได้มาซึ่งสวัสดิการและสิทธิประโยชน์ตอบแทน โดยเฉพาะอย่างยิ่งระบบการจัดลำดับชั้นนักโทษเด็ดขาดถูกนำมาใช้เพื่อส่งเสริมให้ผู้ต้องขังเกิดความเกรงครัดในระเบียบวินัย ประพฤติตนอยู่ในกฎเกณฑ์เป็นที่น่าพอใจรวมถึงกรณีการทำความชอบแก่ทางราชการเป็นพิเศษก็จะได้รับการเลื่อนลำดับชั้น โดยเป็นการให้สิทธิประโยชน์ตอบแทนลดหลั่นตามชั้นของผู้ต้องขัง ซึ่งผู้ต้องขังที่อยู่ในลำดับชั้นที่สูงกว่าย่อมมีสิทธิได้รับสวัสดิการหรือบำเหน็จรางวัลและความสะดวกในเรือนจำมากกว่านักโทษเด็ดขาดซึ่งอยู่ในลำดับชั้นที่ต่ำกว่า⁹¹ โดยระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการกำหนดความสะดวกในเรือนจำสำหรับนักโทษเด็ดขาด พ.ศ. 2561 ได้ให้เหตุผลว่าเพื่อให้การกำหนดแนวทางปฏิบัติเรื่องความสะดวกที่นักโทษเด็ดขาดจะได้รับเป็นไปด้วยความเหมาะสมเพื่อเป็นแรงจูงใจในการพัฒนาพฤตินิสัยและเป็นประโยชน์ในด้านการควบคุม อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 52 (1) แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 อธิบดีกรมราชทัณฑ์จึงออกระเบียบกำหนดให้นักโทษเด็ดขาดได้รับความสะดวกในเรือนจำลดหลั่นกันไปตามลำดับชั้น⁹² ทั้งนี้ กฎกระทรวง “กำหนดประโยชน์ของนักโทษเด็ดขาด และเงื่อนไขที่นักโทษเด็ดขาดซึ่งได้รับการลดวันต้องโทษจำคุกหรือการพักการลงโทษและได้รับการปล่อยตัวต้องปฏิบัติ พ.ศ. 2562” ได้แบ่งชั้นนักโทษเด็ดขาดไว้ดังต่อไปนี้

- (1) ชั้นเยี่ยม
- (2) ชั้นดีมาก
- (3) ชั้นดี
- (4) ชั้นกลาง
- (5) ชั้นต้องปรับปรุง
- (6) ชั้นต้องปรับปรุงมาก

ซึ่งการได้รับการเยี่ยม ติดต่อกับครอบครัว ญาติมิตรนั้นส่วนหนึ่งก็ถือได้ว่าเป็นกระบวนการของการพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังในตัวเองอยู่แล้ว ปรากฏนัยตามความในมาตรา 42 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 และระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการพัฒนาพฤตินิสัย

⁹¹ ระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการกำหนดความสะดวกในเรือนจำสำหรับนักโทษเด็ดขาด พ.ศ. 2561

⁹² ระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการกำหนดความสะดวกในเรือนจำสำหรับนักโทษเด็ดขาด พ.ศ. 2561,

ผู้ต้องขัง พ.ศ. 2561⁹³ และยังปรากฏอยู่ในระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัวผู้ต้องขัง พ.ศ. 2561 ซึ่งออกตามความในมาตรา 64 และมาตรา 65 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 อีกด้วย โดยระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการเตรียมความพร้อมฯ กำหนดให้นักโทษเด็ดขาดที่เหลือโทษจำคุกตั้งแต่ 6 เดือน ถึง 1 ปี ได้รับการส่งเสริมความสัมพันธ์กับครอบครัวและเตรียมตัวกลับเข้าสู่สังคม โดยสามารถร้องขอเพื่อพบกับบุคคลในครอบครัวได้⁹⁴

นอกจากนั้นการได้รับการเยี่ยมจากครอบครัว ญาติมิตรยังสามารถนำมาใช้เป็นบำเหน็จรางวัลเพื่อจูงใจและตอบแทนการพัฒนาพฤตินิสัยของผู้ต้องขังได้อีกด้วย โดยอธิบดีกรมราชทัณฑ์ได้ออกข้อกำหนดความสะดวกและประโยชน์บางประการสำหรับผู้ต้องขังไว้ตามข้อบังคับอธิบดีกรมราชทัณฑ์ ฉบับที่ 3 ลงวันที่ 30 พฤศจิกายน พ.ศ. 2480⁹⁵ โดยนักโทษเด็ดขาดชั้นเยี่ยมได้รับโอกาสเยี่ยมเยียนจากญาติสัปดาห์ละ 1 ครั้ง นักโทษเด็ดขาดชั้นดีมากได้รับโอกาสเยี่ยมเยียนจากญาติ 2 สัปดาห์ต่อ 1 ครั้ง นักโทษเด็ดขาดชั้นดีได้รับโอกาสเยี่ยมเยียนจากญาติ 3 สัปดาห์ต่อ 1 ครั้ง นักโทษเด็ดขาดชั้นกลางได้รับโอกาสเยี่ยมเยียนจากญาติ 5 สัปดาห์ต่อ 1 ครั้ง นักโทษเด็ดขาดชั้นเลว (ปัจจุบันคือนักโทษเด็ดขาดชั้นต้องปรับปรุง) ได้รับโอกาสเยี่ยมเยียนจากญาติ 5 สัปดาห์ต่อ 1 ครั้ง และนักโทษเด็ดขาดชั้นเลวมาก (ปัจจุบันคือนักโทษเด็ดขาดชั้นต้องปรับปรุงมาก) ได้รับโอกาสเยี่ยมเยียนจากญาติ 6 สัปดาห์ต่อ 1 ครั้ง

2.5 การคุ้มครองสิทธิความเป็นส่วนตัวในการเยี่ยมผู้ต้องขังในเรือนจำ

สิทธิความเป็นส่วนตัวสามารถแยกได้เป็น 4 ประเภท คือ

(1) ความเป็นส่วนตัวเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลหรือข้อมูลส่วนตัว เป็นการให้ความคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลโดยวางหลักเกี่ยวกับการเก็บรวบรวมและบริหารจัดการข้อมูลส่วนบุคคลโดยมุ่งหมายมิให้ข้อมูลส่วนบุคคลถูกล่วงรู้หรือเปิดเผยโดยไม่ได้รับความยินยอมจากผู้เป็นเจ้าของข้อมูล

(2) ความเป็นส่วนตัวในชีวิต ร่างกาย เป็นการให้ความคุ้มครองในชีวิตร่างกายของบุคคลที่จะไม่ถูกดำเนินการอย่างใด ๆ อันเป็นการละเมิดความเป็นส่วนตัว เช่น การทดลองพันธุกรรมหรือการทดลองยา เป็นต้น

⁹³ ระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขัง พ.ศ. 2561, ข้อ 8 (2)

⁹⁴ ระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัวผู้ต้องขัง พ.ศ. 2561, ข้อ 5 ข้อ 7 (3) และข้อ 12

⁹⁵ คู่มือเจ้าพนักงานเรือนจำในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง (น.115-119), กองทุนสวัสดิการข้าราชการกรมราชทัณฑ์. 2542.

(3) ความเป็นส่วนตัวในการติดต่อสื่อสาร เป็นการให้ความคุ้มครองในความปลอดภัย และความเป็นส่วนตัวในการติดต่อสื่อสารผ่านจดหมาย โทรศัพท์หรือโดยวิธีอื่นใดที่ผู้อื่นจะล่วงรู้ มิได้

(4) ความเป็นส่วนตัวในการอยู่หรือพักอาศัย เป็นการให้ความคุ้มครองในการที่บุคคลอื่นจะรุกล้ำเข้าไปในอาณาเขตหรือสถานที่ส่วนตัวของบุคคลอื่นมิได้⁹⁶

โดยมีข้อยกเว้นของการคุ้มครองสิทธิความเป็นส่วนตัวซึ่งในบางกรณีรัฐมีความจำเป็นที่จะต้องเข้าแทรกแซงสิทธิในความเป็นส่วนตัวของบุคคลเพื่อรักษาไว้ซึ่งความสงบเรียบร้อยของส่วนรวมหรือเพื่อประโยชน์สาธารณะ โดยเหตุแห่งการแทรกแซงที่สำคัญสรุปได้ 3 ประการ คือ

(1) เพื่อคุ้มครองสิทธิของบุคคลอื่นเนื่องจากมนุษย์มีสิทธิและเสรีภาพอย่างเท่าเทียมกัน สิทธิและเสรีภาพของบุคคลหนึ่งจึงย่อมมีข้อจำกัดเท่าที่จะไม่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของผู้อื่น

(2) เพื่อการดำรงอยู่และเพื่อความสามารถในการทำภาระหน้าที่ของรัฐตามพื้นฐานทฤษฎีสัญญาประชาคม รัฐจึงมีอำนาจในการแทรกแซงสิทธิความเป็นส่วนตัวเพื่อคุ้มครองสิทธิของปัจเจกบุคคลที่อยู่ในการคุ้มครองของรัฐนั้น

(3) เพื่อประโยชน์สาธารณะซึ่งถือว่าเป็นเหตุผลสำคัญประการหนึ่งในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพ⁹⁷

สำหรับสิทธิความเป็นส่วนตัวในการเชื่อมผู้ต้องขังในเรือนจำโดยพิจารณาจากระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการเยี่ยม การติดต่อของบุคคลภายนอกกับผู้ต้องขังและการเข้าดูกิจการหรือติดต่อการงานกับเรือนจำ พ.ศ. 2561 ในหมวด 1 กรณีบุคคลภายนอกเข้าเยี่ยมหรือติดต่อผู้ต้องขังซึ่งกำหนดให้บุคคลภายนอกที่จะเข้าเยี่ยมติดต่อผู้ต้องขังจะต้องได้รับอนุญาตจากผู้บัญชาการเรือนจำหรือผู้ได้รับมอบหมายจากผู้บัญชาการเรือนจำโดยจะต้องแสดงยืนยันตัวตนและความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับผู้ต้องขังหรือประโยชน์ในการเข้าเยี่ยมหรือติดต่อผู้ต้องขังซึ่งต้องเข้าเยี่ยมหรือติดต่อในวันและเวลาที่เรือนจำกำหนดไว้ เว้นแต่มีเหตุพิเศษที่จะต้องพบผู้ต้องขังนอกวันและเวลาที่กำหนด ซึ่งต้องขออนุญาตต่อผู้บัญชาการเรือนจำเป็นกรณีไป⁹⁸ โดยผู้ต้องขังจะต้องแจ้งรายชื่อบุคคลภายนอกที่จะเข้าพบตนภายในเรือนจำไว้ล่วงหน้ามีจำนวนไม่เกิน 10 คน หากจะแก้ไข

⁹⁶ กัทรุศดา กราบไกรแก้ว, *อ้างแล้ว เจริญธรรม* ที่ 73, น. 31

⁹⁷ กัทรุศดา กราบไกรแก้ว, *อ้างแล้ว เจริญธรรม* ที่ 73, น.32

⁹⁸ ระเบียนกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการเยี่ยม การติดต่อของบุคคลภายนอกกับผู้ต้องขังและการเข้าดูกิจการหรือติดต่อการงานกับเรือนจำ พ.ศ. 2561, ข้อ 6

เปลี่ยนแปลงรายชื่อต้องแจ้งล่วงหน้าไม่น้อยกว่า 30 วัน⁹⁹ บุคคลภายนอกที่ได้รับอนุญาตให้เยี่ยมชมหรือติดต่อผู้ต้องขังจะต้องอยู่ในเขตที่เรือนจำกำหนดให้เป็นที่ยอมรับหรือติดต่อผู้ต้องขัง ไม่นำสิ่งของเข้ามาหรือออกไปจากเรือนจำหรือรับจากหรือส่งมอบแก่ผู้ต้องขังโดยไม่ได้รับอนุญาตจากเจ้าพนักงานเรือนจำและต้องพูดภาษาไทยออกเสียงให้ดังพอที่เจ้าพนักงานเรือนจำผู้ควบคุมอยู่ ณ ที่นั้นได้ยินจะพูดภาษาอื่นได้ต่อเมื่อได้รับอนุญาตและจะต้องยินยอมให้เจ้าพนักงานเรือนจำฟังการสนทนา บันทึกภาพหรือเสียงและตัดการสื่อสารหากเห็นว่าข้อความที่สนทนาเป็นไปโดยไม่เหมาะสมในกรณีที่เรือนจำจัดให้เยี่ยมชมหรือติดต่อผู้ต้องขังผ่านเครื่องมือสื่อสาร¹⁰⁰ โดยหลักเกณฑ์ซึ่งใช้ควบคุมการเยี่ยมชมจากบุคคลภายนอกในหมวดที่ 1 นี้ ยังถูกกำหนดให้นำมาใช้โดยอนุโลมกับหมวดที่ 2 กรณีทนายความเข้าพบผู้ต้องขังเกี่ยวกับคดี หมวดที่ 3 กรณีเจ้าหน้าที่สถานทูตและพนักงานกงสุลเข้าเยี่ยมชมผู้ต้องขัง หมวดที่ 4 กรณีการเยี่ยมชมผู้ต้องขังป่วย หมวดที่ 5 กรณีบุคคลภายนอกเข้าดูกิจการหรือติดต่อการทำงานกับเรือนจำ แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าหลักเกณฑ์ซึ่งใช้ควบคุมการเยี่ยมชมจากบุคคลภายนอกในหมวดที่ 1 ไม่ได้ถูกกำหนดให้นำมาใช้กับหมวดที่ 6 กรณีการเยี่ยมโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ จึงเห็นได้ว่าข้อกำหนดในหมวดที่ 1 นี้มีความมุ่งหมายโดยเฉพาะเพื่อประโยชน์ด้านการควบคุมหรือความมั่นคงของเรือนจำ มิใช่เพื่อคุ้มครองสิทธิความเป็นส่วนตัวของบุคคลภายนอกและผู้ต้องขังที่ได้รับการเยี่ยม

2.6 การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการเยี่ยมผู้ต้องขัง

เดิมประเทศไทยยังไม่มี การนำเทคโนโลยีหรือระบบและเครื่องมืออุปกรณ์มาใช้ในการเยี่ยมผู้ต้องขังแต่อย่างใด เนื่องจากประเทศไทยและในบางประเทศยังมีแนวคิดที่ว่าผู้ต้องขังมีสิทธิที่จะได้พบหน้าหรือพูดคุยหรือได้รับการเยี่ยมจากครอบครัว ญาติมิตร ฌ เรือนจำหรือทัณฑสถานที่ผู้ต้องขังถูกคุมขังอยู่เท่านั้น อาจเป็นเพราะก่อนหน้านี้เทคโนโลยีสารสนเทศที่ใช้ในการสื่อสารยังไม่ได้รับการพัฒนาอย่างเช่นทุกวันนี้ ประกอบกับในบางกรณีเรือนจำอาจต้องจำกัดสิทธิการเยี่ยมชมหรือการสื่อสารของผู้ต้องขังให้อยู่ในสายตาหรือในการรับฟังของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ เพื่อป้องกันมิให้เกิดการลักลอบกระทำความผิด ซึ่งในต่างประเทศก็เช่นกันการเยี่ยมผู้ต้องขังจะเน้นไปที่รูปแบบของ Physical Contact หรือ Physical Visit หรือการเยี่ยมผู้ต้องขังภายในเรือนจำแบบพบหน้ากัน

⁹⁹ ระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการเยี่ยม การติดต่อของบุคคลภายนอกกับผู้ต้องขังและการเข้าดูกิจการหรือติดต่อการทำงานกับเรือนจำ พ.ศ. 2561, ข้อ 7

¹⁰⁰ ระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการเยี่ยม การติดต่อของบุคคลภายนอกกับผู้ต้องขังและการเข้าดูกิจการหรือติดต่อการทำงานกับเรือนจำ พ.ศ. 2561, ข้อ 9

ซึ่งการเยี่ยมชมแต่ละครั้งมักจะมีการกำหนดระเบียบและวิธีปฏิบัติที่มีทั้งข้อยกเว้นและข้อจำกัดเพื่อให้ผู้ต้องขังและผู้เข้าเยี่ยมได้ปฏิบัติตาม ต่อมาเมื่อเทคโนโลยีสารสนเทศได้รับการพัฒนาหลายประเทศก็เริ่มมีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศนั้นมาใช้ในการสื่อสารของผู้ต้องขัง หรือเริ่มมีการศึกษาวิจัยและนำร่องมาใช้กับการเยี่ยมชมหรือสื่อสารของผู้ต้องขัง หรือนำมาใช้ในงานราชทัณฑ์มากขึ้น ที่เห็นได้ชัดคือประเทศสหรัฐอเมริกาที่เริ่มมีการวิจัยจากมหาวิทยาลัย Yale เรื่องนโยบายการเยี่ยมชม จากการสำรวจ 55 รัฐ¹⁰¹ และมีการวิจัยจากผู้เชี่ยวชาญจนเขียนเป็นหนังสือเพื่อสนับสนุนสิทธิของผู้ต้องขังในการเยี่ยมชมครอบครัว ญาติมิตรผ่านทางวิดีโอหรือที่เรียกว่า Video Visitation หรือ Virtual Visit ซึ่งงานเขียนและงานวิจัยได้วิเคราะห์ถึงเหตุผลความจำเป็นที่สำคัญในการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการเยี่ยมชมว่า ครอบครัวหรือญาติของผู้ต้องขังจำนวนไม่น้อยที่ต้องเผชิญความยากลำบากในการเดินทางมาเยี่ยมผู้ต้องขังที่อยู่ในเรือนจำห่างไกล เช่น ครอบครัวหนึ่งที่อาศัยอยู่ ณ พรหมแดนรอยต่อระหว่างประเทศสหรัฐอเมริกาและแคนาดา ที่สามีของเธอต้องอยู่ในเรือนจำในตัวเมืองของประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งการเดินทางครั้งหนึ่งของเธอมีระยะทางประมาณ 300 ไมล์ เธอจึงต้องการทางเลือกในการเยี่ยมชมสามีด้วยวิธีการเยี่ยมชมผ่าน Video Link ส่วนประเทศในยุโรปก็เช่นเดียวกัน หลายประเทศเริ่มมีการวิจัยและวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับการเยี่ยมผู้ต้องขัง ซึ่งปัญหาที่พบส่วนใหญ่มาจากระยะทางและความยากลำบากในการเดินทางมาเยี่ยมผู้ต้องขังในเรือนจำ รวมถึงปัญหาเรื่องค่าใช้จ่ายที่ต้องใช้ในการเดินทาง จึงทำให้กรมราชทัณฑ์ของหลาย ๆ ประเทศในแถบยุโรปเริ่มนำร่องนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการเยี่ยมผู้ต้องขังในบางเรือนจำที่อยู่ห่างไกลที่การเดินทางอาจสร้างความยากลำบากให้กับผู้มาเยี่ยม สำหรับประเทศไทยพบว่าการปรับปรุงและกำหนดให้อธิบดีกรมราชทัณฑ์สามารถนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริหารเรือนจำให้มีประสิทธิภาพได้ ซึ่งบัญญัติไว้ในมาตรา 34 ของพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 ดังนี้

“เพื่อให้การบริหารงานเรือนจำและสถานที่คุมขังตามมาตรา 33 ทุกแห่งเป็นไปในแนวทางและมาตรฐานเดียวกัน ให้อธิบดีวางระเบียบเกี่ยวกับการบริหารงานในเรือนจำและสถานที่คุมขัง การปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานเรือนจำและเจ้าหน้าที่ การแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู และพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขัง การปฏิบัติตัวของผู้ต้องขังแต่ละประเภท และการอื่นอันจำเป็นตามที่กำหนดในพระราชบัญญัตินี้

¹⁰¹ Chesa Boudin, Trevor Stutz Aaron Littman, “Yale Law & Policy Review: Prison Visitation Policies: A Fifty-State Survey,” Year 2013, p171.

เพื่อประโยชน์ในการดำเนินการตามวรรคหนึ่ง ให้กรมราชทัณฑ์นำเทคโนโลยีสารสนเทศ รวมทั้งระบบและเครื่องมืออุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้องมาใช้ในการบริหารจัดการเรือนจำให้มีประสิทธิภาพ”

จึงเห็นได้ว่ากรมราชทัณฑ์เริ่มเล็งเห็นถึงความสำคัญของเทคโนโลยีสารสนเทศที่จะสามารถนำมาใช้ประโยชน์กับการบริหารเรือนจำได้ แต่ให้อยู่ในอำนาจของอธิบดีเป็นผู้กำหนดแนวทาง และในส่วนของกรรมาธิการผู้ต้องขังก็เช่นเดียวกัน มีการกำหนดให้อำนาจกรมราชทัณฑ์ในการออกระเบียบเกี่ยวกับการเยี่ยมผู้ต้องขังไว้ในมาตรา 60 ซึ่งกรมราชทัณฑ์ก็ได้ออกระเบียบเพื่อให้สอดคล้องหลักการดังกล่าว ได้แก่ “ระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการเยี่ยม การติดต่อของบุคคลภายนอกกับผู้ต้องขัง และการเข้าคูักิจการหรือติดต่อการทำงานกับเรือนจำ พ.ศ. 2561” ซึ่งตามระเบียบดังกล่าวได้กำหนดให้เรือนจำสามารถนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการเยี่ยมผู้ต้องขังได้ตาม ข้อ 31 “เรือนจำอาจนำเทคโนโลยีสารสนเทศ รวมทั้งระบบและเครื่องมืออุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้องมาใช้ในการสนับสนุนและเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินการ การเยี่ยม การติดต่อของบุคคลภายนอกกับผู้ต้องขัง และการเข้าคูักิจการหรือติดต่อการทำงานกับเรือนจำตามระเบียบนี้ก็ได้ ทั้งนี้ หลักเกณฑ์ เงื่อนไข และวิธีการ ตามที่กรมราชทัณฑ์กำหนด” ซึ่งในปัจจุบันแต่ละเรือนจำได้เริ่มนำหลักการในข้อ 31 ของ “ระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการเยี่ยม การติดต่อของบุคคลภายนอกกับผู้ต้องขัง และการเข้าคูักิจการหรือติดต่อการทำงานกับเรือนจำ พ.ศ. 2561” มาใช้ โดยในช่วงแรกได้เริ่มนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการเยี่ยมผู้ต้องขัง โดยเลือกติดตั้งระบบ TeleVisit สำหรับเรือนจำและทัณฑสถาน และนำระบบแอปพลิเคชันไลน์ (Line) มาใช้ในการเยี่ยมชมครอบครัวและญาติในเรือนจำขนาดใหญ่ 5 แห่ง ซึ่งผลตอบรับค่อนข้างดี จึงมีแผนจะขยายการเยี่ยมชมญาติผ่านแอปพลิเคชันไลน์นี้ไปยังเรือนจำอีกหลายแห่ง ซึ่งต่อมาในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 กรมราชทัณฑ์ก็กำหนดให้เรือนจำที่อยู่ในพื้นที่เสี่ยงและพื้นที่โดยรอบพื้นที่เสี่ยง นำมาตรการเยี่ยมญาติผ่านแอปพลิเคชันไลน์มาใช้ เพื่อเป็นการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคไปสู่ผู้ต้องขังและบุคคลอื่น ๆ ทำให้การเยี่ยมผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศได้นำมาใช้ในวงกว้างมากขึ้น ซึ่งภายหลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 กรมราชทัณฑ์ ก็มีแผนที่จะขยายการใช้เทคโนโลยีเยี่ยมญาติผ่านแอปพลิเคชันไลน์ นี้ไปยังเรือนจำทั่วประเทศ¹⁰²

¹⁰² เจาะประเด็นร้อนคมชัดลึก, “Line Visitor เยี่ยมนักโทษทางไกล อยู่ไหนก็คุยได้,” สืบค้นเมื่อวันที่ 9 กันยายน 2563, จาก <http://www.komchadluek.net/news/scoop/356025>

จากระเบียบและการดำเนินการของเรือนจำดังกล่าวเห็นได้ชัดว่าเทคโนโลยีสารสนเทศเริ่มได้รับการยอมรับจากกรมราชทัณฑ์ในการที่จะนำมาใช้กับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังเพียงแต่การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้นั้นไม่ได้เป็นสิทธิของผู้ต้องขังแต่กลับเป็นดุลพินิจหรือทางเลือกของเรือนจำแต่ละแห่งที่จะนำมาใช้หรือไม่ก็ได้ ในข้อนี้จึงยังมีความแตกต่างกับหลักกฎหมายของต่างประเทศซึ่งจะได้นำเสนอในบทถัดไป

บทที่ 3

กฎหมายราชทัณฑ์กับมาตรการการเยี่ยมผู้ต้องขังผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศ

ในบทนี้จะทำการศึกษาบทบัญญัติที่สำคัญของกฎหมายราชทัณฑ์ทั้งของไทยและของต่างประเทศกับมาตรการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังกรณีการเยี่ยมผู้ต้องขัง เนื่องจากในปัจจุบันเทคโนโลยีสารสนเทศต่าง ๆ ได้รับการพัฒนาอย่างรวดเร็ว การติดต่อสื่อสารระหว่างกันสามารถทำได้โดยง่าย ดังนั้นผู้ต้องขังควรได้รับสิทธิที่จะใช้เทคโนโลยีดังกล่าวอย่างทัดเทียมกับบุคคลทั่วไป ผู้วิจัยจึงมุ่งเน้นศึกษามาตรการต่าง ๆ ของประเทศไทยและของต่างประเทศที่นำมาใช้ปฏิบัติต่อผู้ต้องขังเกี่ยวกับการเยี่ยมครอบครัว ญาติมิตร

3.1 กฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษ (กฎหมายราชทัณฑ์) กับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

เมื่อพิจารณากระบวนการยุติธรรมทางอาญาทั้งระบบ โดยมีกฎหมายอาญาภาคสารบัญญัติวางกติกาสังคมที่ทุกคนต้องเคารพ หากบุคคลใดล่วงละเมิดกติกาดังกล่าวบุคคลนั้นจะต้องรับโทษทางอาญาภายใต้หลักเกณฑ์ของประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 2 “บุคคลจักต้องรับโทษในทางอาญาต่อเมื่อได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้ในขณะกระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดนั้น ต้องเป็นโทษที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย” หรือที่เรียกว่า “หลักไม่มีความผิด ไม่มีโทษ โดยไม่มีกฎหมาย (nullum crimen, nulla poena sine lege) อันเป็นหลักประกันในกฎหมายอาญา ซึ่งมีเนื้อหาหลัก 4 ประการคือ (1) การห้ามใช้กฎหมายจารีตประเพณีลงโทษทางอาญาแก่บุคคล (2) การห้ามใช้กฎหมายที่ใกล้เคียงอย่างยิ่งลงโทษทางอาญาแก่บุคคล (3) กฎหมายอาญาต้องบัญญัติให้ชัดเจนแน่นอน และ (4) กฎหมายอาญาไม่มีผลย้อนหลัง”¹⁰³ ซึ่งหากมีการกระทำผิดทางอาญา กฎหมายอาญาจะมีผลบังคับได้ก็จำต้องอาศัยกฎหมายภาควิธีสบัญญัติ คือ กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาตั้งแต่ชั้นสอบสวน ฟ้องร้อง และพิจารณาพิพากษาลงโทษและบังคับโทษ ซึ่งในขั้นตอนของการบังคับโทษจำคุกนั้นหากเพียงแต่นำ

¹⁰³ คณิต ณ นคร, ประมวลกฎหมายอาญาหลักกฎหมายและพื้นฐานการเข้าใจ, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ดี จำกัด, 2533) น.7.

ตัวผู้ซึ่งถูกลงโทษไปจำคุกไว้ตามระยะเวลาที่ศาลกำหนดก็ไม่มีสิ่งใดเป็นหลักประกันได้ว่าผู้ถูกดำเนินการบังคับโทษจำคุกนั้นจะมีความเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นและไม่กลับไปกระทำความผิดซ้ำอีก อันจะเป็นการทำให้ภารกิจการคุ้มครองสังคม ภารกิจในการปราบปรามและการป้องกันการกระทำความผิด และภารกิจในการคุ้มครองคุณธรรมทางกฎหมายและการคุ้มครองคุณภาพของการกระทำ ซึ่งเป็นภารกิจหลักที่สำคัญของกฎหมายอาญาหรือเป็นภารกิจของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสัมฤทธิ์ผลได้อย่างแท้จริง

หากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไม่มีหรือขาดกระบวนการบังคับโทษที่มีประสิทธิภาพ การลงโทษจำคุกบุคคลผู้กระทำความผิดไว้ตามระยะเวลาที่ไม่สามารถเป็นหลักประกันได้ว่าบุคคลนั้นเมื่อพ้นโทษจากเรือนจำแล้วจะไม่กลับไปกระทำความผิดอีก ขณะเดียวกันการอยู่ร่วมกันนาน ๆ ก็จะทำให้เกิดการซึมซับและเรียนรู้พฤติกรรมซึ่งกันและกันจนเกิดเป็นมหาวิทยาลัยที่สร้างอาชญากรออกสู่สังคม ซึ่งเป็นอันตรายต่อคนในสังคมอย่างมาก อีกทั้งยังทำให้กระบวนการยุติธรรมในส่วนอื่น ๆ เช่น ตำรวจ อัยการ ศาล ฯลฯ ต้องทำงานมากขึ้นและทำงานซ้ำกับบุคคลผู้กระทำความผิดรายเดิม ต้องเสียเวลาเสียงบประมาณเพิ่มมากขึ้นและปริมาณอาชญากรก็จะมีความเพิ่มขึ้นด้วย

กฎหมายบังคับโทษจำคุกเป็นส่วนสำคัญในระบบของกฎหมายซึ่งมีบทบาทและมีความสำคัญในการส่งเสริมภารกิจของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ซึ่งกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเป็นเรื่องที่กฎหมายหลักสามส่วนต้องทำงานร่วมกันอย่างเป็นกระบวนการหรือเป็นระบบต่อกัน แต่มีบทบาทหน้าที่แตกต่างกันบนพื้นฐานความสัมพันธ์ทางกฎหมายที่ต่อเชื่อมกันและขับเคลื่อนด้วยองค์กรหลายองค์กรเพื่อวัตถุประสงค์เดียวกัน ซึ่งรวมเรียกว่ากระบวนการยุติธรรมทางอาญา ซึ่งกฎหมายหลักสามส่วนของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา¹⁰⁴มีดังนี้

ส่วนที่หนึ่ง คือ กฎหมายอาญาสารบัญญัติ จะเป็นกฎหมายที่มีภารกิจในการคุ้มครองการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ในสังคม มีภารกิจในการปราบปรามและป้องกันการกระทำผิดรวมทั้งคุ้มครองคุณธรรมทางกฎหมาย คุ้มครองคุณภาพของการกระทำ เช่น ประมวลกฎหมายอาญา พระราชบัญญัติที่มีโทษทางอาญา เป็นต้น

ส่วนที่สอง คือ กฎหมายอาญาวิธีบัญญัติ ซึ่งมีวัตถุประสงค์ที่มุ่งจะพิสูจน์และค้นหาความจริง ทำให้กฎหมายอาญามีผลบังคับใช้ได้อย่างจริงจัง ซึ่งได้แก่ กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

¹⁰⁴ คณิต ฅ นคร, ปฎิรูปกระบวนการยุติธรรมทางอาญา: สะท้อนทิศทางการพัฒนากระบวนการยุติธรรมไทย, (กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2552) , น. 11.

ส่วนที่สาม คือ กฎหมายอาญาบังคับโทษ มีภารกิจในการบังคับโทษผู้กระทำความผิดตามคำพิพากษาให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการลงโทษและการบังคับโทษ โดยมุ่งแก้ไขเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมชั่วของบุคคลและคืนคนดีสู่สังคม ซึ่งได้แก่ พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ และกฎหมายหลายฉบับที่เกี่ยวข้อง

โดยสรุปภารกิจของกฎหมายทั้งสามส่วนล้วนมีความสัมพันธ์กัน และหากกฎหมายทั้งสามส่วนทำงานอย่างถูกต้องสมบูรณ์ ประสิทธิภาพของภารกิจของกฎหมายอาญาก็จะเกิดขึ้นอย่างครบถ้วนสมบูรณ์เช่นกัน ซึ่งหมายถึงคนที่กระทำความผิดจริงต้องถูกบังคับโทษ คนบริสุทธิ์ได้รับอิสรภาพ ดังนั้น บทบาทของกฎหมายบังคับโทษจำคุกในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาจึงถือเป็นเรื่องของการแก้ไขมนุษย์ที่ได้มีการพิสูจน์แล้วจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในภาคของวิธีสบัญญัติว่าได้กระทำความผิดจริง และในระหว่างเวลาที่อยู่ในเรือนจำก็มีวิธีและขั้นตอนในการปรับปรุงแก้ไขฟื้นฟูในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้ผู้ต้องขังไม่กลับไปกระทำความผิดอีกในภายหลังเมื่อปล่อยตัวบุคคลผู้นั้นออกสู่สังคม และเข้าเป็นส่วนหนึ่งในสังคมแล้ว

3.2 กฎหมายราชทัณฑ์ของไทยกับมาตรการการเยี่ยมผู้ต้องขังผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศ

หลักวิชาการที่ว่า “หลักไม่มีโทษโดยไม่มีกฎหมาย” และหลักกฎหมายที่กำหนดให้บุคคลจักต้องได้รับโทษในทางอาญาต่อเมื่อได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้ในขณะกระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้¹⁰⁵ และโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดนั้น ต้องเป็นโทษที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย ตามมาตรา 2 ของกฎหมายอาญา ล้วนเป็นหลักประกันในกฎหมายอาญาที่ให้ผู้ที่จะใช้อำนาจในการพิพากษาลงโทษจำคุกผู้กระทำความผิดซึ่งเป็นการจำกัดเสรีภาพของบุคคล จะต้องเป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษ¹⁰⁶ ซึ่งกฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษที่ใช้บังคับก็คือกฎหมายราชทัณฑ์ ซึ่งกฎหมายราชทัณฑ์ที่ดีจะต้องมีคุณลักษณะที่เป็นไปเช่นเดียวกับกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่ดีด้วย เพราะการบังคับโทษเป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งต้องมีความเป็น “เสรีนิยม” มีความ “เป็นประชาธิปไตย” และต้อง “กระทำเพื่อสังคม” ซึ่งความเป็นเสรีนิยมนั้นจะต้องยกระดับผู้ต้องโทษให้เป็นประธานของการบังคับโทษ มีหลักประกันสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของผู้ต้องโทษ ในความเป็นประชาธิปไตยนั้นต้องมีความเสมอภาคอยู่บนพื้นฐานของความสมัครใจ ความยินยอม และความร่วมมือระหว่างกันทุกฝ่าย

¹⁰⁵ คณิต ณ นคร, ประมวลกฎหมายอาญาหลักกฎหมายและพื้นฐานการเข้าใจ, พิมพ์ครั้งที่ 11 (กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2556), น. 36.

¹⁰⁶ ณรงค์ ใจหาญ, กฎหมายอาญาว่าด้วยโทษและวิธีการเพื่อความปลอดภัย, (กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2543), น. 20-37.

กฎหมายราชทัณฑ์ เป็นการใช้มาตรการบังคับทางอาญาประเภทหนึ่ง คือ โทษจำคุก เพื่อให้เกิดสภาพบังคับ (Sanction) ได้อย่างแท้จริงตามภารกิจของกฎหมายอาญาในการป้องกันและปราบปรามผู้กระทำความผิด อันเป็นการคุ้มครองสังคมภายหลังจากมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษจำคุก ดังนั้นสิ่งที่เชื่อมต่อกันที่สำคัญของงานราชทัณฑ์ในการบังคับโทษจำคุกกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาต้นทางคือคำพิพากษาและหมายบังคับคดีอาญาคือหมายจำคุก และที่ใช้บังคับก็คือกฎหมายราชทัณฑ์ ในประเทศไทยงานราชทัณฑ์มีภารกิจในการควบคุมผู้กระทำความผิดกฎหมายอาญาเพื่อการลงโทษและอบรมฟื้นฟูจิตใจและบุคลิกภาพของผู้กระทำความผิด จึงได้มีการพัฒนาเรือนจำและทัณฑสถานให้มีกระบวนการและมาตรการที่สามารถทำให้เกิดการปรับปรุงพฤติกรรมของผู้กระทำความผิดได้ โดยพระราชบัญญัติราชทัณฑ์เป็นตัวกำหนดขอบเขตความรับผิดชอบและขอบข่ายของงานราชทัณฑ์ ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

- (1) ควบคุม กักขังผู้ต้องหาและผู้กระทำความผิดไว้มิให้หลบหนี ตลอดระยะเวลาที่ศาลกำหนดโทษและดำเนินการประหารชีวิตสำหรับผู้ต้องโทษประหารชีวิต
- (2) แก้ไข อบรมผู้ต้องขังให้กลับตัวเป็นคนดี เพื่อให้สังคมปลอดภัยเมื่อเขาพ้นโทษ
- (3) ฝึกวิชาชีพให้ผู้ต้องขัง เพื่อเป็นประโยชน์ในการประกอบอาชีพเมื่อพ้นโทษ จะได้ดำรงชีวิตเป็นพลเมืองดี และเป็นการใช้แรงงานผู้ต้องขังให้เกิดประโยชน์

งานราชทัณฑ์จึงเป็นงานที่สำคัญมากในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เปรียบเสมือนเป็นเครื่องกรองน้ำที่ปรับสภาพน้ำเสีย เทเข้าไปในเครื่องพอไหลออกมากลายเป็นน้ำดี งานราชทัณฑ์จึงมีความจำเป็นต้องใช้วิทยาการและบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถหลายด้าน ได้แก่ นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ จิตวิทยา สังคมสงเคราะห์ และวิชาชีพหลายด้าน เช่น งานช่างฝีมือต่าง ๆ ช่างเทคนิค ฯลฯ กับการบริหารจัดการที่ดี เพื่อดำเนินการควบคุม อบรม แก้ไขและฝึกอาชีพแก่ผู้ต้องขังให้มีประสิทธิภาพและให้ผลดี อันจะเป็นประโยชน์ในการที่จะช่วยลดปัญหาอาชญากรรมและการกระทำความผิดซ้ำ ช่วยให้สังคมปลอดภัยทั้งระยะสั้นและระยะยาว ดังคำพูดที่ว่ามหาวิทยาลัยพัฒนาคนตามหลักสูตรต่าง ๆ จนกระทั่งเป็นบัณฑิตได้ฉันใดก็จะต้องทำให้เรือนจำสามารถพัฒนาให้ดีขึ้นได้ฉันนั้น ราชทัณฑ์ในฐานะสถาบันที่ขัดเกลาและฝึกความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์เพื่อทำให้คนคนหนึ่งที่เคยทำผิดพลาดได้แก้ไขปรับปรุงตัวและยังเป็นการทำให้คนส่วนใหญ่ในประเทศสามารถมีชีวิตที่ดีงาม อยู่ร่วมกันในสังคมเดียวกันอย่างยั่งยืนปกติสุข¹⁰⁷ อย่างที่ทราบแล้วว่ากฎหมายราชทัณฑ์ของไทยฉบับที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบันได้แก่ “พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560” ซึ่งมี

¹⁰⁷ ธาณี วรภัทร์, กฎหมายราชทัณฑ์, (กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2558), น.54-55.

ผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 15 พฤษภาคม 2560¹⁰⁸ โดยพระราชบัญญัติฉบับนี้ได้พัฒนาจากกฎหมายฉบับเดิมที่ใช้บังคับมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2479 โดยที่พระราชบัญญัติฉบับที่ใช้บังคับล่าสุดนี้ เป็นฉบับที่ได้แก้ไขปรับปรุงบทบัญญัติเดิมให้มีความสอดคล้องกับหลักมาตรฐานสากลมากยิ่งขึ้น และมีการปรับโครงสร้างการบริหารงานราชทัณฑ์ให้มีความโปร่งใสและเอื้อต่อการบริหารจัดการระบบงานที่มีประสิทธิภาพ มีการปรับนโยบายและทิศทางในการบริหารงานราชทัณฑ์และปรับปรุงกฎหมายให้สามารถแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู และพัฒนาพฤตินิสัยของผู้ต้องขัง กับทั้งเป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาอื่นในการบริหารจัดการกระบวนการของกรมราชทัณฑ์ให้เกิดประสิทธิภาพยิ่งขึ้น¹⁰⁹ การเยี่ยมผู้ต้องขังหรือการได้รับการติดต่อจากครอบครัว ญาติมิตรนั้นถือเป็นส่วนสำคัญหนึ่งในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูและพัฒนาพฤตินิสัยของผู้ต้องขัง ซึ่งกรมราชทัณฑ์เองก็ให้การยอมรับหลักการดังกล่าวเห็นได้จากบทบัญญัติในมาตรา 42 ของพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 ที่บัญญัติว่า “เพื่อประโยชน์ในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู และพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังให้กลับตนเป็นคนดี ให้อธิบดีจัดให้มีระบบการพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังด้วยวิธีการและแนวทางที่เหมาะสม โดยให้ผู้ต้องขังได้รับการศึกษา การอบรมทั้งด้านคุณธรรมและจริยธรรม การทำงาน การฝึกอาชีพ การปฏิบัติศาสนกิจ การเรียนรู้วัฒนธรรมอันดีงาม กิจกรรมสันทนาการ กีฬา รวมทั้งจะต้องมีโอกาสได้รับการติดต่อกับครอบครัว ญาติมิตร องค์กรเอกชนที่มีภารกิจเพื่อแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูและพัฒนาพฤตินิสัยของผู้ต้องขังและรับรู้ข่าวสารความเปลี่ยนแปลงของโลกภายนอก ทั้งนี้ ให้เป็นไปตามระเบียบที่กรมราชทัณฑ์โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการ” นับได้ว่าการให้โอกาสผู้ต้องขังได้เยี่ยมครอบครัวและญาติ เป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับผู้ต้องขังและเป็นสิ่งที่กรมราชทัณฑ์ควรต้องให้ความสำคัญและหามาตรการที่เหมาะสมมาใช้โดยไม่มีข้อจำกัดใด ๆ หรือหากจำเป็นต้องมีข้อจำกัดก็ควรทำให้น้อยที่สุด เพื่อให้เป้าหมายและภารกิจบรรลุผลสำเร็จได้

ในปัจจุบันมาตรการการเยี่ยมผู้ต้องขังที่กรมราชทัณฑ์ได้รับผิดชอบและดำเนินการเป็นการเน้นหนักไปที่มาตรการการเยี่ยมผู้ต้องขังภายในเรือนจำ แบบพบหน้ากันหรือที่นิยมเรียกว่า Physical Contact เนื่องจากเดิมเทคโนโลยีสารสนเทศยังไม่ได้รับการพัฒนาอย่างเช่นทุกวันนี้ ประกอบกับการเยี่ยมผู้ต้องขังผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศก็ยังไม่ได้รับการยอมรับในประเทศไทย อาจเพราะเหตุผลความจำเป็นในหลาย ๆ ด้าน อาทิ ด้านความมั่นคงปลอดภัยของเรือนจำ ด้านการบริหารจัดการภายในเรือนจำ เป็นต้น ทำให้ก่อนหน้านี้ประเทศไทยไม่เปิดกว้างสำหรับการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการเยี่ยมหรือสื่อสารกับครอบครัว ญาติมิตร แต่ในปัจจุบัน

¹⁰⁸ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 134/ตอนที่ 21ก/หน้า 1/18 กุมภาพันธ์ 2560

¹⁰⁹ หมายเหตุท้ายพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 ฉบับสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา:

กรมราชทัณฑ์เริ่มเล็งเห็นความสำคัญของเทคโนโลยีสารสนเทศดังกล่าว จึงได้มีการกำหนดให้สามารถนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการดำเนินการเยี่ยมญาติได้ แต่ก็เป็นการกำหนดให้อำนาจของกรมราชทัณฑ์เป็นผู้กำหนดแนวทางและระเบียบปฏิบัติเอง ซึ่งแนวปฏิบัติที่กรมราชทัณฑ์ต้องออกมาใช้บังคับนั้นก็พบว่ายังไม่มีความชัดเจน ยังไม่สามารถสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้ต้องขังครอบครัว และญาติได้ เนื่องจากพระราชบัญญัติราชทัณฑ์กำหนดให้นำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริหารจัดการเรือนจำให้มีประสิทธิภาพได้แต่ให้อธิบดีเป็นผู้กำหนดแนวทางให้เป็นมาตรฐาน ซึ่งแนวทางที่เป็นมาตรฐานก็ยังไม่ปรากฏชัด ส่วนในระเบียบปฏิบัติว่าด้วยการเยี่ยมครอบครัวและญาตินั้น ก็ให้อำนาจเรือนจำเป็นผู้พิจารณาตัดสินใจว่าจะนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการเยี่ยมหรือไม่ เท่ากับว่าผู้ต้องขังไม่มีสิทธิเรียกร้องใด ๆ หากเรือนจำที่ตนสังกัดอยู่ไม่พิจารณานำเทคโนโลยีสารสนเทศ รวมทั้งระบบและเครื่องมืออุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้องมาใช้ในการเยี่ยม

3.2.1 การออกกฎหมายลำดับรองให้สอดคล้องกับกฎหมายราชทัณฑ์

เมื่อปรากฏว่าพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ของไทยรับรองเฉพาะสิทธิการเยี่ยมผู้ต้องขังโดยมิได้กล่าวถึงการเยี่ยมผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศหรือกล่าวถึงรูปแบบและวิธีการเยี่ยมไว้ เพียงแต่ให้ไปกำหนดระเบียบซึ่งถือเป็นกฎหมายลำดับรองเพื่อมาใช้เป็นแนวทางปฏิบัติ ซึ่งระเบียบที่จะกำหนดขึ้นนี้ควรมีหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขเกี่ยวกับการเยี่ยมที่ครบถ้วนชัดเจนไม่สร้างภาระให้ผู้ปฏิบัติหรือไม่ควรมีข้อจำกัดที่เกินสมควร ที่สำคัญต้องสอดคล้องกับหลักการของพระราชบัญญัติราชทัณฑ์และภารกิจของกรมราชทัณฑ์ เพราะกฎหมายลำดับรองนี้ย่อมมีผลกระทบโดยตรงต่อผู้ต้องขัง ครอบครัวและญาติ รวมถึงเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องด้วย และนอกเหนือจาก ความสอดคล้องกับหลักการของพระราชบัญญัติและภารกิจของกรมราชทัณฑ์แล้ว อำนาจในการออกกฎหมายลำดับรองก็ควรมีกำหนดไว้ในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์และควรคำนึงถึงหลักการบริหารจัดการที่ดีและมีประสิทธิภาพ ดังปรากฏในมาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 ดังนี้ “มาตรา 7 ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมรักษาการตามพระราชบัญญัตินี้และให้มีอำนาจในการออกกฎกระทรวง ระเบียบ และประกาศ เพื่อปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้

กฎกระทรวง ระเบียบ และประกาศนั้น เมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้”

3.2.2 ผู้มีบทบาทสำคัญตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์¹¹⁰

งานราชทัณฑ์นั้นมีองค์ประกอบหลายประการที่รวมเข้ามาเพื่อขับเคลื่อนกระบวนการบังคับโทษ ซึ่งมีวัตถุประสงค์สำคัญทางด้านการให้ความคุ้มครองปลอดภัยกับสังคมโดยวิธีการควบคุมตัวผู้ต้องขังไว้ในสถานที่จำกัดซึ่งถูกกำหนดไว้ รวมถึงยังมีกระบวนการในการแก้ไข บำบัดฟื้นฟู เปลี่ยนแปลง และพัฒนาพฤตินิสัยของผู้ต้องขังให้กลับตัวเป็นคนดีของสังคมเมื่อได้รับการปล่อยตัวแล้ว ซึ่งองค์ประกอบสำคัญที่ใช้ในการขับเคลื่อนกระบวนการเหล่านี้ประกอบด้วยกฎหมายที่ใช้เป็นหลักในการดำเนินการ (พระราชบัญญัติราชทัณฑ์) สถานที่ที่ใช้ในการควบคุม ขังหรือจำคุก (เรือนจำ) รวมถึงตัวบุคคลที่มีบทบาทอยู่ในงานราชทัณฑ์ (ผู้ต้องขังและเจ้าพนักงานเรือนจำ) ในหัวข้อนี้จะได้กล่าวถึงตัวบุคคลผู้มีบทบาทสำคัญตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ ได้แก่

3.2.2.1 ผู้ต้องขัง

ผู้ต้องขัง ถือเป็นประธานของกฎหมายราชทัณฑ์ รัฐซึ่งเป็นผู้ใช้อำนาจจะกระทำต่อผู้ต้องขังเกินกว่าที่กฎหมายกำหนดไม่ได้

ตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 มาตรา 4 ได้ให้นิยามของคำว่า “ผู้ต้องขัง” โดยหมายความรวมถึงสถานะของบุคคลตามกฎหมาย 3 ประเภท 1.นักโทษเด็ดขาด 2.คนต้องขัง 3.คนฝาก¹¹¹

1. นักโทษเด็ดขาด ซึ่งตามคำนิยามในมาตรา 4 บัญญัติว่า “นักโทษเด็ดขาด” หมายความว่า บุคคลซึ่งถูกขังไว้ตามกฎหมายจำคุกภายหลังคำพิพากษาถึงที่สุด และหมายความรวมถึง บุคคลซึ่งถูกขังไว้ตามคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมายให้ลงโทษด้วย

ในความหมายแรก “นักโทษเด็ดขาด” จึงหมายความถึงบุคคลซึ่งถูกขังไว้ตามหมายจำคุกภายหลังคำพิพากษาถึงที่สุด ผลของคำพิพากษาของศาลที่ผ่านกระบวนการพิจารณาโดยครบถ้วนถูกต้องตามกฎหมายแล้ว จะมีสภาพเด็ดขาดทางกฎหมายในทางรูปแบบหรือไม่เป็นคำพิพากษาถึงที่สุดหรือเป็นคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาดแล้ว ปรากฏตามนิยามศัพท์ที่ศาสตราจารย์ ดร.คณิต ฒ นกร ได้อธิบายไว้ดังนี้ “คำพิพากษาถึงที่สุด” มีสภาพเด็ดขาดทางกฎหมายในรูปแบบ (Formelle Rechtskraft) ส่วน “คำพิพากษาเด็ดขาด” มีสภาพเด็ดขาดทางกฎหมายในทางเนื้อหา (Materielle Rechtskraft)¹¹²

¹¹⁰ กัญญา นิชมผล, “บทบาทของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ในการบังคับโทษจำคุก,” (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, 2561) น. 48-50.

¹¹¹ ธาณี วรภัทร์, *อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 107*, น.69-70.

¹¹² ธาณี วรภัทร์, *อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 107*, น. 71.

“คำพิพากษาถึงที่สุด”¹¹³ หมายความว่า คดีนั้นเป็นอันเสร็จสิ้นและไม่อาจขอให้มีการเปลี่ยนแปลงคำชี้ขาดในคำพิพากษานั้นได้อีกต่อไป โดยการขอให้ทบทวนแก้ไข ส่วน “คำพิพากษาเสร็จเด็ดขาด” เป็นเรื่องของเนื้อหาของคดี คำพิพากษาถึงที่สุดมีสภาพเด็ดขาดทางกฎหมายในทางรูปแบบตามกรณีดังต่อไปนี้

- (1) เมื่อมีคำพิพากษาของศาลฎีกา หรือคำพิพากษาของศาลสูงสุด
- (2) เมื่อพ้นระยะเวลาที่อาจอุทธรณ์หรือฎีกาได้ โดยมีได้มีการอุทธรณ์หรือฎีกา
- (3) เมื่อมีการสละอุทธรณ์หรือฎีกา กล่าวคือมีการอุทธรณ์ฎีกาไว้แล้วแต่ถอนอุทธรณ์หรือฎีกานั้น
- (4) กรณีอุทธรณ์ฎีกาไม่ชอบด้วยกฎหมาย

คำพิพากษาถึงที่สุดอาจแบ่งเป็น “คำพิพากษาถึงที่สุดที่สมบูรณ์แบบ” และ “คำพิพากษาถึงที่สุดที่ไม่สมบูรณ์แบบ” คำพิพากษาถึงที่สุดที่สมบูรณ์แบบ หมายความว่าคำพิพากษานั้นถึงที่สุดโดยสิ้นเชิง ส่วนคำพิพากษาถึงที่สุดที่ไม่สมบูรณ์แบบ หมายความว่ายังจะต้องมีคำวินิจฉัยสุดท้ายเกี่ยวกับคำพิพากษานั้นอีกว่า มีความผูกมัดไปในทางใดโดยเฉพาะหรือไม่ ในกรณีที่จำเลยฝ่ายเดียวเท่านั้นที่ยังอุทธรณ์ฎีกาได้ หรือ ในกรณีที่พนักงานอัยการอุทธรณ์ฎีกาเพื่อประโยชน์แก่จำเลยถือว่าเป็นกรณีของคำพิพากษาถึงที่สุดที่ยังไม่สมบูรณ์แบบ คำพิพากษาศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาจึงตกอยู่ภายใต้ข้อห้ามพิพากษาเพิ่มเติมโทษตามมาตรา 212 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา¹¹⁴ ซึ่งบัญญัติว่า

“มาตรา 212 คดีที่จำเลยอุทธรณ์คำพิพากษาที่ให้ลงโทษ ห้ามมิให้ศาลอุทธรณ์พิพากษาเพิ่มเติมโทษจำเลย เว้นแต่โจทก์จะได้อุทธรณ์ในทำนองนั้น”

ตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยมีข้อยกเว้นในเรื่องสภาพเด็ดขาดทางกฎหมายในทางรูปแบบหรือคำพิพากษาถึงที่สุดในเรื่องการขอให้พิจารณาคดีใหม่ การยกข้อกฎหมายที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยขึ้นพิพากษาใหม่ การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่

คำพิพากษาเสร็จเด็ดขาด คือ คำพิพากษาที่ถึงที่สุดแล้ว กล่าวคือถึงที่สุดเป็นเงื่อนไขของการเป็นคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาด คำพิพากษาเสร็จเด็ดขาดก่อให้เกิดผล 3 ประการ คือ¹¹⁵

¹¹³ บรรหาร คำลา, เกร็ดกฎหมายน่ารู้ : สภาพเด็ดขาดทางกฎหมาย, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา)

¹¹⁴ คณิต ฒ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2536)

¹¹⁵ ธาณี วรภัทร์, อ่างแล้ว เจริญรอดที่ 107, น. 72.

(1) การยื่นยันและรับรองผลของคดีถึงความผิดและความบริสุทธิ์ของจำเลย คำพิพากษาเสร็จเด็ดขาดทำให้เกิดสถานภาพในทางกฎหมายใหม่ขึ้นสำหรับจำเลยและสำหรับรัฐ

(2) การบังคับคดีได้ตามมาตรา 245 วรรคหนึ่ง

(3) การดำเนินคดีใหม่ไม่ได้ สิทธิการดำเนินคดีของรัฐเป็นอันระงับไป

คำพิพากษาเสร็จเด็ดขาดในทางรูปแบบ หมายถึงคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาดที่เป็นไปตามรูปแบบพิธีการตามที่กฎหมายกำหนด อาจเสร็จเด็ดขาดในเนื้อหาด้วยหรือไม่แล้วแต่กรณี

คำพิพากษาเสร็จเด็ดขาดในทางเนื้อหา หมายถึงคำพิพากษาที่ได้ผ่านการตรวจสอบความจริงแท้ในเนื้อหาจนครบถ้วนกระบวนการความและสิ้นสงสัยในความผิดที่ได้ฟ้อง

ในความหมายที่สอง “นักโทษเด็ดขาด” หมายความว่าบุคคลซึ่งถูกขังไว้ตามคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมายให้ลงโทษด้วย โดยทั่วไปแล้วการจะจำคุกบุคคลใดได้ จะต้องมีความจำคุกตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แต่กรณีตามคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมายให้ลงโทษนี้เป็นกรณีคนฝากให้ควบคุมหรือในกรณีพิเศษในสภาพของสถานการณ์ไม่ปกติมีการปฏิวัติรัฐประหาร¹¹⁶

2. คนต้องขัง ตามนิยามศัพท์ในมาตรา 4 บัญญัติว่า “คนต้องขัง” หมายความว่า บุคคลซึ่งถูกขังไว้ตามหมายขัง

คนต้องขังต้องเป็นบุคคลที่มีชื่อตามหมายขัง “หมายขัง” เป็นเครื่องมือในการควบคุมระหว่างคดี ผู้มีอำนาจออกหมายขังคือศาล ซึ่งศาลอาจออกเองหรือโดยคำร้องของผู้อื่น เหตุออกหมายขังเป็นอย่างเดียวกับเหตุออกหมายจับกล่าวคือเหตุที่จะขังบุคคลก็คือเหตุที่จะจับบุคคลเป็นเรื่องเดียวกันตามมาตรา 71 บัญญัติว่า “เมื่อได้ตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยมาแล้ว ในระยะใดระหว่างสอบสวน ได้สวนมูลฟ้องหรือพิจารณา ศาลจะออกหมายขังผู้ต้องหาหรือจำเลยไว้ตามมาตรา 87 หรือมาตรา 88 ก็ได้ และให้นำบทบัญญัติในมาตรา 66 มาใช้บังคับโดยอนุโลม”¹¹⁷

หมายขังคงใช้ได้อยู่จนกว่าศาลจะได้เพิกถอนโดยออกหมายปล่อยหรือออกหมายจำคุกแทน ถ้าความปรากฏแก่ศาลว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้นมีอายุไม่ถึงสิบแปดปีหรือเป็นหญิงมีครรภ์หรือเพิ่งคลอดบุตรมาไม่ถึงสามเดือน หรือเจ็บป่วยซึ่งถ้าต้องขังจะถึงอันตรายแก่ชีวิต ศาลจะไม่ออกหมายขังหรือจะออกหมายปล่อยผู้ต้องหาหรือจำเลยซึ่งถูกขังอยู่นั้นก็ได้ แต่ทั้งนี้ไม่ห้ามศาลที่จะมีคำสั่งให้ผู้นั้นอยู่ในความดูแลของเจ้าพนักงานหรือบุคคลที่ยินยอมรับผู้นั้นไว้ หรือกำหนดวิธีการอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อป้องกันการหลบหนีหรือความเสียหายที่อาจเกิดขึ้น ถ้าศาลมีคำสั่งเช่นว่านี้ในระหว่างสอบสวน ให้ใช้ได้ไม่เกินหกเดือนนับแต่วันมีคำสั่งแต่ถ้ามีคำสั่งในระหว่างได้สวนมูลฟ้องหรือระหว่างพิจารณา ให้ใช้ได้จนกว่าจะเสร็จการพิจารณา หากภายหลังที่ศาลมีคำสั่ง

¹¹⁶ ธานี วรภัทร์, *อ่างแล้ว เจริงอรรถที่ 107*, น. 72

¹¹⁷ ธานี วรภัทร์, *อ่างแล้ว เจริงอรรถที่ 107*, น. 73

ผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้น ไม่ปฏิบัติตามวิธีการที่กำหนดหรือพฤติการณ์ได้เปลี่ยนแปลงไปให้ศาลมีอำนาจเปลี่ยนแปลงคำสั่งหรือพิจารณาออกหมายจับได้ตามที่เห็นสมควร¹¹⁸

การตรวจสอบการออกหมายจับกฎหมายบัญญัติว่าก่อนออกหมายจับจะต้องปรากฏพยานหลักฐานตามสมควรที่ทำให้ศาลเชื่อได้ว่ามีเหตุที่จะออกหมายจับ และต่อมาในระหว่างซึ่งมีมาตรการตรวจสอบโดยศาล กรณีการจับโดยไม่จำเป็นในระหว่างการสอบสวนที่อาจเกิดขึ้นได้ หรือการจับโดยผิดกฎหมาย

การออกหมายจับในช่วงต่าง ๆ ของการดำเนินคดีมี 3 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 การออกหมายจับระหว่างสอบสวน ระยะที่ 2 การออกหมายจับระหว่างการไต่สวนมูลฟ้อง เป็นกรณีพนักงานอัยการเป็นผู้ฟ้อง และ ระยะที่ 3 การออกหมายจับระหว่างพิจารณา¹¹⁹

ระยะที่ 1 การออกหมายจับระหว่างสอบสวน เป็นไปตามมาตรา 71 และ 87

มาตรา 71 เมื่อได้ตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยมาแล้ว ในระยะใดระหว่างสอบสวนไต่สวนมูลฟ้อง หรือพิจารณา ศาลจะออกหมายจับผู้ต้องหาหรือจำเลยได้ตามมาตรา 87 หรือมาตรา 88 ก็ได้ และให้บทบัญญัติในมาตรา 66 มาใช้บังคับโดยอนุโลม¹²⁰

มาตรา 87 ห้ามมิให้ควบคุมผู้ถูกจับไว้เกินกว่าจำเป็นตามพฤติการณ์แห่งคดี

ในกรณีความผิดลหุโทษ จะควบคุมไว้ได้เท่าเวลาที่จะถามคำให้การและที่จะรู้ว่าใครและที่อยู่ของเขายู่ที่ไหนเท่านั้น

ในกรณีที่ผู้ถูกจับไม่ได้รับการปล่อยชั่วคราวและมีเหตุจำเป็นเพื่อทำการสอบสวนหรือการฟ้องคดี ให้นำตัวผู้ถูกจับไปศาลภายในสี่สิบแปดชั่วโมงนับแต่เวลาที่ผู้ถูกจับถูกนำตัวไปถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวนตามมาตรา 83 เว้นแต่มีเหตุสุดวิสัยหรือมีเหตุจำเป็นอย่างอื่นอันมีอาจก้าวล่วงเสียได้ โดยให้พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการยื่นคำร้องต่อศาลขอหมายจับผู้ต้องหานั้นไว้ ให้ศาลสอบถามผู้ต้องหาว่าจะมีข้อคัดค้านประการใดหรือไม่และศาลอาจเรียกพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการมาชี้แจงเหตุจำเป็นหรืออาจเรียกพยานหลักฐานมาเพื่อประกอบพิจารณาก็ได้¹²¹

ในกรณีความผิดอาญาที่ได้กระทำความผิดอย่างสูงไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินห้าร้อยบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ ศาลมีอำนาจสั่งจับได้ครั้งเดียวมีกำหนดไม่เกินเจ็ดวัน

¹¹⁸ ธาณี วรภัทร์, *อ่าวแล้ว เจริญรอดที่ 107*, น. 73

¹¹⁹ ธาณี วรภัทร์, *อ่าวแล้ว เจริญรอดที่ 107*, น. 74

¹²⁰ ธาณี วรภัทร์, *อ่าวแล้ว เจริญรอดที่ 107*, น. 74

¹²¹ ธาณี วรภัทร์, *อ่าวแล้ว เจริญรอดที่ 107*, น. 74

ในกรณีความผิดอาญาที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินกว่าหกเดือนแต่ไม่ถึงสิบปี หรือปรับเกินกว่าห้าร้อยบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ศาลมีอำนาจสั่งขังหลายครั้งติด ๆ กันได้ แต่ครั้งหนึ่งต้องไม่เกินสิบสองวันและรวมกันทั้งหมดต้องไม่เกินสี่สิบแปดวัน

ในกรณีความผิดอาญาที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงตั้งแต่สิบปีขึ้นไปจะมีโทษปรับด้วยหรือไม่ก็ตาม ศาลมีอำนาจสั่งขังหลายครั้งติด ๆ กันได้แต่ครั้งหนึ่งต้องไม่เกินสิบสองวันและรวมกันทั้งหมดต้องไม่เกินแปดสิบสี่วัน¹²²

ในกรณีตามวรรคหกเมื่อศาลสั่งขังครบสี่สิบแปดวันแล้วหากพนักงานอัยการหรือพนักงานสอบสวนยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อขอขังต่อไปอีกโดยอ้างเหตุจำเป็น ศาลจะสั่งขังต่อไปได้ก็ต่อเมื่อพนักงานอัยการหรือพนักงานสอบสวนได้แสดงถึงเหตุจำเป็นและนำพยานหลักฐานมาให้ศาลได้สวนจนเป็นที่พอใจแก่ศาล¹²³

ในการไต่สวนตามวรรคสามและวรรคเจ็ด ผู้ต้องหาที่มีสิทธิแต่งตั้งทนายความเพื่อแถลงข้อคัดค้านและซักถามพยาน ถ้าผู้ต้องหาไม่มีทนายความเนื่องจากยังไม่ได้มีการปฏิบัติตามมาตรา 134/1 และผู้ต้องหาขอให้ศาลตั้งทนายความให้โดยทนายความนั้นมีสิทธิได้รับเงินรางวัลและ ค่าใช้จ่ายตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 134/1 วรรคสามโดยอนุโลม

ถ้าพนักงานสอบสวนต้องไปทำการสอบสวนในท้องที่อื่นนอกเขตของศาลซึ่งได้สั่งขังผู้ต้องหาไว้ พนักงานสอบสวนจะยื่นคำร้องขอให้โอนการขังไปยังศาลในท้องที่ที่จะต้องไปทำการสอบสวนนั้นก็ได้ เมื่อศาลที่สั่งขังไว้เห็นเป็นการสมควรก็ให้ส่งโอนไป¹²⁴

มาตรานี้เป็นเรื่องของการเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐซึ่งจะกระทำได้เกินกว่าความจำเป็นตามพฤติการณ์แห่งคดีไม่ได้

ระยะที่ 2 การออกหมายขังระหว่างการไต่สวนมูลฟ้อง เป็นกรณีพนักงานอัยการเป็นผู้ฟ้องเป็นการออกหมายขังจำเลยในคดีที่พนักงานอัยการเป็นผู้ฟ้องคดีตามกฎหมายแล้วศาลอาจสั่งให้ไต่สวนมูลฟ้องได้ กรณีราษฎรเป็นโจทก์ฟ้องคดีในชั้นไต่สวนมูลฟ้องผู้ถูกฟ้องยังไม่มีฐานะเป็นจำเลยจนกว่าศาลจะได้ประทับฟ้อง

ระยะที่ 3 การออกหมายขังระหว่างพิจารณา หมายถึงการออกหมายขังจำเลยผู้ถูกกล่าวหาจะต้องมีฐานะเป็นจำเลยแล้วเท่านั้น ศาลจะออกหมายขังโดยพลการหรือโดยโจทก์ยื่น

¹²² ธาณี วรภัทร์, *อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 107*, น. 75

¹²³ ธาณี วรภัทร์, *อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 107*, น. 75

¹²⁴ ธาณี วรภัทร์, *อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 107*, น. 75

คำร้องก็ได้ เหตุแห่งการจึงจะพิจารณาจากความจำเป็นในการเอาตัวไว้ในอำนาจรัฐตามเหตุแห่งการออกหมายจับที่กล่าวมาแล้ว

3. คนฝาก ตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ มาตรา 4 ให้ความหมายไว้ว่า บุคคลซึ่งถูกฝากให้ควบคุมไว้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หรือกฎหมายอื่น โดยไม่มีกฎหมายอาญาจากความหมายดังกล่าวคนฝากเป็นกรณีที่มีความจำเป็นต้องขอใช้เรือนจำหรือทัณฑสถานเพื่อนำบุคคลบางลักษณะที่สามารถจำกัดอิสรภาพบุคคลนั้นได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาหรือกฎหมายอื่นมาฝากขังไว้โดยไม่มีหมายอาญาด้วยเหตุผลใด ๆ ก็ตามเช่น คนวิกลจริตในอดีต คนฝากจึงเป็นบุคคลที่ถูกฝากให้ควบคุมไว้ในเรือนจำโดยไม่มีหมายอาญาแต่คุมขังไว้ด้วยเหตุผลอื่น เช่น วิกลจริต แต่การจะนำบุคคลนั้น ๆ เข้ากักขังจะต้องมีเอกสารคำสั่งของผู้มีอำนาจตามกฎหมายราชทัณฑ์ด้วย¹²⁵

ในสมัยก่อนมีการนำบุคคลวิกลจริตมาฝากควบคุมไว้ในเรือนจำเพราะไม่มีสถานที่ควบคุม โดยเฉพาะ เกรงว่าคนวิกลจริตนั้นจะเป็นอันตรายหรือไปทำอันตรายผู้อื่น แต่เมื่อมีโรงพยาบาลโรคจิตมากขึ้นกรมราชทัณฑ์และกระทรวงสาธารณสุขก็พยายามให้เลิกใช้เรือนจำเป็นที่สำหรับควบคุมคนวิกลจริตอีกต่อไป

3.2.2.2 เจ้าพนักงานราชทัณฑ์

เจ้าพนักงานราชทัณฑ์ ถือเป็นผู้มีบทบาทสำคัญไม่น้อยไปกว่าผู้ต้องขัง ประกอบด้วยอธิบดีกรมราชทัณฑ์และรองอธิบดีกรมราชทัณฑ์ อธิบดีกรมราชทัณฑ์เป็นบุคคลซึ่งเป็นผู้อำนวยการเรือนจำโดยทั่วไป มีอำนาจบังคับบัญชากิจการภายในเรือนจำและบังคับบัญชาเจ้าพนักงานเรือนจำทั้งหมด¹²⁶ นอกจากนี้อธิบดียังมีอำนาจในการกำหนดเขตการบริหารเรือนจำและตั้งผู้บัญชาการเรือนจำท่านใดท่านหนึ่งเพื่อบัญชาการเรือนจำภายในเขตของตนได้ โดยจะต้องปฏิบัติหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมาย¹²⁷ ส่วนรองอธิบดีกรมราชทัณฑ์ เป็นรองผู้อำนวยการเรือนจำโดยทั่วไป มีอำนาจบังคับบัญชากิจการเรือนจำเหนือเจ้าพนักงานเรือนจำทั้งปวงรองจากอธิบดี¹²⁸

¹²⁵ ธาณี วรภัทร์, *อ่วงแล้ว เชิงอรรถที่ 107*, น. 76

¹²⁶ ระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานเรือนจำและการแต่งตั้งผู้ช่วยเหลือกรมราชทัณฑ์ พ.ศ. 2561 ข้อ 5 วรรคแรก ความว่า อธิบดี เป็นผู้อำนวยการเรือนจำโดยทั่วไป มีอำนาจบังคับบัญชากิจการเรือนจำเหนือเจ้าพนักงานเรือนจำทั้งปวง

¹²⁷ ข้อ 5 วรรคสอง ความว่า อธิบดีมีอำนาจประกาศกำหนดเขตการบริหารงานเรือนจำ และตั้งผู้บัญชาการเรือนจำผู้หนึ่งภายในเขต ให้มีอำนาจเหนือผู้บัญชาการเรือนจำอื่นในเขตเดียวกันโดยปฏิบัติหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมาย

¹²⁸ ข้อ 5 รองอธิบดี เป็นรองผู้อำนวยการเรือนจำโดยทั่วไป มีอำนาจบังคับบัญชากิจการเรือนจำเหนือเจ้าพนักงานเรือนจำทั้งปวงรองจากอธิบดี

ผู้เชี่ยวชาญพิเศษ ผู้ตรวจการ และผู้อำนวยการกอง ซึ่งผู้เชี่ยวชาญพิเศษที่กล่าวถึงนี้ หมายถึงผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านทันตวิทยา ซึ่งตามข้อ 7 ข้อ 8 และข้อ 9 ของระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่า ด้วยอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานเรือนจำและการแต่งตั้งผู้ช่วยเหลือกรมราชทัณฑ์ พ.ศ. 2561 ได้บัญญัติว่า

ข้อ 7 ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านทันตวิทยามีหน้าที่ให้คำปรึกษา แนะนำ และวินิจฉัยปัญหา ทางวิชาการเพื่อประกอบการตัดสินใจของผู้บริหารกรมราชทัณฑ์และติดตามผลการดำเนินงานของ กรมราชทัณฑ์ตามที่ได้รับมอบหมายจากอธิบดี

ข้อ 8 ผู้ตรวจราชการกรมเป็นเจ้าหน้าที่ตรวจการเรือนจำตามที่อธิบดีได้มอบหมาย มีอำนาจตรวจการเรือนจำให้คำปรึกษาแก่เจ้าพนักงานเรือนจำ

ข้อ 9 ผู้อำนวยการกองมีอำนาจติดตามผลการดำเนินงานของเรือนจำและให้คำปรึกษาแก่ เจ้าพนักงานเรือนจำเฉพาะส่วนที่ได้รับมอบหมายจากอธิบดี

เจ้าพนักงานประจำเรือนจำตามระเบียบของกรมราชทัณฑ์ ตำแหน่งเจ้าพนักงานที่ปฏิบัติ ประจำเรือนจำมีดังต่อไปนี้ 1. ผู้บัญชาการเรือนจำ 2. พัสดี 3. ผู้คุม

1. ผู้บัญชาการเรือนจำ มีอำนาจหน้าที่รับผิดชอบบังคับบัญชากิจการเรือนจำโดยทั่วไป และมีอำนาจบังคับบัญชาเหนือพัสดี ผู้คุม และผู้ต้องขังทั้งปวงที่สังกัดเรือนจำซึ่งผู้บังคับบัญชา เรือนจำนี้สามารถจัดแบ่งหน้าที่งานออกเป็นส่วน ๆ โดยให้พัสดีเรือนจำมีอำนาจหน้าที่ควบคุม การงานนั้นตามส่วนหรือจะให้พัสดีคนใดคนหนึ่งมีอำนาจควบคุมเหนือพัสดีคนอื่นในเรือนจำด้วย ก็ได้ นอกจากนี้ผู้บัญชาการเรือนจำจะต้องตรวจการเรือนจำตามที่กรมราชทัณฑ์กำหนดเอาใจใส่ ดูแลทุกข์สุขของผู้ต้องขังเปิด โอกาสให้ร้องทุกข์ได้โดยสะดวกและเต็มที่ และบังคับบัญชาเจ้าหน้าที่ หรือเจ้าพนักงานอื่นซึ่งปฏิบัติงานประจำเรือนจำด้วย

2. พัสดี เป็นเจ้าพนักงานเรือนจำรองจากผู้บัญชาการเรือนจำ มีอำนาจบังคับบัญชา ในส่วนงานที่ได้รับมอบหมาย

3. ผู้คุม เป็นเจ้าพนักงานเรือนจำรองจากพัสดี มีหน้าที่ปกครองและควบคุมระเบียบวินัย ของผู้ต้องขัง¹²⁹

3.2.3 มาตรการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังกรณีการเยี่ยมผู้ต้องขังด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศ

อย่างที่กล่าวแล้วว่าผู้ต้องขังเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญของกฎหมายราชทัณฑ์ ถือเป็น ประธานของกฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษ¹³⁰ที่รัฐจะต้องให้ความสำคัญโดยปฏิบัติต่อผู้ต้องขังอย่าง

¹²⁹ ธาณี วรภัทร์, *อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 107*, น. 80.

¹³⁰ ธาณี วรภัทร์, “โทษจำคุกตามกฎหมายไทย,” *เอกสารวิชาการส่วนบุคคล, วิทยาลัยรัฐธรรมนุญ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ*

มีมนุษยธรรมให้ความสำคัญต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ โดยคำนึงถึงสิทธิและประโยชน์ที่ผู้ต้องขังและสังคมจะได้รับ ซึ่งมาตรการการเยี่ยมผู้ต้องขังของประเทศไทยนั้น คำนึงถึงหลักการอยู่ร่วมกันในสังคมเป็นสำคัญเพราะมนุษย์ทุกคนย่อมมีสังคม ผู้ต้องขังก็เช่นเดียวกันย่อมต้องมีสังคมและมีการปฏิสัมพันธ์กัน โดยเฉพาะกับครอบครัว ญาติมิตรตามสมควรเพื่อให้ผู้ต้องขังไม่รู้สึกละถูกทอดทิ้งหรือถูกตัดขาดจากโลกภายนอก

กรมราชทัณฑ์ได้สังเกตเห็นและกำหนดมาตรการที่จำเป็นสำหรับผู้ต้องขังในการได้รับการเยี่ยมจากบุคคลภายนอก โดยเฉพาะครอบครัวญาติมิตร เพราะการได้รับการเยี่ยมและการติดต่อสื่อสารกับญาติมิตรถือเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่พึงได้รับและไม่ควรถูกกลั่นแกล้ง ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักร พ.ศ. 2560 และตามหลักมาตรฐานสากล ซึ่งมาตรการการเยี่ยมบุคคลภายนอกที่กรมราชทัณฑ์กำหนดได้อ้างอิงจากหลักการสิทธิขั้นพื้นฐานดังกล่าว โดยได้วางหลักไว้ในมาตรา 60 ดังนี้

“มาตรา 60 ผู้ต้องขังพึงได้รับการอนุญาตให้ติดต่อกับบุคคลภายนอกตามระเบียบกรมราชทัณฑ์¹³¹

บุคคลภายนอกซึ่งได้รับอนุญาตให้เข้าไปในเรือนจำเพื่อกิจธุระ เยี่ยมผู้ต้องขังหรือเพื่อประโยชน์อย่างอื่น จะต้องปฏิบัติตามระเบียบกรมราชทัณฑ์ที่ประกาศไว้โดยเปิดเผย”

โดยมีการวางหลักในการนำเทคโนโลยีสารสนเทศ รวมทั้งระบบและเครื่องมืออุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้องมาใช้ในการบริหารจัดการเรือนจำให้มีประสิทธิภาพ ตามมาตรา 34¹³² ซึ่งบัญญัติว่า

“มาตรา 34 เพื่อให้การบริหารงานเรือนจำและสถานที่คุมขังตามมาตรา 33 ทุกแห่งเป็นไปในแนวทางและมาตรฐานเดียวกัน ให้อธิบดีวางระเบียบเกี่ยวกับการบริหารงานในเรือนจำและสถานที่คุมขัง การปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานเรือนจำและเจ้าหน้าที่ การแก้ไข บำบัด พื้นฟู และพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขัง การปฏิบัติตัวของผู้ต้องขังแต่ละประเภท และการอื่นอันจำเป็นตามที่กำหนดในพระราชบัญญัตินี้

เพื่อประโยชน์ในการดำเนินการตามวรรคหนึ่ง ให้กรมราชทัณฑ์นำเทคโนโลยีสารสนเทศ รวมทั้งระบบและเครื่องมืออุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้องมาใช้ในการบริหารจัดการเรือนจำให้มีประสิทธิภาพ”

“มาตรา 42 เพื่อประโยชน์ในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟู และพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังให้กลับตนเป็นคนดี ให้อธิบดีจัดให้มีระบบการพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังด้วยวิธีการและแนวทางที่เหมาะสม

¹³¹ พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560, มาตรา 60

¹³² พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560, มาตรา 34

เกี่ยวกับการพัฒนาพหุตินิสัยผู้ต้องขัง โดยให้ผู้ต้องขังได้รับการศึกษา การอบรมทั้งด้านคุณธรรม และจริยธรรม การทำงาน การฝึกวิชาชีพ การปฏิบัติศาสนกิจ การเรียนรู้วัฒนธรรมอันดีงาม กิจกรรมสันทนาการ กีฬา รวมทั้งจะต้องมีโอกาสได้รับการติดต่อกับครอบครัว ญาติมิตร องค์กร เอกชนที่มีภารกิจเพื่อการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู และพัฒนาพหุตินิสัยผู้ต้องขังและรับรู้ถึงข่าวสารและความเปลี่ยนแปลงของโลกภายนอก ทั้งนี้ ให้เป็นไปตามระเบียบกรมราชทัณฑ์ โดยได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการ”¹³³

จากบทบัญญัติมาตรา 60 ของพระราชบัญญัติราชทัณฑ์นี้เป็นการรับรองสิทธิการเยี่ยมของผู้ต้องขังในเบื้องต้นว่าพึงได้รับอนุญาตให้ทำได้ แต่จะมีขอบเขตมากน้อยเพียงใดนั้นให้ปฏิบัติตามที่ระเบียบกรมราชทัณฑ์กำหนด ซึ่งยังไม่ถือเป็นการรับรองสิทธิการเยี่ยมผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศของผู้ต้องขัง เพียงแต่กล่าวถึงการนำเทคโนโลยีสารสนเทศรวมถึงระบบและ เครื่องมือ อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในการบริหารเรือนจำ ซึ่งรวมถึงการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังตามแนวทางที่อธิบดีกรมราชทัณฑ์กำหนดดังที่ปรากฏในมาตรา 34 ของพระราชบัญญัติพัฒนา ซึ่งแนวทางการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้หรือแนวทางการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังเกี่ยวกับการเยี่ยมผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศที่กล่าวถึงนี้ก็ยังไม่พบว่าเป็นแนวทางที่เหมาะสมหรือสร้างมาตรฐานให้กับผู้ต้องขังทุกคนอย่างเท่าเทียม ทั้งนี้พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 ได้ยอมรับในหลักการว่าการได้รับโอกาสติดต่อกับครอบครัวญาติมิตร สามารถแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู และพัฒนาพหุตินิสัยผู้ต้องขังได้ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 42

ในส่วนของ “ระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการเยี่ยม การติดต่อบุคคลภายนอกกับผู้ต้องขังและการเข้าดูกิจการหรือติดต่อการงานกับเรือนจำ พ.ศ. 2561” ซึ่งเป็นระเบียบปฏิบัติที่ออกโดยอาศัยอำนาจของมาตรา 60 ที่กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไข ของการใช้สิทธิการเยี่ยมของผู้ต้องขังนั้นกลับยังไม่มีการกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการที่เกี่ยวข้องกับสิทธิการเยี่ยมผู้ต้องขังผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศมีเพียง ข้อ 31 ซึ่งบัญญัติว่า “เรือนจำอาจนำเทคโนโลยีสารสนเทศ รวมทั้งระบบและเครื่องมืออุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้องมาใช้สนับสนุนและเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินการ การเยี่ยม การติดต่อบุคคลภายนอกต่อผู้ต้องขัง และการเข้าดูกิจการหรือติดต่อการงานกับเรือนจำตามระเบียบนี้ได้ ทั้งนี้ หลักเกณฑ์ เงื่อนไข และวิธีการ ตามที่กรมราชทัณฑ์กำหนด” ซึ่งเท่ากับไม่มีสิ่งใดจะเป็นหลักประกันได้เลยว่าผู้ต้องขังจะได้รับสิทธิการเยี่ยมผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศเนื่องจากระเบียบฉบับดังกล่าว กล่าวถึงแต่สิทธิการเยี่ยมและวิธีปฏิบัติต่าง ๆ ไปที่การเยี่ยมในเรือนจำ หรือ Physical Contact ซึ่งผู้วิจัยขอสรุปหลักการและเนื้อหาของ “ระเบียบ

¹³³ พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560, มาตรา 42

กรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการเยี่ยม การติดต่อของบุคคลภายนอกกับผู้ต้องขังและการเข้าดูกิจการหรือติดต่อการทำงานกับเรือนจำ พ.ศ. 2561” ดังนี้

ระเบียบนี้มีการแบ่งหมวดและประเภทการเยี่ยมหรือติดต่อที่สำคัญ ๆ ไว้ 3 ประเภท¹³⁴ ได้แก่

1) การเยี่ยมหรือติดต่อจากบุคคลภายนอก¹³⁵

“บุคคลภายนอก” ตามระเบียบราชทัณฑ์ฯ นี้ไม่มีการกำหนดหรือให้ความหมายไว้อย่างชัดเจนซึ่งอาจตีความได้ว่าเป็นบุคคลใดก็ตามที่อยู่ภายนอกเรือนจำ และเมื่อพิจารณาโดยให้ความหมายตามราชบัณฑิตยสถานแล้วคำว่า “บุคคลภายนอก” หมายถึง บุคคลที่มีได้เป็นคู่กรณีหรือคู่สัญญาแต่อาจมีสิทธิเกี่ยวข้องกับ บุคคลที่สาม ก็เรียก¹³⁶ ซึ่งเมื่อตีความจากความหมายดังกล่าว บุคคลภายนอกจึงอาจหมายถึงบุคคลใดก็ตามที่อยู่ภายนอกเรือนจำซึ่งเกี่ยวข้องกับผู้ต้องขัง ไม่ว่าจะเป็น บิดา มารดา ภริยา บุตร ญาติ หรือเพื่อนของผู้ต้องขัง ซึ่งบุคคลภายนอกเหล่านี้เป็นผู้มีสิทธิที่จะได้เข้าเยี่ยมผู้ต้องขังได้ ภายใต้กฎระเบียบและวิธีปฏิบัติที่กรมราชทัณฑ์กำหนด¹³⁷ โดยหลักเกณฑ์ที่สำคัญในการที่บุคคลภายนอกจะเข้าเยี่ยมผู้ต้องขังได้นั้น บุคคลนั้นจะต้องได้รับอนุญาตจาก ผู้บัญชาการเรือนจำ หรือผู้ได้รับมอบหมายจาก ผู้บัญชาการเรือนจำ และจะเยี่ยมผู้ต้องขังได้เฉพาะผู้ต้องขังที่ได้รับโอกาสให้ได้รับการเยี่ยมหรือติดต่อจากบุคคลภายนอก¹³⁸ ซึ่งบุคคลภายนอกที่ประสงค์จะเข้าเยี่ยมผู้ต้องขังนี้ จะต้องไม่มีลักษณะต้องห้ามและต้องเข้าเยี่ยมหรือติดต่อในวันและเวลาตามที่เรือนจำกำหนดไว้¹³⁹

ลักษณะต้องห้ามของบุคคลที่จะเข้าเยี่ยมหรือติดต่อผู้ต้องขังและข้อปฏิบัติของบุคคลที่ได้รับอนุญาตให้เข้าเยี่ยมนั้น “ระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการเยี่ยม การติดต่อของบุคคลภายนอก

¹³⁴ ระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการเยี่ยม การติดต่อของบุคคลภายนอกกับผู้ต้องขังและการเข้าดูกิจการหรือติดต่อการทำงานกับเรือนจำ พ.ศ. 2561

¹³⁵ ระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการเยี่ยม การติดต่อของบุคคลภายนอกกับผู้ต้องขังและการเข้าดูกิจการหรือติดต่อการทำงานกับเรือนจำ พ.ศ. 2561, หมวด 1 บุคคลภายนอกเข้าเยี่ยมหรือติดต่อผู้ต้องขัง, ข้อ 6

¹³⁶ ราชบัณฑิตยสถาน, สืบค้นเมื่อวันที่ 1 กันยายน 2563, จาก <https://dictionary.apps.royin.go.th/>

¹³⁷ พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560, มาตรา 60

¹³⁸ ระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการเยี่ยม การติดต่อของบุคคลภายนอกกับผู้ต้องขังและการเข้าดูกิจการหรือติดต่อการทำงานกับเรือนจำ พ.ศ. 2561, ข้อ 6 (1) – (3)

¹³⁹ ระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการเยี่ยม การติดต่อของบุคคลภายนอกกับผู้ต้องขังและการเข้าดูกิจการหรือติดต่อการทำงานกับเรือนจำ พ.ศ. 2561, ข้อ 8

กับผู้ต้องขังและการเข้าคู่อิจการหรือติดต่อกับเรือนจำ พ.ศ. 2561” ได้กำหนดไว้ในข้อ 8 และข้อ 9 ดังนี้

“ข้อ 8¹⁴⁰ ห้ามมิให้บุคคลที่มีลักษณะต้องห้ามดังต่อไปนี้ เยี่ยมหรือติดต่อกับผู้ต้องขัง

(1) มีอาการมีนเมาหรือเมาสุราน่าจะก่อให้เกิดความเดือดร้อนรำคาญหรือความไม่เรียบร้อย

(2) มีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าถ้าอนุญาตให้เยี่ยมหรือติดต่อกับผู้ต้องขังแล้วจะก่อการร้ายหรือกระทำผิดกฎหมายขึ้น

(3) มีพฤติกรรมที่อาจกระทบต่อความมั่นคงของเรือนจำ

(4) แต่งกายผิดปกตินิยมในท้องถิ่น หรือไม่สุภาพ หรือสกปรกอย่างร้ายแรง

(5) มีกิริยาวาจาไม่สุภาพ

(6) เป็นโรคติดต่อร้ายแรง

(7) ไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของเจ้าพนักงานเรือนจำซึ่งปฏิบัติการโดยชอบด้วยหน้าที่”

“ข้อ 9¹⁴¹ บุคคลภายนอกที่ได้รับอนุญาตให้เยี่ยมหรือติดต่อกับผู้ต้องขังจะต้องปฏิบัติตามดังนี้

(1) อยู่ในเขตที่เรือนจำกำหนดให้เป็นที่เยี่ยมหรือติดต่อกับผู้ต้องขัง

(2) ไม่กระทำด้วยประการใด ๆ ให้สิ่งของเข้ามาหรือให้ออกไปจากเรือนจำ หรือรับจากหรือส่งมอบแก่ผู้ต้องขัง โดยมีได้รับอนุญาตจากเจ้าพนักงานเรือนจำ กรณีที่ประสงค์จะมอบเงินตราให้กับผู้ต้องขังให้นำฝากไว้กับเจ้าพนักงานเรือนจำที่ทางเรือนจำจัดไว้เพื่อการนั้น หรือวิธีการอื่นที่กรมราชทัณฑ์กำหนด

(3) ไม่แนะนำชักชวนแสดงกิริยาหรือให้อาณัติสัญญาณอย่างใด ๆ แก่ผู้ต้องขังเพื่อกระทำผิดกฎหมายหรือวินัยผู้ต้องขัง และไม่เป็นที่กลางในการติดต่อกับผู้ต้องขังเกี่ยวกับสิ่งของต้องห้ามตามกฎหมายว่าด้วยราชทัณฑ์

(4) พูดภาษาไทยและออกเสียงให้ดังพอที่เจ้าพนักงานเรือนจำผู้ควบคุมอยู่ ณ ที่นั้นได้ยินจะพูดภาษาอื่นได้ต่อเมื่อได้รับอนุญาตจากเจ้าพนักงานเรือนจำ

(5) ยินยอมให้เจ้าพนักงานเรือนจำฟังการสนทนา บันทึกภาพหรือเสียงและตัดการสื่อสารหากเห็นข้อความที่สนทนาเป็นไปโดยไม่เหมาะสมในกรณีที่เรือนจำจัดให้เยี่ยมหรือติดต่อกับผู้ต้องขังโดยการพูดคุยผ่านเครื่องมือสื่อสาร

¹⁴⁰ เพิ่งอ้าง

¹⁴¹ ระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการเยี่ยม การติดต่อกับบุคคลภายนอกกับผู้ต้องขังและการเข้าคู่อิจการหรือติดต่อกับเรือนจำ พ.ศ. 2561, ข้อ 8

(6) ไม่ถ่ายภาพหรือเขียนภาพเกี่ยวกับผู้ต้องขังหรือเรือนจำหรือเขียนแบบแปลนหรือแผนที่เรือนจำ เว้นแต่ได้รับอนุญาตจากกรมราชทัณฑ์และแจ้งผู้บัญชาการเรือนจำทราบก่อนแล้ว

(7) ไม่ใช่โทรศัพท์ หรือเครื่องมือสื่อสารอื่นใด ในขณะที่เยี่ยมหรือติดต่อกับผู้ต้องขัง

(8) ปฏิบัติตามระเบียบ ข้อบังคับเรือนจำ และคำสั่งของเจ้าพนักงานเรือนจำซึ่งปฏิบัติการโดยชอบด้วยหน้าที่”

นอกจากนี้ผู้มาเยี่ยมผู้ต้องขังจำเป็นต้องอยู่ในรายชื่อที่ผู้ต้องขังแจ้งให้ทราบไว้ล่วงหน้า ซึ่งจะต้องมีจำนวนไม่เกิน 10 คน¹⁴² หากจะมีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงก็ให้แจ้งให้ทางเรือนจำทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่า 30 วัน ทั้งนี้หากมีกรณีพิเศษผู้บัญชาการเรือนจำอาจพิจารณาอนุญาตให้บุคคลภายนอกนอกเหนือจากที่แจ้งไว้เข้าเยี่ยมหรือติดต่อกับผู้ต้องขังได้¹⁴³

2) การติดต่อจากทนายความเกี่ยวกับคดี¹⁴⁴

นอกเหนือจากการเยี่ยมหรือติดต่อกับผู้ต้องขังจากบุคคลภายนอกแล้ว ผู้ต้องขังอาจได้รับการเยี่ยมหรือติดต่อกับทนายความเกี่ยวกับคดีได้ ซึ่งทนายความหรือผู้ซึ่งจะเป็นทนายความที่จะขอเข้าพบผู้ต้องขังเกี่ยวกับคดีนั้น จะต้องเป็นทนายความที่ได้รับใบอนุญาตให้เป็นทนายความตามกฎหมายว่าด้วยทนายความ และจะพบกับผู้ต้องขังได้เฉพาะทนายความที่ผู้ต้องขังต้องการพบเท่านั้น ซึ่งเป็นไปตามข้อ 12 ของระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการเยี่ยม การติดต่อของบุคคลภายนอกกับผู้ต้องขังและการเข้าดูกิจการหรือติดต่อการงานกับเรือนจำ พ.ศ. 2561

นอกจากนี้ ผู้ต้องขังที่ทนายความหรือผู้ซึ่งจะเป็นทนายความจะขอเข้าพบนั้น จะต้องเป็นผู้ต้องขังที่เป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา¹⁴⁵ ในกรณีนี้ทนายความหรือผู้ซึ่งจะเป็นทนายความจะต้องยื่นคำร้องขอเข้าพบผู้ต้องขังตามแบบคำร้องที่กรมราชทัณฑ์กำหนด ซึ่งเป็นไปตามข้อ 13 และข้อ 14 ของระเบียบกรมราชทัณฑ์ฯ ดังนี้

¹⁴² ระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการเยี่ยม การติดต่อของบุคคลภายนอกกับผู้ต้องขังและการเข้าดูกิจการหรือติดต่อการงานกับเรือนจำ พ.ศ. 2561, ข้อ 7

¹⁴³ ระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการเยี่ยม การติดต่อของบุคคลภายนอกกับผู้ต้องขังและการเข้าดูกิจการหรือติดต่อการงานกับเรือนจำ พ.ศ. 2561, ข้อ 7วรรค 2

¹⁴⁴ ระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการเยี่ยม การติดต่อของบุคคลภายนอกกับผู้ต้องขังและการเข้าดูกิจการหรือติดต่อการงานกับเรือนจำ พ.ศ. 2561, หมวด 2 ทนายความเข้าพบผู้ต้องขังเกี่ยวกับคดี, ข้อ 12

¹⁴⁵ ระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการเยี่ยม การติดต่อของบุคคลภายนอกกับผู้ต้องขังและการเข้าดูกิจการหรือติดต่อการงานกับเรือนจำ พ.ศ. 2561, หมวด 2 ทนายความเข้าพบผู้ต้องขังเกี่ยวกับคดี, ข้อ 12 วรรค 2

“ข้อ 13¹⁴⁶ ทนายความหรือผู้ซึ่งจะเป็นทนายความจะต้องยื่นคำร้องขอพบผู้ต้องขังตามแบบคำร้องที่กรมราชทัณฑ์กำหนด

ในกรณีที่ทนายความยื่นคำร้องขอพบผู้ต้องขัง ประสงค์จะนำล่ำเข้าพบผู้ต้องขังด้วย เนื่องจากผู้ต้องขังเป็นชาวต่างประเทศ หรือเป็นชาวไทยใช้ภาษาท้องถิ่น ไม่สามารถพูดหรือเข้าใจภาษาไทยได้ หรือผู้ต้องขังไม่สามารถพูดหรือได้ยิน หรือสื่อความหมายได้ ให้แสดงบัตรประจำตัวประชาชนหรือบัตรที่ออกโดยทางราชการที่ปรากฏภาพถ่ายหรือหนังสือเดินทางของล่ำประกอบคำร้องขอเข้าพบผู้ต้องขัง และให้ผู้บัญชาการเรือนจำหรือผู้ได้รับมอบหมายจากผู้บัญชาการเรือนจำพิจารณาอนุญาตตามสมควร

หากปรากฏข้อเท็จจริงต่อเจ้าพนักงานเรือนจำว่าล่ำที่ได้รับอนุญาตตามวรรคก่อนได้แสดงหลักฐานหรือข้อความอันเป็นเท็จหรือกระทำผิดระเบียบนี้ ให้เจ้าพนักงานเรือนจำจับบันทึกข้อมูลในการกระทำผิดไว้เป็นหลักฐาน และมีอำนาจดำเนินการให้ออกจากบริเวณเรือนจำได้ และไม่อนุญาตให้เข้าเรือนจำในฐานะล่ำอีกต่อไป

เรือนจำที่ได้รับคำร้องให้แจ้งผู้ต้องขังได้ทราบข้อความตามคำร้อง เพื่อแจ้งความประสงค์และเหตุผลว่าจะพบทนายความนั้นหรือไม่

เมื่อผู้บัญชาการเรือนจำหรือผู้ได้รับมอบหมายจากผู้บัญชาการเรือนจำมีความเห็นในคำร้องเป็นประการใดแล้ว ให้เจ้าพนักงานเรือนจำแจ้งความเห็นหรือคำสั่งนั้น ให้ทนายความลงลายมือชื่อรับทราบด้วย”

“ข้อ 14¹⁴⁷ ทนายความหรือผู้จะเป็นทนายความรายใดที่จะขอเข้าพบผู้ต้องขังที่อยู่ระหว่างการสอบสวน หรือไต่สวนมูลฟ้องให้ทนายความรายนั้นยื่นสำเนาใบอนุญาตให้เป็นทนายความตามกฎหมายว่าด้วยทนายความเพื่อเป็นหลักฐานประกอบคำร้องขอพบผู้ต้องขังภายในเรือนจำ

สำหรับทนายความรายใดที่ผู้ต้องขังได้แต่งตั้งและคดีเข้าสู่กระบวนการพิจารณาของศาลแล้ว ทนายความรายนั้นต้องยื่นสำเนาใบแต่งตั้งทนายความที่ศาลประทับไว้ไว้ในสำนวนคดีให้เป็นทนายความของผู้ต้องขัง ประกอบคำร้องขอพบผู้ต้องขังภายในเรือนจำด้วย เว้นแต่เป็นกรณีที่ผู้ต้องขังยังไม่แต่งตั้งทนายความ

¹⁴⁶ ระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการเยี่ยม การติดต่อของบุคคลภายนอกกับผู้ต้องขังและการเข้าดูกิจการหรือติดต่อการงานกับเรือนจำ พ.ศ. 2561, หมวด 2 ทนายความเข้าพบผู้ต้องขังเกี่ยวกับคดี, ข้อ 13

¹⁴⁷ ระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการเยี่ยม การติดต่อของบุคคลภายนอกกับผู้ต้องขังและการเข้าดูกิจการหรือติดต่อการงานกับเรือนจำ พ.ศ. 2561, หมวด 2 ทนายความเข้าพบผู้ต้องขังเกี่ยวกับคดี, ข้อ 14

ในกรณีมีเหตุพิเศษอันเกี่ยวข้องกับการแต่งตั้งทนายความ เช่น การถอนตัวของทนายความ การเสียชีวิตของทนายความ หรือการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นใหม่ ผู้บัญชาการเรือนจำอาจพิจารณาอนุญาตให้ทนายความเข้าพบผู้ต้องขังโดยไม่ต้องมีใบแต่งตั้งทนายความหรือใบแต่งตั้งทนายความที่ศาลประทับรับไว้ในสำนวนคดีให้เป็นทนายความของผู้ต้องขังนั้นมาแสดงก็ได้”

ทั้งนี้ ทนายความผู้จะเข้าพบผู้ต้องขังจะสามารถเข้าพบได้คราวละ 1 คน¹⁴⁸ ในเวลาตั้งแต่ 09.00 นาฬิกา ถึง 15.30 นาฬิกา ของวันราชการ¹⁴⁹ เว้นแต่การพบผู้ต้องขังซึ่งเป็นผู้ต้องหาร่วมหรือจำเลยร่วมในคดีเดียวกัน และการพบนั้นเป็นไปเพื่อประโยชน์ในกระบวนการพิจารณาคดีจะให้ผู้ต้องขังมากกว่า 1 คนก็ได้¹⁵⁰ หรือหากมีเหตุจำเป็นพิเศษต้องพบผู้ต้องขังนอกเวลาราชการสามารถขออนุญาตต่อผู้บัญชาการเรือนจำได้แต่ต้องไม่ใช่เวลาที่นำตัวผู้ต้องขังเข้าห้องขังแล้วและยังมิได้นำออกจากห้องขัง¹⁵¹ ซึ่งเป็นไปตาม ข้อ 15 และข้อ 17 ของระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการเยี่ยมชมการติดต่อของบุคคลภายนอกกับผู้ต้องขัง และการเข้าดูกิจการหรือติดต่อการทำงานกับเรือนจำ พ.ศ. 2561

3) การเยี่ยมหรือติดต่อจากเจ้าหน้าที่กงสุลและพนักงานกงสุล

สำหรับกรณีเจ้าหน้าที่กงสุลหรือพนักงานกงสุลสามารถเข้าเยี่ยมผู้ต้องขังในสังกัดได้ต่อเมื่อได้รับอนุญาตจากผู้บัญชาการเรือนจำเท่าที่จะบังคับได้โดยอนุโลม

เห็นได้ว่าทั้ง 3 หมวดมีหลักเกณฑ์และข้อปฏิบัติที่รองรับการเดินทางมาเยี่ยมหรือติดต่อผู้ต้องขัง ณ เรือนจำ หรือที่เรียกว่า Physical Contact มากกว่าการเยี่ยมโดยวิธีอื่น ซึ่งสาเหตุหนึ่งอาจเป็นเพราะที่ผ่านมามีการเยี่ยมชมผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศของผู้ต้องขังยังไม่ได้รับการยอมรับเพราะไม่มั่นใจว่าระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่นำมาใช้ในการเยี่ยมนั้นจะมีวิธีควบคุมให้มีความปลอดภัยเพียงพอ ประกอบกับกรมราชทัณฑ์อาจยังไม่มีความพร้อมในการบริหารจัดการหรือขาดบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญในเรื่องดังกล่าว ซึ่งเห็นได้จากข้อบังคับกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการเยี่ยมที่ผ่านมา โดยเฉพาะข้อบังคับกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการเยี่ยมชมการติดต่อของบุคคลภายนอกต่อผู้ต้องขัง

¹⁴⁸ ระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการเยี่ยมชม การติดต่อของบุคคลภายนอกกับผู้ต้องขังและการเข้าดูกิจการหรือติดต่อการทำงานกับเรือนจำ พ.ศ. 2561, หมวด 2 ทนายความเข้าพบผู้ต้องขังเกี่ยวกับคดี, ข้อ 15

¹⁴⁹ ระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการเยี่ยมชม การติดต่อของบุคคลภายนอกกับผู้ต้องขังและการเข้าดูกิจการหรือติดต่อการทำงานกับเรือนจำ พ.ศ. 2561, หมวด 2 ทนายความเข้าพบผู้ต้องขังเกี่ยวกับคดี, ข้อ 17

¹⁵⁰ ระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการเยี่ยมชม การติดต่อของบุคคลภายนอกกับผู้ต้องขังและการเข้าดูกิจการหรือติดต่อการทำงานกับเรือนจำ พ.ศ. 2561, หมวด 2 ทนายความเข้าพบผู้ต้องขังเกี่ยวกับคดี, ข้อ 15

¹⁵¹ ระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการเยี่ยมชม การติดต่อของบุคคลภายนอกกับผู้ต้องขังและการเข้าดูกิจการหรือติดต่อการทำงานกับเรือนจำ พ.ศ. 2561, หมวด 2 ทนายความเข้าพบผู้ต้องขังเกี่ยวกับคดี, ข้อ 17 วรรค 2

และการเข้าคู่มือการใช้งานหรือติดต่อกับเรือนจำ พ.ศ. 2555 ที่ยังไม่มีกล่าวถึงการเชื่อมผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศหรือการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2560 ที่มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ฉบับใหม่โดยยกเลิกพระราชบัญญัติ พ.ศ. 2479 ซึ่งเป็นฉบับเดิม จึงเริ่มกล่าวถึงการนำเทคโนโลยีสารสนเทศรวมทั้งระบบ เครื่องมือและอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้องมาใช้ในการเชื่อมตามที่กำหนดไว้พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 มาตรา 34 วรรคสองประกอบมาตรา 60 วรรคแรกและระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการเชื่อม การติดต่อของบุคคลภายนอกกับผู้ต้องขัง และการเข้าคู่มือการใช้งานกับเรือนจำ พ.ศ. 2561 ข้อ 31 “เรือนจำอาจนำเทคโนโลยีสารสนเทศ รวมทั้งระบบและเครื่องมืออุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้องมาใช้เพื่อสนับสนุนและเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินการ การเชื่อม การติดต่อของบุคคลภายนอกกับผู้ต้องขัง และการเข้าคู่มือการใช้งานกับเรือนจำตามระเบียบนี้ก็ได้ ทั้งนี้ หลักเกณฑ์ เงื่อนไข และวิธีการ ตามที่กรมราชทัณฑ์กำหนด” ซึ่งปัจจุบันกรมราชทัณฑ์ได้กำหนดมาตรการการเชื่อมผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศโดยเลือกใช้ระบบแอปพลิเคชันไลน์ หรือ Line Visitor มาใช้เชื่อมผู้ต้องขังทางไกล โดยจะดำเนินการผ่านการติดตั้งระบบ TeleVisit สำหรับเรือนจำ และทัณฑสถานด้วยการกำหนดขั้นตอนและวิธีการ ดังนี้¹⁵²

เรือนจำและทัณฑสถานจะต้องจัดเตรียมอุปกรณ์เครื่องคอมพิวเตอร์พร้อมอุปกรณ์ที่จำเป็นสำหรับผู้ต้องขังได้ใช้งาน เช่น หน้าจอ ลำโพง ไมโครโฟน เป็นต้น โดยจะต้องมีการติดตั้ง Line PC พร้อมจัดหาเครือข่ายอินเทอร์เน็ต LAN ในการทำงานด้วย พร้อมกันนี้ทางเรือนจำต้องมีการติดตั้งโปรแกรม NOX รุ่นล่าสุดเพื่อให้ทาง Admin ของเรือนจำได้ใช้ในการบริหารจัดการ การสร้าง Account และการใช้งานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเจ้าหน้าที่ที่ดูแลในการบริหารจัดการ การเชื่อมของผู้ต้องขังภายในเรือนจำนี้ประกอบด้วยเจ้าหน้าที่ 3 คน ได้แก่ เจ้าหน้าที่สำหรับจัดลำดับ การเชื่อม เจ้าหน้าที่สำหรับควบคุมเครื่องที่ผู้ต้องขังใช้ TeleVisit 01 และเจ้าหน้าที่ที่มีหน้าที่ตอบ คำถามญาติในกลุ่ม แอปพลิเคชันไลน์ ส่วนขั้นตอนและกติกาสำคัญที่กำหนดสำหรับการเชื่อมญาติ ทางไกลผ่านระบบอินเทอร์เน็ตหรือการเชื่อมญาติผ่านแอปพลิเคชันไลน์นี้จะขึ้นอยู่กับแต่ละเรือนจำ ได้วางข้อกำหนดซึ่งผู้วิจัยขอนำเสนอขั้นตอนและกติกาในการปฏิบัติเกี่ยวกับการเชื่อมญาติทางไกล หรือการเชื่อมญาติผ่านแอปพลิเคชันไลน์ของเรือนจำขอนแก่นและเรือนจำสมุทรสาคร ซึ่งเป็นเรือนจำที่มีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการเชื่อมครอบครัวและญาติทางไกลหรือ

¹⁵² กรมราชทัณฑ์, “เอกสารคู่มือการจัดตั้งระบบ TeleVisit สำหรับเรือนจำ/ทัณฑสถาน,” สืบค้นเมื่อวันที่

แอปพลิเคชันไลน์ โดยกติกาที่สำคัญของเรือนจำขอนแก่น¹⁵³ ได้แก่ ผู้ต้องขังที่มีสิทธิได้รับการเยี่ยม จะต้องเป็นผู้ต้องขังชั้นกลางขึ้นไปเท่านั้นที่ไม่อยู่ระหว่างการสอบสวนทางวินัยหรือถูกลงโทษทางวินัย โดยจะได้รับการสิทธิเยี่ยมได้ 1 ครั้งต่อเดือน และมีระยะเวลาการเยี่ยมครั้งละไม่เกิน 10 นาที ซึ่งญาติที่ต้องการเยี่ยมจะต้องอยู่ในรายชื่อที่ผู้ต้องขังได้แจ้งเรือนจำไว้ล่วงหน้าจำนวน 10 รายชื่อ โดยจะต้องปฏิบัติตามขั้นตอนต่อไปนี้

1. ค้นหา LINE ID ชื่อ @xen9242h และทำการกดปุ่ม “เพิ่มเพื่อน”
 2. ยืนยันตัวตนด้วยการส่งรูปถ่ายบัตรประชาชนมาแสดงต่อเจ้าหน้าที่เพื่อยืนยันว่าเป็นญาติของผู้ต้องขังจริง
 3. ต้องแสดงหลักฐานยืนยันการเป็นเจ้าของโทรศัพท์ เช่น ใบเสร็จรับเงินหรือใบแจ้งหนี้ค่าบริการ หรือ เอกสารรับรองการจดทะเบียนซิมโทรศัพท์มือถือ โดยเอกสารดังกล่าวต้องมีรายละเอียดชื่อ สกุล ปรากฏตรงกับผู้จองเยี่ยม
 4. ส่งข้อมูล ชื่อ นามสกุล เลขที่ประจำตัว แคนที่อยู่ของผู้ต้องขัง
 5. ส่งข้อมูล ชื่อ นามสกุล เบอร์โทรศัพท์มือถือ ID LINE ของผู้จองเยี่ยม
 6. ทำการจองเยี่ยมตามช่องทางไลน์ในเวลาที่เรือนจำกำหนด ตั้งแต่วันจันทร์ ถึง วันศุกร์ ผู้ต้องขังชาย ตั้งแต่เวลา 09.00 นาฬิกา ถึง 12.00 นาฬิกา ผู้ต้องขังหญิง ตั้งแต่เวลา 13.00 นาฬิกา ถึง 15.00 นาฬิกา และรอเจ้าหน้าที่ทำการตรวจสอบข้อมูลและติดต่อกลับเพื่อยืนยัน
 7. ในวันที่จะเยี่ยมญาติจะต้องรอรับการติดต่อกลับจากเจ้าหน้าที่เรือนจำตามวันเวลาที่นัดหมาย หากไม่สามารถติดต่อญาติในวันนัดหมายได้ จะต้องดำเนินการจองเยี่ยมใหม่อีกครั้ง
 8. ในวันเยี่ยม ญาติจะต้องแต่งกายสุภาพ เรียบร้อย ไม่กระทำอนาจารใด ๆ หรือประพฤติตนไม่เหมาะสม
 9. ต้องอยู่ในสถานที่เหมาะสมกับการสนทนา และยินยอมให้เจ้าหน้าที่ตรวจสอบสถานที่โดยรอบก่อนการสนทนา
 10. ห้ามสนทนาในเรื่องที่ขัดต่อกฎหมาย หรือขัดต่อหลักศีลธรรมอันดีของสังคม
 11. ต้องรักษาเวลาในการสนทนาอย่างเคร่งครัด
- ทั้งนี้ เจ้าหน้าที่เรือนจำสามารถใช้ดุลพินิจในการดำเนินการใด ๆ ได้ตามความเหมาะสม สำหรับเรือนจำสมุทรสาครมีขั้นตอนและกติกาที่คล้ายคลึงกัน แตกต่างกันตรงที่จำนวนรายชื่อญาติที่ผู้ต้องขังกำหนดนั้นมีเพียง 5 รายชื่อ โดยที่ชั้นของผู้ต้องขังที่มีสิทธิได้รับการเยี่ยมนั้น แบ่งเป็น ผู้ต้องขังระหว่างพิจารณา ชั้นกลาง และชั้นดี ได้รับการสิทธิเยี่ยม 1 ครั้งต่อเดือน ส่วนชั้นดีมาก

¹⁵³ เรือนจำขอนแก่น, “เยี่ยมญาติผ่านไลน์,” สืบค้นเมื่อวันที่ 10 พฤษภาคม 2564, จาก

และชั้นเยี่ยมมีสิทธิได้รับการเยี่ยม 2 ครั้งต่อเดือน โดยที่ญาติผู้ที่จะเข้าเยี่ยมผู้ต้องขังในเรือนจำสมุทรสาครได้นั้นจะต้องเป็น บิดา มารดา สามีหรือภริยาที่จดทะเบียนสมรส บุตร โดยชอบด้วยกฎหมาย พี่น้องร่วมบิดาหรือมารดาเดียวกันที่มีชื่ออยู่ในรายชื่อที่กำหนดล่วงหน้า¹⁵⁴

จากขั้นตอนและกติกาข้างต้นของทั้ง 2 เรือนจำเห็นว่ายังไม่เป็นมาตรฐานหรือแนวทางเดียวกันเพราะเป็นการเปิดให้ใช้ดุลพินิจในการพิจารณาตามความเหมาะสมของแต่ละเรือนจำ ประกอบกับในบางขั้นตอนอาจยังขาดประสิทธิภาพ เช่น การเลือกสถานที่สนทนาของญาติ การตรวจสอบบริเวณสถานที่โดยรอบที่ใช้ในการสนทนาหรือเยี่ยมผู้ต้องขัง เป็นต้น ที่สำคัญเทคโนโลยี การเยี่ยมผ่านแอปพลิเคชันไลน์ที่กรมราชทัณฑ์เลือกใช้นั้นเป็นเทคโนโลยีที่ไม่ได้ถูกคิดค้นขึ้นมาโดยเฉพาะสำหรับการเยี่ยมผู้ต้องขัง รวมถึงอาจมีข้อจำกัดด้านความพร้อมทั้งในส่วนของผู้ต้องหาที่ อุปกรณ์คอมพิวเตอร์ สัญญาณอินเทอร์เน็ต และอุปกรณ์ที่ญาติใช้ในการติดต่อสื่อสาร จึงเท่ากับการเยี่ยมญาติของผู้ต้องขังมีปัจจัยแวดล้อมอื่น ๆ เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ซึ่งบางครั้งรัฐอาจไม่สามารถควบคุมหรือบริหารจัดการปัจจัยแวดล้อมนี้ได้ จึงอาจส่งผลให้การใช้สิทธิของผู้ต้องขังได้รับผลกระทบตามไปด้วย

3.3 กฎหมายราชทัณฑ์ของต่างประเทศกับมาตรการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังที่เกี่ยวข้องกับการเยี่ยม

ตามที่ทราบแล้วว่าประเทศไทยมีการรับรองสิทธิผู้ต้องขังที่จะได้รับการเยี่ยมจากครอบครัวและญาติได้ แต่สำหรับการเยี่ยมผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศนั้นยังไม่ได้กำหนดเป็นสิทธิเห็นได้จากข้อกำหนดของระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการเยี่ยมฯ ที่ให้การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการเยี่ยมเป็นทางเลือกของแต่ละเรือนจำ ซึ่งนับตั้งแต่เริ่มประกาศใช้พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 ก็พบว่ามีการเริ่มนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้สนับสนุนและเพิ่มประสิทธิภาพของการเยี่ยม โดยอาจมีการกำหนดระเบียบปฏิบัติที่แตกต่างกัน ซึ่งผลตอบรับในเบื้องต้นค่อนข้างเป็นที่น่าพอใจ กรมราชทัณฑ์จึงมีแผนที่จะขยายการใช้งานออกไปอีกในหลายเรือนจำแต่ก็ยังคงอยู่ในระหว่างดำเนินการ จนกระทั่งเกิดสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรค COVID 19 กรมราชทัณฑ์จึงจำเป็นต้องใช้วิธีการเยี่ยมญาติผ่านแอปพลิเคชันไลน์กับเรือนจำในพื้นที่เสี่ยงและพื้นที่ใกล้เคียงโดยรอบ และให้การบริหารจัดการเป็นหน้าที่ของแต่ละเรือนจำจะเป็นผู้กำหนด แต่ทั้งนี้มาตรการเยี่ยมญาติผ่านแอปพลิเคชันไลน์ดังกล่าวจะสามารถรองรับแผนขยายการใช้งานกับเรือนจำทั่วประเทศได้มากน้อยเพียงใด จะมีความมั่นคงปลอดภัยในการใช้งานหรือกรมราชทัณฑ์จะสามารถบริหารจัดการระบบได้อย่างมีประสิทธิภาพเพียงพอหรือไม่ ผู้วิจัยจึงต้อง

¹⁵⁴ แนวทางการเยี่ยมของเรือนจำสมุทรสาคร, สืบค้นวันที่ 10 พฤษภาคม 2564, จาก http://www.correct.go.th/popsams/regularity_internet.php

ศึกษามาตรการการเยี่ยมและสิทธิการเยี่ยมผู้ต้องขังผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศของต่างประเทศ รวมถึงระบบการบริหารจัดการที่เกี่ยวข้อง เพื่อเปรียบเทียบกับของประเทศไทย

3.3.1 ประเทศสหรัฐอเมริกา (รัฐวอชิงตัน)

การบริหารงานราชทัณฑ์ของประเทศสหรัฐอเมริกาประกอบด้วยระดับสหพันธรัฐซึ่งมีสำนักงานราชทัณฑ์กลาง (Federal Bureau of Prison) ภายใต้ความรับผิดชอบของกระทรวงยุติธรรม ทำหน้าที่บริหารงานราชทัณฑ์และบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องเพื่อปกป้องสังคมให้มีความปลอดภัยและมั่นใจได้ว่าผู้ต้องขังหรือนักโทษที่กระทำความผิดนี้ได้อยู่ในความควบคุมแล้วอย่างปลอดภัย และได้รับการปฏิบัติอย่างเหมาะสม รวมทั้งมีการฝึกอบรมหรือใช้มาตรการที่ทำให้มั่นใจว่าจะสามารถกลับคืนสู่สังคมได้¹⁵⁵ ส่วนในระดับมลรัฐซึ่งมีระบบงานราชทัณฑ์และระบบงานยุติธรรมแยกเป็นเอกเทศ และมีการบัญญัติกฎหมายราชทัณฑ์บังคับใช้ในแต่ละรัฐเอง ซึ่งจะมีกรมราชทัณฑ์แห่งรัฐนั้นเป็นผู้รับผิดชอบดูแลในการออกกฎเกณฑ์หรือระเบียบมาตรการต่าง ๆ เพื่อใช้ในการบริหารผู้ต้องขังหรือนักโทษที่อยู่ในความรับผิดชอบ ถึงแม้ว่าแต่ละมลรัฐจะสามารถออกกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับงานบริหารราชทัณฑ์ได้เอง แต่ก็ไม่สามารถขัดกับรัฐธรรมนูญที่วางหลักรับรองสิทธิเสรีภาพของประชาชนรวมถึงผู้ต้องขังที่ย่อมได้รับความปลอดภัยทางร่างกาย ไม่ได้รับการลงโทษอย่างโหดร้ายทารุณและผิดปกติวิสัย ที่สำคัญมลรัฐใดจะออกกฎหมายใด ๆ ที่เป็นการตัดทอนเอกสิทธิ์หรือความคุ้มครองของสหรัฐไม่ได้¹⁵⁶ ตามมาตรา 14 ข้อ 1 นอกจากนี้ยังระบุอีกด้วยว่ามลรัฐใดจะลดรอนสิทธิในชีวิต เสรีภาพ หรือทรัพย์สินของบุคคลโดยไม่ชอบด้วยกระบวนการแห่งความเป็นธรรมตามที่กฎหมายกำหนด หรือปฏิเสธไม่ให้บุคคลใดที่อยู่ในเขตอำนาจได้รับความคุ้มครองแห่งกฎหมายโดยเท่าเทียมกันไม่ได้

มลรัฐวอชิงตันซึ่งเป็น 1 ใน 50 มลรัฐที่มีการปกครองตนเองและแยกอำนาจในการปกครองออกเป็น 3 ฝ่าย ประกอบด้วยฝ่ายบริหารมีผู้ว่าการมลรัฐ (Governor) ซึ่งมาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชนเป็นหัวหน้าสูงสุด ฝ่ายนิติบัญญัติของมลรัฐซึ่งมาจากการเลือกตั้งของประชาชนทำหน้าที่ในการออกกฎหมายต่าง ๆ และฝ่ายตุลาการประกอบด้วยผู้พิพากษาที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชน ทำหน้าที่ในการตัดสินคดีต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายในมลรัฐ การบริหารงานราชทัณฑ์ของมลรัฐวอชิงตันจึงอยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายแห่งรัฐ หรือ (Code of Washington) ซึ่งได้ให้อำนาจในการตั้งกรมราชทัณฑ์แห่งรัฐวอชิงตัน (Washington State Department of

¹⁵⁵ U.S Department of Justice, Federal Bureau of Prisons, “Visiting Regulations December 10, 2015,” สืบค้นเมื่อวันที่ 5 ตุลาคม 2563, จาก <https://www.bop.gov/inmates/visiting.jsp>

¹⁵⁶ ปัญญา อุชชาชน, “สิทธิเสรีภาพของพลเมืองอเมริกันภายใต้หลักประชาธิปไตย,” เอกสารวิชาการ ส่วนบุคคล, น. 14-21.

Corrections) มาควบคุมดูแลและบริหารจัดการระบบงานราชทัณฑ์สำหรับผู้ต้องขังและผู้กระทำ ความผิดที่เป็นผู้ใหญ่ทั้งชายและหญิงภายในรัฐ (Adult Prison) โดยให้ผู้ต้องขังหรือผู้กระทำ ความผิดที่อยู่ในระหว่างการควบคุมนั้นได้ปรับปรุงแก้ไขตัวเองและส่งเสริมให้มีทัศนคติที่ดี คำนึงถึงสังคมและมีความรับผิดชอบต่อสังคมมากขึ้น ด้วยการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมและเหมาะสม ไม่กระทำทารุณ โหดร้าย จนกระทั่งผู้ต้องขังหรือผู้กระทำผิดเหล่านั้นสามารถกลับตัวเป็นคนดี และกลับไปดำรงชีวิตในสังคมปกติได้ ดังที่ปรากฏในกฎหมายแห่งรัฐ (Revised Code of Washington) ข้อ 72.09.010¹⁵⁷ กรมราชทัณฑ์แห่งรัฐวอชิงตันนี้อยู่ในความรับผิดชอบของ

¹⁵⁷ RCW 72.09.010: Legislative intent. It is the intent of the legislature to establish a comprehensive system of corrections for convicted law violators within the state of Washington to accomplish the following objectives.

- (1) The system should ensure the public safety. The system should be designed and managed to provide the maximum feasible safety for the persons and property of the general public, the staff, and the inmates.
- (2) The system should punish the offender for violating the laws of the state of Washington. This punishment should generally be limited to the denial of liberty of the offender.
- (3) The system should positively impact offenders by stressing personal responsibility and accountability and by discouraging recidivism.
- (4) The system should treat all offenders fairly and equitably without regard to race, religion, sex, national origin, residence, or social condition.
- (5) The system, as much as possible, should reflect the values of the community including:
 - (a) Avoiding idleness. Idleness is not only wasteful but destructive to the individual and to the community.
 - (b) Adoption of the work ethic. It is the community expectation that all individuals should work and through their efforts benefit both themselves and the community.
 - (c) Providing opportunities for self-improvement. All individuals should have opportunities to grow and expand their skills and abilities so as to fulfill their role in the community.
 - (d) Linking the receipt or denial of privileges to responsible behavior and accomplishments. The individual who works to improve himself or herself and the community should be rewarded for these efforts. As a corollary, there should be no rewards for no effort.
 - (e) Sharing in the obligations of the community. All citizens, the public and inmates alike, have a personal and fiscal obligation in the corrections system. All communities must share in the responsibility of the corrections system.
- (6) The system should provide for prudent management of resources. The avoidance of unnecessary or inefficient public expenditures on the part of offenders and the department is essential. Offenders must be accountable to the department, and the department to the public and the legislature. The human and fiscal

เลขาธิการกรม ซึ่งถือเป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุดของหน่วยงาน¹⁵⁸ มีอำนาจในการตรากฎเกณฑ์หรือระเบียบภายในเพื่อควบคุมดูแลผู้ต้องขังหรือผู้กระทำความผิดที่ถูกควบคุมในเรือนจำต่าง ๆ ภายในรัฐได้ นอกจากนี้เลขาธิการกรมยังสามารถออกระเบียบหรือกฎเกณฑ์ที่ใช้บังคับกับผู้ต้องขังได้ หากเห็นว่าระเบียบหรือกฎเกณฑ์นั้นเหมาะสมและทำให้ระบบงานมีระเบียบวินัยมากขึ้น¹⁵⁹ ซึ่งจาก

resources of the community are limited. The management and use of these resources can be enhanced by wise investment, productive programs, the reduction of duplication and waste, and the joining together of all involved parties in a common endeavor. Since most offenders return to the community, it is wise for the state and the communities to make an investment in effective rehabilitation programs for offenders and the wise use of resources.

(7) The system should provide for restitution. Those who have damaged others, persons or property, have a responsibility to make restitution for these damages.

(8) The system should be accountable to the citizens of the state. In return, the individual citizens and local units of government must meet their responsibilities to make the corrections system effective.

(9) The system should meet those national standards which the state determines to be appropriate.

¹⁵⁸ RCW 72.09.030: Department created—Secretary. There is created a department of state government to be known as the department of corrections. The executive head of the department shall be the secretary of corrections who shall be appointed by the governor with the consent of the senate. The secretary shall serve at the pleasure of the governor and shall receive a salary to be fixed under RCW 43.03.040.

¹⁵⁹ RCW 72.09.050 : Powers and duties of secretary. The secretary shall manage the department of corrections and shall be responsible for the administration of adult correctional programs, including but not limited to the operation of all state correctional institutions or facilities used for the confinement of convicted felons. In addition, the secretary shall have broad powers to enter into agreements with any federal agency, or any other state, or any Washington state agency or local government providing for the operation of any correctional facility or program for persons convicted of felonies or misdemeanors or for juvenile offenders. Such agreements for counties with local law and justice councils shall be required in the local law and justice plan pursuant to RCW 72.09.300. The agreements may provide for joint operation or operation by the department of corrections, alone, for by any of the other governmental entities, alone. The secretary may employ persons to aid in performing the functions and duties of the department. The secretary may delegate any of his or her functions or duties to department employees, including the authority to certify and maintain custody of records and documents on file with the department. The secretary is authorized to promulgate standards for the department of corrections within appropriation levels authorized by the legislature. Pursuant to the authority

หลักการดังกล่าวเลขาธิการกรมจึงมีอำนาจในการกำหนดระเบียบในการสร้างร่วมมือกับองค์กรภายนอกในการเข้ามาให้บริการให้กับกรมราชทัณฑ์เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาระบบงานราชทัณฑ์ให้ดีขึ้นได้ รวมไปถึงการเข้ามาให้บริการที่เกี่ยวข้องกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการเชื่อมผู้ต้องขังด้วย โดยที่ความร่วมมือดังกล่าวจะต้องดำเนินการภายใต้ระเบียบที่เลขาธิการกรมได้กำหนดไว้อย่างชัดเจน

สำหรับการบริหารจัดการสิทธิการเชื่อมผู้ต้องขังของกรมราชทัณฑ์ของรัฐวอชิงตันนี้ มีการบัญญัติรับรองและคุ้มครองในนโยบายว่าด้วยการเยี่ยมหรือติดต่อผู้ต้องขัง (Visits for incarcerated Individual Policy) ไว้อย่างชัดเจนโดยข้อกำหนดในนโยบายนี้กล่าวถึงสิทธิการเยี่ยมภายในเรือนจำหรือที่เรียกว่า Physical Contact และสิทธิการเยี่ยมผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศหรือที่เรียกว่า Video Visiting ซึ่งการที่มลรัฐวอชิงตันให้การรับรองสิทธิการเยี่ยมผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศนั้น เนื่องจากกรมราชทัณฑ์ของมลรัฐวอชิงตันเล็งเห็นถึงความยากลำบากของครอบครัวของผู้ต้องขังที่มีถิ่นพำนักที่ห่างไกลจากเรือนจำ การเดินทางจากบ้านมาเรือนจำหรือการเดินทางข้ามรัฐอาจใช้เวลาและมีค่าใช้จ่ายสูง¹⁶⁰ ดังนั้นการเยี่ยมผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศจึงเป็นทางเลือกที่เหมาะสมและสะดวกสำหรับครอบครัวของผู้ต้องขัง ส่วนผู้ต้องขังก็สามารถใช้สิทธิการเยี่ยมได้อย่างเต็มที่โดยไม่ต้องมีความกังวลว่าการเดินทางจะเป็นอุปสรรคต่อการสื่อสารระหว่างครอบครัว อันจะส่งผลให้กรมราชทัณฑ์แห่งรัฐวอชิงตันและระบบงานราชทัณฑ์ของประเทศสหรัฐอเมริกาสามารถบรรลุภารกิจในการฟื้นฟู เยียวยาผู้ต้องขังให้กลับคืนสู่สังคมได้อย่างปกติ และสามารถรักษาความสัมพันธ์ของสถาบันครอบครัวให้มีความแน่นแฟ้นและใกล้ชิดมากขึ้น ประเทศสหรัฐอเมริกาได้เริ่มใช้การเยี่ยมผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศผ่านระบบ Video Link ตั้งแต่ช่วงต้นศตวรรษที่ 20 โดยเริ่มจากการดำเนินการภายใต้โครงการนำร่องในลักษณะที่นำมาใช้เป็นการชั่วคราว และยังไม่ได้กำหนดสิทธิหรือข้อปฏิบัติเกี่ยวกับการเยี่ยมผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศที่ชัดเจน แต่เมื่อเริ่มได้รับความนิยมและนำมาใช้อย่างแพร่หลาย จึงได้เริ่มวางหลักเกณฑ์และข้อปฏิบัติที่ชัดเจนมากขึ้นในนโยบายของกรมราชทัณฑ์แต่ละรัฐ¹⁶¹ รวมถึงรัฐวอชิงตันด้วย ซึ่งภายหลังจากที่การเยี่ยมผ่าน Video Link เริ่มมีการใช้อย่างแพร่หลายและได้รับการตอบรับจากครอบครัวและญาติผู้ต้องขังจำนวนมาก ทำให้กรมราชทัณฑ์ได้เริ่มศึกษาและหาแนวทางที่จะทำให้

granted in chapter 34.05 RCW, the secretary shall adopt rules providing for inmate restitution when restitution is determined appropriate as a result of a disciplinary action.

¹⁶⁰ Washington State Department of Corrections, "Video Visits," สืบค้นเมื่อวันที่ 13 พฤศจิกายน 2563, จาก <https://www.doc.wa.gov/corrections/incarceration/visiting/video-visit.html>

¹⁶¹ Chesa Boudin, Trevor Stutz Aaron Littman. p.171. Op.cit.

ผู้ต้องขังที่มีอยู่จำนวนมากนี้ได้รับสิทธิในการเยี่ยมอย่างเต็มที่ รวมทั้งได้รับบริการอื่น ๆ ที่จำเป็นด้วย ในการนี้กรมราชทัณฑ์ของรัฐวอชิงตันจึงทำความร่วมมือกับภาครัฐและส่วนกลางเพื่อร่วมกันหาแนวทางในการนำผู้ให้บริการเอกชนเข้ามาให้บริการแบบครบวงจร แต่กรมราชทัณฑ์ของแต่ละรัฐจะต้องดำเนินการทำสัญญาเป็นลายลักษณ์อักษรและต้องควบคุมให้กระบวนการดำเนินการโปร่งใสและเป็นธรรม รวมถึงต้องเปิดเผยสัญญาหรือข้อตกลงนั้นให้สาธารณชนได้รับทราบด้วยตามข้อกำหนดของรัฐวอชิงตันว่าด้วยเรื่องการให้บริการด้านโทรคมนาคมและการสื่อสารแก่ผู้ต้องขังที่ RCW 72.09.765¹⁶² นอกจากนี้กรมราชทัณฑ์ของรัฐวอชิงตันเองก็ได้กำหนดนโยบายของกรมราชทัณฑ์ของรัฐวอชิงตันว่าด้วยเรื่องสัญญา หรือ Contract Policy No. DOC 220.010 Revision

¹⁶² RCW 72.09.765 Inmate access to telecommunication services—Contracting—Reporting.

- (1) Any contract to provide inmates with access to telecommunication services and electronic media services in state correctional facilities shall be made publicly available and posted on the department's web site.
- (2) The information in this subsection from the contract shall be prominently displayed on the department's public web site: (a) Rates for facilitating telecommunication services including, but not limited to, phone calls, video visitation, videograms and video clips, emails, and accessing music and entertainment; (b) Fees charged for money transfers and transactions, maintenance of financial accounts, and any other fee charged to the user to facilitate the money transfer or online deposit account; and (c) All fees or costs charged to the inmate or customer in exchange for use of telecommunication or electronic media services through the contract.
- (3) By July 1st of each year, the contractor that provides inmates with access to telecommunication services and electronic media services under subsection (1) of this section shall report to the department the following information: (a) A summary of services offered at each correctional facility; (b) Rates charged for, or associated with, providing each type of service including, but not limited to, monthly financial account maintenance fees, transaction fees associated with money transfers, per call and connection surcharges, bill statement fees, and refund fees; (c) A total accounting of commissions provided to the department or correctional facility; (d) A summary and accounting of services used by inmates categorized as indigent; (e) One-time and ongoing costs incurred for installing and maintaining hardware; (f) Average customer service response time rates per facility and the average time taken to resolve an issue or provide a refund for defective services; and (g) An accounting of all revenues or losses incurred by the contractor by quarter.
- (4) By November 1st of each year, and in compliance with RCW 43.01.036, the department shall report to the governor and legislature on contracts for telecommunication services and electronic media services under this section and the contractor's annual compliance with this section.
- (5) This section applies to any contract in effect on June 11, 2020, and to any renegotiation, renewal, or extension of such contract.

Date 2/20/18, The State of Washington, Department of Correction ที่ระบุถึงหลักเกณฑ์ วิธีการและอำนาจในการจัดทำสัญญา รวมถึงเงื่อนไขที่จำเป็นต้องมีในสัญญา ทั้งนี้เพื่อให้การบริหารจัดการสัญญามีประสิทธิภาพและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

นอกจากหลักการและแนวทางในการนำผู้ให้บริการเอกชนมาให้บริการด้านโทรคมนาคมและการสื่อสารแก่ผู้ต้องขังแล้ว กรมราชทัณฑ์ยังมีการรับรองสิทธิการเยี่ยมผู้ต้องขังผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศไว้อย่างชัดเจนเพื่อที่ผู้ต้องขังจะสามารถใช้สิทธิที่ได้อย่างเต็มที่ผ่านบริการของผู้ให้บริการเอกชนตามที่กำหนดในนโยบายว่าด้วยการเยี่ยมหรือติดต่อผู้ต้องขัง (DOC450.300: Visits for incarcerated Individual Policy) ข้อ F. ที่ว่า “Video Visiting opportunity are available per Attachment 1” ซึ่งในเอกสารดังกล่าวประกอบด้วยเงื่อนไขรายละเอียดและสิ่งที่ต้องปฏิบัติในการเยี่ยมแบบ Video Visiting ที่ผู้ต้องขังและครอบครัวผู้ต้องขังต้องปฏิบัติตาม เท่ากับว่าการเยี่ยมแบบ Video Visiting นี้สามารถทำได้เทียบเท่ากับการเยี่ยมในเรือนจำเพียงแต่ต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์และวิธีปฏิบัติที่กำหนดไว้เฉพาะใน Video Visit Expectation ดังนี้

- 1) ผู้เข้าเยี่ยมจะต้องเป็นผู้ที่อยู่ในรายชื่ออนุมัติ
- 2) ผู้ต้องขังจะได้รับการเยี่ยมภายในสถานที่ โดยใช้อุปกรณ์ที่จัดไว้ให้ หรือที่ผู้ให้บริการเอกชนได้จัดหาบริการ
- 3) ผู้เข้าเยี่ยมเป็นผู้จัดหาเครื่องมือและอุปกรณ์การเชื่อมต่อด้วยตนเอง
- 4) ผู้เข้าเยี่ยมต้องจองตารางนัดเยี่ยมผ่านผู้ให้บริการล่วงหน้าอย่างน้อย 24 ชั่วโมงตามหลักไครมาก่อนมีสิทธิก่อน และต้องไม่ตรงช่วงเวลาที่ผู้ต้องขังต้องทำงานหรือเข้าโปรแกรมซึ่งเวลาเยี่ยมกำหนดไว้ 30 นาที ต่อครั้ง
- 5) การเยี่ยมแบบ Video Visitation นี้จะถูกบันทึกและเก็บรักษาไว้ในระบบ ผู้มีสิทธิเรียกดูหรือเข้าถึงข้อมูลจะเป็นพนักงานผู้มีหน้าที่รับผิดชอบเท่านั้น สามารถตรวจสอบการบันทึกวิดีโอออนไลน์ได้เท่าที่ไม่ขัดต่อกฎหมายหรือระเบียบข้อบังคับ

นอกจากข้อปฏิบัติที่กำหนดข้างต้นแล้ว ตามนโยบายยังมีข้อห้ามหรือข้อที่ไม่ควรปฏิบัติ ดังนี้

- 1) ต้องไม่เปลือยกาย
- 2) ต้องไม่แสดงพฤติกรรมทางเพศ
- 3) ต้องไม่ใช้หรือแสดงอาวุธ ยาเสพติดหรือแอลกอฮอล์ หรือของอื่นใดในลักษณะเดียวกัน
- 4) ต้องไม่มีกิจกรรมหรือแสดงภาพที่เกี่ยวข้องกับภัยคุกคาม (Security Threat Group)
- 5) ต้องไม่มีกิจกรรมที่ผิดกฎหมาย

ทั้งนี้ ผู้ฝ่าฝืนข้อห้ามดังกล่าวอาจถูกระงับหรือยกเลิกสิทธิการเชื่อมต่อผ่านวิดีโอ (Video Link) รวมไปถึงการเชื่อมต่อด้วยวิธีการปกติด้วย

จากหลักการนำผู้ให้บริการเอกชนเข้ามาให้บริการแก่ผู้ต้องขังและการรับรองสิทธิผู้ต้องขังไว้อย่างชัดเจนข้างต้น เห็นได้ว่าประเทศสหรัฐอเมริกาโดยเฉพาะกรมราชทัณฑ์ของรัฐวอชิงตันมีความพยายามที่จะบริหารจัดการเรือนจำให้มีประสิทธิภาพ พยายามผลักดันและหาแนวทางที่สนับสนุนการฟื้นฟูและพัฒนาพฤตินิสัยของผู้ต้องขังด้วยการเปิดโอกาสให้ผู้ให้บริการเอกชน (Vendor) เข้ามามีส่วนในการให้บริการด้านเทคโนโลยีและการสื่อสารแก่ผู้ต้องขังเพื่อให้ผู้ต้องขังยังคงรักษาความสัมพันธ์อันดีกับครอบครัวและญาติได้ มีการรับข้อมูลข่าวสารจากโลกภายนอกซึ่งอาจทำให้ผู้ต้องขังมีความคิดที่จะกลับตัวเป็นคนดีและกลับคืนสู่สังคมปกติ

สำหรับผู้ให้บริการเอกชนที่กรมราชทัณฑ์แห่งรัฐวอชิงตันได้คัดเลือกมาให้บริการ ได้แก่ JPay Inc. ซึ่งเป็นบริษัทเอกชนรายหนึ่งที่ได้รับเลือกตามขั้นตอนที่ถูกต้องให้เข้าทำสัญญากับกรมราชทัณฑ์แห่งรัฐวอชิงตัน โดยเปิดเผย¹⁶³ เพื่อให้บริการ Video Visitation บริการทางอิเล็กทรอนิกส์ในการส่งอีเมลหรือ Media ต่าง ๆ และการโอนเงินเข้าบัญชีของผู้ต้องขังด้วย¹⁶⁴ การที่กรมราชทัณฑ์เลือกใช้บริการบริษัทเอกชนนั้นเพราะเห็นว่า JPay Inc. สามารถให้บริการแบบครบวงจรให้กับผู้ต้องขังได้ มีบริการทางอิเล็กทรอนิกส์ที่เชื่อถือได้และมีความมั่นคงปลอดภัย ผู้ต้องขังสามารถติดต่อพูดคุยกับสมาชิกในครอบครัวได้อย่างสะดวก สามารถส่งอีเมลหรือข้อความหรือโอนเงินข้ามรัฐกันได้อย่างรวดเร็วด้วยการสร้าง JPay Account เพื่อลงทะเบียนเชื่อมต่อและปฏิบัติตามนโยบายการเชื่อมต่อที่กรมราชทัณฑ์กำหนดก็สามารถใช้งานได้อย่างปลอดภัย ในปัจจุบัน JPay Inc. เป็นผู้ให้บริการแก่กรมราชทัณฑ์มากกว่า 35 รัฐ ทั่วประเทศสหรัฐอเมริกาและมีแนวโน้มที่ธุรกิจนี้จะเติบโตมากยิ่งขึ้น ซึ่งค่าธรรมเนียมในการให้บริการของ JPay Inc. ในการเชื่อมต่อแบบ Video Visitation นั้นจะแตกต่างกันไปตามรัฐ โดยของรัฐวอชิงตันจะมีอัตราดังนี้

¹⁶³ Department of Corrections, State of Washington, “DOC220.010 Contract Policy”

¹⁶⁴ Contract No. K8262 between JPay Inc. and DEPARTMENT OF COORRECTIONS to provide device used to conduct video visitation.

ตารางที่ 3.1 Video Visitation Fees/Rates

Product/Service	Rate	Amount	Applicable Individual
Video Visitation	\$7.95	per 30-minute visit	Customer

ที่มา: <https://www.doc.wa.gov/corrections/incarceration/visiting/default.htm>

3.3.2 ประเทศออสเตรเลีย (รัฐนิวเซาท์เวลส์)

ประเทศออสเตรเลียหรือชื่อทางการคือรัฐออสเตรเลีย (Commonwealth of Australia) เป็นประเทศที่มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภา มีรูปแบบรัฐบาลเป็นสหพันธรัฐ และระบอบราชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญ ออสเตรเลียประกอบด้วย 2 แผ่นดินใหญ่ได้แก่ ออสเตรเลียตะวันตกและออสเตรเลียตะวันออก (เขตเมืองหลวง) และนอร์เทิร์นเทร์ริทอรี (มณฑลตอนเหนือ) ซึ่งแบ่งออกเป็น 6 รัฐ ได้แก่ รัฐนิวเซาท์เวลส์ รัฐควีนส์แลนด์ รัฐเซาท์ออสเตรเลีย รัฐแทสเมเนีย รัฐวิกตอเรีย และรัฐเวสเทิร์นออสเตรเลีย ซึ่งในแต่ละรัฐจะมีกระบวนการยุติธรรมแยกเป็นเอกเทศ และมีการออกกฎหมายราชทัณฑ์เพื่อบังคับใช้ในแต่ละรัฐ แต่ถึงแม้ในแต่ละรัฐจะสามารถออกกฎหมายแต่ละรัฐใช้ภายในเองแต่หลักการบางอย่างก็ยังคงยึดหลักการเดียวกันทั้งเครือรัฐ โดยเฉพาะหลักการของเรือนจำในออสเตรเลียที่ต้องมีวัตถุประสงค์ในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังอย่างเท่าเทียมกัน โดยให้ความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องขังเสมือนเป็นพลเมืองของประเทศ และต้องจัดหาบริการที่เหมาะสมแก่ผู้ต้องขังและญาติของผู้ต้องขังโดยใช้มาตรการควบคุมให้น้อยที่สุด ต้องมีการจัดหางานและสวัสดิการแก่ผู้ต้องขังและให้ผู้ต้องขังใช้ชีวิตใกล้เคียงกับสังคมภายนอกให้มากที่สุด ซึ่งหลักการของเรือนจำดังกล่าวทำให้กฎหมายราชทัณฑ์แต่ละรัฐจะต้องกำหนดขึ้นโดยคำนึงถึงหลักการและวัตถุประสงค์ของเรือนจำเป็นสำคัญ

แนวทางกฎหมายสำหรับงานราชทัณฑ์ในประเทศออสเตรเลีย ค.ศ. 2018 (Guiding Principles for Corrections in Australia) แนวทางฉบับนี้เป็นการแก้ไขเพิ่มเติมแนวทางมาตรฐานสำหรับกรมราชทัณฑ์ในประเทศออสเตรเลีย ค.ศ. 2012 โดยได้พัฒนาข้อปฏิบัติ นโยบาย และมาตรฐานการดำเนินงานของเรือนจำให้ทันสมัย ทำให้สิทธิและหน้าที่ของผู้ต้องขังชัดเจนมากยิ่งขึ้น เพื่อให้วัตถุประสงค์หนึ่งที่สำคัญของการลงโทษจำคุกคือการลดการก่ออาชญากรรมในสังคม ส่วนของการปรับปรุงในฉบับนี้มีส่วนที่น่าสนใจ อาทิ เพิ่มเติมข้อกำหนดเพื่อตอบสนองถึงความต้องการเฉพาะของผู้ต้องขังในแต่ละกลุ่มรวมถึง เด็ก ผู้ใหญ่ ผู้หญิง ผู้สูงอายุ กลุ่มผู้ที่มีความ

หลากหลายทางเพศ ผู้ที่มีปัญหาสุขภาพจิตหรือคนพิการและผู้ต้องขังอื่น ๆ ปรับปรุงแนวทางด้านที่อยู่อาศัยการรักษาพยาบาล การศึกษา และการทำงานการฝึกอาชีพ เป็นต้น

กฎหมายราชทัณฑ์ของรัฐนิวเซาท์เวลส์ (New South Wales : NSW) ซึ่งเป็น 1 ใน 6 รัฐของเครือรัฐออสเตรเลียมีเมืองหลวงคือซิดนีย์ ในรัฐนิวเซาท์เวลส์จะมีฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหารเป็นของตนเองแยกต่างหากจากรัฐบาลของเครือรัฐ จึงมีกฎหมายภายในและหน่วยงานทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับงานราชทัณฑ์และผู้ต้องขังเป็นของตนเอง สำหรับกฎหมายที่เกี่ยวกับงานราชทัณฑ์ภายในรัฐนิวเซาท์เวลส์ คือ พระราชบัญญัติอาชญากรรม (การบริหารการลงโทษ) ค.ศ. 2014 (Crimes (Administration of Sentences) Regulation 2014) ซึ่งเป็นกฎหมายที่ตราขึ้นและใช้บังคับในปี ค.ศ. 2014 และได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมล่าสุดเมื่อวันที่ 18 กันยายน ค.ศ. 2020¹⁶⁵ โดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับการจัดการภายในเรือนจำทั้งหมดคล้ายคลึงกับงานราชทัณฑ์ตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ของไทย อาทิ เรื่องการแบ่งชั้นนักโทษ ส่วนที่พักอาศัย ชั่วโมงการทำงาน อาหาร สุขอนามัย การเข้าเยี่ยมนักโทษ การใช้โทรศัพท์ เป็นต้น

สำหรับกฎหมายฉบับนี้ได้มีการวางหลักปฏิบัติต่อผู้ต้องขังที่เกี่ยวข้องกับการเยี่ยมหรือติดต่อบุคคลภายนอกที่สำคัญ ๆ ไว้ในหมวดที่ 5 Visits and Communications โดยจะกำหนดหลักการ ระยะเวลา และเงื่อนไขที่จำเป็นในการเยี่ยมเพื่อใช้เป็นมาตรฐานในการปฏิบัติของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

มาตรา 74 ว่าด้วยหลักการเยี่ยม โดยทั่วไปที่ว่าผู้บังคับการของหน่วยงานราชทัณฑ์มีอำนาจในการอนุมัติการเยี่ยม ทั้งการเยี่ยมแบบทั่วไปหรือการเยี่ยมแบบกรณีพิเศษได้¹⁶⁶

มาตรา 75 ระยะเวลาการเยี่ยม

(1) ช่วงระยะเวลาของการเยี่ยมผู้ต้องขังของหน่วยงานราชทัณฑ์นั้น ให้คณะกรรมการเป็นผู้กำหนด

(2) ผู้บังคับการจะต้องมั่นใจว่าชั่วโมงการเยี่ยมได้มีการแจ้งหรือติดประกาศไว้อย่างชัดเจน

(3) ในกรณีที่ไม่สามารถเข้าเยี่ยมในชั่วโมงการเยี่ยมที่กำหนดไว้ ผู้เข้าเยี่ยมสามารถเยี่ยมผู้ต้องขังนอกเวลาเยี่ยมปกติได้ เพื่อความสะดวกของหน่วยงานราชทัณฑ์

(4) ระยะเวลาการเยี่ยมกำหนดไว้อย่างน้อย 30 นาทีต่อเนื่องกัน เว้นเสียแต่จะมีการขอยกเลิกก่อนหรือระยะเวลาต่อเนื่องนั้นเกินกำหนดเวลาปกติ¹⁶⁷

¹⁶⁵ <https://www.legislation.nsw.gov.au/view/html/inforce/current/s1-2014-0550#pt.5>

¹⁶⁶ Article 74 The governor of a correctional centre may permit a person to visit the centre, either generally or for the purpose of seeing a particular inmate at the centre.

มาตรา 80 ผู้ต้องขังที่อยู่ในห้องคุมขัง¹⁶⁸

(1) ผู้ต้องขังที่อยู่ในห้องคุมขัง ไม่มีสิทธิได้รับการเยี่ยมเว้นแต่ในกรณีต่อไปนี้

(ก) การเยี่ยมเพื่อปรึกษาคดีหรือข้อพิพาททางกฎหมาย

(ข) การเยี่ยมโดยนักการทูตหรือตัวแทนเจ้าหน้าที่กงสุล

(ค) การเยี่ยมโดยเจ้าหน้าที่หน่วยงาน Aboriginal Legal Service (NSW/ACT) Limited

หรือหน่วยงานอื่นใดที่ได้รับอนุญาตจากคณะกรรมการ

(ง) การเยี่ยมโดยเจ้าหน้าที่รัฐบาลที่ได้รับมอบหมายอย่างเป็นทางการ

(จ) การเยี่ยมอย่างเป็นทางการ

(2) ถึงแม้ว่าจะมีการกำหนดขกเว้นไว้ในข้อ (1) ข้างต้น ผู้บังคับการอาจพิจารณาอนุญาตให้ผู้ต้องขัง ผู้ถูกคุมขัง ได้รับการเยี่ยมจากครอบครัวหรือเพื่อนได้ ถ้าผู้บังคับการพิจารณาแล้วว่าเหมาะสมและเพื่อป้องกันความลำบาก (เช่น ครอบครัวหรือเพื่อนต้องเดินทางมาไกลเพื่อมาเยี่ยมผู้ต้องขัง)

¹⁶⁷ Article 75 Visiting hours

(1) The periods during which a person may visit a correctional centre are the periods determined by the Commissioner.

(2) The governor of a correctional centre is to ensure that the visiting hours are clearly displayed on a notice outside the centre.

(3) If it is not practicable for a person to visit during visiting hours, the governor may permit a visit outside those hours, subject to the convenience of the routine of the correctional centre.

(4) A visit is to be permitted to continue for at least 30 minutes, unless it is terminated or would otherwise extend beyond visiting hours.

¹⁶⁸ Article 80 Inmates confined to cell not entitled to visits

(1) An inmate who is confined to cell is not entitled to be visited except in the case of—

(a) a visit to discuss or transact legal business, or

(b) a visit by a diplomatic or consular representative, or

(c) a visit by a field officer of the Aboriginal Legal Service (NSW/ACT) Limited or a similar organisation approved by the Commissioner, or

(d) a visit by a government official engaged on official duties, or

(e) a visit by an Official Visitor.

(2) Despite subclause (1), the governor of a correctional centre may permit an inmate who is confined to cell to receive visits from the inmate's family and friends if, in the governor's opinion, it is appropriate to do so to avoid hardship (for example, if family or friends have travelled a long way to make the visit).

มาตรา 93 สิ่งที่ต้องการจากผู้เข้าเยี่ยม¹⁶⁹

- (1) เจ้าหน้าที่เรือนจำอาจให้ผู้เข้าเยี่ยมปฏิบัติดังนี้
 - (ก) ยื่นหลักฐานแสดงตัวตนผู้เข้าเยี่ยม
 - (ข) แจ้งวัตถุประสงค์การเยี่ยม

นอกจากนี้เจ้าหน้าที่เรือนจำยังอาจมีข้อปฏิบัติเพิ่มเติมในการตรวจสอบหรือพิสูจน์ยืนยันผู้เข้าเยี่ยมด้วยการสแกนหน้า หรือมีข้อปฏิบัติอื่นที่กฎหมายให้อำนาจไว้ ทั้งนี้เพื่อความมั่นคงปลอดภัยของเรือนจำ เห็นได้ว่ากฎหมายราชทัณฑ์ของรัฐนิวเซาท์เวลส์ให้การรับรองสิทธิการเยี่ยมของผู้ต้องขังไว้ว่าสามารถทำได้ไม่ว่าจะเป็นการเยี่ยมประเภทไหน แต่ข้อปฏิบัติหรือหลักเกณฑ์ที่ละเอียดให้เรือนจำเป็นผู้กำหนดโดยต้องคำนึงถึงความสะดวกของผู้เข้าเยี่ยม สิทธิของผู้ต้องขังและความปลอดภัยของสังคม ในส่วนของหน่วยงานที่ทำหน้าที่จัดการดูแลกำหนดข้อปฏิบัติต่าง ๆ และขับเคลื่อนกฎหมายราชทัณฑ์แห่งรัฐนิวเซาท์เวลส์ (Corrective Services NSW: CSNSW)¹⁷⁰ ตามที่กล่าวไว้ข้างต้นคือหน่วยงานราชทัณฑ์แห่งรัฐนิวเซาท์เวลส์ (Corrective Services NSW: CSNSW) ซึ่งหน่วยงานนั้นนอกจากจะยึดหลักการตามพระราชบัญญัติอาชญากรรม (การบริหารการลงโทษ) ค.ศ. 2014 (Crimes Administration of Sentences) Regulation 2014 และควบคุมงานราชทัณฑ์ทั้งหมดภายในรัฐให้บรรลุภารกิจที่ตั้งไว้ หน่วยงานราชทัณฑ์แห่งรัฐนิวเซาท์เวลส์ยังมีอำนาจในการกำหนดกรอบวิธีปฏิบัติในการบริหารงานเรือนจำและใช้เพื่อคุมขังผู้ต้องขังหรือนักโทษ ซึ่งกรอบนโยบายและวิธีปฏิบัติงานนี้มีชื่อเรียกว่า “นโยบายและวิธีปฏิบัติการคุมขังนักโทษ” (Custodial Operations Policy and Procedures : COPP)¹⁷¹ ซึ่งถือเป็นเอกสารของหน่วยงานราชทัณฑ์แห่งรัฐนิวเซาท์เวลส์เพื่อใช้ในการบริหารงานเรือนจำ โดยจะมีรายละเอียดในเรื่องการปฏิบัติหน้าที่ต่าง ๆ ของเรือนจำทั้งรัฐ สำหรับนโยบายและวิธีปฏิบัติการคุมขังนักโทษในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการเยี่ยมหรือติดต่อได้ถูกกำหนดในบทที่ 10 เรื่อง Visit to Correctional Centres 10.1 Visits to inmates by family and friends ซึ่งได้ประกาศใช้เมื่อวันที่ 16 ธันวาคม ค.ศ. 2017 ซึ่งตามนโยบายนี้จะกำหนด

¹⁶⁹ 93 Requirements for visitors

- (1) An authorised officer may require a visitor—
 - (a) to produce evidence, satisfactory to the authorised officer, of the person’s name and address, and
 - (b) to state the purpose of the visit.

¹⁷⁰ 72 NSW Government. Corrective Services NSW (Online). Available: <https://www.correctiveservices.justice.nsw.gov.au/> [2020, May 15].

¹⁷¹ <https://www.correctiveservices.justice.nsw.gov.au/Pages/CorrectiveServices/custodial-corrections/custodial-corrections-COPP/custodial-operations-policy-and-procedures-home-page.aspx>

ข้อปฏิบัติและหลักเกณฑ์การเยี่ยมและผู้รับผิดชอบไว้อย่างชัดเจน ไม่ว่าจะเป็นหลักการและวัตถุประสงค์ของการเยี่ยมที่สังเกตเห็นถึงคุณค่าและความสำคัญของการเยี่ยมหรือติดต่อกับครอบครัวหรือเพื่อน เพราะจะช่วยสร้างความสัมพันธ์ใกล้ชิดในระหว่างที่ผู้ต้องขังต้องถูกควบคุมตัว การบันทึกข้อมูลผู้เข้าเยี่ยมที่มีการนำเทคโนโลยี (Electronic Record) มาช่วยในการจัดเก็บข้อมูลผู้เข้าเยี่ยมเพื่อเป็นฐานข้อมูลของหน่วยงาน การใช้เครื่องมือ Biometric identification device เพื่อช่วยจัดเก็บรูปลักษณะลงฐานข้อมูลและสามารถนำมายืนยันตัวตนได้ซ้ำอีกโดยไม่สร้างความยุ่งยากให้กับผู้เข้าเยี่ยมในครั้งถัดไป นอกจากนี้ยังกำหนดเงื่อนไขในการเข้าเยี่ยมที่สำคัญที่ผู้เข้าเยี่ยมและเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์จะต้องดูแลให้เป็นไปตามข้อปฏิบัติ¹⁷² ดังนี้

“ข้อ 1 นโยบายหลัก

ผู้ต้องขังที่ยังไม่ถูกตัดสินโทษมีสิทธิได้รับการเยี่ยม ณ แผนกบริการ อย่างน้อยสัปดาห์ละ 2 ครั้ง ส่วนผู้ต้องขังที่ตัดสินโทษแล้วมีสิทธิได้รับการเยี่ยมได้เท่าที่ผู้บังคับการราชทัณฑ์เป็นผู้ตัดสินใจ การเยี่ยมและขั้นตอนการเยี่ยมจะต้องได้รับการอนุมัติจากผู้บังคับการราชทัณฑ์ โดยจะได้รับการจัดการอย่างเหมาะสมหากพิจารณาแล้วเห็นว่ามีความมั่นคงและปลอดภัยซึ่งหลักเกณฑ์การเยี่ยมที่ใช้กับผู้ต้องขังในรัฐนิวเซาท์เวลส์ มีระบุไว้ดังนี้

- (1) ผู้เข้าเยี่ยมที่ยืนยันตัวตนได้เท่านั้นที่จะมีสิทธิให้เข้าเยี่ยมผู้ต้องขังได้
- (2) ผู้ที่อายุต่ำกว่า 18 ปีที่ได้รับอนุญาตให้เข้าเยี่ยมได้นั้นจะต้องอยู่ในความดูแลของผู้ใหญ่ด้วย
- (3) ผู้เข้าเยี่ยมไม่อาจเยี่ยมนักโทษได้มากกว่า 1 คน เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากผู้บังคับการราชทัณฑ์
- (4) ผู้ต้องขังมีสิทธิปฏิเสธการเยี่ยมได้ ยกเว้นเจ้าหน้าที่รัฐขอเข้าเยี่ยมตามอำนาจที่ได้รับมอบหมาย
- (5) ภายใต้สถานการณ์พิเศษ และคำแนะนำของเจ้าหน้าที่บริการและจัดโปรแกรม (Services and Programs Officer (SAPO)) การเยี่ยมหรือติดต่อดังกล่าววิธีการพิเศษระหว่างผู้ต้องขังและครอบครัวอาจดำเนินการได้หากได้รับอนุมัติจากผู้บังคับการเรือนจำ
- (6) หากผู้เข้าเยี่ยมเป็นผู้พิการหรือทุพพลภาพที่มีสุนัขนำทาง ให้ได้รับอนุมัติให้เข้าเยี่ยม ณ เรือนจำได้โดยจะไม่ถูกกีดกัน”

¹⁷² Custodial Operations Policy and Procedures: COPP, Section 10.1 Visits to inmates by family and friends Policy effective dated 16 December 2017

“ข้อ 3 เงื่อนไขการเยี่ยม

(1) ผู้เข้าเยี่ยมจะไม่ได้รับอนุญาตให้ใช้ห้องน้ำในพื้นที่เรือนจำด้านในระหว่างที่เยี่ยม ยกเว้นมีความจำเป็นจากอาการป่วยที่ต้องแจ้งทางเรือนจำไว้ล่วงหน้า หรือกรณีเด็กเล็กที่ต้องมีการขออนุญาตและต้องมีผู้ใหญ่คอยติดตามไปด้วย ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับการพิจารณาของเจ้าหน้าที่เรือนจำ

(2) กรณีผู้เข้าเยี่ยมมีอาการป่วยและจำเป็นต้องมียาหรือใช้ยาระหว่างการเยี่ยม ผู้เข้าเยี่ยมจะต้องมีใบรับรองแพทย์ที่เป็นปัจจุบันมาแสดงเพื่อขออนุญาตจากเจ้าหน้าที่เรือนจำ

(3) ระยะเวลาการเยี่ยมให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติอาชญากรรม (การบริหารการลงโทษ) ค.ศ. 2014 (Crimes (Administration of Sentences) Regulation 2014) กำหนด ซึ่งในปัจจุบันกำหนดไว้ที่ 30 นาทีต่อเนื่อง ซึ่งระยะเวลาดังกล่าวคณะกรรมการ (Commissioner) สามารถกำหนดเป็นอย่างอื่นได้ แต่ต้องมีการประกาศใช้อย่างชัดเจน ซึ่งผู้บังคับการราชทัณฑ์มีหน้าที่ดูแลให้การเยี่ยมเป็นไปตามระยะเวลาที่กำหนดและต้องคำนึงถึงความปลอดภัยเป็นสำคัญ”

นอกจากการเยี่ยม ณ เรือนจำที่ผู้ต้องขังอยู่ในความรับผิดชอบแล้ว ผู้เข้าเยี่ยมยังสามารถเยี่ยมผ่านวิดีโอ หรือ Video contact ได้อีกช่องทางหนึ่งตามข้อ 8.10 Family video contact ของนโยบายและวิธปฏิบัติการณ์คุกซังนิกโทซ (Custodial Operations Policy and Procedures : COPP)¹⁷³ ซึ่งข้อกำหนดดังกล่าวได้กล่าวถึงสิทธิผู้ต้องขังที่จะได้รับการเยี่ยมหรือติดต่อครอบครัวและญาติมิตรผ่าน Video Conference ใว้อย่างชัดเจน โดยหน่วยงานราชทัณฑ์รัฐนิวเซาท์เวลส์ได้ให้สิทธิผู้ต้องขังในการเยี่ยมหรือติดต่อครอบครัวผ่าน Video Conference หรือที่เรียกว่า FVC ได้อีกหนึ่งครั้งต่อเดือน โดยไม่กระทบต่อสิทธิการเยี่ยม ณ เรือนจำ¹⁷⁴ ซึ่งหน่วยงานราชทัณฑ์มีการกำหนดการเยี่ยม

¹⁷³ Custodial Operations Policy and Procedures: COPP, Section 8.10 Family video contact effective date 24 April 2018

¹⁷⁴ Custodial Operations Policy and Procedures: COPP, Section 8.10 Family video contact Policy CSNSW understands the importance of inmates maintaining links to their families and communities whilst in custody.

Video Conferencing (VC) studios are operating within a number of NSW correctional centre with AVL. These AVL facilities can be utilized for a number of reasons including to conduct Family Video Conference (FVC) for inmates.

FVC assists inmates to maintain links with their families and communities where distance and/or lack of transport and funds, disability, or other factors that may inhibit a contact visit.

All correctional centre professional studios are limited to a maximum of five x 1hour FVC per week. Each inmate is limited to one family Video Contact per month. The use of FVC is in addition to a normal visit and is not to be used as a substitute.

ลักษณะนี้มาหลายปี ยิ่งโดยเฉพาะในช่วงที่มีสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ได้มีการกำหนดให้มีการเยี่ยมแบบ Video Visit เท่านั้น ไม่อนุญาตให้เยี่ยม ณ เรือนจำเพราะคำนึงถึงความปลอดภัยของทั้งผู้ต้องขังและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง สำหรับการเยี่ยมแบบ Video Visit ของเรือนจำในรัฐนิวเซาท์เวลส์นี้จะดำเนินการด้วยระบบที่เรียกว่า JUST Connect ซึ่งเป็นระบบการจองเยี่ยมผ่านทางออนไลน์ โดยระบบนี้จะเปิดให้ผู้เข้าเยี่ยมเข้าจองระยะเวลาการเยี่ยมล่วงหน้าพร้อมกรอกคำขอที่จำเป็นเพื่อทำการนัดหมาย ผู้เข้าเยี่ยมจำเป็นต้องตรวจสอบตารางเยี่ยมของผู้ต้องขังล่วงหน้าเพื่อให้การนัดหมายเป็นไปอย่างถูกต้องและแม่นยำ โดยระบบจะพิจารณาคำขอและตอบกลับผู้เข้าเยี่ยมผ่านทาง SMS¹⁷⁵ ผู้เข้าเยี่ยมที่ได้รับอนุมัติผ่านระบบแล้วสามารถเยี่ยมผ่านระบบโปรแกรมซอฟต์แวร์ที่หน่วยงานรัฐนิวเซาท์เวลส์เลือกใช้ ยกเว้นกรณีผู้เข้าเยี่ยมต้องการเยี่ยมผู้ต้องขังในเรือนจำที่ถูกจัดว่ามีความเสี่ยงสูง (High Risk Management Correctional Centre) จะต้องยื่นคำขอเป็นหนังสือต่อผู้บังคับการเท่านั้น โดยการเยี่ยมแบบ Video Visit นี้จะต้องปฏิบัติตามข้อปฏิบัติการเข้าเยี่ยมที่ระบุไว้ใน “นโยบายและวิธีปฏิบัติการคุมขังนักโทษ” ที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้นอย่างเคร่งครัด¹⁷⁶

โปรแกรมซอฟต์แวร์ที่หน่วยงานราชทัณฑ์นิวเซาท์เวลส์ใช้เพื่อการติดต่อและเยี่ยมผู้ต้องขังหรือนักโทษนั้น ประกอบด้วย 1. โปรแกรม “Webex User Guide for Family and Friends”¹⁷⁷ ซึ่งเป็นโปรแกรมที่มีความปลอดภัยค่อนข้างสูง และใช้ระบบที่ทำงานได้อย่างมั่นคงปลอดภัยได้มาตรฐานสากล 2. โปรแกรม “Zoom User Guide for Family and Friends”¹⁷⁸ และ 3. โปรแกรม “Jabber Guest Guide for Family and Friends”¹⁷⁹ ซึ่งเป็นโปรแกรมที่ถูกนำมาใช้ในศาลของรัฐนิวเซาท์เวลส์ด้วย

ทั้ง 3 โปรแกรมที่นำมาใช้นี้ได้รับการพิจารณาแล้วว่ามียระบบการใช้งานและระบบป้องกันที่ค่อนข้างมั่นคงปลอดภัยเพียงพอ และสามารถควบคุมไม่ให้มีการใช้งานที่นอกเหนือจาก

¹⁷⁵ JUST Connect Family and Friends of Inmates User Guide

¹⁷⁶ Community & Justice, “Family and Friends Video Calls,” สืบค้นเมื่อวันที่ 23 กันยายน 2563, จาก <https://www.correctiveservices.justice.nsw.gov.au>

¹⁷⁷ Department of Communities and Justice, “Cisco Webex Meetings Family Guide,” สืบค้นเมื่อวันที่ 23 กันยายน 2563, จาก <https://correctiveservices.dcj.nsw.gov.au>

¹⁷⁸ Department of Communities and Justice, “HOW TO USE ZOOM TO JOIN A MEETING,” สืบค้นเมื่อวันที่ 23 กันยายน 2563, จาก <https://correctiveservices.dcj.nsw.gov.au>

¹⁷⁹ Department of Communities and Justice, “Jabber Guest - Personal Computer User Guide,” สืบค้นเมื่อวันที่ 23 กันยายน 2563, จาก <https://correctiveservices.dcj.nsw.gov.au>

การเยี่ยมพูดคุยตามปกติของครอบครัวหรือเพื่อน ระบบดังกล่าวสามารถช่วยให้ผู้ต้องขังและครอบครัวได้ใช้สิทธิในการพูดคุยได้อย่างเต็มที่และต่อเนื่อง

นอกเหนือจากการใช้โปรแกรม Software มาใช้ในการเยี่ยมผู้ต้องขังแล้ว ที่ผ่านมาหน่วยงานราชทัณฑ์รัฐนิวเซาท์เวลส์ได้ตกลงร่วมกับสำนักงานบูรณาการสังคม หรือ Community Restorative Centre (CRC) ซึ่งเป็นหน่วยงานอิสระที่ทำหน้าที่ให้ความช่วยเหลือนักโทษหรือผู้ต้องขังทั้งที่ต้องการโอกาสในสังคม ในการกลับตัวและหาอาชีพหรือรายได้หลังจากปล่อยตัว และให้การช่วยเหลือญาติผู้ต้องขังในทุก ๆ ด้าน โดยเฉพาะในการเยี่ยมผู้ต้องขังซึ่งอยู่ในเรือนจำที่ห่างไกล การเดินทางอาจไม่สะดวกสำหรับญาติหรือคนในครอบครัวที่ขาดแคลนอุปกรณ์หรือขาดความรู้ความเข้าใจในการใช้งานเทคโนโลยี หน่วยงาน CRC ดังกล่าวจะเข้ามาให้การช่วยเหลือทั้งการจัดหาพื้นที่และอุปกรณ์ในการติดต่อกับผู้ต้องขังโดยไม่ต้องเดินทางไปถึงเรือนจำ ซึ่งในช่วงที่ผ่านมา CRC ได้มีการทำสัญญาตกลงให้บริการกับหน่วยงานราชทัณฑ์ของ รัฐนิวเซาท์เวลส์ในการให้บริการหลากหลาย โดยเฉพาะเรื่องเทคโนโลยีและอุปกรณ์การสื่อสาร การติดต่อศาล เป็นต้น ซึ่งการเยี่ยมครอบครัวหรือเพื่อนของผู้ต้องขังก็เช่นเดียวกัน หน่วยงานราชทัณฑ์แห่งรัฐนิวเซาท์เวลส์ให้สิทธิครอบครัวและผู้ต้องขังในการติดต่อ ณ สำนักงาน CRC เพื่อเชื่อมต่อระบบการเชื่อมกับเรือนจำต่าง ๆ ที่อยู่ในความรับผิดชอบ ซึ่งสามารถให้บริการและอำนวยความสะดวกแก่ครอบครัวหรือญาติได้¹⁸⁰ ผู้ต้องขังเองก็ไม่ขาดการติดต่อและยังคงรักษาความสัมพันธ์ของสถาบันครอบครัวไว้ได้

3.3.3 ประเทศอังกฤษ

ประเทศอังกฤษเป็นประเทศที่ใช้กฎหมายในระบบคอมมอนลอว์ ซึ่งกฎหมายของอังกฤษนั้นจะมีทั้งกฎหมายที่ออกโดยรัฐสภาและคำพิพากษาซึ่งเป็นบรรทัดฐานที่ออกมาโดยศาลสูง โดยกฎหมายเกี่ยวกับผู้ต้องขังและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิทธิของคนพิการของประเทศอังกฤษนั้นจะมีหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

(1) พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ ค.ศ. 1952 (Prison Act 1952)

Prison Act 1952 เป็นกฎหมายหลักที่ใช้บังคับในประเทศอังกฤษและเวลส์เกี่ยวกับเรือนจำโดยทั่วไป ซึ่งเป็นกฎหมายที่ออกโดยรัฐสภาและมีการตรากฎหมายฉบับนี้ขึ้นเพื่อเป็นการบัญญัติกฎหมายที่บังคับใช้กับเรือนจำ สถาบันที่ดูแลผู้กระทำความผิดทางอาญาและเรื่องอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานด้านราชทัณฑ์ เพื่อให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติการรวมกฎหมาย ค.ศ. 1949

¹⁸⁰ Justice Corrective Service, “Custodial Operations Policy and Procedures Visit to inmates by family and friends,” สืบค้นเมื่อวันที่ 23 กันยายน 2563, จาก <https://correctiveservices.dcj.nsw.gov.au>

(Consolidation of Enactments (Procedure) Act 1949) พระราชบัญญัติฉบับนี้จึงเป็นกฎหมายแม่บทสำหรับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเรือนจำและทัณฑสถานอื่น ๆ ของสหราชอาณาจักร โดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการเรือนจำและเจ้าหน้าที่เรือนจำ การคุมขังและการดูแลนักโทษ สถานที่คุมขัง สิทธิในการเข้าเยี่ยมของศาล การกำหนดให้มีการตรวจตราสิทธิการเยี่ยมของผู้ต้องขัง การปล่อยตัวผู้ต้องขัง บทบัญญัติความผิดทางอาญาของนักโทษและผู้ที่มีความช่วยเหลือนักโทษ เป็นต้น จะเห็นได้ว่ากฎหมายฉบับนี้ได้บัญญัติขึ้นเป็นระยะเวลาที่สั้นกว่าครึ่งศตวรรษและเนื้อหาส่วนใหญ่นั้นจะบัญญัติไว้ค่อนข้างกว้างและไม่ค่อยมีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับสิทธิของผู้ต้องขังมากนัก

อย่างไรก็ตามกฎหมายนี้เป็นแม่บทที่มีกฎหมายลำดับรองอื่น ๆ ที่ได้บัญญัติเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ของผู้ต้องขังไว้ ซึ่งประกอบด้วย ข้อบังคับเรือนจำ ค.ศ. 1999 (Prison Rules 1999) ภายใต้อำนาจตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ ค.ศ. 1952 มาตรา 47 (1) ที่ให้อำนาจรัฐมนตรีในการกำหนดกฎระเบียบการดำเนินการของเรือนจำ ทัณฑสถานและกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมดูแลผู้ต้องขังได้ จึงได้มีการออกข้อบังคับเรือนจำขึ้นในปี ค.ศ. 1964 และได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมหลายครั้งจนล่าสุดได้ยกร่างฉบับใหม่ขึ้นในปี ค.ศ. 1999 และได้บังคับใช้มาจนปัจจุบัน ถึงแม้ว่าข้อบังคับเรือนจำนี้ไม่ได้มีสถานะเป็นกฎหมาย ผู้ต้องขังจึงไม่อาจนำข้อบังคับเรือนจำนี้มาอ้างว่าเจ้าหน้าที่เรือนจำหรือบุคคลที่มีอำนาจอื่นไม่ปฏิบัติตามข้อบังคับนี้ แต่ข้อบังคับเรือนจำนี้มีลักษณะคล้ายคลึงกับข้อกำหนดกรุงเทพ ข้อกำหนดแมนเดลา ที่รัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐจะต้องปฏิบัติตามสถานะทางกฎหมายของข้อบังคับเรือนจำนี้ ได้มีการอธิบายไว้ในหนังสือ Dictionary of Prisons and Punishment อีกด้วยว่าอาจเป็นเอกสารที่ไม่อาจจะผูกพันได้ตามกฎหมาย Prison Act 1952 แต่ถือเป็นหลักการทางกฎหมายที่คาดหมายได้ ซึ่งผู้ต้องขังและเจ้าหน้าที่เรือนจำสามารถคาดหวังได้ว่ารัฐจะใช้อำนาจและดุลยพินิจตามข้อบังคับดังกล่าว¹⁸¹

ข้อกำหนดเรือนจำนี้มีจุดประสงค์ของการคุมขังในการฝึกอบรมและฟื้นฟูผู้ต้องขังให้ผู้ต้องขังที่ได้รับโทษนั้นได้รับการสนับสนุนที่จะปรับปรุงตัวเองให้เป็นคนดีและมีชีวิตที่ดีต่อสังคมเมื่อพ้นโทษ นอกจากการอบรมฟื้นฟูในเรือนจำแล้วยังมีการดูแลหลังปล่อยตัว (after care) ซึ่งเป็น การที่ผู้ต้องขังจะได้รับการให้คำปรึกษาถึงแนวทางการดำเนินชีวิตตั้งแต่ได้รับการลงโทษ เข้าอยู่ในเรือนจำ และหลังจากพ้นโทษ เนื้อหาของข้อกำหนดเรือนจำนี้มีอยู่หลายประการ ในที่นี้จะยกมาเฉพาะข้อที่เกี่ยวข้องกับการเยี่ยมผู้ต้องขัง ดังนี้

¹⁸¹ “The prison rules may not be legally binding document, but they constitute a ‘doctrine of legitimate expectation’ by which prisoners (and indeed staff) should be able to expect the authorities to follow in their exercise of power and discretion over others”

“การส่งจดหมายและการเยี่ยม¹⁸²

(1) ผู้ต้องขังที่ยังไม่ได้ตัดสินโทษมีสิทธิในการส่งและรับจดหมายหรือได้รับการเยี่ยมเท่าที่ต้องการภายในข้อจำกัดและเงื่อนไขที่เลขาธิการรัฐกำหนด ทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็นการเยี่ยมโดยทั่วไปหรือกรณีพิเศษ

(2) ผู้ต้องขังที่ถูกตัดสินโทษแล้วมีสิทธิในการส่งและรับจดหมาย ณ จุดรับของตนเองอย่างน้อยสัปดาห์ละครั้ง และมีสิทธิได้รับการเยี่ยมอย่างน้อยเดือนละ 2 ครั้ง ซึ่งหนึ่งในนั้นรวมการเยี่ยมจากเลขาธิการรัฐเพื่อรับฟังปัญหาหรือข้อร้องเรียนจากผู้ต้องขังด้วย

(3) ผู้บังคับการอาจพิจารณาให้ผู้ต้องขังได้รับสิทธิเพิ่มเติมหรือได้เพิ่มระยะเวลาในการส่งจดหมายถึงครอบครัวหรือได้รับการเยี่ยมจากครอบครัวได้เพื่อสวัสดิภาพที่ดีของผู้ต้องขัง หรือในกรณีพิเศษ”

¹⁸² Personal letters and visits 35. (1) Subject to paragraph (8), an unconvicted prisoner may send and receive as many letters and may receive as many visits as he wishes within such limits and subject to such conditions as the Secretary of State may direct, either generally or in a particular case. (2) Subject to paragraph (8), a convicted prisoner shall be entitled—

(a) to send and to receive a letter on his reception into a prison and thereafter once a week; and

(b) to receive a visit twice in every period of four weeks, but only once in every such period if the Secretary of State so directs.

(3) The governor may allow a prisoner an additional letter or visit as a privilege under rule 8 or where necessary for his welfare or that of his family.

(4) The governor may allow a prisoner entitled to a visit to send and to receive a letter instead.

(5) The governor may defer the right of a prisoner to a visit until the expiration of any period of cellular confinement.

(6) The board of visitors may allow a prisoner an additional letter or visit in special circumstances, and may direct that a visit may extend beyond the normal duration.

(7) The Secretary of State may allow additional letters and visits in relation to any prisoner or class of prisoners.

(8) A prisoner shall not be entitled under this rule to receive a visit from:

(a) any person, whether or not a relative or friend, during any period of time that person is the subject of a prohibition imposed under rule 73; or

(b) any other person, other than a relative or friend, except with the leave of the Secretary of State.

(9) Any letter or visit under the succeeding provisions of these Rules shall not be counted as a letter or visit for the purposes of this rule.

เห็นได้ว่าข้อบังคับเรือนจำเน้นหนักไปที่การรับรองสิทธิของผู้ต้องขังที่จะได้รับการเยี่ยมในเรือนจำมากกว่าการเยี่ยมผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศภายใต้หลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่เจ้าหน้าที่เรือนจำ (ราชทัณฑ์) กำหนด โดยที่หน่วยงานราชทัณฑ์ในประเทศอังกฤษที่ดูแลและกำหนดเงื่อนไขหลักเกณฑ์ที่ใช้บังคับภายในเรือนจำต่าง ๆ ภายใต้หลักการของพระราชบัญญัติและข้อบังคับของนักโทษ ได้แก่ สำนักงานราชทัณฑ์ในสมเด็จพระราชินี หรือ Her Majesty's Prison Service (HMPS) ซึ่งเป็นหน่วยงานส่วนหนึ่งของสำนักงานราชทัณฑ์และคุมประพฤติในสมเด็จพระราชินี (Her Majesty's Prison and Probation Service) ทำหน้าที่บริหารจัดการและดูแลผู้ต้องขังภายในประเทศ โดยไม่รวมประเทศสกอตแลนด์และสาธารณรัฐไอร์แลนด์เหนือที่มีหน่วยงานราชทัณฑ์เป็นของตัวเอง ภารกิจหลักของสำนักงานราชทัณฑ์ในสมเด็จพระราชินีนี้ทำหน้าที่ดูแลและให้ความคุ้มครองผู้ต้องขังหรือนักโทษด้วยความเสมอภาคเท่าเทียม และให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนให้กลับตัวเป็นคนดี และสามารถกลับไปใช้ชีวิตในสังคมได้ภายหลังจากได้รับการปล่อยตัว หน่วยงานราชทัณฑ์ในสมเด็จพระราชินีนี้ดูแลเรือนจำทั่วประเทศทั้งสิ้น 130 แห่ง ประกอบด้วยนักโทษหรือผู้ต้องขังทั้งชายและหญิงกว่า 12,100 คน

สำหรับการเยี่ยมผู้ต้องขังที่สำนักงานราชทัณฑ์และคุมประพฤติของประเทศอังกฤษดูแล (Her Majesty's Prison and Probation Service) จะมีการกำหนดหลักปฏิบัติที่เป็นข้อแนะนำ (Guidance) เพื่อให้แต่ละเรือนจำนำไปกำหนดข้อปฏิบัติของแต่ละเรือนจำอีกที ซึ่งคล้ายกับการดำเนินการของไทยที่กรมราชทัณฑ์จะออกเป็นหลักปฏิบัติที่เป็นมาตรฐานและให้แต่ละเรือนจำสามารถกำหนดข้อปฏิบัติของตนเองได้ ซึ่งหลักการที่เกี่ยวกับการเยี่ยมผู้ต้องขังในเรือนจำที่สำคัญ ได้แก่ การกำหนดคุณสมบัติสำคัญของผู้เข้าเยี่ยม¹⁸³ เช่น ผู้เข้าเยี่ยมจะต้องมีอายุไม่ต่ำกว่า 18 ปี หากมีอายุต่ำกว่า 18 ปี จะต้องมีผู้ใหญ่ติดตามมาด้วยการกำหนดจำนวนผู้เข้าเยี่ยมและการกำหนดหลักการเยี่ยมในสถานการณ์พิเศษ (การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19) ที่ต้องขอให้ทุกเรือนจำนำไปปฏิบัติ คือข้อแนะนำ Guidance Coronavirus (COVID-19): Meeting with others safely (social distancing) โดยมีข้อแนะนำที่สำคัญดังนี้

- (1) การเว้นระยะห่างอย่างน้อย 2 เมตรหรือ 1 เมตรเมื่อกรณีที่จำเป็น
- (2) ต้องสวมหน้ากาก (Face Covering) ทุกครั้ง
- (3) ต้องจัดสถานที่ให้เปิดโล่งและมั่นใจว่าหน้าต่าง ประตูทุกบานถูกเปิดออก
- (4) อื่น ๆ ที่จำเป็นสำหรับการลดความเสี่ยงของการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19

¹⁸³ GOV.UK, "Visit someone in prison," สืบค้นเมื่อวันที่ 23 กันยายน 2563, จาก

นอกเหนือจากข้อเสนอแนะข้างต้น สำนักงานราชทัณฑ์และคุมประพฤติ (Her Majesty's Prison and Probation Service) ยังได้มีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมสำหรับใช้ในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรค COVID-19 คือ Guidance: Secure video calls with prisoners¹⁸⁴ ซึ่งให้แต่ละเรือนจำสามารถใช้ Video Call ในการเยี่ยมญาติได้โดยใช้โทรศัพท์มือถือหรือแท็บเล็ตของผู้เข้าเยี่ยมในการดำเนินการ ซึ่งถือเป็นการยอมรับอย่างเป็นทางการในการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการเยี่ยมผู้ต้องขังในทุกเรือนจำ ซึ่งแต่ละเรือนจำก็ได้มีข้อปฏิบัติที่ใช้ในการเยี่ยมผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศ หรือที่เรียกว่า Video call ไว้ที่เดือนละ 1 ครั้ง ครั้งละไม่เกิน 30 นาทีต่อคน และใน 1 ครั้งมีผู้ร่วมเยี่ยมได้ไม่เกิน 4 คน โดยยังไม่คิดค่าใช้จ่ายใด ๆ ในช่วงสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคโควิด 19 นี้ ก่อนการเยี่ยมผู้เข้าเยี่ยมจะต้องตรวจสอบข้อมูลการเยี่ยมจากหน้าเว็บไซต์ของแต่ละเรือนจำที่อนุญาตให้เยี่ยมผ่าน Video Call ได้¹⁸⁵ ซึ่งผู้เข้าเยี่ยมจะต้องมีอุปกรณ์โทรศัพท์มือถือและแท็บเล็ตเพื่อใช้ในการเยี่ยมผ่าน Video Call และจะต้องดาวน์โหลดแอปพลิเคชันพร้อมสร้าง Account ตามขั้นตอนที่กำหนด โดยแอปพลิเคชันที่ประเทศอังกฤษได้เลือกนำมาใช้ในการเยี่ยมผู้ต้องขังนั้น ได้แก่ “Purple Visits” ซึ่งเป็นแอปพลิเคชันที่พัฒนาขึ้นเพื่อใช้งานสำหรับการเยี่ยมผู้ต้องขังโดยเฉพาะ¹⁸⁶ เพราะมีระบบควบคุมความปลอดภัยสามารถตรวจจับสิ่งแปลกปลอมจากรอบข้างเพื่อป้องกันการลักลอบกระทำความผิดหรือส่งสัญญาณเพื่อหลบหนีได้ และมีการใช้งานค่อนข้างเสถียรซึ่งจะช่วยลดภาระให้กับเจ้าหน้าที่เรือนจำในการต้องคอยดูแลและตรวจสอบได้เป็นอย่างดี และที่สำคัญใช้งานง่ายและสะดวกสำหรับครอบครัวผู้ต้องขังเพราะสามารถใช้ผ่านโทรศัพท์มือถือและแท็บเล็ตได้ เมื่อสร้าง Account เรียบร้อย ผู้เข้าเยี่ยมจะต้องยืนยันตัวตนด้วยเลข ID และชื่อผู้ต้องขังที่ต้องการเยี่ยม และเลือกวันเวลาในการเข้าเยี่ยม จากนั้นรอผลการพิจารณาคำขอจากเจ้าหน้าที่ ซึ่งก่อนดำเนินการผู้เข้าเยี่ยมจะต้องแน่ใจก่อนว่าเป็นผู้ที่อยู่ในรายชื่อที่ผู้ต้องขังกำหนด เมื่อเจ้าหน้าที่พิจารณาคำขอพร้อมวันที่ต้องการเข้าเยี่ยมแล้วจะแจ้งผลการอนุมัติกลับมาจากทางอีเมลเพื่อทราบ และสามารถใช้งานการเยี่ยมผ่าน Purple Visit ได้โดยต้องมีการเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ต และผ่านระบบตรวจสอบความปลอดภัยก่อนในเบื้องต้น กรณีที่ไม่ดำเนินการตรวจสอบระบบความปลอดภัยจากเรือนจำการเยี่ยมจะถูกระงับทันทีหรือหากไม่ดำเนินการดังต่อไปนี้การเยี่ยมก็อาจถูกระงับได้ คือ

¹⁸⁴ <https://www.gov.uk/guidance/visit-a-prisoner-using-a-video-call>

¹⁸⁵ Secure video calling from the comfort of your own home, สืบค้นเมื่อวันที่ 23 กันยายน 2563, จาก <https://www.purplevisits.com/>

¹⁸⁶ Purple Visits for Prisons, สืบค้นเมื่อวันที่ 23 กันยายน 2563, จาก <https://www.purplevisits.com/purple-visits-for-prisons>

- (1) ไม่มีการจองเวลาเยี่ยมล่วงหน้า
- (2) ประพัตติตัวไม่เหมาะสมในระหว่างการเยี่ยม
- (3) พยายามที่บันทึกการสนทนาหรือถ่ายภาพ

นอกจากนี้ผู้เข้าเยี่ยมต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขเพิ่มเติม โดยต้องอยู่ในสถานที่ที่เหมาะสมกับการเยี่ยม มีแสงสว่างที่เพียงพอ ฉากหลังควรเป็นพื้นผนังเรียบ และในระหว่างเยี่ยมผู้เข้าเยี่ยมควรนั่งหน้าตรงเพราะหากไม่ปฏิบัติตามอาจสร้างอุปสรรคต่อการใช้งาน Video Call ได้เพราะตามที่กล่าวแล้วว่า Purple Visit สามารถดักจับสิ่งแปลกปลอมที่เกิดขึ้นในระหว่างการใช้งานและอาจปิดการใช้งานทันทีที่พบสิ่งแปลกปลอม ทั้งนี้การสนทนาจะถูกบันทึกโดยมีเจ้าหน้าที่คอยติดตามและควบคุมตลอดระยะเวลาการเยี่ยม

อย่างไรก็ตาม แม้หน่วยงานราชทัณฑ์ของอังกฤษจะกำหนดให้นำ Video Call มาใช้ในการเยี่ยมครอบครัวของผู้ต้องขังได้ แต่ก็เฉพาะในช่วงสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคโควิด 19 เท่านั้น¹⁸⁷ ซึ่งทำให้ผู้พัฒนาเทคโนโลยีการเยี่ยมผ่าน Purple Visit ที่ชื่อว่า Lord Farmer เกรงว่าหน่วยงานราชทัณฑ์ของอังกฤษจะไม่สนับสนุนให้ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการเยี่ยมอีกหากพ้นจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 แล้ว ทั้งนี้ Lord Farmer เคยอยู่ในสถานะของผู้ต้องขังมาก่อนจึงทราบดีว่าการรักษาความสัมพันธ์อันใกล้ชิดกับครอบครัวในระหว่างถูกคุมขังนั้นจะช่วยลดการกระทำความผิดซ้ำได้จึงได้พยายามผลักดันให้สำนักงานราชทัณฑ์นำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการเยี่ยมมาตั้งแต่ปี ค.ศ. 2017 จนเทคโนโลยีนี้ได้รับการรับรองและตรวจสอบแล้วว่ามิใช่ระบบที่มีความปลอดภัยและผู้ต้องขังหรือบุคคลภายนอกไม่สามารถนำไปใช้ในทางที่ผิดได้ อย่างไรก็ดีปัจจุบันสำนักงานราชทัณฑ์ในสมเด็จพระราชินี (เรือนจำ) ก็เริ่มนำเทคโนโลยี Video Visit นี้มาใช้ในเรือนจำ 10 แห่ง ได้แก่ HMPs Berwyn, Bronzefield, Downview, Eastwood Park, Garth, High Down, Hull, Wayland, Werrington and Wetherby ภายใต้การดูแลของ Lord Farmer และหากได้ผลเป็นที่น่าพอใจ สำนักงานราชทัณฑ์และคุมประพฤติของประเทศอังกฤษน่าจะนำมาใช้ในวงกว้างมากขึ้น

3.3.4 ประเทศสกอตแลนด์

ประเทศสกอตแลนด์เป็นส่วนหนึ่งของสหราชอาณาจักร แต่ก็มีระบบกฎหมายที่แยกออกมาเป็นของตนเองโดยสกอตแลนด์อยู่ในเขตอำนาจศาลต่างหากทั้งในทางกฎหมายมหาชนและ

¹⁸⁷ Ministry of Justice and Her Majesty's Prison and Probation Service, Guidance Coronavirus (COVID-19) and prisons, สืบค้นเมื่อวันที่ 23 กันยายน 2563, จาก <https://www.gov.uk/guidance/coronavirus-covid-19-and-prisons>

เอกชน รวมถึงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับระบบงานราชทัณฑ์ด้วย ซึ่งระบบงานราชทัณฑ์ของประเทศสกอตแลนด์จะยึดหลักการของ “พระราชบัญญัตินักโทษ (สกอตแลนด์) ค.ศ. 1989” Prisoner (Scotland) Act 1989 ที่จะวางหลักการกว้าง ๆ ในการให้อำนาจออกกฏระเบียบต่าง ๆ และมีหน่วยงานที่มีอำนาจในการดูแลจัดการและบริหารงานที่เกี่ยวข้องกับนักโทษหรือผู้ต้องขังจึงเรียกว่า “พระราชบัญญัตินักโทษ (สกอตแลนด์) ค.ศ.1989” (Prisoner (Scotland) Act 1989) เป็นกฎหมายแม่บทที่มีกฎหมายลำดับรองในการขับเคลื่อนงานราชทัณฑ์ให้บรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของการบังคับโทษ¹⁸⁸ ซึ่งคล้ายกับระบบกฎหมายราชทัณฑ์ของประเทศอังกฤษ

¹⁸⁸ Rules for the management of prisons and other institutions.

(1) The Secretary of State may make rules for the regulation and management of prisons, remand centres and young offenders institutions respectively, for the classification, treatment, employment, discipline and control of persons required to be detained therein and for any other matter as respects which it is provided in this Act or any other enactment that rules may be made under this section.

(2) Rules made under this section shall make provision for ensuring that a person who is charged with any offence under the rules shall be given a proper opportunity of presenting his case.

(3) Rules made under this section may provide for the training of particular classes of persons and their allocation for that purpose to any prison or other institution in which they may lawfully be detained.

(4) Repeal

(5) Rules made under this section shall provide for the special treatment of the following persons whilst required to be detained in a prison, that is to say—

(a) any appellant within the meaning of section 132 of the 1995 Act pending the determination of his appeal;

(b) any other person detained in a prison, not being a person serving a sentence imposed on conviction of an offence.

(6) Rules made under this section may provide for the temporary release on licence of persons serving a sentence of imprisonment or detention.

(7) Subject to 7A below rules made under this section may provide for the award of additional days, not exceeding in aggregate one-sixth of the prisoner's sentence—

(a) to any person who is, or is treated as, a long-term or short-term prisoner for the purposes of any provision of Part I of the Prisoners and Criminal Proceedings (Scotland) Act 1993; or

(b) conditionally on his eventually becoming such a prisoner, to a person remanded in custody, where he is guilty, under such rules, of a breach of discipline

(7A) Additional days shall not be awarded under rules made under subsection (7) above in respect of a sentence where the prisoner has at any time been released on licence, in relation to that sentence, under Part I of

กฎหมายลำดับรองที่กล่าวถึงและมีการระบุสิทธิของผู้ต้องขังในประเทศสกอตแลนด์นี้ ได้แก่ “ข้อบังคับนักโทษและผู้กระทำความผิดที่เป็นเยาวชน ค.ศ. 2011” (Rule of the Prison and Young Offenders Institution Rules 2011) ซึ่งบังคับใช้มาตั้งแต่วันที่ 1 พฤศจิกายน ค.ศ.2011 และมีการปรับปรุงแก้ไขเรื่อยมาจนกระทั่งในวันที่ 15 มิถุนายน ค.ศ. 2020 ซึ่งเป็นครั้งที่แก้ไขล่าสุดโดยมีหลายหัวข้อด้วยกัน อาทิ ขอบเขตการใช้ข้อบังคับ สิทธิในการติดต่อสื่อสาร สิทธิในการได้ที่พักและอาหาร สิทธิการเยี่ยมผู้ต้องขัง เป็นต้น สิทธิการเยี่ยมผู้ต้องขังตามที่กำหนดในข้อบังคับฉบับนี้ให้การรับรองนั้น ประกอบด้วยระยะเวลาการเยี่ยมที่ผู้ต้องขังมีสิทธิได้รับอย่างน้อย 30 นาทีในรอบ 7 วันติดต่อกัน และไม่น้อยกว่า 2 ชั่วโมงในรอบ 28 วันติดต่อกัน ซึ่งผู้ต้องขังควรจะใช้สิทธิให้ครบ หากไม่ใช้สิทธิหรือใช้สิทธิไม่ครบกำหนดเวลานั้นจะถูกตัดทันที เว้นแต่ว่าผู้ต้องขังจะขออนุมัติจากผู้บังคับการในการสะสมระยะเวลาการเยี่ยมได้ ซึ่งข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับการเยี่ยมของประเทศสกอตแลนด์นี้ ประกอบด้วย การเยี่ยมหลายประเภท ไม่ว่าจะเป็นการเยี่ยมจากทนายความ การเยี่ยมโดยนักการทูต การเยี่ยมจากผู้สื่อข่าว การเยี่ยมจากเจ้าหน้าที่รัฐบาล การเยี่ยม

the Prisoners and Criminal Proceedings (Scotland) Act 1993; and any reference to a sentence in such rules shall be construed in accordance with section 27(5) of that Act.

(7B) In the application of subsection (7) above to a prisoner subject to an extended sentence within the meaning of section 210A of the 1995 Act, the reference to his sentence shall be construed as a reference to the custodial term of that extended sentence.

(8) Without prejudice to any power to make standing orders or to issue directions or any other kind of instruction, rules made under this section may authorise the Secretary of State to supplement the rules by making provision by directions for any purpose specified in the rules; and rules so made or directions made by virtue of this subsection may authorise the governor, or any other officer, of a prison, or some other person or class of persons specified in the rules or directions, to exercise a discretion in relation to any purpose specified in the rules

(9) Rules made under this section may permit directions made by virtue of subsection (8) above to derogate (but only to such extent, or in such manner, as may be specified in the rules) from provisions of rules so made and so specified.

(10) Any reference, however expressed, in any enactment other than this section to rules made under this section shall be construed as including a reference to directions made by virtue of subsection (8) above.

(11) Directions made by virtue of subsection (8) above shall be published by the Secretary of State in such manner as he considers appropriate.]

(12) Rules made under this section may (without prejudice to the generality of subsection (1) above) confer functions on a governor.

จากคณะกรรมการทัณฑ์บน ซึ่งจะมีการกำหนดขั้นตอนและหลักเกณฑ์ไว้อย่างชัดเจน รวมไปถึง การเยี่ยมจากบุคคลที่ผู้ต้องขังสามารถเลือกได้ ซึ่งต้องอยู่ในการพิจารณาของผู้บังคับการ

นอกเหนือจากการเยี่ยม ณ เรือนจำที่กล่าวข้างต้น ผู้ต้องขังยังได้รับสิทธิการเยี่ยมแบบ Virtual Visit ซึ่งหมายถึงการเยี่ยมผ่านวิดีโอลิงค์ ที่ใช้กับการเยี่ยมญาติหรือเพื่อนผู้ใกล้ชิดโดย หลักเกณฑ์หรือข้อปฏิบัติให้เป็นไปตามที่ผู้บังคับการกำหนด ภายใต้ข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับการ เยี่ยม (Rule of the Prison and Young Offenders Institution Rules 2011)¹⁸⁹ ซึ่งหน่วยงานราชทัณฑ์

¹⁸⁹ Virtual visits

78A. (1) The entitlement of a prisoner to receive virtual visits under this rule is subject to—

(a) the provisions of this rule; and

(b) the provisions of any direction made under paragraph (10).

(2) A prisoner is entitled to receive virtual visits where—

(a) the Scottish Ministers have authorised the use of virtual visits in the prison in a direction made under paragraph (10); and

(b) facilities for virtual visits have been provided in the prison.

(3) The Governor may impose restrictions as to—

(a) the times of day during which a prisoner may receive a virtual visit; and

(b) the frequency of virtual visits that a prisoner may receive in any specified period.

(4) The Governor may impose different restrictions under paragraph (3) for different purposes including different restrictions for—

(a) different classes of prisoners; and

(b) different parts of the prison.

(5) The Governor may restrict or remove a prisoner's entitlement to receive virtual visits in accordance with any direction made under paragraph (10).

(6) The Governor must place a notice in a communal area of the prison informing prisoners of any restrictions imposed by the Governor under paragraph (3).

(7) The Governor must inform a prisoner in writing, of any decision under paragraph (5) to restrict or remove the prisoner's entitlement to receive virtual visits.

(8) Where a prisoner receives a virtual visit in terms of this rule, the virtual visit must take place—

(a) within the sight of an officer; and

(b) within the hearing of an officer unless the Governor has otherwise authorised.

(9) Where the Governor considers that it is necessary to do so in the interests of security, good order or the prevention of crime, the Governor may—

(a) prohibit a prisoner from receiving a virtual visit from any specified person; or

ของประเทศสกอตแลนด์ที่เข้ามาดูแลรับผิดชอบงานราชทัณฑ์ได้แก่ The Scottish Prison Service (SPS) หน่วยงานนี้เป็นหน่วยงานที่ดูแลรับผิดชอบและบริหารจัดการนักโทษหรือผู้ต้องขังภายในเรือนจำของประเทศสกอตแลนด์ซึ่งมีทั้งหมด 15 แห่ง โดยมีเรือนจำ 2 แห่ง คือเรือนจำ HMP และเรือนจำ YOI Grampian ซึ่งเป็นเรือนจำในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศสกอตแลนด์ที่ตั้งอยู่ในอเบอร์ดีนและปีเตอร์เฮดได้ควรรวมเป็นเรือนจำเดียวกันในปี 2014 ในชื่อเรือนจำ HMP & YOI Grampian จึงส่งผลให้การเดินทางเยี่ยมชมผู้ต้องขังของครอบครัวและผู้ใกล้ชิดเกิดอุปสรรค SPS จึงได้ทำสัญญากับบริษัทเอกชนที่ชื่อ APEX ให้เข้ามาดูแลการใช้เทคโนโลยี Video Link ในการเยี่ยมชมเพื่ออำนวยความสะดวกให้กับครอบครัวของผู้ต้องขังซึ่ง APEX ได้เข้าทำสัญญาบริการกับ SPS¹⁹⁰ ตั้งแต่ปี ค.ศ. 2014¹⁹¹ และยังให้บริการมาจนถึงปัจจุบัน

สิ่งที่ APEX ดำเนินการนั้น คือให้บริการศูนย์ Virtual Contact Center ในการบริการห้องที่มีความปลอดภัยขั้นสูงสุด ด้วยการติดตั้งอุปกรณ์และระบบการเชื่อมต่อที่ทันสมัย ซึ่งศูนย์บริการ APEX นี้ตั้งอยู่ในเมือง Aberdeen ซึ่งเป็นเมืองใหญ่ที่การเดินทางมีความสะดวกมากกว่าการเดินทางไปเยี่ยม ณ เรือนจำ HMP & YOI Grampian การเยี่ยมชมแบบ Virtual Visit ผ่านการให้บริการ APEX นี้

(b) terminate a virtual visit which is taking place.

(10) The Scottish Ministers may specify in a direction—

(a) the prisons in which a prisoner may receive a virtual visit;

(b) the conditions applicable to the use of the facilities provided for receiving a virtual visit;

(c) the circumstances in which, and the grounds on which, a prisoner's entitlement to receive virtual visits can be restricted or removed by the Governor; and

(d) the circumstances in which, and the means by which, virtual visits received by a prisoner are to be logged, monitored and recorded.

(11) The Scottish Ministers may make arrangements whereby prisoners may be required to pay for the cost of virtual visits.

(12) For the purposes of this rule, "virtual visit" means a visit which takes place—

(a) via a video-link;

(b) between a prisoner and either a relative or friend of the prisoner; and

(c) in such part of the prison as the Governor deems suitable.

(13) For the purposes of rules 63 to 78, "visit" does not include a virtual visit

¹⁹⁰ SPS Scottish Prison Service, "Annual Procurement Report April 2018-March 2019," สืบค้นเมื่อวันที่ 23 กันยายน 2563, จาก www.sps.gov.uk

¹⁹¹ Annual Procurement Report 2018-2019 of SPS Service

มีข้อปฏิบัติที่เหมือนการเยี่ยมชมปกติ แต่จะมีความสะดวกสบายมากกว่าตรงที่มีเจ้าหน้าที่คอยแนะนำ และให้บริการจึงช่วยประหยัดเวลาในการเดินทางและเป็นการอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้เข้าชมได้มาก

โดยสรุปแล้วกฎหมายราชทัณฑ์ของต่างประเทศที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา ต่างมีการรับรองสิทธิการเยี่ยมชมผู้ต้องขังผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศไว้อย่างชัดเจน เพื่อให้ผู้ต้องขังสามารถใช้สิทธิได้อย่างเต็มที่โดยเลือกใช้ได้ตามความสะดวกของผู้ต้องขังเอง ยกเว้นประเทศอังกฤษเพียงประเทศเดียวที่ยังไม่รับรองให้เป็นสิทธิของผู้ต้องขัง โดยทุกประเทศจะมีมาตรการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังที่เกี่ยวข้องกับการเยี่ยมชมผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งต่างจากกรณีของประเทศไทยที่ยังไม่มีการรับรองให้เป็นสิทธิของผู้ต้องขัง เป็นแต่เพียงทางเลือกของแต่ละเรือนจำที่จะนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการเยี่ยมชมหรือไม่ก็ได้ ซึ่งกรณีนี้นอกจากจะส่งผลให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันของผู้ต้องขังที่อยู่ต่างเรือนจำแล้ว ยังขัดต่อเจตนารมณ์ของกฎหมายดังที่ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 34 และมาตรา 42 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 อีกด้วย ซึ่งมาตรา 34 ได้กล่าวถึงการบริหารงานเรือนจำแต่ละแห่งจะต้องเป็นไปในแนวทางและมาตรฐานเดียวกัน และให้นำเทคโนโลยีสารสนเทศรวมถึงระบบและเครื่องมืออุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้องมาใช้เพื่อให้การบริหารงานมีประสิทธิภาพ ส่วนมาตรา 42 กล่าวถึงโอกาสได้รับการติดต่อกับครอบครัว ญาติมิตรเพื่อประโยชน์ในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู และพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังให้กลับตนเป็นคนดี

สำหรับมาตรการการเยี่ยมชมผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศที่แต่ละประเทศได้เลือกนำมาใช้นั้น ก็มีความแตกต่างกันไปตามปัจจัยแวดล้อมของประเทศนั้น ๆ แต่ที่เห็นว่ามีคามเหมือนหรือคล้ายกัน คือระบบเทคโนโลยีที่นำมาใช้ในการเยี่ยมชม จะเป็นเทคโนโลยีเฉพาะที่ไม่ใช่ระบบการสื่อสารโดยทั่วไป เนื่องจากแต่ละประเทศต่างคำนึงถึงสิทธิการเยี่ยมชมที่ผู้ต้องขังควรได้รับอย่างเต็มที่ ไม่ติดขัดหรือหยุดชะงัก ควรมีความเสถียรและมีความเหมาะสมกับการใช้งานการเยี่ยมชมผู้ต้องขัง โดยเฉพาะที่สำคัญควรมีความปลอดภัยของระบบที่เพียงพอ สามารถช่วยอำนวยความสะดวกให้แก่ครอบครัวและญาติผู้ต้องขังและช่วยลดภาระให้กับเจ้าหน้าที่เรือนจำที่มีอยู่อย่างจำกัดได้ โดยประเทศสหรัฐอเมริกาที่มีมาตรการการเยี่ยมชมผู้ต้องขังผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศที่ค่อนข้างน่าสนใจ ด้วยการเลือกนำบริษัทเอกชนที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะคือ JPay Inc. มาให้บริการแบบครบวงจร ทั้งการบริการโอนเงินอิเล็กทรอนิกส์ การส่งข้อความผ่านอีเมล การใช้โทรศัพท์ติดต่อ ซึ่งรวมถึงบริการการเยี่ยมชมผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศด้วย โดยจะเป็นผู้ดำเนินการจัดหาและติดตั้งเครื่องมืออุปกรณ์ทั้งหมดรวมถึงการอบรมให้คำแนะนำเกี่ยวกับการใช้งานการเยี่ยมชมแก่เจ้าหน้าที่และผู้เข้าชมด้วย ซึ่งรูปแบบการให้บริการนี้จะเป็นการทำสัญญากับกรมราชทัณฑ์ของรัฐ ภายใต้เงื่อนไขของสัญญาที่ตกลงกันเป็นลายลักษณ์อักษรและเปิดเผยให้สาธารณชนรับทราบ โดยจะคิดค่าบริการ

กับทางผู้ต้องขังตามอัตราที่กำหนด ซึ่งผู้ต้องขังแต่ละรายต่างยอมรับและยินดีที่จะได้รับบริการที่สะดวกสบายดังกล่าว

ส่วนประเทศออสเตรเลีย รัฐนิวเซาท์เวลส์เลือกใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่เหมาะสมกับการใช้งานการเชื่อมต่อโดยเฉพาะ เนื่องจากโปรแกรม WebEx, Jabber หรือ Zoom นี้เป็นโปรแกรมที่รู้จักกันแพร่หลาย มีระบบความมั่นคงปลอดภัยและการบริหารจัดการที่ได้มาตรฐานสากล การทำงานของระบบค่อนข้างเสถียรส่งผลให้ผู้ต้องขังสามารถใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และที่น่าสนใจสำหรับมาตรการของประเทศออสเตรเลีย รัฐนิวเซาท์เวลส์นี้ได้แก่การสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานอิสระที่ชื่อว่า Community Restorative Center (CRC) เพื่อให้การช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกแก่ครอบครัวและญาติของผู้ต้องขังในการจัดหาพื้นที่และอุปกรณ์สื่อสารรวมถึงอินเทอร์เน็ตในการเชื่อมต่อกับระบบเรือนจำโดยตรงเพราะ Community Restorative Center (CRC) เป็นหน่วยงานที่ทำสัญญากับหน่วยงานราชทัณฑ์แต่เพียงผู้เดียวในการเป็นหน่วยงานที่ให้ความช่วยเหลือผู้ต้องขังและญาติให้ได้รับความสะดวกรวมถึงช่วยสร้างอาชีพและให้คำปรึกษาที่เป็นประโยชน์แก่ผู้ต้องขังภายหลังออกจากเรือนจำด้วย

ประเทศสกอตแลนด์ก็มีมาตรการคล้ายกับของประเทศออสเตรเลีย รัฐนิวเซาท์เวลส์ ที่เลือกระบบวิดีโอลิงก์มาใช้ในการเชื่อมแบบ Virtual Visit หรือการเชื่อมต่อผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศ โดยเฉพาะเรือนจำ HMP & YOI Grampian ที่อยู่ห่างไกลและเป็นเรือนจำที่มีผู้ต้องขังจำนวนมากที่สุด เนื่องจากเรือนจำแห่งนี้มีความยากลำบากในการเดินทางอย่างมาก และอยู่ในเขตชายแดนของประเทศทำให้หน่วยงานราชทัณฑ์จึงได้ร่วมมือกับหน่วยงานที่ชื่อ APEX ในการให้ความช่วยเหลือแก่ครอบครัวและญาติผู้ต้องขังที่มีรายได้น้อยและขาดแคลนอุปกรณ์สื่อสารที่จำเป็นเพราะ APEX จะมีศูนย์บริการ Virtual Contact Center ที่ตั้งอยู่ในเมืองใหญ่คอยจัดหาพื้นที่พร้อมทั้งเครื่องมือและอุปกรณ์สื่อสารที่จำเป็นให้กับครอบครัวและญาติผู้ต้องขังได้ใช้บริการ

ส่วนประเทศสุดท้าย คือประเทศอังกฤษที่การเชื่อมต่อผู้ต้องขังจะเน้นไปที่การเชื่อมต่อในเรือนจำ ส่วนการเชื่อมต่อผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศนั้นเป็นมาตรการที่ใช้เฉพาะช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 เท่านั้น ซึ่งคล้ายกรณีของประเทศไทย แต่ความแตกต่างอยู่ที่ว่าประเทศอังกฤษประกาศให้ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศกับการเชื่อมต่อในทุกระบบเรือนจำทั่วประเทศ และเลือกใช้ระบบแอปพลิเคชันที่ได้รับการรับรองเรื่องความปลอดภัยใช้งานง่ายและสะดวกต่อผู้เข้าเยี่ยม ที่สำคัญเป็นแอปพลิเคชันที่เหมาะสมกับการเชื่อมต่อผู้ต้องขังโดยเฉพาะ เพราะได้รับการพัฒนามาเป็นเวลานาน โดยผู้ที่มีความเข้าใจในระบบงานราชทัณฑ์เป็นอย่างดีในฐานะที่เคยเป็นผู้ต้องขังซึ่งในอนาคตคาดการณ์ว่าประเทศอังกฤษน่าจะนำแอปพลิเคชันนี้มาใช้กับเรือนจำทั่วประเทศในสถานการณ์ปกติ

บทที่ 4

วิเคราะห์เปรียบเทียบสิทธิในการเยี่ยมผู้ต้องขังผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศ

บทนี้จะทำการศึกษาวิเคราะห์หับทบัญญัติของกฎหมายไทยและแนวทางปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับสิทธิผู้ต้องขังในการเยี่ยมจากครอบครัวญาติมิตร โดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศว่ามีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพเพียงใด โดยเปรียบเทียบกับกฎหมายและแนวทางปฏิบัติของต่างประเทศ เพื่อนำมาพิจารณาว่ามีข้อกฎหมายและแนวทางปฏิบัติใดบ้างที่ควรปรับปรุงให้มีความเหมาะสมและเป็นไปตามมาตรฐานสากล

4.1 สิทธิการเยี่ยมผู้ต้องขังผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 36 ได้บัญญัติรับรองสิทธิและเสรีภาพในการติดต่อสื่อสารถึงกันของประชาชนโดยทั่วไปไว้ ไม่ว่าจะเป็นการติดต่อสื่อสารรูปแบบใดก็ตาม การตรวจ การกัก หรือเปิดเผยข้อมูล หรือใช้วิธีอย่างใด ๆ ที่จะล่วงรู้ข้อมูลในการติดต่อสื่อสารนั้น จะกระทำไม่ได้ เว้นแต่จะมีคำสั่งหรือหมายของศาล หรือมีเหตุตามกฎหมายอื่นใดให้กระทำได้

ในส่วนของผู้ต้องขังนั้น แม้จะอยู่ในสถานะที่ถูกจำกัดสิทธิและเสรีภาพบางประการ แต่ก็ถือเป็นประชาชนคนหนึ่งจึงย่อมได้รับการรับรองและคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญเช่นเดียวกับประชาชนทั่วไปภายใต้กรอบของกฎหมาย จึงมีสิทธิที่จะได้รับการเยี่ยมจากครอบครัวและญาติ กรมราชทัณฑ์ได้เล็งเห็นความสำคัญของสิทธิผู้ต้องขังในส่วนนี้จึงได้มีการปรับปรุงพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 ทั้งฉบับและได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 ขึ้นใหม่ ซึ่งในพระราชบัญญัติฉบับใหม่นี้ได้บัญญัติรับรองสิทธิของผู้ต้องขังในการเยี่ยมไว้ แต่สิทธิดังกล่าวเป็นการบัญญัติไว้อย่างกว้าง และเป็นการกำหนดสิทธิตามแนวทางของพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ฉบับเดิม โดยมาตรา 60 บัญญัติไว้ดังนี้

“ผู้ต้องขังพึงได้รับการอนุญาตให้ติดต่อกับบุคคลภายนอกตามระเบียบกรมราชทัณฑ์

บุคคลภายนอกซึ่งได้รับอนุญาตให้เข้าไปในเรือนจำเพื่อกิจธุระ เยี่ยมผู้ต้องขัง หรือเพื่อประโยชน์อย่างอื่นจะต้องปฏิบัติตามระเบียบกรมราชทัณฑ์ที่ประกาศไว้โดยเปิดเผย”

เมื่อพิจารณาบทบัญญัติดังกล่าวเห็นได้ว่ากฎหมายราชทัณฑ์ของไทยให้สิทธิผู้ต้องขังในการติดต่อสื่อสารกับบุคคลภายนอก ซึ่งรวมถึงการเยี่ยมตามหลักการพื้นฐานของรัฐธรรมนูญและหลักการสากล แต่การเยี่ยมที่กล่าวถึงในบทบัญญัตินี้เป็นสิทธิการเยี่ยมผู้ต้องขังในเรือนจำ ยังมีใช้สิทธิการเยี่ยมผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศที่ผู้ต้องขังควรจะได้รับสิทธิตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เช่นเดียวกับการเยี่ยมภายในเรือนจำ ที่กล่าวเช่นนี้เพราะในบทบัญญัติของมาตรา 60 ดังกล่าวไม่ได้กล่าวชัดถึงการเยี่ยมผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศ เพียงแต่ระบุให้การเยี่ยมผู้ต้องขังนั้นพึงทำได้ แต่ให้เป็นไปตามระเบียบของกรมราชทัณฑ์ที่ประกาศไว้โดยเปิดเผย ซึ่งเมื่อพิจารณาระเบียบของกรมราชทัณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการเยี่ยมตามที่อ้างในบทบัญญัติมาตรา 60 ได้แก่ “ระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการเยี่ยม การติดต่อบุคคลภายนอกกับผู้ต้องขังและการเข้าคู่มือหรือติดต่อการทำงานกับเรือนจำ พ.ศ. 2561” ก็พบว่าระเบียบดังกล่าวกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขของการเยี่ยมภายในเรือนจำเป็นหลัก ส่วนการเยี่ยมผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศของผู้ต้องขังยังไม่มีมีการรับรองหรือกำหนดให้เป็นสิทธิของผู้ต้องขังแต่อย่างใด มีเพียงข้อกำหนดที่กล่าวถึงเทคโนโลยีสารสนเทศไว้ใน “ข้อ 31 เรือนจำอำนาจเทคโนโลยีสารสนเทศ รวมทั้งระบบและเครื่องมืออุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้องมาใช้เพื่อสนับสนุนและเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินการ การเยี่ยม การติดต่อของบุคคลภายนอกกับผู้ต้องขัง และการเข้าคู่มือหรือติดต่อการทำงานกับเรือนจำตามระเบียบนี้ได้ ทั้งนี้ หลักเกณฑ์ เงื่อนไข และวิธีการ ตามที่กรมราชทัณฑ์กำหนด” จากข้อกำหนดดังกล่าวเห็นชัดว่าการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการดำเนินการเยี่ยมเป็นอำนาจและเป็นทางเลือกของแต่ละเรือนจำเพื่อนำมาใช้สนับสนุนการเยี่ยมในแบบปกติเท่านั้น ซึ่งแต่ละเรือนจำอาจพิจารณานำเทคโนโลยีสารสนเทศหรือไม่นำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการเยี่ยมก็ได้ เท่ากับว่ากรมราชทัณฑ์ของไทยยังไม่มีมีการรับรองสิทธิการเยี่ยมผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศของผู้ต้องขังอย่างเช่นในต่างประเทศที่มีการกำหนดให้เป็นสิทธิของผู้ต้องขังอย่างชัดเจน

อย่างไรก็ตามกรมราชทัณฑ์อาจเริ่มเล็งเห็นถึงความสำคัญของเทคโนโลยีสารสนเทศ เพราะจากบทบัญญัติบางมาตราในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 มีการกำหนดเปิดกว้างให้อธิบดีกรมราชทัณฑ์สามารถนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริหารเรือนจำเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพได้ ดังปรากฏใน “มาตรา 34 เพื่อให้การบริหารงานเรือนจำและสถานที่คุมขังตามมาตรา 33 ทุกแห่งเป็นไปในแนวทางและมาตรฐานเดียวกัน ให้อธิบดีวางระเบียบเกี่ยวกับการบริหารงานในเรือนจำและสถานที่คุมขัง การปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานเรือนจำและเจ้าหน้าที่การแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู และพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขัง การปฏิบัติตัวของผู้ต้องขังแต่ละประเภท และการอื่นอันจำเป็นตามที่กำหนดในพระราชบัญญัตินี้

เพื่อประโยชน์ในการดำเนินการตามวรรคหนึ่ง ให้กรมราชทัณฑ์นำเทคโนโลยีสารสนเทศ รวมทั้งระบบและเครื่องมืออุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้องมาใช้ในการบริหารจัดการเรือนจำให้มีประสิทธิภาพ”

จากมาตราดังกล่าว เห็นว่ากฎหมายให้อำนาจอธิบดีกรมราชทัณฑ์สามารถวางระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานเรือนจำ ซึ่งรวมถึงหลักเกณฑ์และวิธีการเชื่อมผู้ต้องขังโดยอาจวางหลักให้มีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศ รวมถึงระบบและเครื่องมืออุปกรณ์มาใช้ในการบริหารงานเรือนจำให้มีประสิทธิภาพได้

เท่ากับว่าพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 และระเบียบกรมราชทัณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการเชื่อมยังไม่มีบทบัญญัติรับรองสิทธิผู้ต้องขังในการเชื่อมผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศแต่อย่างใด มีเพียงการกำหนดให้ผู้ต้องขังสามารถติดต่อสื่อสารกับบุคคลภายนอกได้ เพื่อให้สอดคล้องกับหลักการตามรัฐธรรมนูญและหลักการสากลเท่านั้น แต่สิทธิการเชื่อมผู้ต้องขังผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศนั้น ยังไม่เป็นการให้สิทธิแก่ผู้ต้องขังอย่างแท้จริง เพราะการจะกำหนดให้เป็น “สิทธิ” จะต้องเป็นอำนาจที่กฎหมายรับรองและคุ้มครองให้กับผู้ต้องขังในอันที่ผู้ต้องขังจะเรียกร้องให้กรมราชทัณฑ์ดำเนินการตามสิทธิ นั้น ได้ ดังที่ได้อ้างอิงตามหลักการของท่านอาจารย์บรรเจ็ด สิงคะเนติ จากรายงานสิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทยตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560¹⁹² ถึงแม้ว่ากรมราชทัณฑ์จะกำหนดให้เรือนจำอาจนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการดำเนินการเชื่อมผู้ต้องขังได้ก็ยังไม่ใช่การรับรองสิทธิของผู้ต้องขังเพราะผู้ต้องขังไม่มีสิทธิเรียกร้องและไม่สามารถเลือกได้ อำนาจในการเลือกเป็นของเรือนจำที่อาจเลือกนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้หรือไม่ก็ได้ ซึ่งผู้วิจัยขอตั้งเป็นข้อสังเกตว่าการที่กรมราชทัณฑ์วางหลักในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์และระเบียบที่เกี่ยวข้องไว้เช่นนั้น อาจเป็นเพราะความไม่พร้อมของเรือนจำ ทั้งเรื่องจำนวนบุคลากร ความเชี่ยวชาญของเจ้าหน้าที่ และงบประมาณในการจัดหาเครื่องมือและอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในการเชื่อมผู้ต้องขังก็ได้ แม้ว่าในปัจจุบันกรมราชทัณฑ์จะได้มีมาตรการในการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้เพื่อบริหารจัดการและใช้ในการเชื่อมผู้ต้องขังภายในเรือนจำโดยเฉพาะสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ทำให้มีเรือนจำ ทัณฑสถาน และสถานกักขังที่นำเทคโนโลยีสารสนเทศผ่านแอปพลิเคชัน ไลน์มาใช้ทดแทนการเยี่ยมที่เรือนจำแล้วเป็นจำนวนทั้งสิ้น 142 เรือนจำ¹⁹³ แต่การดำเนินการดังกล่าวก็เป็นเพียงแนวทางการปฏิบัติชั่วคราวในช่วงสถานการณ์หนึ่งเท่านั้นหากยังมีได้มีการบัญญัติรับรองสิทธิเมื่อพ้นช่วงสถานการณ์ตามความจำเป็นไปแล้วก็อาจมีการยกเลิกแนวปฏิบัติดังกล่าวได้

¹⁹² พงษ์ธวัฒน์ บุญพิทักษ์, *อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 45*, น. 3-4

¹⁹³ หนังสือกรมราชทัณฑ์ด่วนที่สุด, *อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 8*

การนำแอปพลิเคชันไลน์มาใช้ในการเชื่อมผู้ต้องขังในเรือนจำมีหลักเกณฑ์การเชื่อมผู้ต้องขังตามข้อกำหนดดังนี้

ให้ญาติที่จะทำการเชื่อมผ่านแอปพลิเคชันไลน์ต้องลงทะเบียนด้วยตนเอง โดยมีเอกสารประกอบคือ

1. บัตรประจำตัวประชาชนหรือบัตรประจำตัวที่ราชการออกให้
2. สำเนาทะเบียนบ้านพร้อมฉบับจริงมาแสดงและยืนยันว่าเป็นญาติ
3. เอกสารหลักฐานยืนยันการเป็นเจ้าของโทรศัพท์ เช่น เอกสารใบเสร็จรับเงิน

ใบแจ้งหนี้ค่าโทรศัพท์ หรือเอกสารรับรองการจดทะเบียนซิมโทรศัพท์มือถือ โดยเอกสารดังกล่าวจะต้องมีชื่อและนามสกุลปรากฏตรงกันกับผู้ลงทะเบียนญาติผู้นั้นจึงจะมีสิทธิเชื่อมผู้ต้องขัง

หลักเกณฑ์ดังกล่าวผู้ลงทะเบียนจะต้องเป็นบุคคลที่มีโทรศัพท์มือถือเป็นของตนเอง และมีความรู้เพียงพอที่จะสามารถใช้แอปพลิเคชันไลน์ได้ แต่หากญาติเป็นผู้มีรายได้น้อยไม่มีโทรศัพท์เป็นของตนเอง หรือขาดความรู้ความเข้าใจในการใช้แอปพลิเคชันไลน์ หรืออยู่ในสถานที่ห่างไกลที่ไม่มีสัญญาณอินเทอร์เน็ตก็จะทำให้ผู้ต้องขังเสียสิทธิในการได้รับการเชื่อมจากญาติรายดังกล่าวเทียบเคียงได้จากข่าวบุคคลที่ไม่สามารถเข้าถึงระบบอินเทอร์เน็ต ไม่มีสมาร์ตโฟนทำให้ไม่สามารถเข้าถึงสิทธิการใช้งานแอปพลิเคชันเป่าดังได้¹⁹⁴

จากการศึกษากฎหมายของต่างประเทศไม่ว่าจะเป็นประเทศสหรัฐอเมริกาซึ่งมีการกำหนดสิทธิการเชื่อมผู้ต้องขังโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ หรือที่เรียกว่า Video Visiting ไว้ในนโยบายการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในลักษณะเป็นการให้สิทธิแก่ผู้ต้องขังมิใช่ให้อำนาจเรือนจำในการใช้ดุลพินิจ ซึ่งเมื่อผู้ต้องขังมีสิทธิขอมจะใช้สิทธิหรือไม่ใช้สิทธิก็ได้ตามความประสงค์ ตาม DOC450.300: Visits for incarcerated Individual Policy ข้อ F. ที่ว่า “Video Visiting opportunity are available per Attachment 1” โดยใน Attachment 1 จะเป็นเอกสาร Video Visit Expectation ที่ได้กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการเชื่อมแบบ Video Visiting เอาไว้ หรืออย่างไรในประเทศออสเตรเลีย (รัฐนิวเซาท์เวลส์) และประเทศสกอตแลนด์ต่างก็มีการกำหนดสิทธิการเชื่อมผู้ต้องขังผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศไว้อย่างชัดเจนเช่นเดียวกัน ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าการเชื่อมผู้ต้องขังผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศของประเทศไทยก็ควรกำหนดให้เป็นสิทธิของผู้ต้องขังโดยกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการให้ชัดเจนและเป็นมาตรฐานเดียวกันเพื่อให้เกิดความเท่าเทียมกันในทางปฏิบัติ เพราะการให้โอกาสผู้ต้องขังมีสิทธิได้รับการติดต่อบุคคลภายนอก โดยเฉพาะการเชื่อมจากครอบครัวและญาติเป็นสิ่งสำคัญในการ

¹⁹⁴ ข่าวกระทรวงการคลัง ฉบับที่ 034/2564 วันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2564, กลุ่มสารนิเทศการคลัง สำนักงานปลัดกระทรวงการคลัง

ก่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูและพัฒนานิสัยผู้ต้องขังให้กลับตนเป็นคนดี ตามบัญญัติที่กำหนดไว้ในมาตรา 42 ของพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 เพื่อให้ผู้ต้องขัง กลับคืนสู่สังคมได้อย่างปกติ และไม่มีความคิดที่จะกลับไปกระทำความผิดซ้ำอีก

4.2 มาตรฐานการบริหารงานเรือนจำกับสิทธิการเยี่ยมผู้ต้องขังผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศ

การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการเยี่ยมผู้ต้องขังในปัจจุบันตามระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการเยี่ยม การติดต่อของบุคคลภายนอกกับผู้ต้องขังและการเข้าคู่มือการหรือติดต่อการงานกับเรือนจำ พ.ศ. 2561 ในหมวด 6 กรณีการเยี่ยมโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ข้อ 31 กำหนดให้ “เรือนจำอาจนำเทคโนโลยีสารสนเทศ รวมทั้งระบบและเครื่องมืออุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้องมาใช้เพื่อสนับสนุนและเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินการ การเยี่ยม การติดต่อของบุคคลภายนอกต่อผู้ต้องขัง และการเข้าคู่มือการหรือติดต่อการงานกับเรือนจำตามระเบียบนี้ก็ได้ ทั้งนี้ หลักเกณฑ์ เงื่อนไข และวิธีการตามที่กรมราชทัณฑ์กำหนด” ซึ่งระเบียบในข้อดังกล่าวได้กำหนดให้นำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการเยี่ยมผู้ต้องขังไว้ในลักษณะกว้าง ๆ อีกทั้งในปัจจุบันกรมราชทัณฑ์ยังมิได้มีการออกหลักเกณฑ์ เงื่อนไข และวิธีการที่ชัดเจนเพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติให้กับทุกเรือนจำนำไปปฏิบัติ ในทางปฏิบัติของแต่ละเรือนจำจึงได้ออกหลักเกณฑ์ที่มีความแตกต่างกัน ส่งผลให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันระหว่างผู้ต้องขัง ซึ่งหากพิจารณากันในเชิงลึกแล้ว การดำเนินการของกรมราชทัณฑ์นี้อาจถือว่าขัดกับหลักการตามรัฐธรรมนูญและหลักการสากลในเรื่องของความเสมอภาคเท่าเทียม¹⁹⁵ และขัดต่อพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 มาตรา 34 ที่กำหนดให้การบริหารงานเรือนจำและสถานที่คุมขังทุกแห่งจะต้องเป็น ไปในแนวทางและมาตรฐานเดียวกันรวมถึงขัดต่อระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการเยี่ยม การติดต่อของบุคคลภายนอกกับผู้ต้องขัง และการเข้าคู่มือการหรือติดต่อการงานกับเรือนจำ พ.ศ. 2561 ข้อ 5 ซึ่งกำหนดให้อธิบดีเป็นผู้ออกหลักเกณฑ์เพื่อใช้เป็นแนวทางปฏิบัติตามระเบียบดังกล่าวอีกด้วย โดยยกตัวอย่างเปรียบเทียบแนวทางการปฏิบัติเกี่ยวกับการเยี่ยมญาติผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศที่มีความแตกต่างกันของเรือนจำสมุทรสาครกับเรือนจำขอนแก่น ซึ่งเรือนจำสมุทรสาครกำหนดให้ผู้ต้องขังระหว่าง

¹⁹⁵ มาตรา 27 แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 “บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย มีสิทธิและเสรีภาพและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน

ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน

การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล ไม่ว่าด้วยเหตุความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิด”

พิจารณา ชั้นกลาง ชั้นดี ได้รับโอกาสเยี่ยม 1 ครั้ง ต่อ 1 เดือน ชั้นดีมากและชั้นเยี่ยม ได้รับโอกาสเยี่ยม 2 ครั้งต่อ 1 เดือน¹⁹⁶ แต่แนวทางการปฏิบัติเกี่ยวกับการเยี่ยมญาติผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศของเรือนจำขอนแก่น¹⁹⁷ กลับให้ผู้ต้องขังเฉพาะชั้นดีขึ้นไปเท่านั้นที่จะได้โอกาสเยี่ยม 1 ครั้งต่อ 1 เดือน หรือกรณีการลงทะเบียนกำหนดตัวบุคคลซึ่งเป็นญาติของผู้ต้องขังประสงค์จะให้เยี่ยมเรือนจำสมุทรสาครกำหนดจำนวนผู้มีสิทธิเยี่ยมได้ไม่เกิน 5 คน แต่เรือนจำขอนแก่นกลับกำหนดจำนวนผู้มีสิทธิเยี่ยมได้ไม่เกิน 10 คน

ดังนั้น เพื่อให้เกิดความเท่าเทียมและเสมอภาคของสิทธิการเยี่ยมผู้ต้องขัง โดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ อธิบดีกรมราชทัณฑ์จึงควรออกหลักเกณฑ์ และวิธีการดำเนินการเพื่อนำมาใช้กับกรณีดังกล่าวโดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 มาตรา 34 และระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วย การเยี่ยม การติดต่อของบุคคลภายนอกกับผู้ต้องขังและการเข้าดูกิจการหรือติดต่อการงานกับเรือนจำ พ.ศ. 2561 ข้อ 5 เพื่อให้ทุกเรือนจำและสถานที่คุมขังถือเป็นแนวทางปฏิบัติ ดังเช่นที่ได้ออกหลักเกณฑ์การเยี่ยมญาติแบบใกล้ชิดตลอดปี หรือออกหลักเกณฑ์การลาภิจของนักโทษเด็ดขาด (เฉพาะการลาไปประกอบพิธีเกี่ยวกับงานศพ) เพื่อเป็นแนวทางให้ทุกเรือนจำถือปฏิบัติเป็นมาตรฐานเดียวกัน

4.3 สิทธิความเป็นส่วนตัวกับการเยี่ยมผู้ต้องขังผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศ

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ได้มีการบัญญัติรับรองและคุ้มครองสิทธิความเป็นส่วนตัวรวมทั้งเสรีภาพในการติดต่อสื่อสารของบุคคลไว้ในมาตรา 32¹⁹⁸ และมาตรา 36¹⁹⁹ โดยไม่ว่ารัฐหรือบุคคลใดจะกระทำการละเมิดสิทธิดังกล่าวมิได้ เว้นแต่อาศัยอำนาจ

¹⁹⁶ แนวทางการปฏิบัติเกี่ยวกับการเยี่ยมญาติทางไกลผ่านระบบอินเทอร์เน็ต, สืบค้นวันที่ 10 พฤษภาคม 2564, จาก http://www.correct.go.th/popsams/regularity_internet.php

¹⁹⁷ แนวทางการปฏิบัติเกี่ยวกับการเยี่ยมญาติทางไกลผ่านระบบอินเทอร์เน็ต, สืบค้นเมื่อวันที่ 10 พฤษภาคม 2564, จาก <https://www.facebook.com/pirom.sar/photos/pcb.2213603812076640/2213603508743337>

¹⁹⁸ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560, มาตรา 32 “บุคคลย่อมมีสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว เกียรติยศ ชื่อเสียง และครอบครัว

การกระทำอันเป็นการละเมิดหรือกระทบต่อสิทธิของบุคคลตามวรรคหนึ่ง หรือการนำข้อมูลส่วนบุคคลไปใช้ประโยชน์ไม่ว่าในทางใด ๆ จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเพียงเท่าที่จำเป็นเพื่อประโยชน์สาธารณะ”

¹⁹⁹ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560, มาตรา 36 “บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการติดต่อสื่อสารถึงกันไม่ว่าในทางใด ๆ

ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเพียงเท่าที่จำเป็นเพื่อประโยชน์สาธารณะหรือมีคำสั่งหรือหมายของศาลหรือมีเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ ซึ่งที่ผ่านมารวมราชทัณฑ์ได้ออกระเบียบเพื่อยกเว้นสิทธิความเป็นส่วนตัวของผู้ต้องขังในการเยี่ยมจากครอบครัวและญาติโดยให้อำนาจเจ้าหน้าที่เรือนจำสามารถเข้าไปตรวจสอบและสามารถรับฟังการสนทนา รวมถึงบันทึกภาพหรือเสียงและตัดการสื่อสารของผู้ต้องขังกับผู้มาเยี่ยมได้ โดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560

มาตรา 29 “เพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ หรือเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ให้เจ้าพนักงานเรือนจำมีอำนาจตรวจสอบจดหมาย เอกสาร พัสดุภัณฑ์หรือสิ่งสื่อสารอื่น หรือสกัดกั้นการติดต่อสื่อสารทางโทรคมนาคมหรือโดยทางใด ๆ ซึ่งมีถึงหรือจากผู้ต้องขัง ทั้งนี้ ให้เป็นไปตามระเบียบกรมราชทัณฑ์

ความสงบเรียบร้อยตามวรรคหนึ่งให้หมายความเฉพาะการป้องกันเหตุร้าย และรักษาความสงบเรียบร้อยของเรือนจำ”

และระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วย การเยี่ยม การติดต่อของบุคคลภายนอกกับผู้ต้องขัง และการเข้าดูกิจการหรือติดต่อการทำงานกับเรือนจำ พ.ศ. 2561 หมวดที่ 1 กรณีบุคคลภายนอกเข้าเยี่ยมหรือติดต่อผู้ต้องขัง ข้อ 9 (4) และ (5) ดังนี้

ข้อ 9 “บุคคลภายนอกที่ได้รับอนุญาตให้เยี่ยมหรือติดต่อกับผู้ต้องขังต้องปฏิบัติตน ดังนี้

(4) พูดภาษาไทยและออกเสียงให้ดังพอที่เจ้าพนักงานเรือนจำผู้ควบคุมอยู่ ณ ที่นั้นได้ยิน จะพูดภาษาอื่นได้ต่อเมื่อได้รับอนุญาตจากเจ้าพนักงานเรือนจำ

(5) ยินยอมให้เจ้าพนักงานเรือนจำฟังการสนทนา บันทึกภาพหรือเสียงและตัดการสื่อสาร หากเห็นว่าข้อความที่สนทนาเป็นไปโดยไม่เหมาะสมในกรณีที่เรือนจำจัดให้เยี่ยมหรือติดต่อกับผู้ต้องขังโดยการพูดคุยผ่านเครื่องมือสื่อสาร” และ

ข้อ 10 “ในกรณีที่มิเหตุอันควรสงสัยว่าบุคคลภายนอกที่จะมาขออนุญาตหรือได้รับอนุญาตให้เยี่ยมหรือติดต่อแล้วมีสิ่งของที่ยังไม่ได้รับอนุญาตตามข้อ 9 (2) หรือสิ่งของต้องห้ามตามกฎหมายว่าด้วยกรมราชทัณฑ์ เจ้าพนักงานเรือนจำมีอำนาจขอดูหรือตรวจค้นได้ หากบุคคลภายนอกนั้นเป็นชายให้เจ้าพนักงานเรือนจำชายเป็นผู้ทำการตรวจค้น หากเป็นหญิงให้เจ้าพนักงานเรือนจำหญิงเป็นผู้ทำการตรวจค้น หรือให้ผู้นั้นแสดงเองหรือจัดให้ชายหรือหญิงอื่นที่ควรเชื่อถือทำการตรวจค้นแทนก็ได้”

การตรวจ การกัก หรือการเปิดเผยข้อมูลที่คนสื่อสารถึงกัน รวมทั้งการกระทำด้วยประการใด ๆ เพื่อให้ล่วงรู้หรือได้มาซึ่งข้อมูลที่บุคคลสื่อสารถึงกันจะกระทำมิได้ เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาล หรือมีเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ”

ซึ่งหากมีการบัญญัติให้การเชื่อมต่อข้ามผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นสิทธิ การที่เจ้าพนักงานเรือนจำจะสามารถฟังการสนทนา บันทึกภาพหรือเสียงหรือตัดการสื่อสารจำเป็นที่จะต้องมีกฎหมายให้อำนาจกระทำการดังกล่าวมิฉะนั้นแล้วจะเป็นการฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ อีกทั้งระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วย การเชื่อมต่อของบุคคลภายนอกกับผู้ต้องขัง และการเข้าดูกิจการหรือติดต่อการทำงานกับเรือนจำ พ.ศ. 2561 ในส่วนอำนาจของเจ้าพนักงานเรือนจำที่จะเข้ามาฟังการสนทนา บันทึกภาพหรือเสียงหรือตัดการสื่อสารตามข้อ 9 และข้อ 10 ซึ่งอยู่ในหมวด 1 “บุคคลภายนอกเข้าเยี่ยมหรือติดต่อผู้ต้องขัง” ไม่สามารถนำมาใช้กับหมวด 6 “การเยี่ยมโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ” ได้ ด้วยเหตุที่หมวด 6 “การเยี่ยมโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ” มิได้บัญญัติให้นำความในหมวด 1 มาใช้บังคับแก่กรณีโดยอนุโลม อย่างเช่นที่ได้บัญญัติไว้ในหมวด 2 “ทนายความเข้าพบผู้ต้องขังเกี่ยวกับคดี” หมวด 3 “เจ้าหน้าที่สถานทูตและพนักงานกงสุลเข้าเยี่ยมผู้ต้องขัง” หมวด 4 “การเยี่ยมผู้ต้องขังป่วย” และหมวด 5 “บุคคลภายนอกเข้าดูกิจการและการงานของเรือนจำ” ซึ่งต่างได้บัญญัติให้นำความในหมวด 1 มาใช้บังคับกับกรณีโดยอนุโลมไว้

ดังนั้น หากได้มีการบัญญัติสิทธิการเชื่อมต่อข้ามผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศจึงจำเป็นต้องมีการออกกฎหมายหรือระเบียบโดยมุ่งหมายเพื่อความมั่นคงของรัฐหรือความสงบเรียบร้อยของเรือนจำ เพื่อให้อำนาจเจ้าพนักงานเรือนจำในการดำเนินการดังที่กล่าวมาแล้วได้ แต่ทั้งนี้ กฎหรือระเบียบดังกล่าวจะต้องไม่กระทบต่อสิทธิความเป็นส่วนตัวของผู้ต้องขังและครอบครัว จนเกินความจำเป็นแก่กรณีอันจะเป็นการขัดต่อเจตนารมณ์ของกฎหมายรัฐธรรมนูญ โดยอาจกำหนดหลักเกณฑ์ให้อำนาจเจ้าพนักงานเรือนจำสามารถกระทำได้เฉพาะกรณีการเชื่อมต่อข้ามเทคโนโลยีสารสนเทศของนักโทษเด็ดขาดในความผิดร้ายแรง เช่น คดีความมั่นคงหรือคดีอาชญากรรมให้โทษ เป็นต้น ซึ่งในประเทศสหรัฐอเมริกาได้มีการกำหนดให้บันทึกและเก็บรักษาข้อมูลการเชื่อมต่อไว้ในระบบโดยผู้มีสิทธิหรือเรียกดูหรือเข้าถึงข้อมูลจะต้องเป็นพนักงานผู้มีหน้าที่รับผิดชอบเท่านั้น

4.4 สิทธิการเชื่อมต่อข้ามผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศกับการพัฒนาพฤตินิสัย

การพัฒนาพฤตินิสัยของผู้ต้องขังถูกบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 หมวด 4 ว่าด้วยผู้ต้องขัง ในส่วนที่ 2 การจำแนกและการพัฒนาพฤตินิสัยของผู้ต้องขังโดยมีการกล่าวถึงโอกาสในการได้รับการเยี่ยมจากครอบครัวญาติมิตรเพื่อประโยชน์ในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูและพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังในมาตรา 42 และยังกล่าวถึงการจัดลำดับชั้นนักโทษในมาตรา 40 เพื่อประโยชน์ในการแยกประเภทของผู้ต้องขังตามระยะเวลาที่ถูกคุมขัง พฤติกรรมและการปฏิบัติตัว ซึ่งหากผู้ต้องขังรายใดมีพฤติกรรมที่ดีและปฏิบัติตัวอยู่ในระเบียบวินัยของเรือนจำก็จะได้รับการ

เลื่อนชั้น แต่หากมีพฤติกรรมเสื่อมเสียหรือกระทำผิดวินัยก็จะถูกลดชั้น ทั้งนี้เป็นไปตามข้อกำหนดของกฎกระทรวงกำหนดประโยชน์ของนักโทษเด็ดขาด และเงื่อนไขที่นักโทษเด็ดขาดซึ่งได้รับการลดวันต้องโทษจำคุกหรือการพักการลงโทษและได้รับการปล่อยตัวต้องปฏิบัติ พ.ศ. 2562 และระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการเลื่อนและลดชั้นนักโทษเด็ดขาด พ.ศ. 2556 โดยได้มีการกำหนดลำดับชั้นของนักโทษเด็ดขาดไว้เป็น 6 ชั้นด้วยกัน

- (1) ชั้นเยี่ยม
- (2) ชั้นดีมาก
- (3) ชั้นดี
- (4) ชั้นกลาง
- (5) ชั้นต้องปรับปรุง
- (6) ชั้นต้องปรับปรุงมาก

นักโทษเด็ดขาดในแต่ละลำดับชั้นจะได้รับความสะดวกรวมถึงประโยชน์ตอบแทนลดหลั่นกันไปโดยระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการกำหนดความสะดวกในเรือนจำสำหรับนักโทษเด็ดขาด พ.ศ. 2561 ได้ให้เหตุผลว่าเพื่อเป็นแรงจูงใจในการพัฒนาพฤตินิสัยและเป็นประโยชน์ในด้านการควบคุม อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 52 (1) แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 จึงได้ออกระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการกำหนดความสะดวกในเรือนจำสำหรับนักโทษเด็ดขาด พ.ศ. 2561 ซึ่งกำหนดให้นักโทษเด็ดขาดได้รับความสะดวกในเรือนจำตามลำดับดังนี้

- (1) นักโทษเด็ดขาดชั้นเยี่ยมและนักโทษเด็ดขาดที่ได้รับการแต่งตั้งให้มีตำแหน่งหน้าที่ช่วยเหลือเจ้าพนักงานเรือนจำ ให้ได้รับความสะดวกมากกว่านักโทษเด็ดขาดชั้นดีมาก
- (2) นักโทษเด็ดขาดชั้นดีมาก ให้ได้รับความสะดวกมากกว่านักโทษเด็ดขาดชั้นดี
- (3) นักโทษเด็ดขาดชั้นดี ให้ได้รับความสะดวกมากกว่านักโทษเด็ดขาดชั้นกลาง
- (4) นักโทษเด็ดขาดชั้นเลว (ชั้นต้องปรับปรุง) และชั้นเลวมาก (ชั้นต้องปรับปรุงมาก)²⁰⁰ อาจได้รับการพิจารณาให้ได้รับความสะดวกในเรือนจำได้ไม่เกินกว่านักโทษเด็ดขาด ชั้นกลาง ทั้งนี้ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กรมราชทัณฑ์กำหนด
- (5) คนต้องขังและคนฝากให้ได้รับความสะดวกในเรือนจำเช่นเดียวกับนักโทษเด็ดขาดชั้นกลางโดยอนุโลม²⁰¹

²⁰⁰ แก้ไขเปลี่ยนแปลงโดยข้อ 2 แห่งกฎกระทรวงกำหนดประโยชน์ของนักโทษเด็ดขาดและเงื่อนไขที่นักโทษเด็ดขาดซึ่งได้รับวันต้องโทษจำคุกหรือการพักการลงโทษและได้รับการปล่อยตัวต้องปฏิบัติ พ.ศ. 2562

²⁰¹ ระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการกำหนดความสะดวกในเรือนจำสำหรับนักโทษเด็ดขาด พ.ศ. 2561,

การกำหนดความสะดวกในเรือนจำดังที่กล่าวมานี้ก็เพื่อจุดประสงค์มุ่งใจให้ผู้ต้องขังปรับปรุงและพัฒนาพฤติกรรมนิสัยเพื่อให้ได้รับการเลื่อนชั้นที่สูงขึ้น อันจะทำให้ได้รับประโยชน์หรือความสะดวกเพิ่มขึ้นตามลำดับ ซึ่งการได้รับการเยี่ยมจากครอบครัวนอกจากจะเป็นสิทธิซึ่งเกี่ยวข้องกับการพัฒนาพฤติกรรมนิสัยในตัวเองอยู่แล้ว²⁰² ยังสามารถนำมาเป็นบำเหน็จรางวัลเพื่อใช้จูงใจผู้ต้องขังให้พัฒนาความประพฤติเพื่อที่จะได้รับการเลื่อนลำดับชั้นที่สูงขึ้น โดยจะได้รับสิทธิการเยี่ยมเพิ่มขึ้นเป็นการตอบแทน สิทธิการเยี่ยมในเรือนจำของนักโทษเด็ดขาดตามลำดับชั้น²⁰³ เป็นดังนี้

1. นักโทษเด็ดขาดชั้นเยี่ยมได้รับโอกาสเยี่ยมเยียนจากญาติสัปดาห์ละ 1 ครั้ง
2. นักโทษเด็ดขาดชั้นดีมากได้รับโอกาสเยี่ยมเยียนจากญาติ 2 สัปดาห์ต่อ 1 ครั้ง
3. นักโทษเด็ดขาดชั้นดีได้รับโอกาสเยี่ยมเยียนจากญาติ 3 สัปดาห์ต่อ 1 ครั้ง
4. นักโทษเด็ดขาดชั้นกลางได้รับโอกาสเยี่ยมเยียนจากญาติ 5 สัปดาห์ต่อ 1 ครั้ง
5. นักโทษเด็ดขาดชั้นเลว (ปัจจุบันคือนักโทษเด็ดขาดชั้นต้องปรับปรุง)²⁰⁴ ได้รับโอกาสเยี่ยมเยียนจากญาติ 5 สัปดาห์ต่อ 1 ครั้ง และ
6. นักโทษเด็ดขาดชั้นเลวมาก (ปัจจุบันคือนักโทษเด็ดขาดชั้นต้องปรับปรุงมาก)²⁰⁵ ได้รับโอกาสเยี่ยมเยียนจากญาติ 6 สัปดาห์ต่อ 1 ครั้ง

ซึ่งหากกำหนดให้การเยี่ยมผู้ต้องขังผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นสิทธิ ก็สามารถนำสิทธิการเยี่ยมผู้ต้องขังผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศดังกล่าวมากำหนดโอกาสในการเยี่ยมโดยมีจำนวนครั้งตามลำดับชั้นนักโทษเด็ดขาดเช่นเดียวกับการเยี่ยมในเรือนจำ ทั้งนี้ การเยี่ยมผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศต้องไม่กระทบต่อสิทธิการเยี่ยมในเรือนจำ กล่าวคือ นอกจากสิทธิการเยี่ยมในเรือนจำที่นักโทษเด็ดขาดได้รับอยู่แล้ว ยังจะได้สิทธิและจำนวนครั้งเพิ่มเติมในการเยี่ยมผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศอีกด้วย อย่างเช่นประเทศออสเตรเลียที่ให้สิทธิการเยี่ยมผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศโดยไม่กระทบต่อสิทธิการเยี่ยมในเรือนจำ²⁰⁶ ซึ่งผู้วิจัยมองว่าหากมีการกำหนดสิทธิประโยชน์ในการเยี่ยมผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศในลักษณะดังกล่าวย่อมเป็นการกระตุ้นและสร้างแรงจูงใจเป็นทวีคูณเพื่อให้ผู้ต้องขังได้พัฒนาพฤติกรรมนิสัย

²⁰² พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2561, มาตรา 42 และระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการพัฒนาพฤติกรรมนิสัยของผู้ต้องขัง พ.ศ. 2561, ข้อ 8 (2)

²⁰³ ข้อบังคับอธิบดีกรมราชทัณฑ์ ฉบับที่ 3 ลงวันที่ 30 พฤศจิกายน พ.ศ. 2480

²⁰⁴ อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 200

²⁰⁵ อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 200

²⁰⁶ COPP, อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 173

นอกจากการพัฒนาพจนานุกรมเพื่อให้ได้รับการเลื่อนลำดับชั้นดังที่กล่าวไปแล้วสิทธิในการเยี่ยมผู้ต้องขังผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศยังอาจนำมาใช้ประโยชน์เพื่อเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัวผู้ต้องขังซึ่งเป็นข้อที่เกี่ยวเนื่องกับการพัฒนาพจนานุกรมของผู้ต้องขังได้อีกทางหนึ่งด้วย โดยนักโทษเด็ดขาดที่เหลือโทษจำคุกตั้งแต่ 6 เดือนถึง 1 ปี หรือกำหนดระยะเวลาตามที่กรมราชทัณฑ์กำหนดให้เข้าโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัว²⁰⁷ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์ในครอบครัวและการเตรียมตัวกลับสู่สังคม เพื่อให้ออกไปใช้ชีวิตร่วมกับครอบครัวและสังคมได้²⁰⁸ ผู้ต้องขังมีสิทธิร้องขอพบกับบุคคลในครอบครัว²⁰⁹ ซึ่งสิทธิการร้องขอในลักษณะเช่นนี้สามารถนำการเยี่ยมผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ส่งเสริมสิทธิได้ โดยให้สิทธิผู้ต้องขังเป็นผู้ติดต่อจากเรือนจำผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศออกไปหาครอบครัวและญาติมิตร อันเป็นลักษณะพิเศษที่แตกต่างจากการเยี่ยมตามปกติที่ครอบครัวและญาติมิตรซึ่งอยู่ภายนอกเรือนจำจะเป็นผู้เดินทางมาเยี่ยมหรือแจ้งขอเยี่ยมผู้ต้องขังผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศจากภายนอกเข้ามาในเรือนจำ การเตรียมความพร้อมในลักษณะนี้จึงควรให้สิทธิในการเยี่ยมเพิ่มขึ้นกว่าสิทธิการเยี่ยมโดยปกติทั่วไป เพราะเหตุที่เป็นการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัวจึงควรให้ผู้ต้องขังได้มีโอกาสในการติดต่อครอบครัวญาติพี่น้องและสัมผัสบรรยากาศภายนอกเรือนจำและบรรยากาศของความเป็นครอบครัวให้ได้มากที่สุดโดยอาจนำหลักเกณฑ์ของประเทศออสเตรเลียที่สามารถเยี่ยมผู้ต้องขังนอกเวลาเยี่ยมปกติได้ ซึ่งอาจเป็นเวลาภายหลังจากที่ผู้ต้องขังต้องขึ้นเรือนนอนไปแล้วหรือการเยี่ยมในช่วงวันหยุดราชการซึ่งโดยปกติจะไม่ได้รับอนุญาตให้เยี่ยมในช่วงเวลาดังกล่าว²¹⁰ หากสามารถดำเนินการได้ผลดีก็จะส่งผลให้เมื่อผู้ต้องขังได้รับการปล่อยตัวไปแล้วสามารถปรับตัวใช้ชีวิตร่วมกับครอบครัวและสังคมได้โดยปกติ

4.5 สิทธิการเยี่ยมผู้ต้องขังผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อทดแทนข้อจำกัดของกฎหมายบางประการ

แม้ว่าในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 ส่วนที่ 3 ประโยชน์ของผู้ต้องขังจะได้บัญญัติในลักษณะเป็นการให้สิทธิแก่ผู้ต้องขังในเรื่องของความสะดวกในเรือนจำหรือสิทธิการลาเพื่อไปประกอบกิจการสำคัญหรือกิจการในครอบครัว²¹¹ แต่หากศึกษาจากระเบียบกรมราชทัณฑ์

²⁰⁷ ระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัวผู้ต้องขัง พ.ศ. 2561, ข้อ 5

²⁰⁸ ระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัวผู้ต้องขัง พ.ศ. 2561, ข้อ 7 (3)

²⁰⁹ ระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัวผู้ต้องขัง พ.ศ. 2561, ข้อ 12

²¹⁰ Visiting Hour, อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 167

²¹¹ พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560, มาตรา 52 (1) และ (4)

ว่าด้วยการลาของนักโทษเด็ดขาด พ.ศ. 2561 และหลักเกณฑ์ในการลาของนักโทษเด็ดขาด (เฉพาะการลาไปประกอบพิธีเกี่ยวกับงานศพ) จะพบว่า มีข้อจำกัดหลายประการซึ่งทำให้ผู้ต้องขังไม่อาจใช้สิทธิดังกล่าวได้ อาทิ นักโทษเด็ดขาดที่จะขออนุญาตลาตามระเบียบฯ จะต้องเป็นนักโทษเด็ดขาดชั้นกลางขึ้นไป²¹² หากอยู่ในชั้นต่ำกว่าที่กำหนดก็จะไม่ได้สิทธิการลา และจะสามารถลาได้เฉพาะเพื่อไปประกอบพิธีเกี่ยวกับงานศพเท่านั้น²¹³ แม้ว่าสิทธิการลาในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 มาตรา 52 (4) จะได้กำหนดไว้อย่างกว้างซึ่งอาจรวมถึงกรณีการลาของผู้ต้องขังเพื่อไปเยี่ยมไข้ดูใจหรือกรณีไปเยี่ยมภรรยาหลังคลอดบุตรหรือกรณีอื่นซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อจิตใจต่อครอบครัวอย่างรุนแรง หรือเหตุจำเป็นอื่น ๆ²¹⁴ แต่ในทางปฏิบัติกรมราชทัณฑ์กลับอนุญาตเพียงการลาของนักโทษเด็ดขาดเพื่อไปประกอบพิธีเกี่ยวกับงานศพเท่านั้น อีกทั้งยังจำกัดให้ไปร่วมงานศพได้เฉพาะผู้ตายที่เป็น บิดา มารดา สามี ภรรยา และบุตรของนักโทษเด็ดขาด²¹⁵ ซึ่งในความเป็นจริงบุคคลสำคัญที่ส่งผลต่อจิตใจของผู้ต้องขังอาจมีมากกว่าบุคคลตามที่หลักเกณฑ์กำหนด ซึ่งข้อจำกัดเหล่านี้ อาจส่งผลในทางลบต่อสภาพจิตใจของผู้ต้องขังที่ถูกจำกัดโอกาสในการเยี่ยมครอบครัวและญาติสนิทจนอาจเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาพฤติกรรมนิสัยของผู้ต้องขัง เหตุที่กรมราชทัณฑ์ได้ออกระเบียบและหลักเกณฑ์ในลักษณะจำกัดสิทธิดังกล่าวก็เพราะเกรงว่าผู้ต้องขังจะหลบหนีระหว่างการลา²¹⁶

กรณีการเยี่ยมญาติภายในเรือนจำโดยปกติผู้เข้าเยี่ยมจะเข้าเยี่ยมได้ครั้งละ 2 คนต่อผู้ต้องขัง 1 คน²¹⁷ มีความแตกต่างจากการเยี่ยมญาติแบบใกล้ชิดซึ่งจะสามารถเข้าเยี่ยมได้ไม่เกินครั้งละ 10 คนต่อผู้ต้องขัง 1 คน ทำให้บรรยากาศความใกล้ชิดสนิทสนมของความเป็นครอบครัวแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด เหตุที่จำกัดจำนวนผู้เข้าเยี่ยมได้เพียงครั้ง 2 คนอาจเป็นเพราะเหตุผลด้านความปลอดภัยของเรือนจำ โดยอาจเกรงว่าเจ้าพนักงานเรือนจำอาจดูแลได้ไม่ทั่วถึงและจะมีการลักลอบนำสิ่งของผิดกฎหมายหรือสิ่งของต้องห้ามตามระเบียบเข้ามาหรือรับออกไปนอกเรือนจำ อีกทั้งช่วงเวลาในการเยี่ยมยังถูกกำหนดให้เข้าเยี่ยมผู้ต้องขังได้ในวันจันทร์-ศุกร์ เว้นวันเสาร์-อาทิตย์

²¹² ระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการลาของนักโทษเด็ดขาด (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2563

²¹³ บันทึกข้อความกรมราชทัณฑ์, *อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 87*

²¹⁴ พิพัฒน์ อนันตสานต์, *อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 85*, น. 165

²¹⁵ หลักเกณฑ์ในการลาของนักโทษเด็ดขาด (เฉพาะการลาไปประกอบพิธีเกี่ยวกับงานศพ), ข้อ 2.2

²¹⁶ พิพัฒน์ อนันตสานต์, *อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 85*, น. 71

²¹⁷ เรือนจำจังหวัดคนทบุรี, “ประกาศเรือนจำจังหวัดคนทบุรี เรื่อง การเยี่ยมญาติ การติดต่อบุคคลภายนอก การรับฝากเงิน แก่ผู้ต้องขังในระยะก่อนปรนช่วงที่ 2 ของการป้องกันและควบคุมการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19),” สืบค้นเมื่อวันที่ 9 พฤษภาคม 2564, จาก <http://www.correct.go.th/popnont/?p=778>

และวันหยุดนักขัตฤกษ์ ตั้งแต่เวลา 08.30-12.00 น. (ภาคเช้า) และเวลา 13.00-15.00 น. (ภาคบ่าย)²¹⁸ ซึ่งช่วงเวลาดังกล่าวไม่สัมพันธ์กับสภาพเศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบันที่ผู้เยี่ยมชมอาจมีภารกิจหน้าที่ การงานตรงกับช่วงเวลาที่อนุญาตให้เข้าเยี่ยมชมทำให้ต้องสูญเสียรายได้จากการขาดงานเพื่อมาเยี่ยมชม ผู้ต้องขัง หรือในกรณีผู้มาเยี่ยมยังศึกษาอยู่ก็ต้องขาดเรียนเพื่อมาเยี่ยมผู้ต้องขังในวันและเวลาที่ เรือนจำได้กำหนด ระยะเวลาในการเยี่ยมชมต่อหนึ่งครั้งก็เป็นระยะเวลาที่สั้นเกินไป (8-10 นาที)²¹⁹ ไม่อาจพูดคุยสนทนาปรับทุกข์สุขกันได้เต็มที่ รวมทั้งหากในกรณีที่ผู้เยี่ยมชมอยู่ในที่ห่างไกลก็ อาจไม่สะดวกในการเดินทาง การเดินทางต้องใช้เวลานานรวมถึงมีภาระค่าใช้จ่ายทั้งในส่วน ของค่าเดินทาง ค่าอาหาร และค่าที่พักในการมาเยี่ยมผู้ต้องขังที่เรือนจำทำให้ไม่อาจเดินทางไปเยี่ยม ได้บ่อยครั้งตามความต้องการที่แท้จริงซึ่งในท้ายที่สุดผู้ต้องขังบางรายอาจไม่มีครอบครัวและญาติมา เยี่ยมอีกเลย

หากนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการเยี่ยมผู้ต้องขังก็จะสามารถทดแทนข้อจำกัด ดังที่กล่าวมานี้ได้ โดยแบ่งเป็นประเด็นดังนี้

1. ข้อจำกัดตามระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการลาของนักโทษเด็ดขาด พ.ศ. 2561 ซึ่งอนุญาตเฉพาะการลาเพื่อไปประกอบพิธีเกี่ยวกับงานศพ โดยผู้ลาก็ต้องเป็นนักโทษเด็ดขาดชั้น กลางขึ้นไปและลาไปร่วมพิธีได้เฉพาะผู้ตายเป็นบิดา มารดา สามี ภรรยา และบุตรของนักโทษ เด็ดขาด ซึ่งการลาเพื่อไปประกอบพิธีศพของญาติสนิทหรือบุคคลสำคัญในชีวิตควรเป็นสิทธิของ นักโทษทุกลำดับชั้นเพราะถือเป็นเหตุแห่งความสูญเสียและกระทบกระเทือนจิตใจอย่างรุนแรง และไม่ควรถูกจำกัดเพียงแค่การ ไปประกอบพิธีศพเท่านั้นแต่ผู้ต้องขังควรได้สิทธิครอบคลุมถึงการ เยี่ยมไข้ดูใจ การเยี่ยมภรรยาหลังคลอดบุตร ฯลฯ อีกด้วย โดยหากนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ เพื่อทดแทนการลาของผู้ต้องขังเพื่อออกไปนอกเรือนจำ กรมราชทัณฑ์จึงควรให้สิทธิโดยไม่ต้อง กว่าจะจะมีการหลบหนีเพราะเป็นวิธีการที่มีความปลอดภัยสูงและผู้ต้องขังยังคงถูกควบคุมตัวอยู่ใน เรือนจำ

2. ข้อจำกัดเรื่องจำนวนผู้เข้าเยี่ยมและวันเวลารวมถึงระยะเวลาในการเยี่ยม ซึ่งหากนำ เทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ทดแทนก็อาจกำหนดให้มีจำนวนผู้เข้าเยี่ยมมากกว่าที่เรือนจำปฏิบัติอยู่ เพื่อให้ผู้ต้องขังได้สัมผัสบรรยากาศความเป็นครอบครัวใกล้เคียงกับกรณีวันพบญาติส่งผลเป็นการ สร้างขวัญและกำลังใจให้กับผู้ต้องขังได้มากกว่าการเยี่ยมที่ถูกจำกัดจำนวนคน โดยในประเทศ อังกฤษอนุญาตให้ญาติเข้าเยี่ยมผู้ต้องขังใน 1 ครั้งได้ถึง 4 คน โดยการเยี่ยมชมต่อครั้งมีระยะเวลาถึง 30 นาที หรือในกรณีของวันเวลาและระยะเวลาที่อนุญาตให้เยี่ยมก็อาจกำหนดให้เยี่ยมนอกวันและ

²¹⁸ ขั้นตอนการเยี่ยมผู้ต้องขังในเรือนจำ, อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 69

²¹⁹ ขั้นตอนการเยี่ยมผู้ต้องขังในเรือนจำ, อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 69

เวลาราชการได้ เพราะการเยี่ยมในลักษณะดังกล่าวมีความปลอดภัยสูง เรือนจำไม่ต้องกลัวว่าจะมีการลักลอบนำสิ่งของต้องห้ามเข้ามาหรือรับออกไป และยังใช้จำนวนเจ้าหน้าที่ในการดูแลน้อยกว่าการเข้าเยี่ยมที่เรือนจำ

4.6 ความเหมาะสมของเทคโนโลยีสารสนเทศที่ใช้ในการเยี่ยมผู้ต้องขังในปัจจุบัน

กฎหมายราชทัณฑ์ได้ให้อำนาจอธิบดีกรมราชทัณฑ์พิจารณานำเทคโนโลยีสารสนเทศ รวมถึงระบบและเครื่องมืออุปกรณ์มาใช้ในการบริหารงานเรือนจำให้มีประสิทธิภาพได้ รวมถึงออกข้อกำหนดระเบียบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อสนับสนุนและเพิ่มประสิทธิภาพในการเยี่ยมผู้ต้องขังได้ ซึ่งกรมราชทัณฑ์ได้พิจารณากำหนดมาตรการการเยี่ยมโดยเลือกนำเทคโนโลยีการเยี่ยมญาติผ่านแอปพลิเคชันไลน์มาใช้ (Line Visit) ผ่านการดำเนินการบนระบบ TeleVisit สำหรับเรือนจำและทัณฑสถาน²²⁰ ซึ่งการเยี่ยมผ่านแอปพลิเคชันไลน์นี้ยังไม่ได้เป็นข้อกำหนดในระเบียบกรมราชทัณฑ์ เป็นเพียงเทคโนโลยีทางเลือกที่เรือนจำนำมาใช้ โดยช่วงเริ่มต้นมีเรือนจำ 5 แห่งได้นำไปทดลองใช้ และเมื่อได้รับผลตอบรับจากครอบครัวและญาติผู้ต้องขังค่อนข้างดีจึงมีแผนที่จะขยายการใช้งานไปในเรือนจำอื่น ๆ เพิ่มเติม แต่การดำเนินการนี้ยังพบว่ายังมีข้อกฎหมายบางมาตราในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 ที่อาจยังไม่เอื้อต่อการดำเนินการเนื่องจากการดำเนินการดังกล่าวจำเป็นต้องใช้เครื่องคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์ต่อพ่วงที่จำเป็นต่าง ๆ ในการติดตั้งจึงมีประเด็นที่ต้องพิจารณาตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 เรื่องสิ่งของต้องห้าม

“มาตรา 72 ผู้ใดกระทำการด้วยประการใดให้เข้ามาหรือให้ออกไปจากเรือนจำ หรือครอบครองหรือใช้ในเรือนจำ หรือรับจากหรือส่งมอบแก่ผู้ต้องขัง ซึ่งสิ่งของต้องห้ามดังต่อไปนี้ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

- (1) ยาเสพติดให้โทษ วัตถุออกฤทธิ์ และสารระเหย รวมถึงอุปกรณ์ที่ใช้ในการเสพ
- (2) สุราหรือของมีนเมาอย่างอื่น
- (3) เครื่องมืออันเป็นอุปกรณ์ในการหลบหนี
- (4) อาวุธ เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิง และสิ่งเทียมอาวุธปืน
- (5) น้ำมันเชื้อเพลิงหรือวัตถุอื่นใดที่ก่อให้เกิดเพลิงได้

²²⁰ คู่มือการจัดตั้งระบบ Televisit สำหรับเรือนจำ/ทัณฑสถาน, อ่างแล้ว เจริญธรรมที่ 152

(6) เครื่องคอมพิวเตอร์ โทรศัพท์ หรือเครื่องมือสื่อสารอื่น รวมทั้งอุปกรณ์สำหรับ
สิ่งของดังกล่าว

(7) สิ่งของอื่นที่อาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อเรือนจำหรือความสงบเรียบร้อยหรือ
ศีลธรรมอันดีของประชาชน ทั้งนี้ ตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

ข้อกฎหมายดังกล่าวนับว่าเกี่ยวข้องกับหรือนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการเชื่อมต่อ
ของผู้ต้องขัง ในส่วนที่ว่าเครื่องคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์ต่อพ่วงต่าง ๆ เป็นสิ่งของต้องห้ามนำเข้ามา
ในเรือนจำรวมถึงห้ามครอบครองไว้ใช้ในเรือนจำ ดังนั้นการจะดำเนินการเชื่อมต่อผ่าน
เทคโนโลยีสารสนเทศโดยการนำเครื่องคอมพิวเตอร์เข้ามาติดตั้งและใช้งานภายในเรือนจำเพื่อ
ประโยชน์ของผู้ต้องขังนั้นจะเป็นความผิดหรือไม่หรือข้อกฎหมายดังกล่าวเป็นอุปสรรคต่อการ
ดำเนินการของเรือนจำหรือไม่อย่างไร จึงต้องพิจารณาข้อกฎหมายในส่วนที่เกี่ยวข้องต่อไปโดย
พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 มาตรา 74 วรรคแรก บัญญัติว่า “สิ่งของต้องห้ามตามความใน
มาตรา 72 และมาตรา 73 ไม่หมายรวมถึงสิ่งของซึ่งมีไว้เพื่อใช้ในราชการ”

ด้วยข้อกฎหมายดังกล่าวส่งผลให้การนำเครื่องคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์ต่อพ่วงต่าง ๆ
เข้ามาติดตั้งและใช้ในการเชื่อมต่อผู้ต้องขังในเรือนจำสามารถทำได้ด้วยเหตุว่า “มีไว้เพื่อใช้ในราชการ”
ดังนั้นข้อกฎหมายที่เกี่ยวกับสิ่งของต้องห้ามจึงไม่เป็นอุปสรรคต่อการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมา
ใช้ในการเชื่อมต่อผู้ต้องขัง

ถึงแม้ว่าปัญหาในเรื่องสิ่งของต้องห้ามจะไม่เป็นอุปสรรคต่อการนำเทคโนโลยี
สารสนเทศมาใช้ในการเชื่อมต่อตามที่ได้กล่าวไปแล้วก็ตาม แต่ในแง่มุมมองของการเลือกนำเทคโนโลยีการ
เชื่อมต่อผ่านแอปพลิเคชันไลน์มาใช้กับการเชื่อมต่อผู้ต้องขังในเรือนจำนั้นอาจยังไม่เหมาะสมเพราะอาจมี
ข้อจำกัดและก่อให้เกิดปัญหาบางประการได้ ตัวอย่างเช่น ปัญหากรณีระบบไลน์ล่ม²²¹ ที่เจ้าหน้าที่
เรือนจำมีอาจแก้ไขปัญหาได้ด้วยตนเอง ซึ่งแตกต่างจากของต่างประเทศที่เลือกหน่วยงานเอกชน
เข้ามาทำสัญญาให้บริการเป็นการเฉพาะกับกรมราชทัณฑ์โดยตรงและสามารถกำหนดหน้าที่และ
ความรับผิดชอบไว้ในสัญญาให้ต้องแก้ไขโปรแกรมให้กลับมาใช้งานได้หลังจากเกิดปัญหาภายใน
ระยะเวลาที่กำหนดได้²²² รวมถึงปัญหาจากระบบอินเทอร์เน็ตของเรือนจำที่อาจมีความเร็วในการ
รับส่งข้อมูลไม่เพียงพอ เนื่องจากข้อมูลที่ปรากฏในคู่มือการใช้เทคโนโลยีการเชื่อมต่อผู้ต้องขังผ่าน

²²¹ เนชั่นทีวี, “แจ้งแล้ว!! เซิร์ฟเวอร์ที่ญี่ปุ่นขัดข้อง ทำไลน์ล่ม 9 พฤศจิกายน 2563,” สืบค้นเมื่อวันที่ 11
มีนาคม 2564, จาก <https://www.nationtv.tv/main/content/378805113>

²²² Department of Corrections, State of Washington, “Service Contract No. K8262 between
Department of Corrections and JPay Inc.,” สืบค้นเมื่อวันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2564, จาก
<https://www.doc.wa.gov/about/business/docs/contracts/K8262.pdf>

ระบบ Line Visit ที่ให้เจ้าหน้าที่เรือนจำได้นำไปปฏิบัติตามนั้น²²³ กำหนดให้เจ้าหน้าที่เรือนจำ จัดเตรียมอุปกรณ์และใช้ระบบเครือข่าย ต่อไปนี้

- (1) เครื่องคอมพิวเตอร์ พร้อมหน้าจอ และติดตั้งแอปพลิเคชัน Line PC
- (2) เครือข่ายอินเทอร์เน็ต LAN
- (3) ลำโพงและไมโครโฟน
- (4) เครื่องสำรองไฟ
- (5) กล้อง Web Camera, เมาส์ และคีย์บอร์ด

โดยมีเจ้าหน้าที่เรือนจำทำหน้าที่ดูแลการเชื่อมต่อ 3 คน ได้แก่เจ้าหน้าที่สำหรับจัดลำดับการเชื่อมต่อ เจ้าหน้าที่สำหรับควบคุมเครื่องที่ผู้ต้องขังใช้และเจ้าหน้าที่ตอบคำถามญาติในกลุ่มแอปพลิเคชันไลน์ โดยเครือข่ายอินเทอร์เน็ตที่กรมราชทัณฑ์ใช้เชื่อมต่อเครื่องคอมพิวเตอร์เพื่อส่งสัญญาณในการเชื่อมต่อผู้ต้องขังนั้น ไม่ได้ใช้งานระบบอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงแบบไม่จำกัดอย่างที่เอกชนใช้งานกันใน ปัจจุบันจึงทำให้เกิดปัญหาในการติดต่อสื่อสารซึ่งการแก้ปัญหาในเรื่องนี้ของกรมราชทัณฑ์ได้แก่ การประสานหน่วยงานผู้ให้บริการเข้ามาเพิ่มความเร็ว²²⁴ แต่หากปัญหาดังกล่าวไม่ได้รับการแก้ไข อย่างถาวร ข้อจำกัดเรื่องความเร็วและแรงของสัญญาณอินเทอร์เน็ตอาจทำให้มาตรการการเชื่อมต่อผ่าน เทคโนโลยีสารสนเทศต้องพบกับอุปสรรคในการรับส่งสัญญาณภาพและเสียงอย่างแน่นอน

นอกจากนี้ระบบการเชื่อมต่อผ่านแอปพลิเคชันไลน์ หรือ Line Visit ไม่ใช่ระบบที่สร้างมา โดยเฉพาะที่จะใช้ในการเชื่อมต่อผู้ต้องขัง เป็นเพียงระบบที่สร้างมาเพื่อใช้ติดต่อสื่อสารกันโดยทั่วไป จึงอาจไม่รองรับการเชื่อมต่อผู้ต้องขังที่ตั้งอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์การเชื่อมต่อของเรือนจำ ที่สำคัญระบบ แอปพลิเคชันไลน์เป็นระบบที่เปิดใช้งานฟรีไม่มีค่าใช้จ่าย เพราะฉะนั้นการใช้งานผ่านระบบ แอปพลิเคชันไลน์จึงเป็นการใช้บริการภายใต้เงื่อนไขของผู้ให้บริการแอปพลิเคชันเท่านั้น หากมี กระทบปัญหาในระบบไลน์ล่มอย่างที่กล่าวข้างต้นแต่ละเรือนจำจะไม่สามารถแก้ไขให้กลับมาใช้งานได้ ทันทีเพราะไม่มีข้อตกลงโดยตรงกับผู้ให้บริการแอปพลิเคชันแต่อย่างใด จำต้องรอให้ระบบ ได้รับการแก้ไขจากผู้ให้บริการแอปพลิเคชันเป็นเวลานานจนอาจเป็นอุปสรรคต่อการเชื่อมต่อผู้ต้องขัง ได้ ดังตัวอย่างที่เห็นได้ในสื่อสังคมออนไลน์²²⁵

จากการศึกษากฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา ที่กฎหมายให้การรับรองสิทธิการเชื่อมต่อของผู้ต้องขังไว้ตามหลักรัฐธรรมนูญเช่นเดียวกับกฎหมายของไทย โดยมีพระราชบัญญัติที่ให้อำนาจ ผู้ว่าการของแต่ละรัฐมีสิทธิกำหนดกฎหมายหรือกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการเชื่อมต่อหรือติดต่อ

²²³ คู่มือการจัดตั้งระบบ Televisit สำหรับเรือนจำ/ทัณฑสถาน, อ้างแล้ว เชนอร์รถที่ 152

²²⁴ จาก <https://www.komchadluek.net/news/scoop/356025>

²²⁵ จาก <http://www.thairath.co.th/news/tech/613101> และ <http://www.thairath.co.th/news/tech/1973020>

บุคคลภายนอกของผู้ต้องขังได้ตามความเหมาะสมของแต่ละรัฐ ซึ่งรัฐวอชิงตันซึ่งถือเป็นรัฐใหญ่ของประเทศที่มีระบบงานราชทัณฑ์ที่ค่อนข้างชัดเจน และดำเนินการอย่างตรงไปตรงมาเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการฟื้นฟูและเยียวยาผู้ต้องขังให้กลับคืนสู่สังคมได้อย่างปกติ ซึ่งเป็นภารกิจหลักของงานราชทัณฑ์ในระดับประเทศ สำหรับการเชื่อมผู้ต้องขังของรัฐวอชิงตันนี้ ได้นำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการเชื่อมผู้ต้องขังอย่างแพร่หลาย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2561 (ค.ศ. 2018) โดยมีการเริ่มศึกษาและพัฒนารูปแบบการนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการเชื่อมตั้งแต่ปี พ.ศ. 2553 (ค.ศ. 2010) โดยมหาวิทยาลัย Yale ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยชั้นนำของประเทศสหรัฐอเมริกา²²⁶ โดยผลลัพธ์ของการศึกษาวิจัยดังกล่าวส่งผลให้หลายรัฐในประเทศสหรัฐอเมริกา นำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการเชื่อมผู้ต้องขังเพื่อให้ผู้ต้องขังและครอบครัวได้ดำรงไว้ซึ่งสิทธิที่ตนพึงมีอย่างเต็มที่ในการที่จะมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน ได้แม้ในเวลาที่ผู้ต้องขังต้องถูกควบคุมตัวอยู่ในเรือนจำโดยรูปแบบและมาตรการที่ประเทศสหรัฐอเมริกา รัฐวอชิงตันเลือกใช้ คือการเชื่อมผ่าน Video Call หรือการเชื่อมผ่านทางจอภาพ ด้วยการทำข้อตกลงในรูปแบบของสัญญาบริการกับผู้ให้บริการเอกชนที่ชื่อว่า JPay Inc. ซึ่งเป็นบริษัทเอกชนชั้นนำระดับประเทศที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและเป็นผู้ให้บริการในการจัดหาบริการที่เกี่ยวข้องกับผู้ต้องขังให้กับเรือนจำทั่วประเทศสหรัฐอเมริกา ไม่ว่าจะเป็นการให้บริการโอนเงินทางอิเล็กทรอนิกส์ การส่งอีเมล การส่งข้อความ หรือการเชื่อมผ่าน Video Call²²⁷ การให้บริการของ JPay Inc. เป็นการให้บริการแบบครบวงจร มีระบบการบริหารจัดการที่ได้มาตรฐาน มีความพร้อมในการให้บริการ และสามารถจัดหาเครื่องมือและอุปกรณ์ที่ทันสมัยด้วยระบบสัญญาณอินเทอร์เน็ตความเร็วสูง รองรับการส่งข้อความภาพและเสียงได้อย่างรวดเร็วไม่ติดขัด ทำให้การเชื่อมผู้ต้องขังได้ผลตอบรับที่ดีจากทั้งผู้ต้องขังและญาติเป็นอย่างมาก²²⁸ และที่สำคัญมั่นใจได้ว่าเทคโนโลยีสารสนเทศที่ดำเนินการนี้มีการดูแลรักษาความมั่นคงปลอดภัยเพียงพอ นอกจากนี้การให้บริการในรูปแบบของบริษัทเอกชนยังมีข้อดีในเรื่องของความโปร่งใส ตรวจสอบได้ ไม่มีส่วนได้เสียทั้งกับภาครัฐหรือผู้ต้องขัง การให้บริการจึงมีลักษณะที่ตรงไปตรงมาตามเงื่อนไขของสัญญาเป็นหลัก สามารถลดการใช้ดุลพินิจในแต่ละขั้นตอนได้ส่งผลถึงผู้ต้องขังให้สามารถใช้สิทธิได้อย่างเต็มที่และมีประสิทธิภาพ ซึ่งผู้วิจัยได้วิเคราะห์รูปแบบการให้บริการของ JPay Inc. กับกรมราชทัณฑ์ของรัฐวอชิงตันแล้วจึงขอสรุปดังนี้

²²⁶ Chesa Boudin, Trevor Stutz, And Aaron Littman, pp.174-180. Op.cit.

²²⁷ JPay, คัดมาจาก <http://en.wikipedia.org/wiki/JPay>

²²⁸ Chesa Boudin, Trevor Stutz, And Aaron Littman, Op.cit.

1. กรมราชทัณฑ์ของมลรัฐวอชิงตันมีอำนาจโดยชอบธรรมตามกฎหมายในการจัดหาผู้ให้บริการเอกชนเพื่อมาให้บริการแก่ผู้ต้องขังในเรือนจำ เพื่อประโยชน์ของการบริหารเรือนจำและเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการฟื้นฟู เยียวยาและพัฒนาพฤติกรรมของผู้ต้องขังอันเป็นภารกิจที่กำหนดในระดับประเทศ ซึ่งอำนาจดังกล่าวมีกำหนดไว้ในข้อกำหนดคร่าวๆของวอชิงตันอย่างชัดเจน โดยอาศัยอำนาจดังกล่าวกรมราชทัณฑ์สามารถจัดหาผู้ให้บริการเข้ามาดำเนินงานได้ แต่ต้องอยู่ภายใต้หลักการคัดเลือกผู้ให้บริการ (Procurement) ตามพระราชบัญญัติสัญญา (Contract Act) ของประเทศโดยจะต้องคัดเลือกผู้ที่มีความเชี่ยวชาญ และเสนอราคาที่เหมาะสม สามารถรับเงื่อนไขการให้บริการที่กำหนดไว้ในหลักเกณฑ์การจ้างบริการ Telecommunication Services ในข้อกำหนดคร่าวๆของวอชิงตัน (RCW72.09.765)²²⁹ และหลักการจัดทำสัญญาของกรมราชทัณฑ์วอชิงตัน (DOC220.010 Contract Policy)²³⁰

2. เมื่อได้ผู้ชนะราคาที่มีคุณสมบัติเหมาะสม กรมราชทัณฑ์โดยผู้มีอำนาจสูงสุดจะต้องเข้าทำสัญญาบริการ (Service Agreement) กับผู้ให้บริการพร้อมทั้งประกาศและเผยแพร่ให้สาธารณชนทราบ โดยเปิดเผยถึงสัญญาการให้บริการนั้น เพื่อแสดงให้เห็นถึงความโปร่งใสและเป็นธรรมของหน่วยงานรัฐ

3. ตามรูปแบบของสัญญาระหว่าง กรมราชทัณฑ์ของรัฐวอชิงตัน และ JPay Inc.²³¹ มีข้อตกลงการให้บริการที่ชัดเจน และมีเงื่อนไขที่ค่อนข้างเป็นธรรมกับทั้ง 2 ฝ่าย โดยที่ JPay Inc. จะเริ่มเข้าให้บริการกับทุกเรือนจำในมลรัฐวอชิงตัน ตามเงื่อนไขและระยะเวลาที่ได้ตกลงในสัญญาบริการในลักษณะบริการแบบครบวงจรครอบคลุมการให้บริการ โอนเงินข้ามรัฐผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ การส่งอีเมล การส่งข้อความ การเชื่อมผ่าน Video Call โดยจะเป็นผู้จัดหาเครื่องมือและอุปกรณ์เข้ามาติดตั้งในเรือนจำและให้บริการแก่ผู้ต้องขัง โดยคิดค่าบริการจากผู้ต้องขังที่ต้องการใช้บริการในอัตราที่กำหนดไว้ชัดเจนและเปิดเผย นอกจากนี้ยังมีบริการอบรมในเบื้องต้นให้กับเจ้าหน้าที่เรือนจำ ซึ่งระบบ Video Call ที่ JPay Inc. ใช้นั้นจะเป็นระบบมาตรฐานมีการควบคุมความปลอดภัยของระบบ โดย JPay Inc. มีเงื่อนไขในการรักษาความลับและข้อมูลส่วนบุคคล มีระบบป้องกันข้อมูลรั่วไหลเหมาะสำหรับการเชื่อมผู้ต้องขังโดยเฉพาะ ประกอบกับสัญญาอินเทอร์เน็ตที่ใช้มีความเสถียรไม่จำกัดความเร็ว สามารถทำการติดต่อสื่อสารได้อย่างต่อเนื่องทั้งภาพและเสียง ที่สำคัญกรณีเกิดเหตุขัดข้องของระบบหรือการใช้งานต่าง ๆ เจ้าหน้าที่ของ JPay Inc. จะแก้ไขและซ่อมแซมให้กลับมาใช้งานได้ภายในระยะเวลาที่ตกลงกันตามสัญญา

²²⁹ RCW 72.09.765 telecommunication services, Op.cit.

²³⁰ DOC220.010 Contract Policy. Op.cit.

²³¹ Contract No. K8262. pp 1-21. Op.cit.

4. การอำนวยความสะดวกให้กับครอบครัวและญาติผู้ต้องขังในการลงทะเบียนเข้าเยี่ยม การลงทะเบียนออนไลน์ การให้คำปรึกษาตอบข้อซักถามต่าง ๆ จะดูแลโดย JPay Inc. ทั้งสิ้น เจ้าหน้าที่เรือนจำมีหน้าที่เพียงพิจารณาอนุมัติคำขอต่าง ๆ ตามที่กำหนดในระเบียบ

การให้บริการในรูปแบบนี้จึงค่อนข้างสะดวกและลดภาระให้กับเจ้าหน้าที่เรือนจำได้มาก อีกทั้งครอบครัวและญาติก็ได้รับความสะดวกเพราะสามารถติดต่อสอบถามผ่านทาง JPay Inc. ได้ตลอดเวลา ช่วยลดค่าใช้จ่ายในการเดินทางให้กับครอบครัวและญาติ และลดความกดดันในการติดต่อเจ้าหน้าที่รัฐได้ เพียงแต่มาตรการนี้ครอบครัวและญาติอาจต้องมีความพร้อมในเรื่องอุปกรณ์และเครื่องมือสื่อสารเพื่อใช้ในการเยี่ยมและสื่อสารกับผู้ต้องขัง

ซึ่งโดยสรุปประเทศสหรัฐอเมริกา (รัฐวอชิงตัน) มีการนำผู้ให้บริการเอกชนที่มีศักยภาพและความเชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เข้ามาเป็นตัวกลางในการให้บริการแก่ผู้ต้องขังและครอบครัว โดยเป็นการให้บริการแบบครบวงจรได้แก่ การให้บริการโอนเงินแก่ผู้ต้องขังทางอิเล็กทรอนิกส์ การส่งอีเมลและข้อความทางอิเล็กทรอนิกส์ รวมถึงการเยี่ยมแบบ Video Visitation โดยผู้ให้บริการเอกชนจะเป็นผู้นำเครื่องมือและอุปกรณ์มาติดตั้งภายในเรือนจำ รวมถึงจัดหาและเชื่อมต่อสัญญาณอินเทอร์เน็ตเพื่อให้บริการแก่ผู้ต้องขัง โดยครอบครัวและญาติของผู้ต้องขังที่จะใช้บริการสามารถติดต่อกับผู้ให้บริการเอกชนได้โดยตรงหากมีข้อสงสัยหรือมีปัญหาในการสื่อสารผู้ให้บริการเอกชนก็จะเป็นผู้ให้คำปรึกษาและแก้ไขปัญหานั้นให้เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ทำหน้าที่เพียงตรวจสอบและอนุมัติการเยี่ยมตามที่กำหนดไว้ในระเบียบ ซึ่งมาตรการดังกล่าวเป็นการอำนวยความสะดวกให้แก่ญาติและผู้ต้องขัง อีกทั้งยังเป็นการลดภาระให้กับภาครัฐในการให้บริการ แต่ทั้งนี้การให้บริการดังกล่าวจะมีการคิดค่าบริการเป็นจำนวนเงินตามอัตราที่ผู้ให้บริการเอกชนกำหนดภายใต้การกำกับดูแลของรัฐในอัตรา 7.95 ดอลลาร์สหรัฐต่อระยะเวลาการเยี่ยม 30 นาที ซึ่งอาจเป็นการสร้างภาระทางการเงินให้กับผู้ใช้บริการ อีกทั้งครอบครัวหรือญาติของผู้ต้องขังก็มีความจำเป็นต้องหาเครื่องมือหรืออุปกรณ์การสื่อสารด้วยตนเอง โดยที่ประเทศสหรัฐอเมริกายังไม่มีหลักเกณฑ์ในการจัดตั้งศูนย์ให้ความช่วยเหลือหรือมีการให้ความช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้ใช้บริการที่มีรายได้น้อยหรือขาดแคลนทุนทรัพย์ กรณีนี้จึงอาจเป็นอุปสรรคในการเข้าถึงสิทธิการเยี่ยมผู้ต้องขังผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศของประเทศสหรัฐอเมริกา

ในส่วนของประเทศออสเตรเลีย (รัฐนิวเซาท์เวลส์) ก็เช่นเดียวกัน มีการรับรองและคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องขังที่เกี่ยวข้องกับการเยี่ยมไว้ตามหลักมาตรฐานสากลและหลักรัฐธรรมนูญของประเทศ โดยได้กำหนดหลักการกว้าง ๆ เกี่ยวกับการจัดการเรือนจำและผู้ต้องขังไว้ในพระราชบัญญัติอาชญากรรม (การบริหารการลงโทษ) ค.ศ. 2014 (Crimes (Administration of Sentences) Regulation 2014) ซึ่งเป็นกฎหมายภายในของรัฐนิวเซาท์เวลส์ โดยมีนโยบายและ

ระเบียบวิธีปฏิบัติสำหรับงานราชทัณฑ์ (Custodial Operation Policy and Procedure : COPP) เป็นกฎหมายลำดับรองที่กำหนดรายละเอียดและหลักปฏิบัติของเจ้าหน้าที่เรือนจำ รวมถึงสิทธิของผู้ต้องขังต่าง ๆ ที่ควรได้รับจากเรือนจำหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยที่มาตรการเยี่ยมผู้ต้องขังในเรือนจำผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศของรัฐนิวเซาท์เวลส์ หรือที่เรียกว่า Virtual Visit นี้ได้มีการกำหนดสิทธิและวิธีปฏิบัติไว้อย่างชัดเจนว่าสามารถดำเนินการได้ โดยคำนึงถึงหลักความจำเป็นในการรักษาความสัมพันธ์ของครอบครัวมิให้ผู้ต้องขังรู้สึกโดดเดี่ยวหรือถูกทอดทิ้ง เพื่อให้สามารถบรรลุเป้าหมายหลักในการฟื้นฟูผู้ต้องขังมิให้กลับมาก่อทำความผิดซ้ำอีก ซึ่งเทคโนโลยีสารสนเทศที่เรือนจำในรัฐนิวเซาท์เวลส์เลือกนำมาใช้ในการเยี่ยมผู้ต้องขังนั้นได้แก่ ระบบโปรแกรมซอฟต์แวร์ (Software) ที่อยู่ในระดับชั้นนำ ได้แก่ โปรแกรม WebEx ที่เป็นโปรแกรมที่ดำเนินการโดยบริษัท CISCO (เจ้าของ License) ที่เป็นบริษัทชั้นนำด้านเทคโนโลยีระดับโลก²³² โปรแกรม WebEx นี้ได้รับการยอมรับจากทั่วโลก และนิยมนำมาใช้ในการประชุมทางไกลผ่านทางจอภาพ เพราะถือเป็นโปรแกรมที่มีการดำเนินการและควบคุมระบบที่มีความปลอดภัยขั้นสูง มีการดำเนินการทุกขั้นตอนตามมาตรฐานสากล (ISO) ส่วนอีก 2 โปรแกรม คือโปรแกรม Zoom และโปรแกรม Jabber นั้น เป็นการนำมาใช้เพื่อเป็นทางเลือกให้กับญาติผู้ต้องขังและเพื่อความสะดวกในการบริหารจัดการเพราะโปรแกรม Zoom เป็นโปรแกรมการพูดคุยผ่านจอภาพที่ได้รับความนิยมในหลาย ๆ ประเทศเพราะมีการใช้งานที่ง่ายและสะดวก ส่วนโปรแกรม Jabber เป็นโปรแกรมการประชุมผ่านจอภาพที่มีการใช้งานแพร่หลายในหน่วยงานภาครัฐของประเทศออสเตรเลีย อาทิ กระทรวงสาธารณสุขที่ใช้ในการสังเกตอาการและวินิจฉัยโรคของหมอ กระทรวงยุติธรรมที่ใช้ในระบบศาล เป็นต้น ซึ่งทั้ง 3 โปรแกรมถือเป็นโปรแกรมเฉพาะที่ใช้ในการสื่อสารผ่านทางจอภาพ มีระบบควบคุมและระบบการทำงานที่เสถียร มีความมั่นคงปลอดภัยและได้รับการยอมรับในระดับสากล นอกจากโปรแกรมที่เรือนจำได้เลือกนำมาใช้ในการเยี่ยมแล้ว รัฐนิวเซาท์เวลส์ยังได้ร่วมมือกับองค์กรหนึ่งที่จัดตั้งขึ้นเพื่อให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนครอบครัวและญาติที่ต้องการเยี่ยมผู้ต้องขังผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศ โดยมีชื่อหน่วยงานว่า Community Restorative Center : CRC ซึ่งหน่วยงานนี้จะให้การช่วยเหลือครอบครัวและญาติที่ต้องการเยี่ยมผู้ต้องขังแต่ไม่อาจทำได้ เนื่องจากติดข้อจำกัดหลายประการไม่ว่าจะเป็นเพราะขาดแคลนค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปเยี่ยมที่เรือนจำ หรือขาดแคลนอุปกรณ์ในการเยี่ยมผู้ต้องขังผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศ เป็นต้น ซึ่งในช่วงที่ผ่านมาครอบครัวผู้ต้องขังติดต่อเพื่อขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานดังกล่าวเป็นจำนวนไม่น้อย

²³² ข้อมูลการบริการ WebEx, “Room and Device,” สืบค้นเมื่อวันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2564, จาก

จึงถือได้ว่าแม้หน่วยงานราชทัณฑ์แห่งรัฐนิวเซาท์เวลส์จะให้สิทธิการเยี่ยมผู้ต้องขังผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศแล้วก็ตาม แต่ก็ยังสังเกตเห็นถึงความสำคัญของการบริหารจัดการสิทธิผู้ต้องขังให้มีประสิทธิภาพสูงสุดเพื่อให้บรรลุภารกิจในการเยี่ยมเยียน ฟันฟูผู้ต้องขังเหล่านี้ให้กลับตัวเป็นคนดี จึงมีการประสานความร่วมมือกับองค์กรเอกชนในการอำนวยความสะดวกให้กับครอบครัวและญาติผู้ต้องขังในการเป็นศูนย์กลางการเชื่อมต่อการสื่อสารผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อให้ผู้ต้องขังและญาติที่ขาดแคลนอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ และขาดความเข้าใจในการใช้งาน ได้เข้ามาขอรับบริการและขอคำแนะนำ ซึ่งในบางกรณีอาจไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายเลย

ซึ่งโดยสรุปประเทศออสเตรเลีย (รัฐนิวเซาท์เวลส์) หน่วยงานราชทัณฑ์รัฐนิวเซาท์เวลส์มีการนำโปรแกรมเฉพาะทางในการส่งสัญญาณภาพและเสียงมาใช้ในการเยี่ยมผู้ต้องขังซึ่งการใช้โปรแกรมดังกล่าวเป็นการอำนวยความสะดวกให้แก่ญาติที่อยู่ห่างไกลไม่ต้องเดินทางมาเยี่ยมที่เรือนจำ โดยโปรแกรมนี้ได้รับการพิจารณาแล้วว่ามียุทธศาสตร์การใช้งานและระบบป้องกันที่ค่อนข้างมั่นคงปลอดภัยเพียงพอ สามารถควบคุมไม่ให้มีการใช้งานนอกเหนือจากการเยี่ยมและพูดคุยตามปกติของผู้ต้องขังกับครอบครัวและเพื่อนได้ เพียงแต่การดำเนินการดังกล่าวภาครัฐเป็นผู้ดำเนินการเอง จึงทำให้ตกเป็นภาระของภาครัฐในการให้บริการ อย่างไรก็ตามหน่วยงานราชทัณฑ์รัฐนิวเซาท์เวลส์ก็มีมาตรการช่วยเหลือญาติหรือคนในครอบครัวของผู้ต้องขังที่ขาดแคลนอุปกรณ์หรือขาดความรู้ความเข้าใจในการใช้งานเทคโนโลยี โดยร่วมมือกับสำนักงานบูรณาการสังคม หรือ Community Restorative Centre (CRC) ในการจัดหาพื้นที่และอุปกรณ์ในการติดต่อสื่อสารให้กับครอบครัวและญาติของผู้ต้องขัง อันเป็นการส่งเสริมและสนับสนุนการเข้าถึงสิทธิการเยี่ยมผู้ต้องขังผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศ

ในส่วนของประเทศอังกฤษได้เปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังได้รับการเยี่ยมครอบครัวและญาติผ่านทางจอภาพ (Video Visit) แล้วในปัจจุบัน ซึ่งแต่เดิมนั้นประเทศอังกฤษยังไม่ยอมรับการเยี่ยมผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศของผู้ต้องขัง แม้ว่าจะมีการศึกษาและพัฒนากระบวนการเยี่ยมด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศมาหลายปีแล้วก็ตาม แต่เมื่อต้องประสบกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ประเทศอังกฤษจึงเริ่มนำเทคโนโลยีที่เรียกว่า Purple Visit มาใช้ในการเยี่ยมผู้ต้องขังทั่วประเทศเพื่อลดการแพร่ระบาดของโรค และป้องกันการติดเชื้อไปยังผู้ต้องขัง เหตุที่ประเทศอังกฤษเลือกนำ Purple Visit มาใช้เพราะได้ผ่านการรับรองแล้วว่ามียุทธศาสตร์ความปลอดภัยสูงและสามารถทำงานแบบอัตโนมัติได้ เช่น สามารถตรวจจับสิ่งแปลกปลอมและสิ่งผิดปกติที่ปรากฏขึ้นบนจอภาพจากบริเวณ โดยรอบบ้านหรือพื้นที่ในการใช้เยี่ยมของญาติผู้ต้องขังได้ สามารถช่วยเจ้าหน้าที่เรือนจำในการเฝ้าระวังการลักลอบกระทำความผิดซ้ำได้ และที่สำคัญมีความเสถียรใช้งานง่ายและรองรับการใช้งานของผู้ต้องขังและเรือนจำได้เป็นอย่างดี เพราะโปรแกรมนี้คิดค้นและ

พัฒนาโดยผู้ที่เคยต้องโทษมาก่อน ซึ่งจะรับทราบปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่เคยได้ประสบมา อย่างไรก็ตามผู้พัฒนายังมีความกังวลว่าสำนักงานราชทัณฑ์ของประเทศไทยจะยุติการใช้งานหากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ผ่านพ้นไป แต่ทั้งนี้ก็มีแนวโน้มว่าประเทศไทยน่าจะยังคงสนับสนุนการเยี่ยมผู้ต้องขังผ่าน Purple Visit นี้ต่อไปแม้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 จะผ่านพ้นไปแล้วก็ตาม

ซึ่งโดยสรุปแม้ว่าประเทศไทยจะยังไม่มีการรับรองสิทธิการเยี่ยมผู้ต้องขังผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศ แต่ในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 หน่วยงานราชทัณฑ์ของประเทศไทยได้กำหนดมาตรการให้มีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการเยี่ยมผู้ต้องขังทุกเรือนจำ เพื่อลดโอกาสการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ภายในเรือนจำ โดยนำโปรแกรม Purple Visit ซึ่งเป็น โปรแกรมที่ถูกสร้างมาโดยเฉพาะสำหรับการเยี่ยมผู้ต้องขัง มีการรักษาความปลอดภัยในการติดต่อสื่อสารผ่านโปรแกรมขั้นสูง สามารถดักจับสิ่งแปลกปลอมที่เกิดขึ้นระหว่างการใช้งานและปิดการใช้งานทันทีที่พบความผิดปกติ อันเป็นการช่วยลดภาระให้กับเจ้าหน้าที่ในการเฝ้าระวังการกระทำที่ขัดต่อกฎหมายหรือศีลธรรมอันดีขณะที่มีการเยี่ยมหรือติดต่อผู้ต้องขังผ่านโปรแกรมดังกล่าว โดยครอบครัวและญาติสามารถเข้าเยี่ยมได้เดือนละครั้ง ครั้งละไม่เกิน 30 นาที และในการเยี่ยมครั้งหนึ่งมีผู้ร่วมเยี่ยมได้ไม่เกิน 4 คน โดยยังไม่คิดค่าใช้จ่ายใด ๆ

สำหรับประเทศในแถบยุโรปอีกประเทศคือประเทศสกอตแลนด์ที่มีระบบกฎหมายราชทัณฑ์เป็นของตัวเองและมีการบัญญัติรับรองสิทธิของผู้ต้องขังไว้ในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ของประเทศ อีกทั้งมีการออกกฎระเบียบในการเยี่ยมผู้ต้องขังผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศไว้อย่างชัดเจน โดยมีหน่วยงานราชทัณฑ์ที่ทำหน้าที่บริหารจัดการและขับเคลื่อนนโยบายดังกล่าวโดยเรือนจำที่เริ่มมีการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการเยี่ยมผู้ต้องขังได้แก่เรือนจำ HMP & YOI Grampian ซึ่งเป็นเรือนจำขนาดใหญ่เพราะเป็นการรวม 2 เรือนจำที่มีระยะทางห่างกันเข้าไว้ด้วยกันทำให้จำนวนผู้ต้องขังของเรือนจำแห่งนี้มีจำนวนมาก ครอบครัวของผู้ต้องขังจากเรือนจำเดิมต้องใช้ระยะเวลาในการเดินทางมาเยี่ยมที่ไกลขึ้น และต้องเสียค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นทำให้เรือนจำต้องมีการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานเอกชนที่มีชื่อว่า APEX ในการช่วยจัดหาอุปกรณ์เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องและช่วยดำเนินการติดตั้งระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่ใช้ในการเยี่ยมให้กับเรือนจำ อีกทั้งอำนวยความสะดวกในการจัดหาสถานที่และอุปกรณ์สื่อสารให้กับญาติที่ขาดแคลนอุปกรณ์สื่อสารและขาดความเข้าใจในการใช้เครื่องมือและอุปกรณ์ ซึ่งญาติและครอบครัวสามารถติดต่อบริษัท APEX ได้ที่ศูนย์บริการที่ตั้งอยู่ ณ เมืองอเบอร์ดีน (Aberdeen) ที่เป็นเมืองใหญ่และการเดินทางไปติดต่อขอใช้บริการสะดวกกว่าการเดินทางไปที่เรือนจำ ทำให้ญาติและครอบครัว

ผู้ต้องขังให้การตอบรับเป็นอย่างดี ซึ่งประเทศสกอตแลนด์เองก็มีแผนที่จะพัฒนารูปแบบและมาตรการการเชื่อมผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศนี้ไปใช้กับเรือนจำทั่วประเทศ

ซึ่งโดยสรุปประเทศสกอตแลนด์มีมาตรการนำบริษัทเอกชนคล้ายอย่างของประเทศสหรัฐอเมริกา ที่ชื่อว่า APEX เข้ามาดูแลการใช้เทคโนโลยี Video link เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับครอบครัวของผู้ต้องขัง โดยการจัดตั้งศูนย์บริการ Virtual Contact Center ไว้ในเมืองใหญ่ที่สะดวกในการเดินทาง เพื่อให้บริการห้องที่มีความปลอดภัยขั้นสูงสุดซึ่งได้ติดตั้งอุปกรณ์และระบบการเชื่อมต่อที่ทันสมัย โดยมีเจ้าหน้าที่คอยแนะนำและให้บริการจึงเป็นการอำนวยความสะดวกให้แก่ญาติของผู้ต้องขังและยังเป็นการช่วยลดภาระให้แก่เจ้าหน้าที่ในการให้บริการ

เห็นได้ชัดว่าในหลายประเทศไม่ว่าจะเป็นออสเตรเลีย สกอตแลนด์ หรือ อังกฤษต่างมีการกำหนดให้มีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัย มีความมั่นคงปลอดภัยเพียงพอและได้รับการยอมรับมาใช้ในการเชื่อมผู้ต้องขัง ตลอดจนมีการสร้างความร่วมมือหรือการขอรับบริการจากองค์กรเอกชนเข้ามาให้การช่วยเหลือและเป็นศูนย์กลางในการจัดหาเครื่องมืออุปกรณ์ทางอิเล็กทรอนิกส์ให้กับญาติและครอบครัวผู้ต้องขังที่ขาดความพร้อมให้สามารถเชื่อมผู้ต้องขังผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศได้ อีกทั้งในบางกรณียังมีการให้ความช่วยเหลือในเรื่องค่าใช้จ่ายในการเดินทางมาติดต่อที่ศูนย์บริการเพื่อลดภาระให้กับญาติและครอบครัวผู้ต้องขังด้วย ส่วนมาตรการของประเทศสหรัฐอเมริกาซึ่งมีการบัญญัติรับรองสิทธิการเชื่อมผู้ต้องขังผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศและมีการสนับสนุนให้ได้รับสิทธิอย่างเต็มที่เช่นเดียวกับประเทศในแถบยุโรปและออสเตรเลีย แต่ก็มี ความแตกต่างกันตรงที่ประเทศสหรัฐอเมริกาเลือกใช้วิธีการทำสัญญาบริการกับหน่วยงานภาคเอกชน (JPay Inc.) เพื่อมาให้บริการทางอิเล็กทรอนิกส์แบบครบวงจร รวมถึงการเชื่อมผ่าน Video Link ด้วย เพราะเล็งเห็นว่า JPay Inc. เป็นบริษัทเอกชนที่มีความเชี่ยวชาญและมีความพร้อมทั้งด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและบุคลากรมากกว่า สามารถให้บริการได้เต็มรูปแบบและช่วยลดภาระให้กับเจ้าหน้าที่ได้มาก และที่สำคัญกรณีเกิดปัญหาทางเทคนิคหรือการให้บริการ JPay Inc. สามารถแก้ไขปัญหาได้ทันทีตามเงื่อนไขของสัญญา ซึ่งการดำเนินการในรูปแบบนี้จะช่วยให้ผู้ต้องขังได้รับสิทธิการเชื่อมได้อย่างเต็มที่และมีความต่อเนื่อง ตลอดจนญาติและครอบครัวผู้ต้องขังก็ได้รับการดูแลและอำนวยความสะดวกอย่างทั่วถึงเช่นกัน และนอกจากการดำเนินการของประเทศต่าง ๆ ข้างต้น ประสิทธิภาพของเทคโนโลยีสารสนเทศของแต่ละประเทศที่นำมาใช้ในการเชื่อมผู้ต้องขังยังมีข้อดีและข้อด้อยที่แตกต่างกัน จึงควรนำข้อดีของแต่ละประเทศมาใช้แบบผสมผสาน เช่น ควรมีการนำผู้ให้บริการเอกชนที่มีความพร้อมและความเชี่ยวชาญมาเป็นผู้ดำเนินการและให้บริการแบบครบวงจรเพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกให้แก่ครอบครัว ญาติ และผู้ต้องขัง อีกทั้งยังเป็นการลดภาระให้กับภาครัฐตามแบบของประเทศสหรัฐอเมริกา (รัฐวอชิงตัน) โดยมีการสร้าง

หรือใช้โปรแกรมที่ถูกออกแบบมาโดยเฉพาะสำหรับใช้ในการเชื่อมระหว่างครอบครัว ญาติ กับ ผู้ต้องขังอย่างเช่นที่ใช้อยู่ในประเทศอังกฤษ แต่ทั้งนี้ก็ควรมีการจัดตั้งหน่วยงานให้ความช่วยเหลือ กับครอบครัวหรือญาติของผู้ต้องขังที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ไม่มีความสามารถในการจัดหาอุปกรณ์ สื่อสารที่จะใช้ในการเชื่อม หรือขาดความรู้ความเข้าใจในการใช้งานเทคโนโลยีสารสนเทศ และควรมีการตั้งศูนย์ให้บริการพร้อมเจ้าหน้าที่คอยให้คำแนะนำและให้ความช่วยเหลืออย่างเช่นประเทศ ออสเตรเลีย (รัฐนิวเซาท์เวลส์) และประเทศ สกอตแลนด์

สำหรับประเทศไทยที่ยังไม่มีความชัดเจนในเรื่องมาตรการการเชื่อมผ่านเทคโนโลยี สารสนเทศเพราะให้อำนาจแต่ละเรือนจำเป็นผู้พิจารณา ซึ่งไม่ว่าจะด้วยเหตุผลของความไม่พร้อม ทางเทคโนโลยีหรือบุคลากรหรืองบประมาณก็ตาม แต่ทั้งนี้กรมราชทัณฑ์ควรกำหนดสิทธิการเชื่อม ผู้ต้องขังผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศให้มีความชัดเจน ไม่ควรออกระเบียบให้เป็นดุลพินิจของแต่ละ เรือนจำ อีกทั้งแนวปฏิบัติในการเชื่อมก็ยังคงมีความแตกต่างกันในแต่ละเรือนจำส่งผลถึงความไม่เท่า เทียมและเสมอภาคในทางกฎหมายได้ ยิ่งในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ซึ่งจำนวนผู้ต้องขังที่มีความแออัดโดยสำรวจ ณ วันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2564 มีจำนวนมากถึง 319,082 คน²³³ พิจารณาอนุมิติอัตราความจุของเรือนจำและทัณฑสถานมีพื้นที่นอนอยู่ที่ 1.2 ตารางเมตรต่อคน²³⁴ ความแออัดดังกล่าวจึงอาจก่อให้เกิดการแพร่ระบาดของโรคภายในเรือนจำ ได้อย่างรวดเร็วหากไม่มีมาตรการในการป้องกันที่รัดกุมเพียงพอ กรมราชทัณฑ์จึงควรกำหนดสิทธิ การเชื่อมผู้ต้องขังผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อมาใช้เป็นช่องทางหลักในการเชื่อมญาติ รวมถึงออก กฎหมาย ระเบียบและหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องเพื่อส่งเสริมการใช้สิทธิในช่องทางดังกล่าวให้สมบูรณ์ ยิ่งขึ้น

²³³ รายงานสถิติผู้ต้องขังราชทัณฑ์ทั่วประเทศ สำรวจ ณ วันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2564, จาก

http://www.correct.go.th/rt103pdf/report_result.php?date=2021-02-01&report=

²³⁴ บันทึกข้อความเรื่องอัตราความจุผู้ต้องขัง 14 ธันวาคม 2563, จาก

<http://www.correct.go.th/infosaraban63/letter/filepdf/1607936139.pdf>

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

สิทธิการเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่ผู้ต้องขังพึงได้รับอย่างเต็มที่ โดยเฉพาะการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ต ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์อย่างยิ่งทางการพัฒนาพฤตินิสัยของผู้ต้องขัง อันเป็นจุดมุ่งหมายสูงสุดของการบังคับโทษที่จะคืนคนดีกลับคืนสู่สังคมและไม่ย้อนกลับ ไปกระทำความผิดซ้ำอีก โดยกรมราชทัณฑ์ในฐานะหน่วยงานที่ดูแลรับผิดชอบมีหน้าที่และภารกิจที่ต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้ต้องขังได้รับสิทธิการเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตเป็นหนึ่งในกระบวนการด้านแก้ไข ฟื้นฟู และพัฒนาพฤตินิสัยของผู้ต้องขังแต่การเชื่อมต่อในลักษณะเดิมก็มีอุปสรรคและข้อจำกัดหลายประการ เช่น ความยากลำบากของครอบครัวและญาติในการเดินทางมาเยี่ยมผู้ต้องขัง ณ เรือนจำ จำนวนผู้เข้าเยี่ยมและระยะเวลาการเชื่อมต่อครั้งนี้น้อยเกินไปทำให้ผู้ต้องขังไม่อาจคลายความคิดถึงบ้านและครอบครัวลงได้รวมถึงระเบียบด้านความมั่นคงของเรือนจำที่มีความเข้มงวดจนกระทบต่อสิทธิความเป็นส่วนตัวในการเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ต ซึ่งในปัจจุบันกรมราชทัณฑ์ได้ให้โอกาสผู้ต้องขังเข้าถึงการใช้งานเทคโนโลยีสารสนเทศ แต่กลับยังไม่มี การรับรองและคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องขังให้ได้รับการเชื่อมต่อผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศแต่อย่างใด อีกทั้งระเบียบหรือข้อกำหนดที่กล่าวถึงการเชื่อมต่อผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศก็ยังไม่มีความชัดเจนจนทำให้เกิดปัญหาด้านการบริหารงานของเรือนจำที่ไม่เป็น ไปในแนวทางและมาตรฐานเดียวกัน ก่อให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันในโอกาสได้รับการเชื่อมต่อของผู้ต้องขังซึ่งอยู่ในแต่ละเรือนจำ รวมถึงปัญหาด้านการละเมิดสิทธิความเป็นส่วนตัวในการเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศ การไม่สามารถนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาส่งเสริมการแก้ไข บำบัดฟื้นฟู พัฒนาพฤตินิสัยของผู้ต้องขังได้อย่างเต็มที่ อีกทั้งการดำเนินการที่เป็นอยู่ในปัจจุบันก็ยังมีข้อจำกัดอยู่หลายประการ ไม่ว่าจะเป็นความเหมาะสมของโปรแกรมที่นำมาใช้ ความพร้อมในการให้บริการ ความปลอดภัยในการใช้งาน ด้านความเสถียรของระบบ ความเชี่ยวชาญของเจ้าหน้าที่เรือนจำ ซึ่งปัญหาเหล่านี้อาจเป็นอุปสรรคสำคัญของงานราชทัณฑ์ทำให้ไม่สามารถบรรลุผลตามที่ตั้งเป้าหมายไว้ จากการค้นคว้าข้อมูลของ ผู้วิจัยพบว่าในต่างประเทศไม่ว่าจะเป็นประเทศสหรัฐอเมริกา ออสเตรเลีย และสกอตแลนด์ต่างได้บัญญัติรับรองสิทธิการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตในเรือนจำ ซึ่งในแต่ละ

ประเทศได้ออกระเบียบและหลักเกณฑ์ที่ใช้เป็นมาตรฐานในการดำเนินการจนก่อให้เกิดผลเชิงบวก ทางด้านการแก้ไขพฤติกรรมของผู้ต้องขัง

5.1 สรุปผลการศึกษา

จากการศึกษาวิเคราะห์สิทธิในการเยี่ยมผู้ต้องขัง และการดำเนินมาตรการการเยี่ยมผ่าน เทคโนโลยีสารสนเทศของไทยนั้น พบว่ามีข้อจำกัดที่สำคัญหลายประการ ดังนี้

1. การเยี่ยมผู้ต้องขังผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศในประเทศไทยยังมิได้มีการบัญญัติรับรองสิทธิไว้ในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 หรือ ในระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการเยี่ยม การติดต่อของบุคคลภายนอกกับผู้ต้องขัง และการเข้าคู่มือหรือติดต่อการทำงานกับเรือนจำ พ.ศ. 2561 หรือในกฎหมายอื่นใด ซึ่งในระดับสากลต่างยอมรับและได้มีการรับรองสิทธิในการเยี่ยมผู้ต้องขังผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศแล้ว แม้ว่าปัจจุบันในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 กรมราชทัณฑ์จะได้นำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ทดแทนการเยี่ยมที่เรือนจำทัณฑสถานและสถานกักขังทั่วประเทศเป็นจำนวนทั้งสิ้น 142 แห่งแล้วก็ตาม แต่หากความจำเป็นตามสถานการณ์ได้หมดลงก็ไม่มีหลักประกันทางกฎหมายในการที่เรือนจำจะต้องนำมาใช้ต่อไป รวมถึงหากยังมิได้บัญญัติเป็นสิทธิตามกฎหมายของผู้ต้องขัง อาจมีการเลือกปฏิบัติหรือให้โอกาสในการเยี่ยมผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศกับผู้ต้องขังที่แตกต่างกัน

2. ทางปฏิบัติในปัจจุบันของกรมราชทัณฑ์ในการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการเยี่ยมผู้ต้องขังยังขาดมาตรฐานในการดำเนินการด้วยเหตุที่ระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการเยี่ยม การติดต่อของบุคคลภายนอกกับผู้ต้องขัง และการเข้าคู่มือหรือติดต่อการทำงานกับเรือนจำ พ.ศ. 2561 ข้อ 31 ได้กำหนดไว้เพียงกว้าง ๆ ยังมิได้มีการออกหลักเกณฑ์ เงื่อนไข และวิธีการในการปฏิบัติมาใช้กับกรณีดังกล่าว จึงทำให้เกิดความแตกต่างในทางปฏิบัติของแต่ละเรือนจำซึ่งอาจขัดต่อกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ในเรื่องความเสมอภาคและขัดต่อพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 มาตรา 34 ในเรื่องของการบริหารงานเรือนจำ โดยแท้ที่จริงแล้วอธิบดีกรมราชทัณฑ์มีอำนาจในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ในทันที โดยอาศัยอำนาจตามระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการเยี่ยม การติดต่อของบุคคลภายนอกกับผู้ต้องขัง และการเข้าคู่มือหรือติดต่อการทำงานกับเรือนจำ พ.ศ. 2561 ข้อ 5 ซึ่งอธิบดีสามารถวินิจฉัยปัญหาเกี่ยวกับการปฏิบัติ รวมถึงออกหลักเกณฑ์หรือเงื่อนไขเพิ่มเติมได้ แต่จากการศึกษาและค้นคว้าข้อมูลในปัจจุบันยังไม่พบว่าได้มีการออกหลักเกณฑ์หรือเงื่อนไขเพิ่มเติมเพื่อใช้ในกิจการดังกล่าว

3. การปฏิบัติของเจ้าพนักงานเรือนจำที่เกี่ยวข้องกับการเยี่ยมผู้ต้องขังผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศที่กระทำอยู่ในปัจจุบันซึ่งมีการฟัง บันทึกภาพหรือเสียง และตัดการสนทนาได้หากเห็น

ว่าเป็นข้อความสนทนาที่ไม่เหมาะสม ถือเป็นการกระทำที่มีความสัมพันธ์ต่อการละเมิดสิทธิความเป็นส่วนตัวซึ่งขัดต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 36 ด้วยเหตุที่ว่าอำนาจในการแทรกแซงความเป็นส่วนตัวของผู้ต้องขังซึ่งมีตามระเบียบกรมราชทัณฑ์²³⁵ ในหมวดที่ 1 ไม่ได้บัญญัติให้นำมาใช้กับกรณีการเยี่ยมโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งอยู่ในหมวดที่ 6

4. กรมราชทัณฑ์ยังมีได้มีนโยบายนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการเยี่ยมผู้ต้องขังเพื่อพัฒนาพฤตินิสัยอย่างเป็นรูปธรรมทั้งที่โอกาสในการได้รับการเยี่ยมจากครอบครัวญาติมิตรถือเป็นหนึ่งในกระบวนการแก้ไข บำบัดฟื้นฟู และพัฒนาพฤตินิสัยของผู้ต้องขังดังที่ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 42 ของพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 ซึ่งหากได้บัญญัติให้การเยี่ยมผู้ต้องขังผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นสิทธิก็จะสามารถนำไปใช้เป็นบำเหน็จรางวัลเพื่อจูงใจให้ผู้ต้องขังได้พัฒนาพฤติกรรมเพื่อให้ตนเองได้รับการจัดลำดับชั้นนักโทษที่ดีขึ้น อันจะนำมาซึ่งสิทธิในการได้รับการเยี่ยมที่เพิ่มขึ้นตามแนวทางของระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการกำหนดความสะดวกในเรือนจำสำหรับนักโทษเด็ดขาด พ.ศ. 2561 และข้อกำหนดความสะดวกและประโยชน์บางประการสำหรับผู้ต้องขัง²³⁶ รวมถึงยังอาจนำไปใช้เพื่อพัฒนาพฤตินิสัยในกรณีการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัวซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้ต้องขังสามารถออกไปใช้ชีวิตร่วมกับครอบครัวและสังคมได้อย่างปกติสุข

5. ด้วยเหตุที่กรมราชทัณฑ์เกรงว่าผู้ต้องขังจะหลบหนีหรือมีการลักลอบนำสิ่งของต้องห้ามเข้ามาหรือนำออกไปนอกเรือนจำหรือเพื่อรักษาความมั่นคงปลอดภัยของเรือนจำ จึงได้ออกระเบียบและหลักเกณฑ์ซึ่งเป็นไปในลักษณะจำกัดสิทธิการเยี่ยมผู้ต้องขัง ดังนี้

(1) ข้อจำกัดตามระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการลาของนักโทษเด็ดขาด พ.ศ. 2561 ซึ่งอนุญาตเฉพาะการลาเพื่อไปประกอบพิธีเกี่ยวกับงานศพ โดยผู้ลาจะต้องเป็นนักโทษเด็ดขาดชั้นกลางขึ้นไปและลาไปร่วมพิธีได้เฉพาะผู้ตายเป็นบิดา มารดา สามี ภรรยา และบุตรของนักโทษเด็ดขาด ซึ่งการลาเพื่อไปประกอบพิธีศพของญาติสนิทหรือบุคคลสำคัญในชีวิตควรเป็นสิทธิของนักโทษทุกลำดับชั้นเพราะถือเป็นเหตุแห่งความสูญเสียและกระทบกระเทือนจิตใจอย่างรุนแรง และไม่ควรถูกจำกัดเพียงแต่การไปประกอบพิธีศพเท่านั้นแต่ผู้ต้องขังควรได้สิทธิครอบคลุมถึงการเยี่ยมไข้ดูใจญาติสนิท การเยี่ยมภรรยาหลังคลอดบุตร ฯลฯ ด้วย โดยหากบัญญัติให้การเยี่ยมผู้ต้องขังผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นสิทธิก็จะสามารถนำมาใช้เพื่อทดแทนการลาเพื่อออกไปเยี่ยมญาติ

²³⁵ ระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการเยี่ยม การติดต่อของบุคคลภายนอกกับผู้ต้องขัง และการเข้าดูกิจการหรือติดต่อการงานกับเรือนจำ พ.ศ. 2561, ข้อ 9

²³⁶ คู่มือเจ้าพนักงานเรือนจำในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง, อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 95, (น. 115-119).

นอกเรือนจำได้ ซึ่งเป็นวิธีการที่มีความปลอดภัยสูงและกรมราชทัณฑ์ไม่ต้องกลัวว่าผู้ต้องขังจะหลบหนี

(2) ข้อจำกัดเรื่องจำนวนผู้เข้าเยี่ยมและวันเวลารวมถึงระยะเวลาในการเยี่ยม ซึ่งหากนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ทดแทนก็อาจกำหนดให้มีจำนวนผู้เข้าเยี่ยมมากกว่าที่เรือนจำปฏิบัติอยู่ เพื่อให้ผู้ต้องขังได้สัมผัสบรรยากาศความเป็นครอบครัวใกล้เคียงกับกรณีวันพบญาติส่งผลเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจให้กับผู้ต้องขังได้มากกว่าการเยี่ยมที่ถูกจำกัดจำนวนคน โดยในประเทศอังกฤษอนุญาตให้ญาติเข้าเยี่ยมผู้ต้องขังใน 1 ครั้งได้ถึง 4 คน โดยการเยี่ยมต่อครั้งมีระยะเวลาถึง 30 นาที หรือในกรณีของวันเวลาและระยะเวลาที่อนุญาตให้เยี่ยมก็อาจกำหนดให้เยี่ยมนอกวันและเวลาราชการได้ เพราะการเยี่ยมในลักษณะดังกล่าวมีความปลอดภัยสูง เรือนจำไม่ต้องกลัวว่าจะมีการลักลอบนำสิ่งของต้องห้ามเข้ามาหรือรับออกไป และยังใช้จำนวนเจ้าหน้าที่ในการดูแลน้อยกว่าการเข้าเยี่ยมที่เรือนจำ

6. การเลือกใช้แอปพลิเคชันไลน์ หรือ Line Visit ในการเยี่ยมญาติยังไม่เหมาะสมและไม่มีความมั่นคงปลอดภัยเพียงพอแก่การใช้งาน เพราะมีไซเบอร์แอมที่ถูกพัฒนาขึ้นมาโดยเฉพาะเพื่อใช้ในการเยี่ยมผู้ต้องขังที่อยู่ภายในเรือนจำ นอกจากนี้หากเกิดกรณีแอปพลิเคชันไลน์ล่มไม่สามารถใช้งานได้ผู้ต้องขังก็อาจจะเสียโอกาสหรือเสียสิทธิในการพบปะพูดคุย หรือได้รับการเยี่ยมจากครอบครัวและญาติในวันดังกล่าว รวมถึงกรมราชทัณฑ์ยังขาดความพร้อมในแง่ของจำนวนเจ้าหน้าที่และความเชี่ยวชาญของบุคลากรเรือนจำและความเพียงพอของอุปกรณ์คอมพิวเตอร์ที่จะให้บริการแก่ผู้ต้องขัง ทำให้เรือนจำที่เลือกนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการเยี่ยมต้องวางข้อกำหนดให้เยี่ยมได้เพียงเดือนละ 1 ครั้ง ครั้งละไม่เกิน 10 นาที ซึ่งถือว่าเป็นระยะเวลาที่สั้นเกินไปสำหรับการเยี่ยมต่อครั้ง โดยหากญาติหรือครอบครัวผู้ต้องขังไม่มีความพร้อมในการจัดหาอุปกรณ์สื่อสารหรือขาดความรู้ความเข้าใจในการใช้งานเทคโนโลยี ก็อาจทำให้เสียโอกาสในการเยี่ยมผู้ต้องขังผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศ

5.2 ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาและค้นคว้าวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยขอเสนอแนะให้กรมราชทัณฑ์ ดำเนินการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมาย ระเบียบและหลักเกณฑ์ต่าง ๆ เกี่ยวกับการเยี่ยมผู้ต้องขัง เพื่อประโยชน์ในการบริหารงานเรือนจำและเพื่อประโยชน์ทางด้านการแก้ไข ฟื้นฟู บำบัดและพัฒนาพฤติกรรมนิสัยของผู้ต้องขัง ดังนี้

1. กรมราชทัณฑ์ควรต้องมีการปรับปรุงแก้ไขในส่วนของระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการเยี่ยม การติดต่อของบุคคลภายนอกกับผู้ต้องขัง และการเข้าคูักิจการหรือติดต่อการงานกับ

เรือนจำ พ.ศ. 2561 ข้อ 31 โดยกำหนดให้เป็นสิทธิของผู้ต้องขังในการเชื่อมผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศ รวมทั้งกำหนดหลักเกณฑ์เพื่อเป็นแนวปฏิบัติที่ชัดเจนเกี่ยวกับการเชื่อมผู้ต้องขังผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อใช้กับทุกเรือนจำให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน

2. กรมราชทัณฑ์ต้องออกระเบียบหรือหลักเกณฑ์มารองรับสิทธิการเชื่อมผู้ต้องขังผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อให้อำนาจเจ้าพนักงานเรือนจำในการตรวจสอบและควบคุมการเชื่อมผู้ต้องขังผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศไม่ว่าจะเป็นการฟังการสนทนา บันทึกภาพหรือเสียงและตัดการสื่อสาร แต่ทั้งนี้จะต้องไม่กระทบต่อสิทธิความเป็นส่วนตัวของผู้ต้องขังจนเกินไป โดยคำนึงถึงความจำเป็นในการตรวจสอบควบคุมเพื่อความปลอดภัยสาธารณะและความมั่นคงของเรือนจำเป็นหลัก พิจารณาจากความประพฤติกหรือลำดับชั้นของนักโทษหรือประเภทของความผิดตามที่อธิบดีกำหนด ในลักษณะเช่นเดียวกับที่ได้มีการกำหนดฐานความผิดไว้ในบัญชีแนบท้ายระเบียบว่าด้วยการลาของนักโทษเด็ดขาด พ.ศ. 2561 ซึ่งหากเป็นผู้ต้องขังในคดีไม่ร้ายแรงและมีความประพฤติเรียบร้อยก็ไม่ควรถูกแทรกแซงความเป็นส่วนตัว

3. กรมราชทัณฑ์ควรนำสิทธิในการเชื่อมผู้ต้องขังผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้เพื่อจูงใจในการพัฒนาพฤตินิสัยหรือเพื่อการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัวผู้ต้องขังอย่างเป็นรูปธรรม โดย

(1) กำหนดลำดับชั้นของผู้ต้องขังที่มีสิทธิได้รับการเชื่อมผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศโดยได้สิทธิลดหลั่นกันตามลำดับชั้นของนักโทษ ซึ่งการเชื่อมประเภทนี้จะต้องไม่กระทบต่อสิทธิการเยี่ยมในเรือนจำที่มีอยู่เดิม

(2) สำหรับผู้ต้องขังที่เข้าโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัวควรได้รับสิทธิร้องขอการเยี่ยมครอบครัวผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศจากเรือนจำออกไปได้เป็นกรณีพิเศษ และสามารถร้องขอติดต่อบุคคลได้มากกว่ารายชื่อที่อยู่ในบัญชีผู้มีสิทธิเข้าเยี่ยมโดยการพิจารณาอนุญาตของผู้บัญชาการเรือนจำ ในกรณีไม่อนุญาตให้ผู้บัญชาการเรือนจำทำหนังสือชี้แจงเหตุผลถึงอธิบดีกรมราชทัณฑ์

4. กรมราชทัณฑ์ควรนำสิทธิการเชื่อมผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้เพื่อประโยชน์ด้านความมั่นคงปลอดภัยของเรือนจำและเพื่อทดแทนข้อจำกัดทางกฎหมายบางประการ ดังนี้

(1) กำหนดจำนวนรายชื่อผู้มีสิทธิเข้าเยี่ยมผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศให้มีจำนวนที่เหมาะสมหรืออาจกำหนดจำนวนได้เกินกว่า 10 คน และหากต้องการเปลี่ยนแปลงแก้ไขรายชื่อก็ให้แจ้งล่วงหน้าไม่น้อยกว่า 30 วัน โดยกำหนดจำนวนผู้เข้าร่วมเยี่ยมพร้อมกันต่อครั้งได้หลายคน เพื่อให้ผู้ต้องขังได้สัมผัสบรรยากาศความอบอุ่นของครอบครัวในลักษณะเช่นเดียวกับการเยี่ยมในวันพบญาติ และกำหนดระยะเวลาการเยี่ยมซึ่งอย่างน้อยควรไม่ต่ำกว่า 30 นาทีต่อครั้ง

(2) ควรเพิ่มสิทธิในการเชื่อมผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศนอกวันและเวลาราชการเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ครอบครัวและญาติของผู้ต้องขังที่อาจมีภาระในการทำงานหารายได้หรือมีภาระการศึกษาในช่วงวันและเวลาราชการ

(3) กำหนดให้สิทธิร้องขอการเชื่อมผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นกรณีพิเศษแก่ผู้ต้องขังที่ขาดคุณสมบัติหรือไม่เข้าเงื่อนไขการลาไปเพื่อไปประกอบพิธีศพ แต่ทั้งนี้ผู้ลาต้องชี้แจงเหตุผลและความจำเป็นเพื่อให้ผู้บัญชาการเรือนจำพิจารณาอนุญาตเป็นกรณีไป ซึ่งอาจนำมาใช้ในกรณีผู้ตายเป็นบุคคลที่อยู่นอกเหนือหลักเกณฑ์ในการลาเพื่อไปประกอบพิธีศพ เช่น ปู่ ย่า ตา ยาย ลุง ป้า น้า อา เป็นต้น หรือใช้ในกรณีเยี่ยมไข้ดูใจบุคคลในครอบครัวหรือญาติสนิท หรือใช้ในกรณีการเยี่ยมภรรยาภายหลังเพิ่งคลอดบุตร

5. กรมราชทัณฑ์ควรใช้แนวทางในการนำผู้ให้บริการเอกชนที่มีความพร้อมความเชี่ยวชาญและมีศักยภาพในการให้บริการด้านเทคโนโลยีสารสนเทศมาให้บริการแก่ครอบครัวญาติและผู้ต้องขังเพื่อเป็นการอำนวยความสะดวก ซึ่งอาจมีการคิดค่าใช้จ่ายจากผู้ให้บริการในอัตราที่ไม่สูงมาก โดยผู้ให้บริการเอกชนจะต้องเป็นผู้รับภาระในการจัดหาสัญญาณอินเทอร์เน็ต และติดตั้งอุปกรณ์ภายในเรือนจำ ซึ่งจะต้องมีการแก้ไขปรับปรุงพระราชบัญญัติราชทัณฑ์หรือระเบียบของกรมราชทัณฑ์ให้รองรับกับการทำความตกลงกับผู้ให้บริการเอกชน ทั้งยังต้องกำหนดอำนาจในการดำเนินการของเรือนจำ ขอบเขตการให้บริการ หน้าที่และความรับผิดชอบของผู้ให้บริการ รูปแบบการคัดเลือกผู้ให้บริการรวมถึงระยะเวลาในการให้บริการที่ชัดเจน เพื่อให้การดำเนินการมีความโปร่งใสตรวจสอบได้ และกรมราชทัณฑ์ยังควรสร้างความร่วมมือกับองค์กรเอกชน หรือทำความตกลงกับผู้ให้บริการเอกชนที่เข้ามารับงานเพื่อดึงศูนย์บริการกระจายอยู่ในพื้นที่ต่าง ๆ เพื่อคอยให้ความช่วยเหลือครอบครัวและญาติของผู้ต้องขังที่ขาดความพร้อมทั้งทางด้านทุนทรัพย์หรือขาดความรู้ความเข้าใจในการใช้งานเทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งอาจมีการจัดหาทุนช่วยเหลือรวมถึงจัดหาสถานที่ และอุปกรณ์ต่าง ๆ ตามที่จำเป็น

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- กัญญา นียมผล. “บทบาทของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ในการบังคับโทษจำคุก.” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, 2561.
- กุลพล พลวัน. (2546). เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายเกี่ยวกับงานราชทัณฑ์ หน่วยที่ 9-15 (พิมพ์ครั้งที่ 6). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- กลุ่มสารนิเทศการคลัง สำนักงานปลัดกระทรวงการคลัง. *ข่าวกระทรวงการคลัง ฉบับที่ 004/2564 วันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2564.*
- เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์. (2548). หลักความเสมอภาค. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก <http://www.public-law.net/publaw/view.aspx?id=657#m5>. (วันที่ค้นข้อมูล 18 กุมภาพันธ์ 2564)
- ข้อบังคับอธิบดีกรมราชทัณฑ์ ฉบับที่ 3 ลงวันที่ 30 พฤศจิกายน พ.ศ. 2480
- ข้อมูลการบริการ WebEx, Room and Device. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก <https://www.webex.com> (วันที่ค้นข้อมูล 27 กุมภาพันธ์ 2564)
- คณะอนุกรรมการสิทธิมนุษยชนและสันติภาพ องค์การศึกษาศาสนา. (2551).
- คณิต ณ นคร. (2536). *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา*. พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม).
- คณิต ณ นคร. (2552). *ปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมทางอาญา : สะท้อนทิศทางการพัฒนากระบวนการยุติธรรมไทย*. (กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน).
- คณิต ณ นคร. (2533). *ประมวลกฎหมายอาญาหลักกฎหมายและพื้นฐานการเข้าใจ*. (กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ดี จำกัด).
- ณรงค์ ใจหาญ. (2543). *กฎหมายว่าด้วยโทษและวิธีการเพื่อความปลอดภัย*. กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน
- ณัฐกร วิทิตานนท์. (2553). *หลักรัฐธรรมนูญเบื้องต้น*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ณัฐยา จรรยาชัยเลิศ. “หลักประกันสิทธิผู้ต้องขัง: กรณีศึกษาสิทธิในการดำรงชีวิต.” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, 2548.

ทรงวุฒิ นันทบุรุษย์. “มาตรการการเชื่อมผู้ต้องขังเพื่อสนับสนุนการใช้ชีวิตคู่และครอบครัว.”

วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, 2559.

ธานี วรภัทร์. (2555). *กฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษจำคุก*. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน

ธานี วรภัทร์. (2558). *กฎหมายราชทัณฑ์*. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน

ธานี วรภัทร์. (2556). โทษจำคุกตามกฎหมายไทย. เอกสารวิชาการส่วนบุคคลส่วนหนึ่งของการ

อบรมหลักสูตรหลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย: สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

นิติพล ชาระรูป. (2561). รายงานผลการวิจัย เรื่องโครงการพัฒนารูปแบบการปฏิรูปเรือนจำและ

กระบวนการคืนผู้ต้องขังสู่ชุมชนสันติสุข: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

นิรมล ศิริหาล้า. การติดต่อสื่อสาร (Communication). [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก www.gotoknow.org.

(วันที่ค้นข้อมูล 18 กุมภาพันธ์ 2564)

นุชพร กิ่งแก้ว. “กฎหมายบังคับโทษ : ศึกษากรณีสิทธิในการติดต่อสื่อสารทางจดหมายและทาง

โทรศัพท์ของผู้ต้องขัง.” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจ

บัณฑิตย์, 2550

เนชั่นทีวี. *แจ๋งแล้ว!! เซิร์ฟเวอร์ที่ญี่ปุ่นขัดข้องทำไลน์ล่ม*. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก

<http://www.nationtv/main/content/378805113>. (วันที่ค้นข้อมูล 11 มีนาคม 2564)

บรรเจิด สิงคะเนติ, นนทวัชร์ นวตระกูลพิสุทธิ และเรวดี ขวัญทองยิ้ม. (มปป.) ปัญหาและมาตรการ

ทางกฎหมายในการรับรองและคุ้มครองสิทธิในความเป็นส่วนตัว. กรุงเทพมหานคร :

สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน.

บรรหาร คำลา. *เกร็ดกฎหมายน่ารู้ : สภาพเด็ดขาดทางกฎหมาย*. (กรุงเทพมหานคร: สำนักงาน

เลขาธิการวุฒิสภา)

บัญชีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาแนบท้ายระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการลาของนักโทษ

เด็ดขาด พ.ศ. 2561

บันทึกข้อความกรมราชทัณฑ์ กองทัณฑปฏิบัติ กลุ่มงานการย้ายผู้ต้องขังที่ ขช 0703.6/20399

ลงวันที่ 16 กรกฎาคม 2563 เรื่องการของนักโทษเด็ดขาด

บันทึกข้อความเรื่องอัตราความจุผู้ต้องขัง 14 ธันวาคม 2563. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก

<http://www.correct.go.th>

ปกป้อง มะลิ. *กฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษ: ศึกษากรณีสิทธิได้รับการเยี่ยมของผู้ต้องขังเด็ดขาด*.

วารสารมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

ปัญญา อุดชาชน. สิทธิเสรีภาพของพลเมืองอเมริกันภายใต้หลักประชาธิปไตย. *เอกสารวิชาการ*

- พงษ์วัฒน์ บุญพิทักษ์. (2560). *สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทยตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560*. (กรุงเทพมหานคร : สำนักกฎหมาย สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร)
- พิพัฒน์ อนันตสานต์. “สิทธิการออกไปนอกเรือนจำของนักโทษเด็ดขาด.” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, 2560.
- เพ็ญใจ แต่เกษม, และคนอื่น ๆ. (2551). รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์เรื่องผู้ต้องขังกับปัญหาความแตกแยกในครอบครัวภายหลังถูกจำคุก. (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ราชทัณฑ์)
- ภัทรสุดา กราบไกรแก้ว, และธานี วรภัทร์. ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิในความเป็นส่วนตัวของผู้ต้องขังในเรือนจำ. *เอกสารวิชาการ*
- มนสิชา บุณนาค. “การกำหนดโทษทางเลือกกับการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด.” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, 2556.
- มูลนิธิพัฒนาวัฒนธรรม. *คำแปลอย่างไม่เป็นทางการเอกสารองค์การสหประชาชาติ* [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก <http://crcthailand.org>. (วันที่ค้นข้อมูล 18 ตุลาคม 2563)
- เรือนจำกลางสมุทรสาคร. แนวทางการปฏิบัติเกี่ยวกับการเยี่ยมญาติทางไกลผ่านระบบอินเทอร์เน็ต: *เอกสารประชาสัมพันธ์*
- เรือนจำจังหวัดนนทบุรี. ประกาศเรือนจำจังหวัดนนทบุรี เรื่อง การเยี่ยมญาติ การติดต่อบุคคลภายนอก การรับฝากเงิน แก่ผู้ต้องขังในระยะผ่อนปรนช่วงที่ 2 ของการป้องกันและควบคุมการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19). [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก <http://www.correct.go.th/popnont/?p=778>. (วันที่ค้นข้อมูล 9 พฤษภาคม 2564)
- เรือนจำจังหวัดหนองบัวลำภู. ข้อมูลสำหรับญาติขอเยี่ยมผู้ต้องขัง. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก <http://www.correct.go.th/popnomb/index1.html> (วันที่ค้นข้อมูล 5 พฤษภาคม 2564)
- เรือนจำจังหวัดพิษณุโลก. ขั้นตอนการเยี่ยมผู้ต้องขังในเรือนจำ. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก <http://www.phitsanulok-prison.com/> (วันที่ค้นข้อมูล 5 พฤษภาคม 2564)
- เรือนจำกับการปิดล้อมสิทธิของผู้ต้องขังในการได้พบญาติและทนายความ ของศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน. [ออนไลน์] เข้าถึงได้จาก <https://tlhr2014.com/?p=2112> วันที่ค้นข้อมูล 9 กันยายน 2563
- “ศาล-ราชทัณฑ์ เชื่อมข้อมูลผู้ต้องขัง ยกระดับคุ้มครองสิทธิฯ.” [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก <https://www.bangkokbiznews.com/news/detail/872325>, 6 พฤษภาคม 2564.

สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย (องค์การมหาชน). *ข้อกำหนดสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงและมาตรการที่มีใช้การคุมขังสำหรับผู้กระทำผิดหญิง (ข้อกำหนดนครุงเทพ).* [ออนไลน์] เข้าถึงได้จาก <https://www.tijbangkokrules.org> (วันที่ค้นข้อมูล 18 กุมภาพันธ์ 2564)

สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. (2558). ปัญหาและมาตรการทางกฎหมายในการรับรองและคุ้มครองสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน

สุริรัตน์ เจตน์ตะพุก. และธานี วรภัทร์. ปัญหาสิทธิการติดต่อสื่อสารทางจดหมายของผู้ต้องขังระหว่างการพิจารณา ตามประมวลวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 105. *เอกสารวิชาการหนังสือกรมราชทัณฑ์* ด่วนที่สุด ที่ ขช 0705.3/9649 ลงวันที่ 5 เมษายน 2564 เรื่อง มาตรการควบคุมโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 หรือ COVID-19 กรณีพบผู้ติดเชื้อ COVID-19 เป็นกลุ่มก้อน ในเรือนจำจังหวัดนครราชสีมา และบันทึกข้อความกรมราชทัณฑ์ กองบริการทางการแพทย์ ด่วนที่สุด ที่ ขช 0705.3/9650 ลงวันที่ 5 เมษายน 2564 เรื่อง มาตรการควบคุมโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 หรือ COVID-19 กรณีพบผู้ติดเชื้อ COVID-19 เป็นกลุ่มก้อน ในเรือนจำจังหวัดนครราชสีมา

หมายเหตุท้ายพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 ฉบับสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา วันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2560

อำพร สครรัมย์. “ความคิดเห็นของญาติผู้ต้องขังต่อคุณภาพการบริการเรือนจำจังหวัดตราด.” งานนิพนธ์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยบูรพา, 2557.

ภาษาต่างประเทศ

Amy Cosimini, Dagmara Franczak. Innovative Visitation Programs. Children of Incarcerated Caregivers

Annual Procurement Report 2018-2019 of SPS Service

Australian Human Right Commission

Bernadette Rabuy and Peter Wagner. (2015). *Screening Out Family Time The for -profit video visitation industry in prisons and jails.* Northampton.

Chesa Boudin, Trevor Stutz, And Aaron Littman. (2013). *Prison Visitation Policies: A Fifty-State Survey.* USA. Yale Law & Policy Review: Yale University

Cisco Webex Meeting Family Guide

Contract Act of USA

Contract No. K8262 between JPay Inc. and Department of Corrections to provide device used to conduct video visitation.

Custodial Operations Policy and Procedure (COPP). Australia

Department of Correction DOC220.010 Contract Policy

Department of Correction Policy 450.300. Visits for Incarcerated Individuals

European Convention for the Protection of Human Right and Fundamental Freedoms

Family and Friends Video Calls. Community & Justice. [online]. from

<https://www.correctiveservices.justice.nsw.gov.au> (on 23 September 2020)

International Covenant on Civil and Political Rights

Jabber Guest. Personal Computer User Guide

JUST Connect Family and Friends of Inmates User Guide

Laws and Justice Foundation. (2011). *Legal Assistance by video conferencing: what is known?*.

New South Wales. Justice Issue

Marie Cretenot. (2013). From national practices to European guidelines: interesting initiatives in prisons management. European Prison Observatory. The European Union

Ministry of Justice and Her majesty's Prison and Probation Service. (2020). *Secure Video calls to help prisoners maintain family ties*. United Kingdom: Press Release.

Prisoner (Scotland) Act 1989

Prison Act 1952 of United Kingdom

Prison Rules 1999 of United Kingdom

Purple Visits for Prisons [online]. from <https://www.purplevisits.com/> (on 23 September 2020)

Revised Code of Washington

Rules for the management of prisons and other institutions

Secure video calling from the comfort of your own home. [online]. from

<https://www.purplevisits.com/> (on 23 September 2020)

Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners (the Nelson Mandela Rules)

The Constitution of the United State

The Prison and Young Offenders Institution Rules 2011 of Australia

United Nation Human Right. International Covenant on Civil and Political Rights.

United Nations Office on Drugs and Crime. *The United Nations Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners*. [online] from http://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/Nelson_Mandela_Rules-E-ebook.pdf (on 1 September 2020)

Universal Declaration of Human Rights 1948

Visit Guideline of Corrective Service NSW

Visiting Regulations of U.S Department of Justice, Federal Bureau of Prisons

Washington State Department of Corrections. Video Visits. [online]. from <https://www.doc.wa.gov/corrections/incarceration/visiting/video-visit.html> (on 13 November 2020)

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ - นามสกุล

ประวัติการศึกษา

ตำแหน่งและสถานที่ทำงานปัจจุบัน

ชัยวัฒน์ ชื่นคุ้ม

พ.ศ. 2545 นิติศาสตรบัณฑิต

มหาวิทยาลัยรามคำแหง เกียรตินิยมอันดับสอง

พ.ศ. 2546 ประกาศนียบัตรวิชาว่าความ รุ่นที่ 22

สำนักฝึกอบรมวิชาว่าความแห่งสภานายความ

พ.ศ. 2547 เนติบัณฑิตไทย สมัยที่ 57

สำนักฝึกอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา

พ.ศ. 2552 ถึง 2554

สำนักงานอัยการสูงสุด ตำแหน่งนิติกรอัยการ

พ.ศ. 2554 ถึง ปัจจุบัน

บริษัท ทูริ วิชั่นส์ กรุ๊ป จำกัด ตำแหน่งเจ้าหน้าที่ฝ่าย

ปราบปรามการละเมิดลิขสิทธิ์ รายการทูริ วิชั่นส์